Raftul Denisei

Eddy de Wind

Auschwitz ultima stație

Povestea mea din lagăr 1943–194

„Pentru mine, aceasta e mărturia supremă despre Holocau

Heather Morris, autoarea bestselleru
Tatuatorul de la Auschw

Publicarea acestei cărţi a fost posibilă cu sprijinul financiar al Fundaţiei neerlandeze pentru Literatură.

Nederlands letterenfonds dutch foundation for literature

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

EDDY DE WIND
EINDSTATION AUSCHWITZ
MIJN VERHAAL VANUIT HET KAMP (1943-1945)
Copyright © Estate of Eddy de Wind, 2020.
Romanian edition published by arrangement with Sebes & Bisseling Literary
Agency, in conjunction with Livia Stoia Literary Agency.
All rights reserved.

Acest e-book este protejat de legea drepturilor de autor. Reproducerea sa integrală sau parţială, multiplicarea sa prin orice mijloace şi sub orice formă, punerea sa la dispoziţie publică pe internet sau în reţele de calculatoare, stocarea sa temporară sau permanentă pe diverse dispozitive sau în sisteme care permit recuperarea informaţiei, gratuit sau în scop comercial, precum şi alte fapte similare, fără permisiunea scrisă a editurii reprezintă o încălcare a legislaţiei privind protecţia dreptului de autor şi se pedepsesc conform legilor în vigoare.

© HUMANITAS FICTION, 2021, pentru prezenta versiune românească (ediţia digitală)

ISBN: 978-606-779-777-0 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Cât de departe sunt acei munţi albaştri înceţoşaţi? Cât de largă este câmpia care se întinde în licărirea strălucitoare a soarelui de primăvară? Pentru cei liberi, o zi de mărşăluit. O oră călare, la trap. Pentru noi sunt mai departe, mult mai departe, infinit mai departe. Acei munţi nu aparţin acestei lumi – nu lumii noastre, de vreme ce între noi şi ei se află sârma ghimpată.

Tânjirea noastră, bătaia sălbatică a inimilor noastre, sângele care ne năvăleşte în cap, totul e nevolnic, căci între noi şi acea întindere se află sârma ghimpată. Două rânduri de sârmă electrică de înaltă tensiune, deasupra cărora ard becuri de un roşu stins, semn că moartea ne pândeşte pe noi toţi, prizonieri în acest pătrat format din sârma ghimpată şi un zid alb, înalt.

Mereu aceeaşi imagine, mereu acelaşi sentiment. Stăm la geamurile *Block*-urilor[1], privind la zarea ademenitoare, iar pieptul nostru gâfâie de încordare şi de neputinţă.

Între noi doi sunt zece metri. Mă aplec pe fereastră, privind libertatea îndepărtată. Friedel nu poate nici măcar asta, ea face parte dintr-o altă categorie de prizonieri. În timp ce eu mă pot mişca încă liber prin *Lager*, lui Friedel nici măcar asta nu-i e permis.

Eu stau în *Block*-ul 9, o baracă obişnuită pentru bolnavi. Friedel e în *Block*-ul 10. Şi acolo sunt bolnavi, dar nici nu se compară cu cei din baraca mea. La mine stau întinşi în paturi oameni care s-au îmbolnăvit din pricina cruzimii, a

[1] Clădirile care îi adăposteau pe deţinuţi; la Auschwitz acestea erau construcţii de cărămidă, iar la Birkenau şi de lemn. (Toate denumirile şi expresiile în limba germană specifice lagărului, aşa cum apar ele în textul original, au fost păstrate în ediţia de faţă, iar traducerea lor este oferită în notele de subsol).

foamei şi a muncii epuizante. Acestea sunt, fireşte, cauze naturale, care conduc spre boli naturale, diagnosticabile.

Block-ul 10 este *Experimentenblock*. Acolo sunt femeile, pângărite de sadici autoproclamaţi profesori, pângărite aşa cum nu a mai fost pângărită nici o femeie până acum în tot ce are ea mai frumos: însuşirea ei de femeie, posibilitatea ei de a deveni mamă.

Nici femeia, care e silită să suporte asupra-i accesele de pasiune sălbatică ale unei brute nestăvilite, nu e scutită de suferinţă, însă fapta căreia i se supune fără voinţă izvorăşte din viaţa însăşi, din instinctul pur. Forţa care guvernează *Block*-ul 10 nu este dorinţa explozivă, ci o himeră politică, un interes financiar.

Noi ştim toate astea atunci când privim la câmpia din sudul Poloniei, atunci când ne-am dori să alergăm peste luncile şi mlaştinile care ne separă de acei Munţi Beskizi albaştri de la orizont. Dar noi mai ştim şi altceva. Ştim că pentru noi nu există decât un singur deznodământ, doar o singură eliberare din acest iad de sârmă ghimpată: moartea.

Ştim şi că moartea ne pândeşte sub felurite înfăţişări. Poate veni ca un vrăjmaş sincer, pe care medicul îl poate înfrunta. Chiar dacă această moarte are aliaţi mai puţin valoroşi – foamea, frigul şi paraziţii – rămâne o moartă naturală, ce poate fi catalogată drept o cauză oficială a morţii.

Însă la noi moartea nu va sosi sub acest chip. La noi va veni negreşit precum a venit la milioanele care ne-au precedat. De venit, sigur va veni, tiptil şi invizibil, ba chiar aproape inodor. Dar noi ştim că este doar o *Tarnkappe*[2] prin care moartea se sustrage privirii noastre. Ştim că

[2] Glugă fermecată care te face invizibil; motiv prezent în folclor, mitologie şi basme (germ.).

această moarte este una în uniformă, căci la robinetul de gaz stă un om în uniformă: SS-istul.

De aceea tânjim atât, privind munţii albaştri, înceţoşaţi, care se află la doar treizeci şi cinci de kilometri depărtare, dar sunt pentru noi veşnic inaccesibili.

De aceea mă aplec atât de mult pe fereastra care dă spre *Block-ul* 10, unde se află ea.

De aceea apucă ea atât de strâns cu mâinile de zăbrele.

De aceea îşi odihneşte capul, rezemându-l de cerceveaua de lemn, fiindcă tânjirea după mine trebuie să rămână nestăvilită, întocmai precum dorinţa noastră după munţii aceia albaştri, înalţi şi înceţoşaţi.

Iarba crudă, bobocii maronii ai castanilor gata să plesnească şi soarele de primăvară, ce strălucea zi după zi tot mai minunat, păreau să promită o nouă viaţă. Dar pe pământ se aşternuse răceala morţii. Era primăvara anului 1943.

Germanii pătrunseseră adânc în Rusia, iar soarta războiului încă nu se întorsese.

Aliaţii din Occident încă nu puseseră piciorul pe continent.

Teroarea care bântuia Europa lua înfăţişări tot mai feroce.

Evreii erau marionetele cotropitorilor, cu care se jucau de-a şoarecele şi pisica. Seară de seară, motocicletele horcăiau pe străzile Amsterdamului, cizmele de piele bocăneau, iar ordinele răsunau, răcnite de-a lungul canalelor odinioară atât de paşnice.

Apoi, în Westerbork[3], şoarecele era lăsat iarăşi liber – pentru puţin timp. Deseori, oamenii aveau voie să umble

[3] Sat în provincia Drenthe din Ţările de Jos, unde s-a aflat lagărul de tranzit pentru evreii neerlandezi şi alţi deţinuţi deportaţi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

liberi prin lagăr, primeau pachete, iar familiile rămâneau nedespărţite. Nu-i de mirare că toată lumea trimitea cuminte scrisorile cu „Îmi merge bine” la Amsterdam, astfel încât ceilalţi se predau la rândul lor fără rezistenţă la *Grüne Polizei.*[4]

În Westerbork, evreilor li se dădea iluzia că lucrurile nu aveau să fie atât de grave, că, e drept, în acel moment nu mai făceau parte din societate, dar că urmau să se întoarcă din izolare cândva.

„Când războiul se va sfârşi şi noi acasă vom reveni”, astfel începea un cântec cunoscut.

Nu doar că nu-şi vedeau viitoarea soartă, dar au existat şi cei care au avut curajul – sau poate era nălucirea – de a începe aici o viaţă nouă, de a porni o familie. În fiecare zi venea în lagăr dr. Mohlhuijsen, reprezentându-l pe primarul satului Westerbork, iar într-o dimineaţă splendidă – într-una dintre cele nouă zile frumoase din aprilie – s-au prezentat în faţa lui Hans şi Friedel.

Erau doi idealişti. El avea douăzeci şi şapte de ani şi era unul dintre medicii cunoscuţi ai lagărului. Ea abia împlinise optsprezece. Se cunoscuseră în secţia în care el ţinea hăţurile, iar ea era infirmieră.

„Căci singuri suntem câte unul, dar împreună suntem totul”, îi scrisese el atunci în versuri, exprimând corect sentimentele amândurora. Împreună aveau s-o scoată ei la capăt! Poate că reuşeau să rămână în Westerbork până la sfârşitul războiului, şi dacă nu, aveau să lupte cot la cot în Polonia. Războiul trebuia să se încheie la un moment dat, nimeni nu credea în victoria germanilor.

Trăiră astfel o jumătate de an împreună. Locuiau în „camera doctorilor”, un separeu din carton aflat în colţul

---

[4] *Grüne Polizei* sau *Ordnungpolizei*, denumirea forţei poliţieneşti din Germania Nazistă (germ.).

marii barăci cu o sută treizeci de femei. Nu stăteau singuri, în aceeaşi încăpere era instalat un alt doctor, iar mai târziu au fost nevoiţi să împartă spaţiul cu încă două cupluri căsătorite. În mod sigur, pentru tinerii însurăţei nu erau condiţiile potrivite de a-şi clădi o viaţă. Dar toate acestea n-ar fi contat, dacă nu ar fi existat transporturile: o mie de oameni în fiecare dimineaţă de marţi.

Bărbaţi, femei, bătrâni şi tineri, până şi bolnavi şi bebeluşi. Doar un număr infim de oameni, pentru care Hans şi ceilalţi doctori puteau demonstra că sunt prea bolnavi pentru a sta întinşi trei zile în tren, putea rămâne în urmă. Mai erau şi cei privilegiaţi: cei botezaţi, cei din căsătorii mixte, *Alte-Kamp-Insassen*, deţinuţii care erau în lagăr încă din 1938, dar şi membrii permanenţi ai personalului, precum Hans şi Friedel.

Lista personalului conţinea o mie de nume, dar mereu apăreau din oraşe oameni care trebuiau protejaţi, uneori la comanda nemţilor, alteori deoarece fuseseră cu adevărat cetăţeni de vază, dar, de cele mai multe ori, fiindcă erau cunoştinţe vechi ale domnilor din Consiliul Evreiesc sau ale *Alte-Kamp-Insassen*, cei care puseseră mâna pe poziţiile-cheie. În acest caz, lista celor o mie era revizuită.

Astfel, în noaptea de luni, 13 septembrie 1943, un angajat al Consiliului Evreiesc veni să-i anunţe pe Hans şi Friedel să se pregătească pentru transport. Hans se îmbrăcă imediat şi făcu turul tuturor celor care lucrau în acea noapte sub presiune maximă pentru transportul săptămânal. Dr. Spanier, şeful spitalului, avea toate motivele să fie supărat. Hans era deja de un an în lagăr şi lucrase din greu, iar alţii, veniţi mai târziu, nu făcuseră nimic. Însă Hans era deja pe lista de personal al Consiliului Evreiesc, iar dacă nici ei nu puteau să-l ţină acolo, atunci nici Departamentul de sănătate nu putea face nimic.

La ora opt se aflau deci cu toate lucrurile pe care le aveau la trenul care trecea prin mijlocul lagărului. Era o aglomeraţie nebună. Bărbaţii din cadrul Serviciului de Ordine din lagăr şi de la Coloana Zburătoare le duceau bagajele la tren, iar două vagoane au fost încărcate cu alimente pentru drum. Infirmierii de la spital cărau în grabă pacienţii: cei mai mulţi bătrânei cărora, deşi nu mai puteau merge, tot nu li se fusese permis să rămână. Căci nici în săptămâna ce urma n-aveau să se poată deplasa mai bine decât în momentul acela. Apoi, cei rămaşi în urmă. Ei stăteau în spatele cordonului, la câteva zeci de metri de tren, şi erau deseori cei care plângeau mai mult decât deportaţii. În faţa şi în spatele trenului, câte o maşină cu paznici SS, dar aceştia erau foarte rezonabili, ba chiar îi încurajau pe oameni, fiindcă olandezii nu trebuiau să afle cum erau trataţi evreii „lor” în realitate.

La zece şi jumătate: plecarea. Uşile vagoanelor de marfă au fost zăvorâte pe dinafară. Un ultim rămas-bun, cel din urmă făcut cu mâna prin crăpăturile din acoperişul vagoanelor şi, astfel, porniră spre Polonia, dar destinaţia precisă era necunoscută.

Hans şi Friedel avuseseră noroc. Erau într-un vagon doar cu oameni tineri, prieteni vechi de-ai lui Friedel din grupul de sionişti căruia ea îi fusese afiliată. Se purtau cu camaraderie şi cu bunăvoinţă. Erau treizeci şi opt în vagon, ceea ce era relativ puţin, iar cu chiu cu vai, atârnând bagajele de tavan, reuşiră cu toţii să-şi găsească câte un loc pe jos.

Pe drum începu distracţia. La prima oprire, SS-iştii intrară în vagoane şi le cerură ţigările şi mai apoi ceasurile. După aceea, veni rândul stilourilor şi al bijuteriilor. Băieţii nu îi luară în serios şi le dădură câteva ţigări, pretinzând că mai multe nu aveau. Mulţi erau la origine din Germania, nu era prima oară când aveau de-a

face cu SS-iştii. Scăpaseră deja o dată cu viaţă şi nici de data aceea nu aveau să se lase păcăliţi.

Mâncare nu primiră în nici una dintre acele trei zile şi nici nu mai văzură vreodată proviziile din tren. Dar nu conta! Mai aveau destule la ei din Westerbork. Din când în când, câţiva aveau voie să părăsească vagoanele pentru a goli găleţile pline până la refuz. Se bucurau, văzând în oraşe urmele bombardamentelor, dar, în rest, călătoria decurgea fără evenimente. În a treia zi, îşi aflară destinaţia: Auschwitz. Era doar un cuvânt fără semnificaţie, nici bun, nici rău.

În acea noapte ajunseră la triajul de la Auschwitz.

Trenul stătu mult timp în loc, atât de mult, încât Hans şi Friedel îşi pierdură răbdarea şi-şi doreau să vină în cele din urmă certitudinea, să vadă în sfârşit ce era Auschwitz.

Iar certitudinea sosi.

Când se lumină de ziuă, trenul se puse pentru ultima oară în mişcare, doar pentru a se opri câteva minute mai târziu pe un terasament, în mijlocul unei câmpii întinse. De-a lungul terasamentului se vedeau grupuri de câte zece-doisprezece bărbaţi. Erau îmbrăcaţi în haine vărgate alb-albastre şi purtau berete asemenea. O mulţime de SS-işti se vânzoleau dintr-o parte în alta, într-o agitaţie de neînţeles.

De îndată ce trenul se opri, bărbaţii în haine vărgate se năpustiră la vagoane şi traseră de uşi să le deschidă. „Aruncaţi bagajele afară, toată lumea în faţa vagoanelor!” Se speriară îngrozitor, dându-şi seama pe loc că pierduseră tot. În grabă, apucară să-şi mai bage câte ceva pe sub haine, ca să salveze strictul necesar. Dar bărbaţii aceea săriseră deja în vagoane şi începuseră să azvârle şi bagajele, şi oamenii. Astfel, se treziră afară, ezitând pentru o clipă. Dar ezitarea nu dură prea mult. Din toate părţile,

SS-iştii veneau spre ei şi-i împingeau spre un drum paralel cu trenul. Cine nu mergea suficient de repede, primea un şut sau o lovitură de baston, astfel încât toţi se grăbeau să se alinieze cât mai repede în coloanele lungi care se formau.

Abia atunci Hans îşi dădu seama că aveau să fie separaţi. Bărbaţii erau despărţiţi de femei. O sărută în fugă pe Friedel – „Până ne vom revedea” – şi atunci totul se sfârşi. În fruntea coloanei era un ofiţer cu un baston şi îşi începură toţi marşul lent. Ofiţerul arunca câte o privire grăbită fiecăruia şi indica cu bastonul: „La stânga, la dreapta”. La stânga mergeau toţi bătrânii, invalizii şi băieţii cu vârsta de până în optsprezece ani. La dreapta, cei tineri şi puternici.

Hans ajunsese în dreptul ofiţerului, dar nu era atent. N-avea ochi decât pentru Friedel, care se afla la câţiva metri distanţă şi aştepta să le vină rândul femeilor. Îi zâmbi, vrând să-i transmită: „Stai liniştită, totul va fi bine”.

De aceea n-a auzit când ofiţerul – era un doctor – l-a întrebat ce vârstă are. Doctorul s-a enervat că nu i s-a răspuns şi l-a lovit pe Hans cu bastonul atât de tare, că l-a făcut să cadă imediat în partea stângă.

Şi iată-l printre cei nenorocoşi, cei bătrâni, între un orb şi un băiat care părea bolnav de oligofrenie. Hans îşi muşca buzele de frică. Nu voia să împartă soarta celor înaintaţi în vârstă sau a copiilor, înţelegând că doar cei puternici aveau o şansă să rămână în viaţă. Dar era imposibil să se mute în cealaltă coloană, căci peste tot stăteau de pază SS-iştii, cu armele pregătite.

Friedel nimerise printre femeile tinere. Bătrânele şi toate femeile cu copii erau repartizate într-o altă coloană. Astfel, se formară patru coloane, aproximativ o sută cincizeci de femei tinere şi la fel de mulţi bărbaţi tineri;

ceilalţi şapte sute stăteau la marginea drumului, în alte coloane.

Apoi ofiţerul medic se întoarse şi strigă spre bătrâni, întrebându-i dacă printre ei erau doctori. Patru bărbaţi se repeziră în faţă. Doctorul i se adresă bătrânului Van der Kous, un medic de familie din Amsterdam:

— Ce boli erau în lagărul din Olanda?

Van der Kous ezită şi spuse ceva despre boli oftalmologice. Enervat, ofiţerul îi întoarse spatele. Atunci, Hans profită de moment:

— Vă referiţi probabil la boli contagioase; au existat cazuri sporadice de scarlatină, cu un caracter inofensiv.

— A fost şi tifos?

— Nu, nici un caz.

— Bun, toţi înapoi în coloană. Şi apoi, adresându-i-se adjutantului: Pe ăsta îl luăm cu noi!

Adjutantul îi făcu semn lui Hans şi îl duse la capătul coloanei cu bărbaţi tineri. Hans simţea că scăpase de un mare pericol. Într-adevăr: între timp, apăruseră camioane în care erau urcaţi bărbaţii şi femeile în vârstă.

Apoi văzu pentru prima oară care erau practicile adevărate ale SS-iştilor. Îi împingeau, îi loveau cu picioarele şi-i băteau pe oameni. Multora le era greu să urce în camioanele înalte. Dar mânaţi de bastoanele *Sturmmänner*-ilor[5], toţi depuneau cel mai mare efort posibil.

O bătrână primise o lovitură la cap şi sângera puternic. Câţiva rămăseseră în urmă, căci le era imposibil să se suie în camioane, iar cine le sărea în ajutor era gonit ori cu o lovitură, ori cu un răcnet.

Când ultimul vehicul trase în faţă, doi SS-işti îl apucară de mâini şi de picioare pe un bătrân nenorocit şi-l aruncară

[5] Rang paramilitar al SS-ului (germ.).

în maşină. După aceea, coloana femeilor se puse şi ea în mişcare. Pe Friedel n-o mai vedea, dar ştia că se afla acolo. După ce femeile se îndepărtaseră câteva sute de metri, îşi începură şi bărbaţii marşul.

Soldaţii supravegheau coloanele cu stricteţe, mărşăluind de ambele părţi, cu armele pregătite. Cam pentru fiecare zece deţinuţi era câte un soldat. Hans se afla aproape la coada coloanei şi observă cum soldaţii din dreapta şi din stânga lui îşi făcură un semn. Aceştia se uitară scurt în jurul lor, iar soldatul din stânga se repezi la Hans şi-i ceru ceasul. Era un ceas frumos, cu cronometru, pe care îl primise de la mama sa cu ocazia examenului de rezidenţiat.

— Am nevoie de el în meseria mea, sunt doctor.

Soldatul rânji scurt.

— *Scheisse, Arzt*[6], un câine, asta eşti! Dă ceasul încoace! Soldatul îl apucă de braţ ca să i-l smulgă. Pentru o clipă, Hans avu intenţia să se opună. Aşa deci, tentativă de evadare, spuse soldatul, pregătindu-şi arma.

Hans înţelese cât de neputincios era şi-i dădu ceasul. Nu voia sub nici o formă să fie împuşcat încă din prima zi la Auschwitz pentru „tentativă de evadare”.

Când traversară calea ferată şi cotiră, o zări pe Friedel. Îi făcu discret cu mâna şi oftă uşurat. După linia ferată, trecură de o barieră păzită de santinele, unde părea să înceapă adevărata zonă a lagărului. Erau depozite cu materiale de construcţie, magazii şi grămezi enorme de cherestea şi cărămizi. Erau şi roabe împinse manual. Remorci trase de bărbaţi. De-a lungul drumului, se aflau ici şi colo clădiri mai mari, fabrici din care se auzea zumzetul motoarelor. Şi apoi iarăşi cherestea, pietre şi magazii. O macara ce ridica găleţi de ciment. Peste tot era viaţă şi se

[6] Pe dracu’, doctor (germ.).

muncea. Dar mai prezenţi decât macaralele şi roabele erau bărbaţii în costumele de tâlhari. Aici nu era vorba de mecanizare, ci de munca a mii, a zeci de mii de mâini.

Curentul e util, electricitatea e eficientă şi se poate instala de-a lungul a sute de kilometri, benzina e rapidă şi puternică. Dar oamenii sunt ieftini. Asta trădau ochii lor înfometaţi. Asta îţi spuneau trunchiurile goale pe care coastele se conturau ca nişte frânghii care abia mai ţineau carcasa laolaltă. Îţi dădeai seama de asta văzând multele şiruri de oameni cărând pietre, clătinându-se în saboţii de lemn sau deseori în picioarele goale. Umblau fără să-şi întoarcă sau să-şi ridice capetele. Nici o expresie nu le apărea pe chipuri. Faţă de nou-veniţi, nici o reacţie. Din când în când, se zărea câte un tractor cu remorca plină de cărămizi. Motoarele duruiau lent: funcţionau cu motorină şi-l duceau pe Hans cu gândul la serile de pe apă, când stătea întins în barcă şi auzea cargoboturile pufăind.

Cum era viaţa pe-atunci şi câte promitea! Însă Hans se îmbărbătă, simţea că acum nu trebuia să stea pe gânduri, ci să lupte. Poate că avea să-şi recapete cândva vechea lui viaţă.

Se aflau în faţa porţii şi vedeau pentru prima oară lagărul. Erau clădiri mari, din piatră, precum cazărmile, cam douăzeci şi cinci, înalte, de două etaje, cu acoperişuri în pantă şi lucarne în pod. Străzile dintre clădiri erau bine întreţinute. Aveau trotuare curate cu pietre de pavaj şi mici zone cu gazon. Totul era lună, iar vopseaua impecabilă strălucea în lumina puternică a soarelui de toamnă.

Ar fi putut fi un sat-model, un lagăr pentru mii de oameni care munceau pentru ceva măreţ şi util. Deasupra porţii din fier forjat se afla deviza lagărului de concentrare,

sugestivă, dar periculoasă: „*ARBEIT MACHT FREI*”[7]. O sugestie care ar fi trebuit să aibă efect liniştitor asupra celor care intraseră aici, a celor infinit de mulţi. Aici şi prin multe porţi similare, în alte părţi ale Germaniei.

Nu era însă decât o iluzie, căci această poartă nu era altceva decât poarta iadului, şi în loc de „*Arbeit macht frei*” ar fi trebuit să scrie: „Lăsaţi speranţa, voi care-aţi trecut”[8], lagărul fiind împrejmuit cu sârmă sub tensiune electrică. Două rânduri de stâlpi de beton, înalţi de trei metri şi văruiţi cu grijă. Pe izolatoare era sârmă ghimpată cu un aspect solid, greu de depăşit. Dar ceea ce nu se vedea era şi mai grav: 3000 de volţi de înaltă tensiune! Doar ici-colo licărea câte o luminiţă roşie, semn că electricitatea funcţiona, iar la fiecare zece metri era agăţat câte un semn cu un cap de mort şi o inscripţie în germană şi polonă: *Halt, Stój*[9].

Nici o îngrădire nu este satisfăcătoare, dacă nu poate fi ţinută sub foc de jur împrejur. De aceea erau construite la fiecare o sută de metri turnuri pe care stătea câte un SS-ist cu mitralieră.

Nu, de aici nu mai ieşeai, poate doar printr-un miracol. Acelaşi lucru povesteau şi oamenii întâlniţi în lagăr, căci, odată intraţi în perimetrul înconjurat de sârmă ghimpată, paza slăbise considerabil, iar SS-iştii îşi predaseră mare parte din sarcini deţinuţilor. Deţinuţi, fără doar şi poate, dar unii care arătau cu totul altfel decât miile de afară, de la muncă. Erau îmbrăcaţi în costume de in vărgate, dar

[7] Munca te eliberează (germ.).

[8] Dante Alighieri, *Divina Comedie. Infernul*, III, 9, trad. Marian Papahagi, în „Biblioteca italiana”, Editura Humanitas, Bucureşti, 2012. (N. red.).

[9] Stop (germ./pol.).

curate şi pe măsura lor. Deseori, aveau haine aproape elegante, cu berete negre şi cizme înalte. În jurul braţului stâng purtau o banderolă roşie pe care se citea un număr.

Aceştia erau *Blockältester*-ii: şefii diferitelor clădiri, care controlau totul în *Block*-urile lor. Cu ajutorul unor adjutanţi, dirijau oamenii şi distribuiau mâncarea. Ei înşişi nu primeau cele mai mici porţii, judecând după chipurile lor pline. Cu toţii erau germani din Reich şi polonezi.

Dar erau şi câţiva olandezi, ţinuţi la distanţă de *Blockältester*-i şi de SS-işti, fiindcă cei noi încă mai aveau asupra lor tot felul de lucruri de valoare. Chiar şi aşa, unii reuşiseră să se bage în faţă. Cereau ceasuri şi ţigări, fiindcă nou-sosiţii oricum aveau să piardă imediat totul. Dar cei mai mulţi încă nu-i credeau şi-şi ţineau lucrurile în buzunare. Hans îi dădu unui olandez un pachet de ţigări, dar un SS-ist îi zări şi îi trase o palmă. Olandezul o rupsese deja la fugă, căci îşi dăduse din timp seama ce avea să se întâmple.

Apăru un bărbat scund, dar cu o conformaţie herculeană. Se vedea că ceilalţi îl respectau.

— Bun, băieţi, când aţi plecat din Westerbork?

— Acum trei zile.

— Ce veşti sunt?

— Aţi aflat despre debarcarea din Italia?

— Desigur, citim ziarele. Cum e în Olanda?

Ce-ar fi putut răspunde? Ar fi preferat să audă cum era la Auschwitz, care avea să le fie viitorul.

— Dumneavoastră cine sunteţi? întrebă unul dintre cei noi.

— Leen Sanders, boxerul. Sunt de un an aici.

Pentru o clipă, cei noi răsuflară uşuraţi. Deci se putea trăi acolo.

— Mai sunt mulţi din transportul dumneavoastră aici? întrebă Hans, care devenise sceptic.

— Aici nu trebuie să pui prea multe întrebări, o să vezi, răspunse boxerul. Auzi, vezi şi taci.

— Dar dumneavoastră vă ţineţi foarte bine.

Leen zâmbi cu un aer înţelept:

— Nu degeaba sunt boxer.

— Ce-o să ne pună să facem?

— O să vă repartizeze la comandourile care lucrează afară.

Lui Hans îi reapărură în faţa ochilor acei oameni, acele maşinării care umblau pe-afară în şir, cărând pietre şi ciment, acele feţe fără expresie, ochii lor morţi şi trupurile costelive.

— Ce se întâmplă cu bătrânii pe care i-au luat în camioane?

— N-ai ascultat niciodată radioul englezesc? întrebă Leen.

— Ba da.

— Atunci ar trebui să ştii totul.

Iar Hans ştiu de atunci totul. Se gândi la Friedel, pierduse din vedere coloana ei. Se gândi la mama şi la fratele lui, la toţi cei pe care îi văzuse plecând spre Auschwitz. Se gândi la studiile, la cabinetul, la idealurile sale. Se gândi iar la Friedel şi la planurile lor de viitor. Astfel cugetă cineva care crede că urmează să moară.

Şi totuşi imediat apăru şi îndoiala – poate va avea noroc, poate. Era medic – ah, nu, nu îndrăznea să spere, dar n-avea de ales. Nu putea crede că avea să moară în acel loc, dar nu putea nici să se încreadă în viaţă.

O comandă repezită îl aduse înapoi. „*Aufgehen!*”[10] Mergeau pe Strada Lagărului, printre marile *Block*-uri. Pe

[10] Pornirea! (germ.).

acolo treceau mulţi oameni. Deasupra uşilor unor *Block*-uri erau atârnate nişte plăci din sticlă:

Häftlingskrankenbau
Interne Abteilung
Eintritt verboten[11]

În faţa uneia dintre acele uşi stăteau bărbaţi în costume albe, care arătau bine. Pe spatele jachetei aveau o dungă roşie, la fel şi pe cusătura pantalonilor. Aceştia sigur erau doctorii. Abia îi priveau pe nou-veniţi, dar Hans îşi dădu seama că lipsa lor de interes avea altă cauză decât cea a miilor de afară. La toţi acei sclavi transformaţi în maşini, oboseala şi deznădejdea adâncă împiedica orice efort mintal. La aceşti oameni care arătau bine era un fel de aroganţă, căci erau somităţile lagărului. Iar ei, nou-veniţii, ce erau? Pe ei putea să-i jignească şi să-i batjocorească oricine.

Astfel ajunseră la *Block*-ul 26, cu denumirea *Effektenkamer.* Leen îi explică ce însemna: aici se păstrau toate *Effekten*, toate hainele şi alte lucruri de valoare ale fiecărui *Häftling*[12]. Deasupra ferestrelor vedeai şiruri lungi de saci din hârtie. În fiecare sac erau bunurile unui om. Când cineva era eliberat din lagăr, primea totul înapoi.

Hainele lor însă nu aveau să fie păstrate; evreii nu erau eliberaţi niciodată. Ei nu aveau nici un proces în derulare. Nu primiseră nici o pedeapsă, aşa că nici nu puteau fi eliberaţi.

Într-adevăr, între *Block*-urile 26 şi 27 au fost obligaţi să se dezbrace. Toate hainele, împreună cu tot ce aveau în ele, erau încărcate într-un camion. Puteau păstra doar cureaua din piele şi o batistă. Hans încercă să-şi ascundă

[11] Infirmeria deţinuţilor, Secţia internă, Intrarea interzisă (germ.).

[12] Deţinut (germ.).

câteva dintre cele mai bune instrumente, dar puseră imediat ochii pe el. Un bărbat costeliv cu o banderolă în jurul braţului stâng, *Lagerfriseur*-ul[13], îi controla pe toţi. Cei care ascunseseră ceva erau obligaţi să predea tot ce aveau şi primeau pe deasupra şi o lovitură. Hans ceru să-şi păstreze instrumentele, dar bărbatul rânji şi băgă totul în buzunar.

Iată-i, deci. De-acum pierduseră totul. Procesul se desfăşurase lent, dar iată-i ajunşi şi la asta. Oare nu spusese cândva Schmidt, comisarul general pentru Siguranţa Publică din Olanda şi reprezentantul lui Rauter[14] pentru chestiunile evreieşti: „Evreii se vor întoarce în ţara de unde au venit la fel de goi cum au sosit”?

Schmidt nu menţionase şi când veniseră evreii: în secolele XVI şi XVII, şi nicidecum goi, ci aduseseră mari averi din ţările din care fuseseră izgoniţi. Nu vorbise nici despre drepturile istorice ale evreilor olandezi, oferite la acea vreme de către Wilhelm de Orania prin edict. Dar cum să fi vorbit el despre faptele unui Erou al Libertăţii Olandeze? Nu te puteai aştepta la aşa ceva din partea acestor campioni ai asupririi, care nu vor sfârşi cu o rugăciune pentru patrie pe buze, ci vor fugi mişeleşte ca să-şi salveze pielea.

Hans se alina cu acest gând. Sigur, situaţia lui nu era prea bună, dar dacă soarta lui era vitregă, măcar *a lor* era sigură. Fără îndoială, ei urmau să piară, iar din toate biruinţele lor nu avea să rămână decât una singură: cea asupra evreilor. Încet, dar sigur, evreii olandezi fuseseră împinşi către declin:

1940 Concedierea evreilor din toate funcţiile publice;

[13] Frizerul lagărului (germ.).

[14] Hans Albin Rauter a avut între 1940 şi 1945 funcţia de comandant al poliţiei şi al SS în teritoriul ocupat al Ţărilor de Jos. (N. red.).

1941 Interdicţia exercitării profesiilor liberale, interdicţia folosirii mijloacelor de transport în comun, interdicţia de a gestiona un magazin, interdicţia de a se folosi de teatre, parcuri, de amenajări sportive şi de tot ce face viaţa frumoasă; limitarea averii la 10.000 de guldeni, iar mai târziu la 250 de guldeni;

1942 Începutul deportărilor; interdicţia la viaţa însăşi.

Încetul cu încetul, din pricină că olandezii n-ar fi putut tolera ca evreii „lor" să fie exterminaţi într-o vreme în care teroarea încă nu-şi arătase colţii în Olanda.

Iată-i, astfel, goi-puşcă în bătaia soarelui care le arde trupurile ore întregi, în timp, ce sunt îndeplinite toate ritualurile menite să-i transforme în *Häftling*.

În spatele unei bănci lungi stăteau şase frizeri care îi tundeau şi le rădeau părul de pe cap şi de pe restul corpului. Nu întrebau dacă domnii nu doresc cumva pudră sau o fricţionare. Erau grosolani, enervaţi, copleşiţi de treabă în acea după-amiază fierbinte. Cu lamele boante, mai mult smulgeau părul decât să-l radă, iar cine nu se întorcea sau nu se răsucea, astfel încât ei să ajungă mai uşor în toate părţile, era împins şi uneori lovit. Cine era gata la *Friseur* primea un bileţel cu un număr cu care se ducea la tatuator. Hans avea numărul 150822.

Când i s-a tatuat numărul pe braţ, Hans a zâmbit uşor, cu dispreţ. Acum nu mai era dr. Van Dam, acum era *Häftling* 150822. Dar puţin îi păsa, dacă putea să redevină cândva dr. Van Dam. Dacă.

Şi iată din nou acel gând care îi tot dădea târcoale. Un gând care răsuna precum un gramofon pierdut de sub control, învârtindu-se ameţitor, până când pumnul primit în spate îl readuse la realitate.

Intrară cam cincizeci de oameni în *Effektenkamer*, acolo era baia. Multe ţevi de duş erau înşirate unele lângă celelalte. Se adunară câte trei sub un duş, din care ieşi un firicel de apă călâie, prea rece pentru a înmuia transpiraţia de vară şi praful şi prea caldă pentru a-i revigora. Apoi apăru un bărbat cu nişte mănuşi mari din cauciuc şi-i mânji la subraţ şi în zona pubiană cu o urmă de dezinfectant urât mirositor.

După ce asupra lor s-a pulverizat cu o pompă manuală Flit, au fost declaraţi „*rein*”[15], ceea ce era cu totul altceva faţă de ce am numi noi „curat”. Nu se uscaseră de tot şi erau lipicioşi de transpiraţie şi de la dezinfectant. Pielea îi ustura din cauza zgârieturilor provocate de lama de ras, dar măcar nu aveau păduchi şi purici.

Nu era deloc uşor să găseşti în grămezile mari de haine ceva care să ţi se potrivească. În *Bekleidungskammer*[16], aşa cum se numea *Block*-ul 27, coridorul părea întunecat când intrai din lumina puternică de-afară şi habar n-aveai ce ar fi trebuit să-ţi alegi. Erai împins şi bruscat şi se ţipa la tine, iar dacă tot nu te mişcai suficient de repede, erai lovit până ce-ţi adunai nişte haine: o cămaşă, o pereche de pantaloni şi o jachetă de in, o beretă şi o pereche de saboţi de lemn sau nişte sandale. Timpul nu-ţi ajungea să-ţi găseşti mărimea potrivită, astfel că arătai ca un clovn în costumele acelea de puşcăriaşi.

Unuia pantalonii îi ajungeau până la jumătatea gambei, altul se împiedica de ei, unuia îi lipsea o mânecă de la jachetă, altul trebuia să-şi suflece mânecile. Dar toate hainele aveau un lucru în comun: toate fuseseră peticite din material vărgat, albastru şi alb, şi erau la fel de murdare.

---

[15] Curat (germ.).

[16] Camera cu îmbrăcăminte (germ.).

Astfel ajunseră toţi înapoi în faţa *Block*-ului. Deşi după-amiaza se apropia deja de sfârşit, arşiţa toamnei văratice încă apăsa puternic deasupra lagărului. Le era foame şi sete, dar nici unul nu îndrăznea să ceară ceva.

Trecu încă o oră, aşteptând pe *Birkenallee*[17], drumul care trecea pe după barăci. Se aşezaseră ori pe bordurile trotuarului ori pe băncile înşirate de-a lungul ierbii sau se întinseseră pur şi simplu pe jos, copleşiţi de oboseală şi, mai mult, de suferinţa care-i ameninţa.

Pe stradă erau instalate nişte mese, unde erau înregistraţi. Se notau toate datele pe care ţi le puteai închipui, date personale şi de alt tip: meseria şi alte îndeletniciri, dar mai ales boli: tuberculoză, boli venerice şi tot mereu cunoscutele întrebări despre naţionalitate şi numărul de bunici evrei.

Hans stătea de vorbă cu Eli Polak, un coleg. Eli cedase nervos. Când camioanele ajunseseră la tren, văzuse cum soţia lui leşinase şi fusese aruncată în camion, alături de copilul lor.

— N-o voi mai vedea niciodată.

Hans nu se simţea în stare să-l consoleze. Nu se putea preface.

— N-ai de unde să ştii, îi răspunse el, fără prea mare convingere.

— Ai auzit ce se întâmplă la Birkenau?

— Ce e Birkenau? întrebă Hans.

— Birkenau e un lagăr imens, răspunse Eli. Face parte din complexul Auschwitz. Toţi bătrânii şi copiii sunt duşi la sosire într-o cameră mare. Li se spune că se vor spăla. De fapt, sunt gazaţi şi trupurile le sunt arse.

— Doar nu s-o întâmpla aşa cu toţi, spuse Hans, forţându-se să-l încurajeze.

---

[17] Aleea Mestecenilor (germ.).

Apoi veni supa. Trei cazane. Fiecare trebuia să primească un litru. Se aşezară într-un şir lung. Câţiva băgăcioşi ajutau la distribuirea hranei. Mâncau din gamele din metal ciobite, cu emailul sărit. Nu existau destule, de aceea se puneau doi litri de supă într-una singură şi erai nevoit să împarţi mâncarea cu altcineva. Existau şi linguri. Cam douăzeci. Cine nu avea lingură, trebuia să bea din gamelă, ceea ce nu era greu, fiindcă supa era foarte diluată. Avea doar câteva bucăţi mai consistente. Se întrebau dacă erau frunze de mesteacăn sau de ulm. Dar toate astea nu contau. Cei mai mulţi erau încă în putere şi nu prea conta dacă înghiţeau un litru de apă fierbinte sau un litru de mâncare.

Dintr-odată, se pomeniră zoriţi: „Repede, imediat vine apelul!” Sorbiră zeama fierbinte cât de repede cu putinţă şi fură duşi la un mare depozit din lemn, construit între două *Block*-uri. Era o spălătorie. Într-o jumătate se spălau hainele în cazane mari; în cealaltă jumătate se aflau duşurile. Hans numără o sută patruzeci şi patru. La perete erau nişte bănci, unde se puteau dezbrăca. Stăteau aşezaţi pe bănci şi aşteptau.

Fuseseră înştiinţaţi că, după apel, care se ţinea în acea vreme afară, aveau să meargă mai departe la Buna. Individul de la administraţie care le spusese asta era asaltat de întrebări:

— Ce-i asta, Buna?

— Sunt condiţii bune acolo?

— Acolo îţi dau tot zeamă din asta?

Le răspunse că sunt condiţii acceptabile acolo. Erai pus să munceşti într-o fabrică de cauciuc sintetic. Mâncarea era bună, întrucât lucrai pentru o întreprindere industrială. Bărbatul zâmbi cu aerul cuiva care ştie multe.

Hans întâlni după aceea un belgian.

— Eşti de mult aici?

— De un an.

— E suportabil?

— Uneori, dacă ai noroc şi ajungi într-un comando bun.

— Ce înseamnă un comando bun?

— Păi, de exemplu la spălătorie sau în *Krankenbau*[18]. Majoritatea comandourilor care rămân în *Lager* pe timp de zi sunt bune. Şi întreprinderile de alimente. Dar ca evreu n-ai şansa asta.

— Eu sunt doctor, crezi că mă bagă în *Krankenbau*?

— Nu te-ai înregistrat ca doctor?

— Ba da, dar m-au trimis la plimbare. Femeile unde ajung?

— Femeile din transportul ăsta au ajuns aici, în *Lager*. Există o baracă pentru femei, unde fac tot felul de experimente.

Lui Hans îi stătu inima în loc. Friedel era în acel *Lager*. Experimente! Oare ce însemna asta?

Îi povesti belgianului despre Friedel şi-l întrebă dacă nu i-ar putea transmite un mesaj, căci el avea să plece la Buna. Belgianul îi răspunse că va fi foarte dificil, fiindcă era deosebit de periculos să te apropii de baraca femeilor. În acel moment intră un SS-ist. Săriră toţi în picioare, după cum învăţaseră deja că trebuie să facă. SS-istul puse întrebarea esenţială:

— Sunt doctori printre voi?

Trei ieşiră în faţă: Hans, Eli Polak şi un alt tânăr, pe care nu-l cunoşteau.

SS-istul îi întrebă câtă experienţă aveau. Tânărul se dovedi rezident. Eli fusese medic de familie timp de opt ani, iar SS-istul îl trimise înapoi.

— Tu te duci cu oamenii ăştia la Buna.

Pe Hans şi pe cel tânăr îi luă cu el.

---

[18] Infirmerie (germ.).

Traversară lagărul, trecură pe lângă toate *Block*-urile şi ajunseră la *Block*-ul 28. Li se ceru să aştepte pe coridorul lung, de beton, cu pereţi văruiţi şi cu uşi pe ambele părţi. La uşi erau plăcuţe: *Ambulanz, Schreibstube, Operationssaal, Hals-Nasen-Ohrenarzt, Röntgenraum*[19] şi multe altele. La mijlocul coridorului era o scară tot de beton care ducea la primul etaj.

După câteva minute apăru un bărbat în halat alb. Le ceru să vină cu el până în capătul coridorului – *Aufnahme*[20] scria pe uşa din sticlă mată. Era o încăpere spaţioasă, aproape o sală, şi doar pe jumătate ocupată de paturi. În cealaltă jumătate erau câteva băncuţe, un cântar şi o masă mare plină de cărţi şi documente. Toţi cei admişi în acea infirmerie erau înregistraţi acolo, ca bolnav sau ca membru al personalului.

Îi primi un polonez scund şi gras, care se răsti la ei: de ce erau aşa de slinoşi? Îi puse să se dezbrace până la piele, apoi le indică un pat. Paturile suprapuse aveau trei niveluri. Hans stătea gol în patul de sus, învelit cu două pături subţiri. Încercă să se înfăşoare cât putu cu păturile, pentru că paiele din saltea îl înţepau. Când abia se liniştise, apăru un bărbat care se urcă până la patul său. Avea cam treizeci de ani, o faţă rotundă, iar ochelarii de pe nas îl făceau să pară isteţ.

— Cum te cheamă? întrebă bărbatul. Eşti doctor?

— Da, mă numesc Van Dam. Şi tu?

— Eu mă numesc De Hond, sunt de trei săptămâni aici. Săptămâna trecută am mai fost o dată la *Lagerarzt*[21], care

---

[19] Infirmerie, Birou, Sala de operaţii, ORL, Radiografie (germ.).

[20] Internare (germ.).

[21] Doctori în lagăr (germ.).

m-a admis şi acum sunt pe lista de rezervă pentru *Pfleger*-i[22].

— Unde ai studiat? întrebă Hans.

— În Utrecht, eram la clinica de pediatrie.

— Şi acum cu ce te ocupi?

— Ah, cu de toate. Întreaga zi te cheamă pentru tot felul de corvezi, o să vezi. Sunt treburi murdare, cu cadavre şi altele. Tu n-ai haine?

Nu, Hans n-avea haine. Însemna că în ziua următoare era musai să facă rost de unele. De Hond îi promise că-l va ajuta.

— Ştii ceva despre baraca femeilor?

— A, da, răspunse De Hond, vizibil emoţionat. E *Block*-ul 10, şi soţia mea e acolo. Şi ea e tot medic. Acum trei săptămâni a ajuns în *Block*-ul 10.

Hans era bucuros că întâlnise în acest *Block* un medic olandez. Îi povesti despre Friedel şi despre cum şi ea ajunsese în *Block*-ul 10.

— Mda, zise De Hond. Trebuie să vedem ce se poate face pentru ea.

— Cum adică?

— Păi, Samuel, profesorul care lucrează acolo, mi-a promis că n-o vor alege pe soţia mea, pentru că e medic. Poate îl convingem să închidă un ochi şi pentru soţia unui doctor.

— Dar ce le fac femeilor?

— Asta ar fi bine să-l întrebi pe Samuel, trece pe aici în fiecare zi.

— Pot să-mi văd soţia?

— Nu prea ai cum. Dacă te prind, ajungi în buncăr, la închisoare, şi eşti norocos dacă scapi cu douăzeci şi cinci.

— Cum adică, douăzeci şi cinci?

---

[22] Infirmieri (germ.).

— A, e pedeapsa obişnuită, douăzeci şi cinci de lovituri de baston la şezut.

Hans zâmbi. Nu prea se temea de astfel de lucruri, trebuia doar să nu te laşi prins. Oricum, era dispus să facă orice ca s-o vadă pe Friedel. De Hond îi promise să-l ia cu el în următoarea seară. Apoi se făcu ora nouă şi se stinse lumina.

Însă în cameră nu era întuneric. *Block*-ul 28 era ultimul *Block* din şir, iar *Aufnahme*[23] se afla pe partea cu sârma ghimpată, de-a lungul căreia erau aprinse lumini. Pe fiecare al doilea stâlp din beton ardea câte un bec, care lumina puternic tot ce era în apropiere.

Acele lungi rânduri de lumini puternice cu lămpi roşii de avertizare printre ele formau o privelişte impresionantă. Luminau încăperea, scoţându-i la iveală pe bolnavii întinşi în paturi, care aşteptau în *Aufnahme* să fie văzuţi în ziua următoare de *Lagerarzt*.

Hans ar fi preferat să dispară lumina, îl speria. Închise ochii, dar nu se putu abţine să nu-i deschidă iar, obligându-se parcă să asimileze realitatea dureroasă. Deveni neliniştit şi se foia de pe o parte pe alta, dar lumina îl urmărea. Îşi trase păturile peste cap, dar lumina nu pierea. Străpungea totul. Nu mai exista scăpare: se afla în *Konzentrationslager*[24], iar indiferent dacă-şi întorcea privirea sau se ascundea sub pături, această conştientizare rămânea. La orice încerca să reflecteze, acel gând domina totul, precum îl urmărea şi lumina lămpilor de la gardul de sârmă, oriunde se uita.

Hans plângea. Nu în hohote, ca atunci când era copil şi nu primea ce voia. Era un plânset stins care părea că vine de la sine. Nu era frământat de nici o furtună, ci pur şi

[23] Aici, administraţia (germ.).

[24] Lagăr de concentrare (germ.).

simplu inundat de amărăciune, iar lacrimile curgeau fără voia lui.

Însă din fericire era epuizat, mort de oboseală. Nici măcar nu-şi mai ştergea lacrimile, nu mai simţea că plânge, iar flacăra conştiinţei se stinse lent.

Zilnic, omul trăieşte în lagărul de concentrare multe ore fericite. Atunci lămpile sunt închise, curentul e oprit şi sârma tăiată. Atunci sufletul se poate elibera de trupul ostenit şi schingiuit. În imperiul în care *Häftling*-ul pătrunde seara, nu există nici un SS-ist, nici un *Blockälteste* şi nici un *Kapo*[25]*.* Acolo există doar un domnitor: marea tânjire. Acolo există doar o lege: libertatea.

Viaţa e un ciclu format din două perioade: de la gongul de dimineaţă până la gongul de seară şi de la gongul de seară până la gongul de dimineaţă, iar atunci când răsună gongul de dimineaţă, simţurile se trezesc şi încătuşează sufletul: paradisul ia sfârşit.

La o jumătate de oră după bătaia gongului, începură să apară primii pacienţi. Din pat, Hans putea observa întregul proces.

Bărbaţii se dezbrăcau afară, îşi adunau hainele într-o legătură, astfel încât numărul de pe haină să fie vizibil, şi intrau după aceea, goi, în *Block*. La spălător se îmbăiau toţi, iar numele li se scria pe piept, astfel încât domnul *Lagerarzt* să poată vedea repede cu cine avea de-a face.

Din spălător veneau înapoi la sala de internări, unde erau înregistraţi şi nu le rămânea altceva de făcut decât să aştepte. Erau aproximativ şaizeci de inşi. La ora şapte erau toţi spălaţi şi înregistraţi, dar *Lagerarzt*-ul veni abia în jurul

[25] Un prizonier însărcinat cu supravegherea deţinuţilor şi repartizarea lor în comandouri de muncă (germ.).

orei zece. Însă nimeni nu se plictisea, căci cei mai mulţi se bucurau că puteau lipsi o zi de la muncă, iar nu puţini erau cei prea bolnavi pentru a se plictisi. Puteau sta jos pe băncile insuficiente, dar în rest nu se preocupa nimeni de ei. Unii aveau febră sau dureri, dar nimeni nu avea voie să-i ajute sau să le dea ceva până nu erau văzuţi de *Lagerarzt*.

La ora nouă şi jumătate, lui Hans şi lui Van Lier, medicul rezident, li se ceru să se ridice. Şi ei urmau să fie prezentaţi *Lagerarzt*-ului. Era straniu să apari aşa în faţa viitorului tău şef, dar, pe de altă parte, poate că era mai bine să apari gol decât într-un costum slinos. Apoi răsună pe coridor: „*Arztvormelder antreten!*”[26]

Mai întâi se duceau germanii din Reich. Ei erau tot prizonieri, dar se bucurau de o poziţie specială în acest lagăr ocupat preponderent de polonezi şi evrei. După germani, polonezi şi alţi „arieni”. Evreilor le venea rândul la final.

Traversau coridorul, înghesuindu-se cu toţii unul în spatele celuilalt. Astfel intrau în *Ambulanz*, o încăpere în stare bună. Era traversată de o bară din metal, amplasată la o înălţime de jumătate de metru, în spatele căreia erau puşi să se oprească pacienţii. Infirmierii stăteau de cealaltă parte, iar în fundul sălii erau mese mari cu pansamente.

După un glasvand se afla biroul, la care erau aşezaţi funcţionarii, având fişe ale tuturor celor care fuseseră vreodată la *Ambulanz*.

În acel moment nu erau acolo pacienţi sau infirmieri, ci doar *Lagerarzt*-ul cu un alt SS-ist, un *Unterscharführer*[27] şi doi deţinuţi polonezi. Erau *Lagerältester*-ul polonez, şeful

[26] Alinierea pentru vizita la doctor! (germ.).

[27] Rang paramilitar în cadrul SS; caporal (germ.).

Häftlingärtzte-ilor[28] şi doctorul de la internări. Polonezii îi consultaseră deja cu o seară în urmă pe toţi cei care trebuiau să se înfăţişeze în faţa doctorului de la SS, iar acum sosise vremea să-i prezinte *Lagerarzt*-ului.

Această întâlnire nu presupunea prea multe: nu era nici o expunere sistematică sau discuţie, nici vreo consultaţie. Repede, repede, *Obersturmführer*-ul nu avea timp, el nu avea niciodată timp. Un diagnostic, citit de pe o fişă, o privire aruncată în fugă pacientului şi concluzia era stabilită: internare sau *Blockschonung*[29]. În acest ultim caz, bolnavul era scutit câteva zile de la muncă, dar avea voie să rămână în *Block*. Era situaţia celor care nu trebuiau internaţi la infirmerie, dar nici nu puteau munci, spre exemplu din cauza unor răni la degete sau a unor ulceraţii la tălpi.

Însă, în cazul bolnavilor evrei, era de cele mai multe ori nevoie de internare, starea lor generală fiind foarte proastă. Aceşti oameni lucrau în cele mai grele comandouri, nu primeau pachete, iar la distribuirea alimentelor *Blockältester*-ii lor le furau mare parte din mâncare.

Internare, internare, *Blockschonung*, internare. În câteva minute, se isprăvise întreaga coloană şi se ajunsese, la final, la cei doi olandezi.

— Doctori, veniţi cu transportul de ieri, anunţă medicul polonez.

Lagerarzt-ul dădu din cap a aprobare.

— Repartizarea!

Şi gata! Se întoarseră grăbiţi în sala de internare, fiind zoriţi să se urce înapoi în pat. Hans se bucura, căci asta era şansa lui. În infirmerie, viaţa n-avea cum să fie la fel ca

---

[28] Medicii pentru deţinuţi (germ.).

[29] Recuperare în bloc (germ.).

afară, în acele şantiere. Pacienţii internaţi fură duşi de infirmieri la diferitele *Block*-uri, la Chirurgie, Boli Interne şi Boli Infecţioase. Ceilalţi ieşiră ca să se îmbrace. Cei care fuseseră trimişi la *Blockschonung* primeau o hârtie pentru funcţionarul *Block*-ului.

De Hond veni să-i ia pe cei doi olandezi şi ieşiră din sală, unde încă se aflau hainele celor internaţi la infirmerie. Câţiva infirmieri desfăceau deja toate boccelele şi scoteau din buzunare tot ce era de valoare. Puneau deoparte hainele în stare bună şi fără găuri. Celelalte erau încărcate într-o roabă, din care îi lăsară pe cei mai tineri să-şi aleagă câte ceva.

Astfel se îmbrăcară în ceva cât de cât rezonabil. Aveau chiar câte o pereche de pantofi din piele, foarte uzaţi, dar cu care se putea merge mai bine decât în sandalele din lemn.

Însă, acum că erau îmbrăcaţi, puteau să şi muncească şi li se dădu imediat de lucru: să ducă roabele cu haine la dezinfectare.

Kapo-ul de la dezinfectare stătea în faţa uşii. El era stăpânul absolut al celor doisprezece bărbaţi care lucrau în baraca sa din lemn. Când sosiră cei doi boboci, făcu o plecăciune sarcastică.

— Doi domni măreţi, de unde vin domnii?

Van Lier încercă să fie politicos:

— Venim din Olanda, domnule.

Kapo-ul răspunse râzând:

— Atunci o să crăpaţi repede aici. Olandezii dau colţu’ în câteva săptămâni. Voi sunteţi prea firavi, n-aveţi putere de muncă!

Hans ridică din umeri, parcă vrând să spună: „Asta rămâne de văzut”. De îndată se deschise cazanul mare cu aburi, iar căruciorul cu bunurile dezinfectate alunecă spre ei:

— Repede, descărcaţi!

Se conformară. Hainele erau fierbinţi, înfiorător de fierbinţi, încă la temperatura din cazan. Ieşeau aburi din ele, iar ei îşi ardeau mâinile şi se sufocau în aerul încins. Într-o clipită deveniră uzi leoarcă de transpiraţie.

Dar *Kapo*-ul îi strunea şi de fiecare dată când încercau să ia o gură de aer proaspăt, îi împingea şi se răstea la ei:

— Mai repede, idioţilor!

După ce scoseseră toate hainele din cazan şi Hans încerca ameţit să-şi tragă sufletul în faţa clădirii, cineva îl bătu pe umăr binevoitor. Era un evreu polonez, unul dintre băieţii care lucrau la dezinfectare.

— *Kapo*-ul nostru e un tip pe cinste, nu-i aşa?

Hans îl privi confuz.

— Păi, el a făcut o glumă cu voi, dar tu nu înţelegi ce înseamnă *Lager*-ul de fapt.

— Tu eşti de mult aici?

Polonezul îi indică numărul de pe piept: 62.000 şi ceva.

— S-a făcut o jumătate de an de când sunt aici, eu am prins vremurile grele. Acum zici că eşti la sanatoriu. Aproape că nu te mai bat deloc şi dacă nu eşti *Muselmann*, nu eşti în pericol.

— Cum adică, ce e un *Muselmann*?

— A, tu eşti boboc de-a binelea! N-ai auzit niciodată de oamenii ăia care se duc în pelerinaj la Mecca, slabi ca vai de ei, morţi de epuizare, doar piele şi os, ca Gandhi? Ăştia sunt *Muselmannen*.

Hans înţelese.

— Şi lor ce le fac?

— Dacă nu mai sunt în stare să muncească, îi duc la crematoriu. Înainte lucrurile stăteau altfel. Eu lucram la Birkenau. Când ieşeau comandourile şi *Kapo*-ul anunţa la poartă, de exemplu: „Comandoul construcţia de drumuri, două sute şaptezeci de oameni”, atunci SS-istul zicea:

„Sunt cu patruzeci în plus”. SS-istul care era la conducerea comandoului şi *Kapo*-ul aveau grijă ca în ziua aia să bată până la moarte patruzeci de oameni. Seara, când intram în lagăr, simţeam mirosul de ars al tovarăşilor care fuseseră în plus de dimineaţă. Atunci nu întrebau dacă erau *Muselmannen*. Aşa au murit cu miile, şi doar cine avea baftă crăpa în alt mod. Închipuie-ţi, dimineaţa opt kilometri dus, seara opt kilometri întors. Toată ziua stăteai în apă, uneori până la glezne şi alteori până la mijloc, ca să scoţi pietriş. La început de iarnă ne întorceam deseori cu hainele îngheţate pe noi ca nişte scânduri. Ca să nu mai zic de bătaie! Să nu crezi că puteai să te sprijini un minut în lopată, că şi apărea un SS-ist care te aranja imediat. Uite!

Îşi arătă piciorul: o cicatrice mare, iar de la mâna stângă îi lipseau două degete.

— Făcute ferfeniţă: tovarăşul meu fuma o ţigară în timpul muncii şi eu i-am cerut un fum. Chiar când voia să-mi dea ţigara, a venit paznicul. Mi-a tras una cu patul puştii. M-am apărat şi mâna mi-a rămas între puşcă şi un zid. A doua lovitură a fost pentru amicul meu. Seara l-am cărat inconştient în lagăr. Poate ar fi putut fi salvat, dar apelul a durat atât de mult, trei ore întregi şi, în tot timpul ăsta, el a rămas întins pe jos.

— De ce nu a putut fi ajutat?

— Era apelul, şi numărătoarea trebuia să fie corectă. Oricât de jalnică îţi era starea, trebuia să te numere.

Jacques, evreul polonez, tăcu şi privi spre cioturile de la mâna stângă. Hans observă împrejurimile şi tresări. În diagonala clădirii de dezinfectare era un *Block* cu zăbrele la ferestre, iar în spatele lor se zăreau femei. Într-adevăr, văzu şi inscripţia: *Block* 10. Deci aceea era baraca femeilor!

Jacques îi observă tresărirea.

— La ce te uiţi?

Hans ezită:

— Cred că soţia mea e acolo.

Jacques se miră:

— Ai venit ieri cu soţia ta? Atunci aşa e, frate, ai un noroc chior!

— Aş putea s-o văd?

— Seara. E riscant, dar dacă-ţi iese, merită.

Apoi apăru *Pfleger*-ul, care venise cu ei să ducă hainele.

— Înapoi în *Block*!

Ziua se scurse într-o inactivitate ferventă. Hans ba găsea câte un fir de pai într-unul dintre paturi, ba vedea câte o pată pe vreun geam. Apoi strângea şi netezea nişte hârtie folosită. Era plictisitor, dar nu se plângea, gândindu-se la maşinăriile acelea umane de muncă de afară şi la faptul că fiecare zi pe care o lăsai în urmă nevătămat era o zi care te ducea mai aproape de final.

Aceleaşi gânduri îl încercau şi pe Kalker, un medic din Haga. Hans îl mai întâlnise pe la rudele cărora le era medic de familie. Acum muncea în *Block*-ul 21, *Block*-ul chirurgical. Venise să-şi bage nasul, să afle cine erau noii olandezi.

— Da, băieţi, le spuse el lui Hans şi Van Lier, e ca un duş rece când intri aici. Nu ne-am aşteptat chiar la aşa ceva.

— De cât timp sunteţi aici?

— S-au făcut trei săptămâni. Două săptămâni am stat aici, în sala de internări, şi apoi m-au repartizat în *Block*-ul 21.

— Îi asistaţi pe chirurgi?

Kalker pufni în râs.

— Sigur, după analiza anatomico-topografică a construcţiei unei latrine, am trecut la activitatea de curăţare. Habar n-ai ce complicat şi interesant e. De patru ori pe zi speli pe jos şi la două zile freci closetele cu nisip.

Latrinele mele sunt o încântare pentru ochi. Mă ocup de două: unul pentru pacienţi cu douăsprezece closete aşezate pe două rânduri şi unul cu un rând de şase closete pentru personal. În latrina mică există un loc rezervat pentru somităţi, *Blockältester*-ul şi *Lagerältester*-ul, şi din câte se zvoneşte, din când în când, chiar şi *Lagerarzt*-ul. Dar eu n-am avut încă onoarea. Oricum, pe zi stă vreo jumătate de oră în lagăr şi probabil că se ţine atâta timp. Ar fi nebunie curată să se aşeze pe aceeaşi budă pe care stau şi *Häftlinge*.

Pe Hans îl bucură tonul vesel cu care povestea Kalker.

— Vi se dă suficientă mâncare?

— Păi, merge. De obicei, la supă mai primesc ceva în plus, aşa că ajung la un litru jumătate. Şi odată ce ai fost repartizat oficial, primeşti de două ori pe săptămână o porţie suplimentară de pâine.

— Câtă mâncare se dă aici exact? întrebă Van Lier.

— Pe zi, primeşti un litru de zeamă şi o porţie de pâine, apoi de două ori pe săptămână patruzeci de grame de margarină, de două ori o lingură cu marmeladă şi de două ori o felie de parizer de patruzeci de grame. Dar să n-ai prea mari aşteptări! Margarina are doar cincisprezece la sută grăsime, restul e un agent de îngroşare sintetic, şi parizerul e mai mult carne jilavă de cal.

— Ce valoare nutritivă au, câte calorii înseamnă astea laolaltă?

— Am făcut un calcul aproximativ, spuse Kalker. Supa nu face prea mult, cam o sută cincizeci, două sute de calorii la litru. Cu toate laolaltă, ajungi pe zi la vreo mie cinci sute de calorii, ceea ce, fireşte, nu este suficient. Doar în repaus corpul are nevoie de o mie şase sute de calorii. Îţi poţi închipui, aşadar, că cineva care munceşte din greu devine rapid un *Muselmann*.

— Dar dacă te uiţi la *Pfleger*-i, vezi că arată toţi bine, obiectă Hans.

— Fireşte, dar, în primul rând, mai toţi sunt polonezi care primesc pachete, şi în al doilea rând, ei sunt cei mai mari „organizatori”, sau să le spunem mai bine hoţi. Nu poţi pricepe asta din prima, îţi trebuie câteva săptămâni, ca să-i observi. *Pfleger*-ii distribuie supa. Bolnavii primesc zeama apoasă, de deasupra. Puţinii cartofi şi fasolea din supă le rămâne astfel *Pfleger*-ilor.

În acel moment intră un bărbat înalt. Era mai în vârstă, avea sigur peste şaizeci de ani. Mergea puţin adus de spate şi pe nas avea un lornion demodat.

De Hond sări în picioare:

— Bună ziua, domnule profesor!

Hans înţelese că era profesorul Samuel. Se prezentă şi aşteptă să vadă cum avea să decurgă discuţia. Întrebările obişnuite: sosirea, ştiri politice şi aşa mai departe. Hans îi povesti despre transport şi venirea lor la Auschwitz. Reuşi să aducă vorba despre Friedel.

Profesorul muşcă momeala:

— Într-adevăr, am stat deja de vorbă cu unele dintre noile femei olandeze, dar nu-mi amintesc numele Van Dam. Încercaţi să-i vorbiţi la fereastră soţiei dumneavoastră, dar aveţi grijă. Îi voi transmite salutări.

Hans ar fi vrut să-l roage pe profesor să-i dea o scrisoare din partea lui, dar se abţinu. Avea nevoie de el pentru favoruri mai mari.

— Mergeţi des în baraca femeilor?

— În fiecare zi, acolo lucrez.

Hans făcu pe prostul.

— Dumneavoastră sunteţi medicul care le tratează pe femei?

— Nu chiar, eu îndeplinesc diferite sarcini. Femeile de acolo sunt, într-un anumit sens, material de studiu.

— Nu este ceva neplăcut pentru femei?

Profesorul intră în defensivă.

— Sunt anumite experimente foarte neplăcute, poate chiar vătămătoare pentru ele, dar eu fac ceva cu totul diferit. Am reuşit să conving SS-ul să efectueze o cercetare asupra cancerului uterin, pentru care am nevoie de un număr mare de femei şi, astfel, ele nu sunt folosite pentru celelalte experimente neplăcute.

Hans dădu din cap a înţelegere. Era destul de sceptic în privinţa bunelor intenţii ale profesorului, dar nu voia să lase această impresie. Avea nevoie de el.

— Judecaţi pe cont propriu, continuă Samuel. Le extrag femeilor o bucată mică din membrana mucoasă a colului uterin şi analizez acea mostră la microscop. La o parte dintre femei găsim astfel anumite anomalii ale ţesutului. Vedem celule care deviază considerabil de la normă. Părerea mea este că din aceste celule se dezvoltă mai târziu cancerul. Astfel, sper că voi depista cauza formării tumorii.

Judecând după ce povestea profesorul, testele nu păreau să le facă femeilor prea mult rău. Singurul lucru pe care Hans nu-l înţelegea era scopul. Cercetătorii japonezi aplicaseră deja gudron pe pielea şoarecilor albi, putând să urmărească cu precizie schimbările ulterioare apărute. Acest lucru dusese la apariţia unui cancer artificial. Gudronul conţinea deci substanţe carcinogene, substanţele care produc cancerul. Dar şi practica medicală le arătase doctorilor deja un fenomen analog: cancerul la buze şi la limbă apărea la cei care fumau des pipă. Înainte, se considerase că apărea din cauza aspiratului, dar între timp se dovedise că era produs de fapt de compuşii de gudron care se formau în tubul pipei.

Oricum, lui Hans nu i se părea sub nici o formă acceptabil să foloseşti oameni împotriva voinţei lor pentru

vivisecţie, oricare ar fi fost utilitatea testelor, dar nu îndrăznea să judece, pentru că nu cunoştea încă suficiente fapte şi îl interesa mai mult altceva.

— Femeile olandeze nou-venite vor fi supuse şi ele acestor experimente?

— Negreşit, răspunse Samuel. Dar o pot ajuta pe soţia dumneavoastră. O voi trece pe lista mea, ca să nu cadă în mâinile altora şi o voi ţine în afara oricărui pericol, cât timp voi putea.

Hans îi mulţumi profesorului şi se simţi ceva mai uşurat. Fireşte că nu ştia cât valora acea promisiune, dar măcar ceva obţinuse. Deocamdată, Friedel avea să fie ferită.

Între timp se lăsase seara, iar luminile de la gardul de sârmă ghimpată erau aprinse.

Îşi făcu apariţia *Stubenältester*-ul[30], un *Pfleger* gras. Le strigă celor doi nou-veniţi:

— Comandoul de cadavre!

De Hond rânji:

— Asta-i o corvoadă frumuşică, suflecaţi-vă mânecile pentru mocirlă.

Cei doi ieşiră din baracă, unde-i aştepta o camionetă mare a cărei platformă de încărcare era acoperită cu tablă zincată. Cărătorii de cadavre scoteau trupurile din beci. Câte două pe o targă. Nu era greu să care două cadavre simultan, căci acei oameni costelivi, munciţi până la epuizare, fuseseră încă din timpul vieţii nişte schelete, piele şi os.

Cărătorii apucau cadavrele unul câte unul, de braţe şi de picioare, şi le azvârleau în camionetă, unde Hans şi Van Lier trebuiau să le stivuiască. Când aterizau, cadavrele alunecau de la sine până în capătul platformei, fiindcă tabla devenise lucioasă de la umorile care se scurgeau din

[30] Responsabilul încăperii (germ.).

cadavre. Hans şi Van Lier săreau într-o parte ca trupurile să nu li se atingă de haine. După ce cadavrul ajungea în spate, îl ridicau şi-l aşezau cu grijă peste maldăr, sărind apoi repede într-o parte, căci următorul aluneca deja spre ei. Cum cărătorii făceau tot posibilul să arunce cadavrele direct spre Hans şi Van Lier, ei dansau permanent în camionetă dintr-o parte în alta. Era o îndeletnicire lugubră.

Se întunecase aproape de tot, iar lumina bătea de la sârma ghimpată. Cadavrele alunecau necontenit în camioneta în care erau urcaţi cei doi dansatori. Mâinile lor deveniseră atât de unsuroase şi mânjite, încât abia reuşeau să nu scape leşurile. Nici vorbă să le împiedice să li se atingă de haine.

Când se întoarse în sala de internare, Hans se simţea îngrozitor de murdar. Se spălase pe mâini cu apă rece, dar săpun nu avea şi nimeni nu a vrut să-i împrumute. Să-şi cureţe hainele nici nu încăpea vorba.

În spălător erau pictate lozinci frumoase: „*Reinlichkeit is der Weg zur Gesundheit*”[31], „*Halte dich sauber!*”[32] şi altele la fel de încântătoare. Aşa mergeau lucrurile la nemţi; deviza trebuia să înlocuiască realitatea, iar, dacă repetai suficient de des o lozincă şi o lipeai pe toţi pereţii, pe termen lung toată lumea avea să o creadă. „*Wir fahren gegen England*”[33], „V=Victorie”, „*Die Juden sind unser Unglück*”[34].

Tibetanii au morişti din hârtie cu rugăciuni pe ele. Moriştile se învârt în vânt şi astfel rugăciunea se repetă la

---

[31] Curăţenia e calea către sănătate (germ.).

[32] Rămâi curat! (germ.).

[33] Pornim spre Anglia (germ.).

[34] Evreii reprezintă nenorocirea noastră (germ.).

nesfârşit. Dacă fuseseşi în spălător şi te clătiseşi cu apă rece, n-aveai decât să citeşti de trei ori „*Halte dich sauber*” şi treaba era ca şi făcută. Hans ar fi preferat să fie la tibetani. Germanii îi întreceau în civilizaţie doar la tehnicile de crimă.

În sala de internări, De Hond îl căuta deja.

— Hai cu mine, Van Dam, e aproape întuneric. Mergem în *Block*-ul 10.

Ajunseră pe *Birkenalle*, pe unde umbla de colo-colo o grămadă de oameni, fără ţintă. În apropiere de *Block*-ul 10 erau câţiva bărbaţi. De Hond se duse la ei şi făcu prezentările:

— Colegul Adriaans.

Adriaans îl asaltă pe Hans cu întrebări despre Westerbork şi despre socrii lui, dar acesta abia dacă-l auzea. Se uita ţintă la ferestrele cu zăbrele, aflate la zece metri distanţă, la care din când în când apărea un chip de femeie.

Adriaans îi tot vorbea. Era acolo de câteva luni, avusese un noroc chior. Ima era în acel *Block*, lucrând ca infirmieră, iar el fusese repartizat la Institutul pentru Igienă, mai precis: *Serologischen Labor des Hygiënisch-Bakteriologische Untersuchungsstelle der Waffen-SS und Polizei Südost*.[35] Acolo se efectuau toate analizele de laborator din lagărul acela şi din celelalte lagăre SS din apropiere. Era o muncă relativ normală, deşi îl presau întruna laboranţii SS. Apoi, fără să se întoarcă, spuse:

— Bună, Ima, bună iubita mea, cum ţi-a mers azi?

La ultima fereastră care dădea spre *Birkenallee* apăruse o tânără femeie. Avea pe cap un batic roşu şi purta un şorţ alb. Îi răspunse aproape imperceptibil.

---

[35] Laboratorul serologic al punctului de cercetări igienic-bacteriologic al Waffen-SS şi al Poliţiei din Zona de Sud-Est (germ.).

Apoi Hans nu se mai putu stăpâni. Strigând, o rugă pe Ima să o caute pe Friedel, însă bărbaţii îi traseră un ghiont şi-l făcură să înţeleagă că trebuie să tacă. La cel mult cincizeci de metri era capătul lagărului, iar în turnul de după primul rând de sârmă ghimpată se afla paznicul. Un cuvânt rostit prea tare unei femei, o împuşcătură şi idila avea să ia sfârşit pentru totdeauna.

Să aştepte nu fusese niciodată punctul forte al lui Hans, însă acum avea impresia că aştepta de ani de zile şi nu mai putea suporta tensiunea. Atmosfera era încărcată, se lăsa amurgul, iar la ferestre siluetele feminine se conturau ca nişte figurine dintr-un vechi teatru de umbre. Era zăpuşeală, iar misterul plutea în seara de sfârşit de vară. Tinerii bărbaţi lâncezeau acolo, la acel mare harem, precum într-o povestire din *O mie şi una de nopţi*, plini de dorinţă pentru alesele lor.

Şi deodată răsună vocea ei, melodioasă precum cântecul dintr-un minaret îndepărtat în noaptea orientală liniştită. Precum un vis plin de tristeţe şi dorinţă, duios ca şoptitul îndrăgostiţilor într-un ungher ferit şi melancolic, şi la fel de deznădăjduit precum cântarea imamului adresată Profetului, cu trupul încovoiat în rugăciune.

— Hans, dragostea mea, slavă Domnului că eşti şi tu aici!

— Micuţa mea Friedel, acum că suntem împreună se schimbă tot!

Încercă să-i deosebească silueta, dar în lumina din ce în ce mai slabă, femeile cu batice roşii căpătaseră mai mult curaj şi se înghesuiau acum la ferestre, semănând leit între ele. Hans îi spuse asta.

— Îmi dau jos baticul să vezi imediat ce frumoasă m-am făcut.

Iat-o pe iubita lui, acolo, la a doua fereastră. Hans zâmbi. Fireşte că era frumoasă. Mereu o va considera la fel

de frumoasă, fie că avea păr sau era rasă în cap, iar dacă avea să mai fie a lui vreodată, va fi la fel, chiar dacă fusese vătămată.

— Cum e la voi în *Block*?

Bărbaţii îl înconjuraseră pe Hans în aşa fel încât paznicul să nu-l poată vedea şi el să se poată exprima cu mai multă libertate.

— Ah, dragule, nu e rău aici. Nu te pun să munceşti şi e curăţenie.

— Friedel, am vorbit cu profesorul. Să nu-ţi fie frică, spune că te va cruţa de vreme ce eşti soţie de medic.

— Asta e bine, pentru că am auzit că aici se întâmplă lucruri înfiorătoare.

Hans observă că femeia de lângă Friedel o înghiontea. Aparent nu era voie să vorbeşti despre lucrurile acelea.

— Friedel, iubito, eu sunt la infirmerie, şi acolo e destul de suportabil...

Şi, brusc, întâlnirea lor se sfârşi. Se auzi un fluierat, iar tinerii îi dădură un brânci lui Hans. Intrară pe *Birkenallee* şi nu mai dădură atenţie barăcii femeilor.

Un bărbat veni spre ei.

— Eu am fluierat, Claussen e în lagăr.

Claussen era *Rapportführer*-ul.[36] Venea la ore neregulate în lagăr pentru a-i putea raporta seara *Lagerführer*-ului cum stăteau lucrurile. Era un german veritabil, înalt, blond, parcă scos dintr-un album foto. De dimineaţă era hain, iar seara foarte periculos, pentru că de obicei era beat.

Pornirea spre cruzime, suprimată sistematic în omul civilizat în primii ani ai copilăriei prin educaţie şi de mediul înconjurător, se trezea în poporul german. Morala naţional-socialistă, combinată cu un consum corespunzător de alcool, îl transforma pe om în diavol. De fapt, astfel este

[36] Ofițerul SS care se ocupa de apeluri (germ.).

jignit diavolul, căci răzbunarea lui e echitabilă. El e călău doar când pedeapsa e meritată, sau ca în *Faust*, atunci când este îndreptăţit printr-un contract de vânzare-cumpărare. Dar nazistul dă năvală peste victimele lui neputincioase fără nici un fel de justificare.

La fel se petrecură lucrurile şi în acea seară. Tinerii îl observau pe *Rapportführer* de la o distanţă sigură. Oricine se apropia de el îşi primea porţia, un şut sau o lovitură, iar cei care nu se îndepărtau suficient de repede erau puşi la pământ şi făceau cunoştinţă cu teribilele cizme din piele ale lui Claussen.

Însă îşi făcu apariţia Willy, *Lagerälteste*-ul, cel mai în vârstă dintre ei şi reprezentantul *Häftlinge*-ilor. Se apropie zâmbind de Claussen, cu bereta în mână. Cel atât de temut ezită o clipă, dar când îl văzu pe bărbatul care-i făcea un semn dezinvolt şi prietenos din cap se linişti. Îl bătu pe *Lagerälteste* jovial pe umăr şi plecă alături de el. Aveau să bea împreună un păhărel.

Lagărul răsufla din nou uşurat: Willy salvase situaţia. Willy era un tip de treabă. Simţea că era de datoria lui să le ţină partea *Häftlinge*-ilor şi avea curaj să rişte pentru asta. Era german, dar se afla deja de opt ani în *KZ*, acuzat de comunism.

Ei bine, Dering nu era la fel. Dering era „cel mai bătrân” din infirmerie. „Bătrânii” erau aleşi de SS-işti din rândul deţinuţilor. Hans l-a întâlnit în dimineaţa următoare.

— Care e specializarea ta?

Îi răspunse succint. Simţea repulsie pentru acest bărbat, trântit nonşalant în scaun şi adresându-i-se unui coleg ca unui băiat poznaş.

— Ajunge! Aşteaptă pe coridor!

Pe coridor erau diferiţi *Häftlinge*. Cei mai mulţi erau tineri polonezi, aşteptând să fie propuşi responsabilului spitalului pentru postul de infirmieri. Printre ei trei evrei:

Hans, medicul rezident Van Lier şi un bărbat mai în vârstă, care se prezentă drept dr. Benjamin, medic pediatru din Berlin. Venise cu acelaşi transport ca Hans, dar fusese preluat imediat după dezinfectare de profesorul Samuel, în spital. Îl cunoştea pe profesor încă din băncile facultăţii.

După ce ultimul polonez se înfăţişase în faţa responsabilului infirmeriei, apăru un funcţionar cu o listă. Îi puse pe doctorii evrei într-o parte şi-i luă pe polonezi cu el. După câteva minute, se întoarse.

— Trebuie să staţi întâi în carantină. După aia, puteţi fi repartizaţi în *Krankenbau*.

Cu o zi în urmă, când Hans ieşise de la *Lagerarzt*, crezuse că fusese deja repartizat, dar De Hond îl avertizase: „De neamţ ai scăpat, dar nu şi de polonez”.

Din păcate, se dovedi că De Hond avusese dreptate.

Lagerarzt-ul îi primise, dar polonezul, şeful infirmeriei, îi ducea de nas cu carantina. Avea să se mai întoarcă vreodată în infirmerie, sau fusese totul doar un pretext din partea responsabilului?

Pe Hans îl cuprinse teama. De ce nu-i băgaseră în carantină şi pe polonezi? De ce doar pe cei trei evrei?

În carantină, Hans cunoscu viaţa din *Lager*. Împărţea cu bătrânul dr. Benjamin şi cu un rus ultimul etaj din cele trei ale patului suprapus. Dimineaţa, la patru şi jumătate, bătu marele gong de pe acoperişul bucătăriei, iar în nici zece secunde se dezlănţui agitaţia. Cu toţii săriră în picioare şi coborâră din pat; apoi *Stubenältesten*-ii urcară ca să verifice dacă nu cumva mai rămăsese vreunul în pat, care să fie dat apoi jos în bătaie.

Se aliniară după aceea la capătul lungului şir din culoarul central. Acea oră petrecută aşteptând să se spele reprezentase pentru Hans o încercare grea. De obicei, când se trezea, avea imediat nevoie la toaletă, toată viaţa

funcţionase aşa. Iar acum trebuia să stea o oră la coadă, îmbrăcat doar într-o cămaşă, fără nici o şansă să se sustragă un minut. Dacă încercai să-i spui ceva *Stubenältester*-ului sau paznicului de la uşă, te alegeai doar cu nişte palme.

Dar şi acel ceas se sfârşi. La uşă ţi se dădea apoi o pereche de sandale de lemn şi coborai. Acolo se aflau latrina şi spălătorul. La closet stătea *Scheissmeister*-ul[37], care avea grijă ca nimeni să nu facă murdărie. Avea un baston în mână, pe care nu se sfia să-l folosească. La spălător era *Bademeister*-ul[38], şi el tot cu baston. Pe pereţi, lozinci: „*Sauberkeit ist der halbe Weg zur Gesundheid*”[39] şi alte minunăţii. *Sauberkeit*: câţiva stropi de apă rece fără săpun, iar cămaşa ţinea loc de prosop. După spălare venea controlul şi vai de cel care nu era curat!

Apoi erau puşi să-şi facă patul. Paturile acelea erau în întreaga Germanie ceva deosebit. Nu erau destinate în primul rând dormitului, ci mai degrabă privitului. Şi nu conta câtuşi de puţin dacă păturile erau murdare, dacă salteaua din paie era mai mult goală sau dacă în acel pat tocmai stătuse un bolnav sau un mort, ceea ce conta era să fie „*gut gebaut*”[40], fără nici o cută, fără un fir de pai pe el.

Iar apoi te aşezai la coada uriaşă care trecea prin spatele paturilor, printre două sute de polonezi şi ruşi, pentru un strop de cafea. Fie că ţi-era sete, fie că nu, trebuia să stai la rând. Erau prea puţine gamele, deci

---

[37] Supraveghetorul latrinei (germ.).

[38] Supraveghetorul spălătorului (germ.).

[39] Spală-te şi deja ai ajuns la jumătatea drumului către sănătate (germ.).

[40] Bine făcut (germ.).

împărţeai cafeaua cu încă cineva şi trebuia să te grăbeşti, fiindcă erau şi alţii care aşteptau aceeaşi gamelă. „*Halte dich sauber*” scria pe pereţi, dar beau toţi din acelaşi recipient. Îşi sorbeau cafeaua din el şi mâncau supă cu o bucată de lemn pe post de lingură.

Hans îşi aminti de povestea cu pastorul care stă la masa ţăranilor din parohie şi împarte fiertura de orz dintr-un castron comun. După ce ia o bucată în gură, ţăranul îi spune: „Scuipaţi-o înapoi, părinte, era rândul meu.” Oare în aceste gamele ce se scuipase înapoi?

Hans lua situaţia cu un oarecare umor. Însă dr. Benjamin nu. Bătrânul era doborât. Nu suporta să fie persecutat şi bătut întreaga zi, mai ales fiindcă tocmai din cauza neajutorării sale primea cele mai multe palme. După ce luaseră cafeaua, fireşte că nu reuşea să-şi înghită suficient de repede porţia. Îl costă o palmă. După cafea, răsună ordinul: „Toţi la paturi!” Pe dr. Benjamin îl costă un şut.

După aceea, stăteau în şezut câteva ore, în paturi, în timp ce deţinuţii privilegiaţi spălau podeaua. Erau privilegiaţi, câştigând, astfel, un polonic suplimentar de zeamă. Hans se plictisea, el era un om foarte activ. Dar îşi aminti cuvintele lui Leen Sanders: „Fiecare zi petrecută în carantină e bună. La fel de multă mâncare ca în comandouri, dar fără muncă”.

Sigur, îţi cruţai puterile, dar îţi toceai nervii. Aşteptai cafeaua, aşteptai supă, aşteptai bătăile şi răcnetele.

Din când în când, ieşeai şi în timpul zilei. Era plăcut între *Block*-uri, dar în soarele de septembrie după-amiezile deveneau un cuptor. Când ieşea, se întâmpla un singur lucru bun: Hans se afla într-o încăpere printre ruşi si polonezi, cu care nu putea schimba un cuvânt. El şi dr. Benjamin erau singurii evrei, şi chiar şi ceilalţi deţinuţi se purtau duşmănos cu ei. Dar afară întâlneai oameni din

celelalte săli de carantină. Erau cehi şi austrieci şi cel mai frumos era că mereu găseai pe cineva dispus să-ţi explice că războiul avea să mai dureze maximum trei luni.

Iar apoi, după trei zile, veni şi cea mai mare bucurie: un pachet de la Friedel. Câteva felii de pâine cu margarină şi gem. În carantină primeai doar bucăţi de pâine, dar acele felii erau tăiate frumos, între ele găseai bine întinse margarina şi gemul, erau pregătite de o mână de femeie, cea a soţiei sale.

Erau atât de aproape, la cel mult trei sute de metri, dar la uşi se aflau paznicii şi dacă l-ar fi prins încercând ceva, i-ar fi dat o bătaie pe cinste. Asta ar fi îndurat, dar ar fi putut şi să-i facă un raport la SS-işti, ceea ce ar fi însemnat comandoul disciplinar, iar asta nu putea risca. Trăi aşa o săptămână, captiv în tensiunea de a nu face nimic, de a aştepta, a primi pâine şi bătaie, de a se plictisi şi a tânji.

După o săptămână veni schimbarea...

Era cald printre *Block*-uri, foarte cald. De-a lungul *Block*-ului 13 se întindea o fâşie îngustă de umbră, care se lărgea lent, căci aşa trecea ziua nesfârşită cu soare arzător. Pe acea fâşie îngustă se înghesuia jumătate de Europă Centrală şi de Est. Cealaltă jumătate nu-şi mai putea găsi un loc la umbră şi se lăsa pe vine, rezemată de zidul bătut de soare al *Block*-ului 12, sau se lungea, de-a valma, în praf. Trunchiurile goale erau murdare, un amestec soios de nisip şi transpiraţie. Se dormea cu beretele pe faţă.

Hans prefera căldura soarelui celei a trupurilor chircite pe fâşia umbroasă. Umbla fără ţintă alături de Oppenheim, care ţinea prelegeri cu subiectul său preferat: sfârşitul războiului din pricina deficitului de petrol.

Apoi răsună o voce puternică: „Toţi cei cu pantofi de lemn la aliniere!” Hans şovăi. El era unul dintre puţinii cu

pantofi. Toţi ceilalţi veniseră direct de la dezinfectare în carantină şi încă umblau în sandale.

Şovăirea se dovedi catastrofală, căci deja apăruse *Blockältester-ul*, cel care urlase. Îl târî pe Hans după el, înjurând şi răcnind, fiindcă îşi dăduse seama că Hans ar fi vrut să se sustragă. Erau cincisprezece oameni. Cei mai mulţi polonezi; tineri voinici, bine făcuţi, hrăniţi ca lumea acasă. Se duseră doi câte doi spre *Block*-ul 1, unde îi aşteptau nişte remorci pe care le traseră spre poartă cu ajutorul unor curele prinse cu sârme. *Blockältester*-ul, care-i supraveghea, anunţă: „*Häftling 27903 mit 15 Häftlingen zum Strassenbau*”[41].

Deci asta era: *Strassenbau*. SS-istul consemnă comanda într-un registru aflat în spatele tejghelei de la *Blockführerstube*. Apoi îşi văzură de drum.

Hans zâmbi când îşi aminti de ziua sosirii, cu o săptămână înainte. Maşinăria aceea umană care trăgea remorcile. Acum şi el trăgea, şi el era una dintre rotiţele acelei maşinării din cincisprezece elemente şi, dacă pentru o clipă nu trăgea cu suficientă putere, primea imediat un şut de la polonezul din spate.

„*Dalej, dalej*”, strigau polonezii, „*Davai bistro*”, ruşii, „*Los, Schweinehunde!*”[42] răcnea *Blockältester*-ul, iar, dacă trecea pe acolo un SS-ist, zbiera de două ori mai tare şi-l lovea pe cel mai apropiat deţinut cu un baston, pe spate sau în cap, nu conta, de vreme ce trebuia să dovedească ce *Blockältester* harnic era.

Aşa mergeau lucrurile pretutindeni la nazişti. SS-iştii zbierau la toţi, inclusiv la *Blockältester*-i, *Blockältester*-ii zbierau la polonezi şi-i loveau, iar aceştia îi alegeau la rândul lor pe cei mai slabi ca să zbiere la ei. În cazul lor:

---

[41] Deţinutul 27903 cu 15 deţinuţi la construcţia de drumuri (germ.).

[42] Mişcaţi, împuţiţilor! (germ.).

Hans şi un evreu polonez, cu numele de Leib. Ei nu le răspundeau. Hans simţea că polonezii zbierau pentru a elibera tensiunea acumulată fiindcă alţii zbierau la ei. Führerul zbiera la generali, care îndurau uşor, zbierând la rândul lor la ofiţeri. Iar ofiţerii zbierau şi ei la soldaţi. Precum o bilă de biliard care se opreşte la impactul cu o altă bilă, tot aşa se linişteau soldaţii, zbierând şi ei la la deţinuţi şi lovindu-i.

Blockältester-ul îi lovea pe polonezi, iar polonezii pe Hans. Astfel, lovitura Führerului ajungea la Hans, iar de acolo nu mai era periculoasă, întrucât Hans era neputincios. La fel de neputincios era şi când ajunseră la dealul cu pietriş. Sarcina era să încarce pietrişul în două ture, dar el lucra la foc continuu şi când făceau schimb, iar el voia să lase din mâini lopata, nu exista nimeni care să i-o preia. Logic: 15 = 7+8, opt munceau, şapte făceau cu schimbul, deci al optulea nu avea pe nimeni care să-l elibereze, iar Hans era mereu al optulea. I se plânse lui Leib, care le spuse ceva în polonă celorlalţi. Aceştia râseră, dar nu se întâmplă nimic.

Făcură multe drumuri dus-întors cu remorcile, luând pietrişul de afară şi aducându-l în lagăr, unde alţi deţinuţi din carantină îl foloseau pentru a acoperi drumul. Hans era ud leoarcă. Avea băşici în palme de la lopată, iar picioarele îl usturau din cauza marginii pantofilor din lemn care-i jupuiau pielea neprotejată. După ce polonezii îl tot împinseseră în faţă de nenumărate ori, se duse la SS-istul care păzea dealul de pietriş. Însă nu i se dădu şansa să se plângă. Domnul *Sturmmann* nu dorea să fie deranjat. Hans încasă reţinut palma peste faţă, iar lucrurile o luară de la capăt, cu îmbrâncelile *Blockältester-ului*, cu batjocura polonezilor.

Când sosiră în lagăr, după cel de-al şaselea drum cu remorca plină, toate celelalte comandouri le-o luaseră

înainte. Bărbaţii erau aliniaţi în faţa *Block*-urilor la apel. Din toate părţile se răcnea la ei să se grăbească, ridicându-se pumnii a ameninţare, iar ei trăgeau remorcile mai mult alergând, în timp ce ofiţerii de care treceau reuşeau să le împartă nişte lovituri.

Gâfâind, ajunseră la *Block*-ul de carantină. Lăsară acolo remorcile şi se grăbiră să urce. Pe coridoare bărbaţii se aliniaseră deja de mult pentru apel. Din toate părţile se auzeau înjurături, iar toţi responsabilii de încăperi îi loveau – de parcă fusese vina lor că trebuiseră să muncească prea mult!

Apelul dură timp îndelungat. SS-istul fusese deja la inspecţie, dar ei încă aşteptau în picioare. Hans era ameţit. Inima nu i se mai liniştea. Simţea în continuare un nod în gât, iar picioarele jupuite îl usturau atât de tare, că lacrimile nu conteneau să-i ţâşnească din ochi. Şi dacă din când în când se lăsa pe vine sau voia să se sprijine de paturile din spate, se găsea imediat un „tovarăş” care să-i dea un brânci, amintindu-i să rămână în poziţie.

După apel, se trecu direct la împărţirea pâinii, iarăşi la o coadă ce părea nesfârşită. După pâine, cafeaua. Linse stratul subţire de gem de pe felia de pâine. Bău cafeaua, dar pâinea nu reuşea s-o înghită. Îşi spuse că mai târziu, după ce va fi stat puţin culcat, îi va reveni sigur pofta de mâncare. Se pregăti, dezbrăcându-se şi întinzându-se pe saltea. Somnul îl cuprinse ca o mântuire, o eliberare din hăţurile care-l înlănţuiseră la remorcă. Lopata îi fusese luată din mâini, durerea se potolise şi dorinţa se stinse, fiindcă se cufundă adânc în lacul întunecat al lipsei de cunoştinţă.

Brusc, un răcnet, un şoc: „*Alle aufstehen!*”[43]

[43] Scularea, toată lumea! (germ.).

Ce să fie? Confuzie stârnită de gândurile acelea întoarse din adâncul nemărginit? Strigase mama? Era un incendiu? Un bolnav? Avea febră? Aproape că nu se putea urni. Apoi deveni totul clar, lucrurile se limpeziră. Rusul cu care împărţea patul îl scutură cu putere.

„Inspecţie la picioare!”

Ce mai era şi asta? Cuprins de disperare şi oboseală, adormise fără să se spele. Acum era în toiul nopţii, iar el era murdar pe picioare. Dar de data asta, avu noroc. SS-istul era beat turtă şi vederea înceţoşată. Îl sări pe Hans, care după o jumătate de oră era din nou în pat şi adormise imediat.

Dimineaţa, la ora patru, nu era odihnit. Muşchii, pielea toată, peste tot simţea durere. Spera că nu avea să fie pus din nou la muncă. Dar era o speranţă deşartă. La aliniere, responsabilul de încăpere apăru cu un bilet pe care erau notate schimburile, iar Hans era din nou la rând.

De data asta, avea să fie pentru o zi întreagă. Unsprezece ore de încărcat pietriş, cărat pietriş, descărcat pietriş. Din când în când, puţină variaţie – pietrişul trebuia împrăştiat pe noul caldarâm sau vechiul strat trebuia cernut. După aceea, înapoi la remorci.

Hans se ţinea bine. Nu contenea să muncească, deşi spatele părea că i se descompune, deşi lopata din mâini i se părea a fi din plumb încins. Însă era singura cale, căci polonezii, văzând că nu renunţă, deveniseră treptat mai binevoitori, luându-i chiar din când în când lopata din mână. Totuşi, acele câteva minute de odihnă nu-l ajutau prea mult. De îndată ce trebuia să se apuce din nou de treabă, era atât de înţepenit, încât fiecare mişcare solicita un efort înzecit.

Însă şi acea zi se sfârşi, şi următoarea la fel, şi a patra, iar zilele treceau fără mari incidente. Câte o palmă sau un răcnet, vreo înjurătură. Dar cine le mai număra? Apoi

oboseala şi durerea tot mai mare, dar ce mai conta? Rănile de la picioare supurau. La *Sanitäter*[44] îl unse cu nişte Sepso – un înlocuitor de iod –, dar la ce bun? Ochii i se inflamaseră de la nisip şi soare, dar cui îi păsa? O singură dată se declară bolnav la raportul de dimineaţă, dar *Sanitäter* râse de el: „Pentru zgârieturile astea?”

Mai era şi foamea! Foamea atotprezentă! Ce înseamnă o bucată de pâine şi un litru de supă pe zi? Şi ce mai supă! Apă fiartă cu nişte sfeclă sau cu napi tocaţi. Pe alocuri, o jumătate de cartof la un litru de zeamă, asta dacă primeai de la fundul cazanului, dar asta responsabilii încăperilor păstrau pentru ei şi pentru prietenii lor. Uneori făceai rost, dacă aveai noroc sau printr-un prieten, de încă un litru, dar, de fapt, era mai bine să nu-l bei. Era mai bine să nu înghiţi prea multă zeamă, fiindcă, după o săptămână sau două, toţi bătrânii – în lagăr asta însemnând de la patruzeci la patruzeci şi cincizeci de ani în sus – aveau edeme la picioare. Ce s-ar fi ales de el, cu toate rănile lui, dacă făcea edeme? Nu s-ar mai fi vindecat niciodată!

În a cincea zi – tocmai trăgeau o remorcă plină – evenimentul! Din stânga, de pe drumul lăturalnic, veneau nişte femei. La cincizeci de metri de intersecţie, au fost obligaţi să oprească remorca, ca să nu intre în contact cu femeile.

Hans îşi ţinu respiraţia, în timp ce privea atent. Apoi, pierzându-şi orice urmă de înfrânare, strigă:

— Friedel!

Îşi aruncă frâiele şi goni în direcţia femeilor. Însă abia făcuse câţiva paşi că Leib, evreul polonez, îl şi opri, aducându-l la realitate.

— *Du Idiot*, o să te caftească până n-o să mai poţi sta în picioare!

---

[44] Paramedicul (germ.).

Hans îi răspunse că-i e indiferent.

— Dar o s-o bată şi pe ea!

La acest argument cedă. Privi pieziş înspre *Blockältester*, care-i supraveghea, dar acesta nu observase nimic, pentru că el însuşi înaintase puţin să se uite la femei.

Friedel însă îl zărise şi-i făcea cu mâna de la depărtate, cu mişcări precaute. Îşi închipuia că-i spunea: „Sunt tot aici, te gândeşti din când în când la mine?” Iar el răspunse: „Ah, sunt atât de obosit, prea obosit ca să mă gândesc la tine. Dar tu, tu trebuie să te gândeşti la mine, doar aşa vei suporta”. Acesta era adevărul şi-i făcu la rândul lui cu mâna, discret, încercând să-i transmită că o înţelesese, că avea dreptate şi că el va continua să se zbată, purtându-i imaginea în faţa ochilor.

Urmară zile şi mai grele. Vremea se schimbă, se făcu mai răcoare. La început, i se păru o uşurare. Pielea nu-l mai ustura la fel de tare, îşi simţea muşchii mai relaxaţi şi nu mai rămânea fără suflu la fel de repede ca pe caniculă. Dar apoi veni ploaia, iar îmbrăcămintea nu-l apăra: purta o haină subţire de in şi o cămaşă. Era ud până la piele.

Dar nu asta era cel mai grav. După două zile de ploaie, nu se mai distingea nimic din drum. Tot drumul spre dealul de pietriş devenise o amestecătură de bălţi şi de porţiuni de noroi lipicios. Apa îi ajungea mai sus de glezne. Pantofii i se împotmoleau în noroi şi roţile se înfundau în clisă până la şasiuri.

Însă remorcile nu puteau sta în loc. Dacă rămânea blocat cu transportul lui în mocirlă, *Blockältester*-ul ştia cum să-şi folosească bastonul. Iar în dăţile în care furia *Blockältester*-ului nu era suficientă ca să pună remorca din nou în mişcare, apărea un SS-ist care se descurca mai bine. Acesta se aventura prin mizerie şi-i trăgea celui pe care-l găsea primul un şut cu cizmele, de-i acoperea pe

toţi de stropi de noroi. Aceştia apucau spiţele roţilor şi trăgeau şi învârteau de ele, iar *Sturmmann*-ul zbiera şi-i bătea, iar *Blockältester*-ul râdea, demonstrând că aprobă abordarea *Sturmmann*-ului. Astfel, cum-necum, remorcile tot se mişcau. Căci, deşi bărbaţii erau uzi şi obosiţi, după o săptămână-două de muncă, nu erau sleiţi de puteri, căci dacă trebuie, atunci se poate. Cu toţii aveau deja zgârieturi şi cucuie de la palmele încasate, dar nici unul nu era încă cu adevărat rănit.

Însă ei ştiau că se putea şi altfel. Nu-l lovise ieri la apel *Blockführer*-ul, SS-istul care supraveghea *Block*-urile, pe un tânăr ţigan atât de tare, încât îi făcuse o rană deschisă pe tot obrazul? Motivul: nu era aliniat cum se cuvine. După apel, fuseseră nevoiţi să-l ducă la *Krankenbau*.

Aproape în fiecare zi primeai veşti despre bătăi şi răni şi, de aceea, deţinuţii se străduiau şi mai mult. Înfruntând un SS-ist furios, în faţa căruia toţi erau într-un pericol egal, se năştea totuşi un sentiment de colectivitate. Polonezii îl încurajau pe Hans, iar Hans voia să-i ajute pe polonezi. Nu mai simţeau durerea loviturilor, ci doar voinţa înverşunată. Aveau să scoată remorca! *„Hau ruck!” „Hau ruck!”*[45]

Cincisprezece perechi de braţe de bărbaţi biruiau într-o luptă pe care doi cai sigur ar fi pierdut-o. Însă acum încă mai erau puternici, încă mai aveau rezerve. Seara, întins în pat, Hans îşi imagina ce s-ar întâmpla într-o săptămână, într-o lună. Se simţea bolnav, se dezbrăcase de cămaşa udă, dar tremura de la febră, acoperit de acea pătură subţire pe care trebuia s-o împartă cu alţi doi bărbaţi. În ciuda căldurii din încăpere, în ciuda mulţimii de bărbaţi înghesuiţi, tremura. Ce avea să se aleagă de el?

Polonezii, care erau în lagăr de mai multe săptămâni, primeau des pachete de acasă. Ruşii căpătau des mâncare

[45] Trageţi! (germ.).

adusă de prieteni din lagăr. Nimeni nu era la fel de dibace la „organizat” precum rusul. Chiar de stăteau şi zece SS-işti la bucătărie, rusului nu-i era frică şi reuşea cumva să-şi umple buzunarele cu cartofi. De fiecare dată se descurca să aţâţe un foc ascuns ca să-i fiarbă. Însă nici tovărăşia nu era la nimeni atât de mare ca la ruşi, căci rusul găsea mereu un prieten în carantină cu care să-şi împartă prada.

Dar de Hans cine avea grijă? Şi de puţinii olandezi din carantină? Observase deja că nu erau văzuţi prea bine în lagăr. Evrei sau ne-evrei, toţi olandezii erau consideraţi blegi şi leneşi. Poate că aveau dreptate. Olandezul e un om liniştit şi cumpătat, el nu e obişnuit să fie zelos, să-şi atingă scopul prin şiretlicuri sau să se lase mânat de la spate. Şi de ce să fi fost plini de râvnă în faţa acelei munci de sclav? Era inutilă, iar zelul însemna ori nebunie, ori industrie de război. Aşa că olandezul nu putea fi decât leneş.

Însă din aceste motive, aproape nici un olandez nu ocupa un post de unde să poată pune ceva la cale. Nici măcar unul nu lucra la bucătărie sau la depozit, iar puţinii care aveau ceva demonstrau teribil de puţin spirit comunitar – poate cu excepţia lui Leen Sanders.

De câteva ori, Friedel mai reuşise să-i trimită câte un pachet cu pâine, primit ca pe o binecuvântare atât de mare ca niciodată până atunci. Dar cu ce îl ajutau pacheţelele ei în faţa acelei foamete, a acelei munci? Cât timp avea să reziste?

După trei săptămâni: surpriza. Era încă dimineaţa devreme, iar Hans tocmai mesteca pentru a treia oară felia de pâine păstrată de cu o zi înainte, când funcţionarul barăcii a intrat în sală. Striga pe rând câteva numere, printre care şi pe cel al lui Hans. Aşteptă cu alţi trei oameni pe hol, iar după ce comandourile ieşiseră la

muncă, au fost duşi în *Krankenbau*. În *Block*-ul 21 se strânsese deja o trupă întreagă.

Hans intră în vorbă cu un bătrân mic de statură. Părea gras, dar dacă te uitai cu mai multă atenţie, vedeai că suferă de edem. „Grăsimea” era de fapt doar apă, pe frunte avea un mare abces. Dr. Cohn, cum se numea, era dermatolog şi deja de o lună la *Strassenbaukommando*. Aceasta era a treia oară când trebuia să apară în faţa *Lagerarzt*-ului, dar şi de data aceasta avea să fie inutil. Hans era mai optimist şi se dovedi că avea dreptate. Câteva întrebări scurte despre studiile sale şi altele de acest fel. Simţi că lucrurile erau în regulă. Încă o dată în *Krankenbau*, încă o şansă. Se sfârşise cu remorca, cu *Strassenbau*, cu munca istovitoare, cu zilele întregi în ploaie. Iar în ciuda palmelor sale tăbăcite – nici măcar un bilet nu mai putea scrie –, în ciuda rănilor de la picioare, în ciuda durerii de spate, din cauza căreia nu se mai putea nici apleca, nici întinde, ajunse din nou în *Aufnahme* la *Block*-ul 28, plin de curaj şi spirit de luptă.

Vă puteţi imagina că e posibil să te plictiseşti într-un lagăr de concentrare? Hans se plictisea. Nu aveau de lucru în *Block*-ul 28. Trebuiau să aştepte să fie repartizaţi la diferitele barăci cu bolnavi, unde era nevoie de *Pfleger*-i. Hans ar fi vrut să se odihnească puţin, să stea dimineaţa mai mult în pat, să iasă după-amiaza un pic în soarele tomnatic. Dar nici asta nu era posibil, căci principiul lagărului de concentrare era: *Bewegung*.[46] Chiar şi fără nimic de făcut, tot trebuia să fii mereu *in Bewegung*.

De dimineaţă trebuia să te trezeşti la sunetul gongului, să te speli şi să te îmbraci, iar apoi, când suna gongul de lucru, trei sferturi de oră mai târziu, începea munca. Responsabilii de săli spălau pe jos. N-aveai voie să-i ajuţi,

[46] Mişcare (germ.).

fiindcă, altfel, ei n-ar fi avut de lucru şi ar fi fost trimişi în cine ştie ce comando din afara lagărului. Apoi trebuia să cureţi iar ferestrele. Cu o foaie de ziar sau altă hârtie folosită începeai la ora şase dimineaţa să speli ferestrele. La prânz, când venea supa, terminai de curăţat două geamuri. Dacă te mişcai prea repede, le murdăreai din nou şi o luai de la capăt cu lustruitul.

Era vai de tine dacă apărea *Blockältester*-ul sau un SS-ist şi tu nu spălai cu râvnă. Cu un răstit sau cu o palmă scăpai uşor, dar se putea şi să-ţi spună că ei n-au nevoie de *Pfleger*-i leneşi şi că n-aveai decât ca în următoarea dimineaţă să te prezinţi „la ceas”. Asta însemna ca dimineaţa, la al doilea gong, la alinierea din afara *Block*-urilor, să stai sub gong ca să fii repartizat într-un comando. De aceea, lustruiai cu hărnicie ferestrele.

Hans era, totuşi, foarte mulţumit. Munca aceea era enervantă, să stai întreaga zi în picioare era obositor, dar nu te sleia de puteri. Supa din *Krankenbau* era deseori de o calitate mai bună decât cea din carantină şi de cele mai multe ori rămânea o jumătate de litru în plus. Mulţi *Pfleger*-i polonezi, care primeau pachete enorme, nici măcar nu mâncau *Lagersuppe*.

În lagăr, apelul dura o veşnicie. Bărbaţii stăteau uneori două ore sau mai mult în ploaie. *Krankenbau*-ul avea propria lui numărătoare care se termina mereu în câteva minute. Apoi, după apel, puteai să te culci sau să te plimbi sau să faci orice altceva voiai. Nu exista controlul la picioare sau alte necazuri similare. Se presupunea că *Pfleger*-ii sunt în stare să se menţină curaţi şi fără supraveghere.

Se putea trăi. Iar pentru el cel mai important era să fie din nou în legătură cu Friedel. Serile deveniseră mai scurte; la crepuscul găsea mereu pe cineva dispus să-l

însoţească şi să ţină de şase. Astfel, îşi puteau vorbi seara câteva minute la fereastră.

— Friedel, nu-mi mai trebuie mâncare, primesc în fiecare zi ceva mai multă supă.

— Şi cu ce te ajută supa aia?

— Azi am câştigat o raţie de pâine. Am spălat izmene pentru un polonez gras.

Friedel îşi trecu mâna cu nervozitate prin părul de un centimetru. Amândoi tăcură, iar din camera în care era Friedel se auzi un ţipăt, şi ceva mai târziu:

— Funcţionara *Block*-ului şi-a dat seama că cineva vorbeşte, dar nu m-a văzut.

— Cum e la tine?

— Ah, iubitul meu, nu lucrăm şi primim mâncare în plus, la fel ca muncitorii silnici. Aşa că e destul de suportabil, dar...

— Dar ce? insistă el.

— Of, e totul aşa de lugubru aici! Mai nou, s-a întâmplat ceva cu nişte fete din Grecia. Ce exact, nu ştiu. Le-au ars pe dinăuntru. Au fost cincisprezece. După tratament aveau nişte dureri îngrozitoare. Una a murit.

— Ţie n-o să-ţi facă aşa ceva, nu?

— Experimentele astea par să se fi terminat. În ultimele săptămâni a fost aici un anume profesor Schuhmann, un *Mof*[47] burtos, dar nu l-am mai văzut. Cred că acum au început alte teste, ceva cu injecţii acolo jos.

— Şi nici pentru astea nu te vor selecta?

— Se poate să nu, acum sunt infirmieră în sala în care stau toate olandezele şi nu cred că o să ia prea curând femei din rândul personalului.

Apoi discuţia se termină din nou brusc, fiindcă prin lagăr răsună cunoscutul fluierat ascuţit.

---

[47] În neerlandeză, denumire peiorativă dată germanilor.

În fiecare seară venea în lagăr *Rapportführer*-ul, periculosul *Oberscharführer* Claussen. Se plimba mereu cu un bici de călărie în mână. Dacă intrai în raza lui şi primeai doar o lovitură de bici, te puteai socoti norocos. Când intra în lagăr, răsuna în semn de avertizare un fluierat ascuţit şi strident. Toţi cei care-l auzeau fluierau la rândul lor, iar oricât se enerva Claussen, nu reuşise încă să prindă pe nimeni fluierând. Însă apoi îşi descărca furia. Vai de soarta ta dacă avea vreun comentariu de făcut despre tine, dacă aveai părul prea lung, dacă la salut nu stătuseşi suficient de ţeapăn, dacă zâmbeai, dacă, din orice motiv, nu-i convenea ceva. Nu trecea nici o seară fără ca măcar un om să fie bătut măr, dar situaţia era rezonabilă, dacă o comparai spre exemplu cu Birkenau sau cu Buna, aşa numitul Auschwitz II.

Auschwitz I, unde era Hans, era lagărul-model. *Block*-urile erau din cărămidă, pentru toţi oamenii existau paturi. Acolo se aflau marile depozite, din care fiecare putea şterpeli câte ceva, tot acolo se afla şi infirmeria-model. Însă situaţia din Auschwitz I nu era norma pentru întregul complex Auschwitz, după cum îi povestise tânărul cu care Hans vorbise în acea seară şi care venise din Buna. El ajunsese cu o lună în urmă, odată cu Hans, dar fusese trimis împreună cu alţi 228 de bărbaţi în Buna, aflat la două ore de mers pe jos. Era un complex enorm de fabrici, care continua să se extindă.

Cei mai mulţi lucrau la cabluri, alţii erau în comandourile de beton. Nu era uşor să cari toată ziua saci de ciment de şaptezeci şi cinci de kilograme, şi pe deasupra în pas alergător. Tânărul îl invită pe Hans să încerce să-şi închipuie cum s-ar fi simţit el seara. Erau puşi să care sacii pe o distanţă de peste o sută de metri, de la trenurile cu ecartament îngust până la malaxorul de ciment, iar la fiecare zece metri era instalat câte un *Kapo* sau un SS-ist,

împărţind lovituri ca să ţină ritmul alert. Prima victimă a căzut chiar în prima zi.

Şi-l mai amintea Hans pe Plaut, acel infirmier competent din Westerbork? Pe seama lui făcuseră un vechi truc. La cele patru colţuri ale terenului în care lucrau erau patru paznici, nefiind permis să părăseşti acea zonă. SS-istul de la malaxorul de ciment îi ordonase lui Plaut să aducă o cutie aflată în afara terenului îngrădit. Când Plaut ezitase, îi trăsese o lovitură cu lopata peste cap. Nu-i rămăsese altceva de făcut decât să meargă după cutie, dar când trecuse de linia dintre paznici, îl împuşcaseră.

— Să nu-i spui soţiei lui, ea e aici, în *Block*-ul 10. În ziua următoare i-a venit rândul bătrânului Jacobson, un bărbat de patruzeci şi cinci de ani, dar ştii, în termenii lagărului asta înseamnă foarte bătrân. În după-amiaza aia sufocant de fierbinte, în timp pe alerga cu sacul de şaptezeci şi cinci de kile, Jacobson s-a prăbuşit din senin. Dacă cineva încerca să se apropie, îl loveau cu bastonul. După o jumătate de oră au lăsat pe cineva să se uite la el. Era mort.

Am vrut să ducem cadavrul de acolo, dar nu ne-au lăsat, pentru că dimineaţa la ieşire fusese numărat şi seara cifrele trebuiau să fie corecte. Aşa că am cărat trupul după noi la apelul de seară, unde l-au numărat şi pe el. Acum, cinci săptămâni mai târziu, au murit deja douăzeci dintre noi şi vor urma rapid şi mulţi alţii, pentru că toţi sunt epuizaţi şi au răni.

Ieri i-a venit rândul lui Joop van Dijk, o namilă de om, dar în timpul căratului a trebuit să se oprească puţin să-şi tragă sufletul. Paznicul l-a văzut, i-a dat una cu patul puştii şi după ce a căzut, l-a lovit cu lopata peste cap. Joop a rămas întins, inconştient. L-a lovit într-un punct sensibil, pentru că seara, când am vrut să-l luăm cu noi, încă nu-şi revenise în simţiri. Îi curgea sânge din ureche, dar n-am

avut ce să-i facem. Trebuia să ne aliniem mai întâi la apel. În timpul apelului, şi-a revenit puţin, gemea şi a cerut apă. Două ore a ţinut-o aşa. După *Apell vorbei*[48] l-au dus la infirmerie. De dimineaţă a murit.

— Şi tu cum ai ajuns aici? întrebă Hans.

— Ieri-seară m-am prezentat la infirmerie cu dureri de gât şi cu febră. Mi-au spus că am difterie şi că bolnavii contagioşi nu pot rămâne pe loc, aşa că m-au adus aici, la Infirmeria centrală. Chiar mă bucur. Infirmeria aia din Buna e ceva îngrozitor. Paturile sunt de trei niveluri, ca aici, dar acolo îi pun pe cei grav bolnavi sus, ca să aibă mai mult aer, după cum spun ei. Deasupra patului meu era aseară un pacient cu dizenterie. Toată noaptea a urlat să i se aducă o ploscă, dar bineînţeles că nu l-a ajutat nimeni. Aşa că s-a tot scăpat în pat. Spre dimineaţă a început să curgă de sus. M-am străduit cât am putut să mă trag într-o parte, ca să nu mă murdăresc. Când a venit *Pfleger*-ul şi a constatat toate astea, l-a bătut pe bărbat. I-a dat vreo cinci lovituri direct în moacă,. *Pfleger*-ul e un umflat, el distribuie supa şi mănâncă ce se adună pe fund. Dacă cineva moare, şi zilnic sunt câţiva, pâinea lor rămâne acolo. Dacă cineva e transferat în alt departament sau la altă infirmerie, nu trimite şi raţia lui de pâine. Şi pâinea mea din seara asta o înfulecă *Pfleger*-ul. Fie, oricum mă doare prea tare în gât ca să pot să înghit.

— Deci ai noroc că suferi de difterie.

— Nu ştiu, eu cred că oricine ajunge în infirmeria de la Auschwitz intră de acolo în camerele de gazare.

Nu, Hans nu credea că era aşa grav. Sigur, din când în când venea *Lagerarzt*-ul, dar niciodată nu lua cu el bărbaţi tineri şi puternici.

— Poţi s-o anunţi pe soţia mea?

— Ai copii?

---

[48] Finalul apelului (germ.).

— Nu.

— Înseamnă că este, ca toate femeile din transportul nostru, în *Block*-ul 10. În timpul zilei e prea periculos, mâine-seară pot să încerc. Cum spuneai că te cheamă?

— Ai uitat? Boekbinder, liderul sioniştilor.

Hans îşi aminti numele lui şi mai schimbară câteva vorbe despre sionism şi astfel de lucruri. Trebuia să încerci să nu te degradezi de tot, chiar dacă stăteai cu picioarele în rahat. Hans nu era sionist:

— Nu există o chestiune specific iudaică, ci doar una generală, socială, diferenţe generale sociale care se răsfrâng asupra evreilor. Dacă acestea s-ar rezolva o dată pentru totdeauna, chestiunea evreiască ar înceta de la sine să mai existe.

— Dar evreii care continuă să-şi păstreze religia şi propriile tradiţii vor reprezenta mereu un element straniu.

— Şi chiar dacă aşa ar fi, ce contează? În Rusia trăiesc alături zeci de popoare, mici şi mari, cu o cultură proprie, şi nu sunt conflicte.

Însă discuţia nu se purta din suflet, aşa că Hans se bucură când sună gongul: ora nouă, ora de culcare.

În *Aufnahmesaal*, paturile pacienţilor de difterie se aflau lângă *Reservepfleger*-i. Dar pe nimeni nu deranja asta, căci finalul era oricum acelaşi pentru toţi. Mai puţin dacă din senin ar fi apărut Aliaţii. Cine avea să mai fie atunci în viaţă? Ah, totul dura atât de mult, pentru ei chiar prea mult. În mintea lui se ivi din nou acea minge ca de clei, care căpăta uneori independenţă precum un Golem şi ţinea întregi discursuri despre viaţă şi moarte. Dar Hans ştia de pe acum cuvântul magic pentru a-l alunga pe acest Golem: Friedel. Existenţa ei îl reducea la tăcere pe Golem. Vedea aievea imaginea ei în faţa ochilor, iar mingea de clei se micşora şi-şi pierdea puterea. În el se aşternea

iarăşi liniştea, iar în locul fricii şi al îndoielii mai era acum doar o dorinţă înăbuşită. Astfel adormea.

Trecuseră două săptămâni de când era în *Block*-ul 28, când, într-o după-amiază, sosi mesajul: „*Alle Reservepfleger antreten*”[49].

Ce să însemne asta? *Blockältester*-ul intră în *Aufnahmesaal* alături de un *Häftling* bine îmbrăcat, o adevărată „somitate”. Bărbatul purta o jachetă neagră din pânză şi o beretă de aceeaşi culoare, iar pantalonii vărgaţi erau dintr-o ţesătură de lână. Era îmbrăcat întocmai ca o personalitate.

Bărbaţii vorbiră o vreme între ei, după care străinul zise că ar avea nevoie de cinci.

— Ia şi tu şase, spuse *Blockältester*-ul, altfel nu-i mai termin niciodată.

Aleseră şase tineri. Patru erau olandezi: Hans, Gerard van Wijk, tânărul psiholog, Tony Haaksteen, un absolvent de medicină şi Van Lier, doctorul rezident. Le-au spus să-şi adune lucrurile şi apoi bărbatul îi luă cu el. Se dovedi a fi noul *Blockältester* din *Block*-ul 9. Era prietenos cu tinerii şi le povesti că era de nouă ani în *Konzentrationslager*. Era comunist şi de aceea fusese arestat încă din primul an al regimului hitlerist. Împlinise cincizeci de ani.

— Ah, e suportabil aici, odată ce te-ai obişnuit cât de cât cu viaţa din lagăr. Ştiţi, nouăzeci la sută mor din primul an, dar dacă treci de faza asta, restul vine de la sine. Te obişnuieşti cu mâncarea, capeţi haine mai bune şi dacă eşti *Alter Häftling*[50], SS-ul are chiar ceva respect pentru tine.

— Dar n-aţi vrea să fiţi eliberat? întrebă Hans.

---

[49] Alinierea toţi infirmierii rezervişti (germ.).

[50] Deţinut senior (germ.).

— A-ţi dori ceva e una, dar nici viaţa de afară nu e prea plăcută. Eu sunt tâmplar de meserie. La vârsta mea să am un şef nou? Aici în lagăr sunt propriul şef.

— Credeam că şeful e SS-ul.

— E, sunt toţi nişte mucoşi. Când eu eram în Oranienburg[51], ăştia încă purtau scutece. În plus, lagărul nu mai e lagăr, ci a devenit sanatoriu. Voi sunteţi olandezi, nu-i aşa? Nu e prima oară când am de-a face cu olandezii. A fost în, stai să-mi amintesc, în 1941 în Buchenwald. Patru sute de evrei olandezi. Eu eram *Blockältester* în *Block*-ul de carantină. Ei erau de trei luni la mine şi deja se adaptaseră oareşicum. Aveam grijă să nu muncească atât de mult, pentru că, până la urmă, erau băieţi mai buni decât polonezii sau alţii de-ai lor. Brusc, întreaga trupă a fost dusă la Mauthausen.[52] Mai târziu am aflat că au ajuns la cariera de pietriş şi trebuiau să alerge toată ziua cu găleţi de nisip pe deal. Cel mai rezistent a trăit cinci săptămâni.

Era adevărat. Hans îşi amintea povestea din Amsterdam. În februarie, Koot, membru al WA[53], fusese omorât în bătaie în Cartierul Evreiesc şi ca urmare, *Grüne Polizei* ridicase patru sute de tineri de pe stradă. După câteva luni, sosiseră primele veste despre decese, iar, în scurt timp, veniseră şi celelalte.

Între timp, ajunseseră în *Block*-ul 9. Li s-a spus să aştepte puţin pe coridor, după care intrară în Camera 1.

---

[51] Lagărul de concentrare din Oranienburg, unul dintre primele lagăre construite de regimul nazist încă din 1933 în apropierea Berlinului.

[52] Lagăr de concentrare nazist, aflat în oraşul Mauthausen din Austria.

[53] Se face referire la Weerbaarheidsafdeling, grupul de comandă al partidului nazist din Ţările de Jos.

La masă stătea un bărbat scund şi îndesat. Avea pe haină un triunghi roşu cu un P pe el; era deci un deţinut politic polonez. Era rotund la faţă, linia gurii îi era dură, dar în ochi îi strălucea o privire binevoitoare, cumva absentă. Se juca nervos cu un creion. Se vedea că trecuse prin multe, era posibil să fi fost şi el de mult în lagăr.

Tinerii intrară pe rând în faţa lui. În calitate de adjunct al *Blockältester*-ului şi ca medic cu cea mai mare vechime, el avea să facă repartizarea muncii.

Primul era Tony Haaksteen. Era medic? Tony evită un răspuns clar. Medicul *Block*-ului îl întrebă câţi ani are de fapt: douăzeci şi doi de ani. Cei din jur râseră şi bombăniră ceva despre *blöde Holländer*[54] şi altele. Urmă apoi Gerard van Wijk, care raportă că studiase medicina şi era psiholog. *Blockarzt*-ul nu pricepu prea bine. Era psihiatru? Gerard nu îndrăzni să-l contrazică.

— Du-te atunci la Camera 3, la compatriotul tău Polak, n-au avut nevoie de el în Buna. Acolo sunt nebunii.

Hans avu sentimentul că îi fuge pământul de sub picioare. Fusese rezident la psihiatrie timp de doi ani şi el putea fi numit mai degrabă psihiatru în locul lui Gerard, teoreticianul. Dar nu i se păru înţelept să intre în concurenţă cu el. Poate că Gerard avea o şansă doar ca „psihiatru”. De aceea, Hans se prezentă ca medic internist.

— Bun, zise şeful. Tu rămâi în camera asta, aici e dr. Ochodsky, doctorul de la internări. Îl asişti pe el.

Lui Van Lier nu-i veni rândul. *Blockältester*-ul din 28 îi spusese deja colegului din 9 că Van Lier are o rană la picior. De aceea, îl trimiseră mai întâi într-o sală cu bolnavi până i se vindeca rana.

Hans era încântat. „Asistent al doctorului de la internări.” N-avea cum să nu fie un post bun.

---

[54] Olandezi imbecili (germ.).

În continuare, se dovedi că nu înţelesese deloc mersul lucrurilor în *Lager*. Cine se ocupa de practica medicală? Puştanii de optsprezece-douăzeci de ani, stăpânii din *Ambulanz*, care vindeau medicamentele pe ţigări şi margarină nu celor care aveau nevoie de ele, ci acelora care le puteau plăti. Cine erau şefii din *Block*-ul 9? Nu *Blockältester*-ul şi *Blockarzt*-ul, ci supraveghetorii proviziilor şi acoliţii lor, nişte polonezi rudimentari şi câţiva ruşi.

Munca medicală? Dr. Ochodsky, un tip cumsecade până în măduva oaselor, n-avea treabă. Într-o zi veneau cam zece internări, iar Ochodsky spunea în ce camere să fie duşi. Era o treabă de cinci minute. Restul zilei stătea întins în pat. Când portarul suna alarma, înţelegea că se apropia un SS-ist şi începea să consulte în grabă pe câte unul. Nu, activitate medicală nu era, în schimb muncă exista din plin. Totuşi, *Block*-ul 9 avea un avantaj de nepreţuit. Căci, până la urmă, după cum a spus Bartjens[55], după 9 vine 10!

Era patru şi jumătate.

— Deşteptarea! Gongul! strigă paznicul de noapte, când aprinse lumina în sala personalului.

Aproape toţi se ridicară la unison. Cu o zi în urmă, Paul se năpustise într-un asemenea hal asupra unor bărbaţi care la cinci minute după gong erau încă întinşi în pat, că nimeni nu avea curajul să mai zăbovească. Doar Gerard mai rămase o clipă în pat.

— Ridică-te, băiete! Îţi arde să cari cazanele o săptămână în plus?

— Ah, Hans, nu pot, am dormit atât de prost! În salteaua mea nu e nici un fir de fân şi am tuşit întruna.

---

[55] Willem Bartjens (1569–1638), învăţător olandez, cunoscut pentru cartea sa de aritmetică.

— Tusea e groaznică, dar că n-ai fân e doar vina ta. Ieri erau trei baloţi la *Block*-ul 21.

Într-adevăr, Gerard nu era prea isteţ la astfel de chestii. Se lăsa călcat în picioare, cum se spune. Dar la ce să te aştepţi de la un tânăr ca el? Dintr-un cămin cuminte şi burghez, cu un tată funcţionar. Nu fuseseră niciodată putred de bogaţi, dar nici nu duseseră lupte pentru subzistenţă. Cum să ţină un asemenea băiat piept tuturor acelor *Häftlinge*? Toată ziua erai înconjurat de un grup pestriţ: contrabandişti, pungaşi şi asociali. Printre ei mai erau şi deţinuţi politici polonezi care se aflau de ani de zile în lagăr şi nu mai erau nici ei blajini.

Simţiră asta din nou pe pielea lor după ce se ridicară în grabă, se îmbrăcară pe jumătate şi aşteptau aliniaţi pe coridor.

— Ce a durat atât, blestemaţilor, olandezi împuţiţi?

Kuczemba avea pregătit pentru amândoi câte un brânci în loc de bună dimineaţa. Apoi fuga la bucătărie, în principal ca să-şi aleagă un cazan mare pentru ceai. Dacă apăreai cu un cazan mic, te înjurau de mama focului sau te puneai să te duci din nou. Dacă apăreai cu unul mare, jumătate se vărsa pe lângă. La bucătărie era întotdeauna mai multă apă murdară decât şi-ar fi dorit pacienţii. Astfel goneau câte patru la bucătărie, unde aşteptau deja douăzeci de oameni din celelalte *Block*-uri.

La bucătărie era iar agitaţie. *Unterscharführer*-ul tocmai îl prinsese pe un rus care „organizase” cartofi. Nu se mulţumise doar să-l bată pe rus până la sânge, ci adăugase pe lista lui şi câţiva bucătari şi portarul. Astfel că, în acea dimineaţă, atmosfera din bucătărie nu era una binevoitoare. De aceea nu-i lăsaseră nici să stea înăuntru, ci trebuiau să aştepte afară până ce li se turna ceaiul în cazane.

Era frig, fulguia în curtea inferioară, iar ei aveau deja picioarele fleaşcă. N-avea să mai dureze mult până să fie uzi până la piele. Cămaşa şi haina de in nu făceau faţă prea bine umezelii. Se lipiseră de zidul tencuit, fiindcă jgheaburile îi mai protejau oarecum de zăpadă. Însă imediat apăru din nou *Unterscharführer*-ul.

— Ce staţi acolo, împuţiţilor? În poziţie!

Gerard, care nu se aliniase suficient de repede, primi o minunăţie de şut în glezne. Nu fusese o lovitură puternică, dar cum avea să-şi mai care cazanul? În fine, cui îi păsa de el? Astfel degerau în frig dr. Van Dam şi tânărul psiholog Van Wijk în acea dimineaţă jalnică şi jilavă de noiembrie.

— De ce ne pun să aşteptăm atât? întrebă Gerard.

— Mai bine întreabă-te de ce a trebuit să plecăm atât de repede din *Block*. Dar te-ai obişnuit deja: „*Bewegung, Bewegung, los, Eile!*”[56] Te zoresc din principiu, ca să-ţi iroseşti cât mai multă energie.

După o jumătate de oră, intrară în sfârşit în bucătărie. Cazanele scoteau aburi. Aerul umed şi cald le pătrunse prin haine şi-i însufleţi din nou pe bărbaţii îngheţaţi. Lângă cazane stăteau bucătarii îmbrăcaţi în costumele lor albe, înfiorătoare. Polonezi masivi, plini de muşchi şi buni de gură. Trebuia să ai grijă să nu te apropii prea mult de ei, de ore întregi munceau în forfotă, agitaţi.

Apăru din nou *Kapo*-ul.

— *Drecksau*[57] ce eşti, n-arunca jumătate pe lângă! Vezi că-ţi dau una de-ţi mut falca!

Polonezul ridică din umeri. *Kapo*-ul era un prizonier german cu triunghi verde, însemnul infractorilor. Poate că avea cinci crime pe conştiinţă, dar cum fusese pus de SS

---

[56] Mişcare, mişcare, hai, fuga! (germ.).

[57] Scroafă împuţită (germ.).

în funcţia de supraveghetor, trebuia să înduri orice de la el.

Hans şi Gerard aleseră un cazan şi puseră dedesubt nişte suporţi din fier, ca să-l care. Hans zări un butoi cu sare şi-şi aminti de Friedel. Îl rugase să-i facă rost de un pumn de sare, iar în timp ce-l băga în buzunar, îl lovi un şuvoi de apă rece peste faţă. Fusese prins de un bucătar care-şi clătea cazanul. Reuşise până la urmă să ajungă ud leoarcă. Dar avea să supravieţuiască şi acestei întâmplări. Îl privi pe bucătar şi rânji cam prosteşte. Ce răspuns să dea? Să lovească? Ar fi fost o nebunie, bucătarul era mult mai puternic, bine hrănit şi, pe deasupra, avea dreptate. Dacă prinzi pe cineva la „organizat”, ai voie să-i dai pedeapsa pe loc.

Ridicară cazanul şi-l târâră afară din bucătărie. După douăzeci şi cinci de metri, Gerard trebui să-l pună jos. Nu era puternic, ci un băiat firav, care nu făcuse niciodată muncă fizică, iar cazanul cântărea mai bine de o sută de kilograme. Târâş-grăpiş ajunseră în *Block*. Probabil că era cam ora şase. În baracă, singurul cu ceas era *Blockältester*-ul, dar începuse să se poată orienta în privinţa timpului. Mai era o oră până se deschidea *Block*-ul 10, iar el mai avea multe de făcut.

Janus, responsabilul de sală, începuse deja să spele pe jos când intră Hans. Era o încăpere mică. Cincizeci şi opt de bolnavi erau acolo, toţi polonezi şi ruşi, „arieni”. Bolnavii aveau paturi cu trei etaje. Cine stătea sus avea cea mai multă căldură, cine stătea jos, cei mai mulţi purici. Deşi puricii sunt dibaci la sărit, gravitaţia tot în jos îi trage. De aceea, paturile de sus erau ocupate de somităţi: polonezi cunoscuţi, adesea cu titulaturi şi diplome. Erau deţinuţi politici, admiraţi de ceilalţi prizonieri. În paturile de jos se aflau oameni simpli, ţărani şi muncitori, care

tăiaseră porcul pe furiş, înjuraseră un soldat neamţ sau, deseori, încarceraţi fără ca nici ei să ştie de ce.

Lui Hans nu-i venea uşor să trăiască printre oamenii aceştia. Somităţile erau exigente, adesea nu voiau să se supună regulilor lagărului, nu voiau să se trezească la patru şi jumătate ca să se spele, voiau să-şi păstreze mâncare în pat şi se simţeau profund jignite dacă le atrăgeai atenţia când îşi azvârleau pe jos cojile de ceapă sau alte gunoaie. Oamenii de rând din paturile de la mijloc şi de jos îşi arătau antisemitismul fără menajamente. Hans se bucura că nu putea înţelege ce spuneau despre el. Dar lucrurile astea se simţeau. Totuşi, nu se lăsă afectat. Avea oare asta vreo importanţă?

Se uită pe fereastră şi văzu cum cazanele cu ceai erau duse din *Block*-ul 19 în *Block*-ul 10. Din fericire, Janus era binevoitor şi-l lăsă pe Hans să plece. Se grăbi afară şi speră să nu apară *Blockältester*-ul. Nu, era în siguranţă. Un grec din *Block*-ul 19 îi predă cazanul, ceea ce îi mulţumi şi pe Hans, şi pe grec. Gâfâind emoţionat, urcă Hans treptele *Block*-ului 10.

Pe coridor nu era nici o femeie. Ba da, o singură femeie, o copilă încă. Se uita pe furiş la bărbaţi, dar fugi în momentul în care apăru portăreasa. Bărbaţii ajunseră atunci cu cazanul la treptele care duceau sus, în sală. Pe trepte, multe femei se îngrămădeau să ia ceai, dar o slovacă grasă, comandanta sălii, le tăie calea.

— Nimeni nu coboară! Înapoi, înapoi, *blöde Sauen*![58]

Le lovea pe femei şi le împingea înapoi pe trepte, iar lui Hans i se făcu inima cât un purice. Cum avea să ajungă la Friedel? Dar apăru Bettie, care-l zări şi fugi sus, dar totul dură mult, iar portăreasa deja striga:

— Afară, bărbaţii, valea, valea!

[58] Scroafe proaste (germ.).

N-avea s-o vadă pe Friedel, nu – sau da, totuşi! Venea.

Îşi făcu loc printre femeile agitate, coborî nişte trepte şi dădu de slovacă. Hans sări apoi în faţa lor:

— Soţia mea, lăsaţi-o un minut!

Slovaca luă mâna de pe balustradă şi Friedel sări ultimele trepte până jos.

Hans o luă de mână, iar ea vru să-l sărute, dar lui îi era frică. O clipă nu schimbară nici un cuvânt, până ce ea îşi înăbuşi prima emoţiile.

— Hans, ai noutăţi?

— Nu, micuţă Friedel, nimic.

— Ai destulă mâncare, Hans?

— Da, pot să-ţi dau pâine, dacă ai nevoie. Am primit-o de la un polonez din pachetul lui.

— Nu, dragul meu, mănânc-o tu. Tu munceşti din greu, eu nu fac nimic toată ziua. Aştept şi aştept. În fine, eu încă am noroc, altele...

Se blocă.

— Cum aşa? insistă el.

Ea se uită speriată în jur.

— Lui Loulou şi lui Ans le-au făcut ieri injecţii.

Hans îşi muşcă buzele, îi înţelegea nervozitatea. Friedel nu ştia ce însemnau acele injecţii, dar era ceva înfiorător. Îi povesti că mai ales Ans avusese nişte dureri de burtă îngrozitoare şi că, odată cu crampele, începuse să sângereze, de zece ori mai mult decât i se întâmplase vreodată. Stătea acum întinsă în pat, epuizată şi deprimată, iar săptămâna ce urma trebuia să se prezinte din nou în faţa profesorului. Tăcură amândoi, dar în ochii lor se ivise teama că şi ea trebuia să treacă la un moment dat prin acelaşi lucru.

Apoi veni portăreasa. Se dezvăţase de vorbit de când era în lagăr, nu mai putea decât să urle. De aceea era o portăreasa pe cinste.

— Cară-te, eşti nebun? Au plecat toţi bărbaţii. Repede, repede, dacă vine *Aufseherin*[59], îmi ia gâtul!

Ţipa atât de tare, că *Aufseherin* sigur avea să vină, aşa că era mai bine să plece.

Friedel nu se mai putu stăpâni. Îi sări în braţe şi-l sărută, iar el îi răspunse la sărut. Portăreasa văzu negru în faţa ochilor şi-i ameninţă că-l cheamă pe *Blockältester*. De aceea Hans o împinse pe Friedel şi se strădui să se controleze.

— Friedel, fii puternică!

— Eu sunt puternică, dar mi-e atât de milă de fetele de aici!

— Înţeleg, dar nu va dura la nesfârşit.

— Cât mai durează?

— Nu ştiu, scumpa mea, dar totul va fi bine.

Ce altceva să mai spună, ce previziuni să facă? Friedel era o fată de aur, dar aurul pur este un metal moale. De-ar fi fost de fier, suferinţa nu şi-ar fi lăsat aşa de uşor amprenta asupra ei.

Se retrase. De fapt, fugi, simţind că nu poate s-o consoleze. La ce să ajute cuvintele lui în faţa unor asemenea fapte? Hans nu înţelegea în întregime ce se întâmpla în *Block*-ul 10 şi cu ce scop. Nu era sterilizarea în masă unul dintre ţelurile germanilor? Nu era intenţia lor să-i sterilizeze pe toţi evreii, polonezii, ruşii şi poate şi pe alţii? Ce altceva puteau să reprezinte acele experimente ginecologice, dacă nu încercări de sterilizare? Evreicele erau şoareci de laborator ieftini. Suferinţa lor n-ar fi adus decât bucurie, iar dacă mureau, nu conta câtuşi de puţin. Aceasta era dispoziţia lui când se întoarse în *Block*-ul 9.

---

[59] Supraveghetoarea (germ.).

Primirea în *Block*-ul 9 nu a fost una călduroasă. Paul, *Blockältester*-ul îl aştepta pe coridor şi începu să înjure ca un dement când îl văzu pe Hans intrând. Îşi recită întregul repertoriu:

— *Himmel, Arsch und Zwirn, Herrgott Sakrament*[60]*, du verfluchter Idiot*[61], o să te alegi cu muncă silnică pentru asta. Te-ai dus la bordel, aşa-i? Nu înţeleg cum să permiţi aşa ceva într-un *KZ* respectabil. În Buchenwald n-am zărit nici urmă de picior de femeie până au deschis *Puff*-ul[62] ăsta.

Zielina, medicul-şef, care stătea lângă el, îl îmbrânci:

— Şi după aia, bănuiesc că ai devenit client fidel.

— Ce-ţi veni? N-am pus piciorul acolo. Oi fi eu un porc comunist, înjurat şi blestemat, dar la curve n-o să mă prinzi. Oricum, în Buchenwald, oamenii de vază nu calcă pe acolo. Să nu crezi c-ai fi văzut pe cineva cu triunghi roşu, un deţinutul politic, intrând în *Puff*. Nu înţeleg cum de aici, la Auschwitz, sunt atâţia tipi fără coloană vertebrală. Stau la coadă toată seara.

— De la mâncarea bună li se trage, îl luă în râs Zielina.

— Dar ca să ne întoarcem la amărâtul ăsta scheletic, continuă Paul arătând către Hans, ce-o să mai râd când o să dai acolo nas în nas cu *Rapportführer*-ul. Ştii ce s-a întâmplat cu Florek, cu bărbierul nostru, nu?

— Nu.

---

[60] În traducere aproximativă: Cerurile toate, Cristoşii, Dumnezeule, Sfinte Sisoe (germ.).

[61] Idiot blestemat (germ.).

[62] Bordel (germ.). Naziştii au înfiinţat bordeluri în unele lagăre (se cunoaşte existenţa a zece asemenea locuri), ca mijloc de a-i face pe deţinuţi să muncească mai mult. Cel mai mare dintre ele a fost cel de la Auschwitz, care a funcţionat în Blocul 24. (N. red.).

— Florek era la geam şi conversa cu o madamă din *Block*-ul 10. Ştii cum stă treaba cu Florek, cu parolele depravate de rigoare, cu gesturile depravate de rigoare. Şi tocmai atunci a venit Kaduk, *Rapportführer*-ul secund. Îl apucă de gât, face piftie din el şi-l duce la *Blockführerstube*. Acolo l-a raportat lui Hössler, *Lagerführer*-ul: douăzeci şi cinci peste şezut. Şi-a primit imediat porţia – în buncăr cu vâna de bou.

— Ce-i asta?

— Fix ce-ţi spun, o vână uscată de bou, un instrument disciplinar de primă clasă al nemţilor. Trei zile a trebuit Florek să stea pe burtă, au trecut două săptămâni şi încă n-are curaj să stea în fund.

— N-ai auzit niciodată de „ţara celor douăzeci şi cinci”? îi tăie Zielina vorba. Ţara era Africa Orientală Germană. Pentru negrii de acolo, pedeapsa obişnuită era douăzeci şi cinci de lovituri cu bastonul sau cu biciul. Aşa a ajuns întreaga ţară să fie cunoscută sub numele ăsta batjocoritor.

Paul îl întrerupse:

— Se face că noi, germanii, suntem un popor sălbatic.

Îl aruncă lui Hans o privire îngrozitor de fioroasă, mai înjură o dată şi-l trimise la *Block*-ul 21. În acea seară se organiza acolo un comando de transport. La *Block*-ul 21 erau deja cincisprezece bărbaţi. Portarul *Block*-ului gesticula agitat, îi împingea pe deţinuţi la locul lor în rânduri de câte cinci şi blestema ca un nebun *Block*-urile care încă nu-şi trimiseseră contingentul de muncitori.

Iarăşi se auzea „*schnell, los, Tempo*”[63], dar după ce au fost mobilizaţi cei treizeci de bărbaţi, mai dură o jumătate de oră până să apără SS-istul care avea să-i însoţească. Iar după ce ieşiseră pe poartă în ritm de marş şi ajunseră la

[63] Repede, hai, mişcarea (germ.).

SS-*Krankenrevier*[64], nu exista o roabă cu care să aducă obiectele. *Rottenführer*-ul[65] începu să negocieze şi astfel aşteptară încă o oră. Era frig, cumplit de frig, iar ei tremurau în costumele lor de in. Stăteau în mijlocul străzii, deoarece trotuarele deszăpezite de deţinuţi erau rezervate SS-iştilor care intrau şi ieşeau din cele trei mari clădiri: *SS-Revier, SS-Standortverwaltung Süd-Ost* şi *Kommandantur*.[66]

Erau adevăraţi stupi de albine; bărbaţii roiau la intrare, iar printre ei tinere în haine de calitate, aparţinând cu siguranţă unor evreice – ucise între timp. Mai erau şi *Häftlinge* din aşa-numitul *Kommando SS-Revier* care lucrau ca oameni de serviciu, unele somităţi erau chiar farmacişti sau tehnicieni dentari. Lor le mergea bine. Primeau mâncarea SS-iştilor, aveau toate articolele de toaletă şi medicamentele necesare. *Kommando SS-Revier* era cea mai importantă sursă de medicamente din lagăr. *Häftlinge*-ii care lucrau acolo făceau contrabandă cu ele şi le schimbau pe margarină, parizer sau haine furate la rândul lor de alţii din *Bekleidingskammer*. În farmacia enormă de acolo şi în nişte poduri mari ajungeau toate medicamentele confiscate miilor de oameni la sosirea cu trenul. Laolaltă cu transporturile *Sanitätslager der Waffen-SS* din Berlin-Lichtenberg formau astfel nişte rezerve uriaşe. Din acel punct central se distribuiau medicamentele în întregul SS din sectorul de front *Süd-Ost*. În acelaşi mod funcţiona şi *Bauhof*-ul[67] din Auschwitz,

[64] Spitalul SS-iştilor (germ.).

[65] Conducător de departament, un rang din cadrul SS-ului (germ.).

[66] Spitalul SS-iştilor, Administraţia Locală Sud-Est a SS-ului, Biroul comandantului lagărului (germ.).

[67] Şantier (germ.).

ca o centrală pentru materialele de construcţii necesare tuturor trupelor, iar întregul *Waffen-SS Süd-Ost* era aprovizionat cu materiale de război de la fabricile din Auschwitz. *Deutsche Ausrüstungswerkstatte*[68], prescurtat *DAW*, se ocupa de tot ce era confecţionat din lemn, mai ales de lăzile cu muniţie. Muniţia în sine era fabricată la „*Auto-Union*" şi în fabricile din Buna, unde se prelucra şi cauciucul sintetic.

Iar în acele clădiri lângă care stătea Hans era centrala enormului complex Auschwitz, format din peste treizeci de lagăre: Auschwitz I – lagărul lui Hans, Birkenau, centrul crimelor, Monowitz cu fabricile Buna şi multe lagăre mai mici în care erau comandouri de mină şi de agricultură, însumând toate peste două sute cincizeci de mii de muncitori. În *Kommandantur* şi *Standortsverwaltung* se găsea administraţia, de unde se gestionau toţi muncitorii şi toate materialele.

Nu, Auschwitz însemna mai mult decât un supliciu la scară largă. Cu fabricile şi minele sale reprezenta o parte importantă a zonei industriale din Silezia Superioară, iar muncitorii de aici erau mai ieftini decât oriunde altundeva în lume. Nu cereau salariu şi nu mâncau aproape nimic. Iar dacă erau epuizaţi şi cădeau pradă camerelor de gazare, se găseau în Europa suficienţi evrei şi oponenţi politici pentru a reface numărul.

Din Berlin se coordona totul. Pe *Wilhelmstrasse* exista un Departament Special al Lagărelor de Concentrare, în subordinea lui Himmler. De acolo se puneau la cale transporturile către lagărele din întreaga Europă. De acolo venea ordinul primit în Westerbork: atâtea mii în transportul către un lagăr sau altul. Acolo se calcula cât la

---

[68] Atelierele de producţie a echipamentelor (germ.).

sută din transport să fie exterminat direct şi de câţi oameni era nevoie pentru muncă.

Da, Grün, dentistul, care era deja de un an şi jumătate în lagăr, îţi putea spune totul cu exactitate. El era un exemplu de polonez care nu se dădea în lături în faţa a nimic şi-a nimănui şi niciodată nu ţinea cont de interesele celuilalt. Era cunoscut pretutindeni în lagăr şi primise mereu cele mai bune slujbe. Avea amicii lui, care lucrau la Secţia Politică şi care-i spuseseră tot soiul de secrete: hotărâri ale *Kommandantur*, telegrame din Berlin. Întreţinea raporturi cu fetele din *SS-Revier*, dar dacă era prins, nu-l costa viaţa, fiindcă se găsea mereu câte un amic la bucătăria SS să-i aducă un litru de *Schnapps*[69] pentru SS-istul care aflase prea multe despre el. Însă atunci poziţia lui începuse să se clatine puţin.

Povestea lui Grün era aşa:

— Ştii ce înseamnă *Faulgas*[70]?

— Nu.

— *Faulgas* e un comando de şase sute de oameni – locuiesc în *Block*-urile 1 şi 2. Merg în fiecare zi câte cinci kilometri, până unde se construieşte o fabrică mare, lângă o mlaştină. Vor să extragă energie din gazul de putrefacţie. La acea construcţie lucrează şi *Zivilarbeiter*-i[71]. *Faulgas* este cel mai mare comando de contrabandă. Tipii care lucrează acolo iau haine şi aşternuturi cu ei, ascunse pe sub uniforme, şi le vând civililor pe alimente. Şi pe bijuterii şi ceasuri. Fac rost de marfă de la alţii care

---

[69] Rachiu (germ.).

[70] Biogaz, dar şi denumirea unui comando care se ocupa de o centrală de biogaz (germ.).

[71] Muncitori civili (germ.).

lucrează în *Canada*.[72] Acolo ajunge toată prada din trenuri, iar cei din *Canada* au cotă-parte din profit.

Acum două luni învârteam o afacere frumuşică, dar s-a dus pe apa sâmbetei. Un tip din *Canada* găsise în căptuşeala unei haine câteva briliante minunate. Le-a adus la mine, pentru că ştia că eu sunt la *Faulgas*. Pentru briliantele alea nu exista decât un singur preţ: libertatea.

În primul rând, la repartizarea muncitorilor i-am plătit tovarăşului intrarea în *Faulgas* cu un litru de *Schnapps*. Apoi am tatonat terenul, vorbind cu un şofer polonez dacă n-ar putea pune sub remorcă nişte scânduri pentru noi doi. Deci între arborele cotit şi remorcă. Dar nu l-am nimerit pe omul potrivit, pentru că tipul avea relaţii la unul dintre paznicii din comando. L-am văzut întâmplător negociind cu el şi atunci m-am dat bolnav la *Kommandoführer*. N-a fost ieftin, dar m-a trimis înapoi în lagăr, însoţit de un paznic. N-am mai apucat să-mi avertizez amicul şi în aceeaşi zi l-au omorât în bătaie, dar n-au găsit asupra lui briliantele, pentru că apucasem să le pun undeva la loc sigur. Te-ai prins că de atunci m-am cam dat la fund, pentru că sigur sunt mai mulţi SS-işti care pândesc briliantele.

Hans se mai prinsese de încă ceva: când afacerea a eşuat, Grün îşi sacrificase prietenul ca să şterpelească el însuşi briliantele.

— Dacă vrei să te eschivezi, continuă Grün, *Krankenbau* e locul cel mai bun. Pentru o jumătate de litru de rachiu ajungi *Pfleger*.

Într-adevăr, Grün ştia cum să se eschiveze.

Apăru *Rottenführer*-ul. Făcuse rost de o roabă cu care trebuiau să ia saci de la tren şi să-i descarce acolo. Grün stătu puţin de vorbă cu el şi primi de la *Rottenführer* un caiet pe care să noteze numărul de saci. Plecară la drum cu remorca. Era destul de linişte. Toţi erau *Pfleger*-i şi pe

[72] Denumirea unei secţiuni din Auschwitz unde se aflau depozitele.

mânecile stângi aveau brodat însemnul negru cu literele *HKB*: *Häftlings-Krankenbau*. Literele *Pfleger*-ilor erau albastre, cele ale personalului tehnic roşii, iar medicii purtau alb. Însă acea împărţire era doar teoretică, căci acolo toţi trăgeau la aceeaşi remorcă.

Simbolul *HKB* făcea miracole. În ciuda dispreţului pentru intelectuali, SS-iştilor tot le era cumva teamă de ei. Era doar o coincidenţă că intelectualii reuşiseră să rămână cel mai mult în Westerbork şi că, de obicei, erau trimişi în lagărul privilegiat de la Theresienstadt[73]? Era doar o coincidenţă că medicii, deci îndeobşte cei care aveau de-a face cu viaţa şi cu moartea, aveau, nu doar în Auschwitz, ci şi în alte lagăre, cele mai multe şanse de supravieţuire?

Fireşte că nu. Omul primitiv trăieşte cu o frică permanentă în faţa lumii spirituale, iar acea lumea constă, până la urmă, din sufletele celor morţi. Dacă omori pe cineva în bătaie, sufletul aceluia îţi e potrivnic, iar un asemenea spirit malefic devine tot mai periculos, mai abitir dacă în viaţă fusese un „spirit măreţ”. Periculoşi sunt mai ales doctorii, căci stăpânesc moştenirea spirituală a vechilor vraci care aveau putere asupra tărâmului spiritual al viilor şi al morţilor. Şi cine sunt oamenii cei mai primitivi, dacă nu „*Edelgermanen*”[74]?

În plus, cu doctorii e bine să fii precaut. Până şi în cea mai mare brută SS-istă sălăşluieşte gândul: „S-ar putea să mai am nevoie de el”. Acestui raţionament trebuiau să-i fie recunoscători medicii şi personalul *pflegertechnisch* că erau rareori zoriţi, iar bătuţi aproape niciodată.

Dar sarcina trebuia dusă la capăt, şi nu orice sarcină. Era o remorcă plină cu saci din hârtie, pe care scria

[73] Lagăr de concentrare şi ghetou, deschis de SS în oraşul cehoslovac Terezin.

[74] Germanii nobili, *Übermenschen* (germ.).

„Otravă pentru ţânţarii malariei” şi apoi formula chimică, un compus al sulfului. Mulţi saci erau rupţi şi de aceea totul era acoperit cu o pudră fină şi verde. Dacă ridicai sacii, praful îţi intra pe gât, ţi se lipea de capul transpirat printre perii milimetrici. Îţi ajungea în nas, care începea să-ţi curgă, şi în ochi, care începeau să-ţi lăcrimeze.

La început, încercai să umbli cu grijă, astfel încât să-ţi aşezi sacul pe mijlocul spinării ca să nu curgă, însă sacii cântăreau câte cincizeci de kilograme şi, dacă oboseai, nu-i puteai duce decât pe un umăr. Atunci curgeau. Astfel ajunseră acoperiţi din cap până în picioare de acea pudră: hainele şi chipurile le erau verzi.

Cel mai rău era cu ochii, fiindcă te înţepau şi te mâncau, iar dacă te frecai cu mâinile prăfuite, începeau să ardă şi să curgă. Erai orbit şi nu mai puteai, puneai sacul jos pentru o clipă. Dar nici asta nu aveai voie. Munca trebuia terminată într-un timp anume, *Rottenführer*-ul era responsabil de asta, deci n-avea cum să nu te grăbească. Dacă te plângeai de acel praf nenorocit din cauza căruia te dureau ochii şi te ustura pielea, *Rottenführer*-ul zâmbea enigmatic. Ştia mai multe decât lăsa să se vadă.

Seara, când ajunseră extenuaţi şi cu ochii roşii, injectaţi, în *Block*-urile lor, se simţeau toţi jalnic. Unul tremura, altuia îi era greaţă, pe toţi îi dureau ochii şi unii aveau pielea plină de băşici. Lui Hans îi era rău; imediat după apel, se culcă. A doua zi nu a reuşit să se ridice. Avea febră şi pielea inflamată pe umeri, pe spate şi peste tot pe corp, peste tot pe unde se aşezare pudra.

Nu era singurul, patru *Pfleger*-i nu se puteau ridica din pat. Paul era destul de binevoitor şi-i trimise în acea zi pe alţii, căci munca trebuia să continue. Cei noi îl întrebară pe *Rottenführer* dacă n-ar putea primi ceva cauciucat să-şi pună pe spate şi pe umeri şi dacă nu existau nişte ochelari de praf, ca să-şi protejeze ochii. Dar *Rottenführer*-ul ridică

nonşalant din umeri. Ce contau câţiva *Häftlinge* bolnavi? Unul dintre *Pfleger*-i încercă să ia cu el nişte cauciuc dintr-o sală de tratament. SDG-ul, *Sanitäter des Gesundheitsamtes*, controlorul zilnic al spitalului, îl prinse şi-l făcu cu ou şi cu oţet, îi trase câteva palme şi luă bucata de cauciuc înapoi:

— Sabotaj!

Se numeşte sabotaj să vrei să-ţi păstrezi sănătatea, să vrei să te aperi de otrava pe care o cari. Înseamnă că laptele pe care îl primesc muncitorii din fabricile de vopseluri din Ţările de Jos e fără îndoială un păcat de moarte. Drept urmare, seara apărură alţi câţiva noi bolnavi.

Paul avea o privire suspicioasă.

În următoarea zi la fel. Deja şapte din cei treizeci şi cinci de *Pfleger*-i ai Blocului 9 erau bolnavi, doar din cauza acelor prafuri antimalarie. Munca se sfârşise însă.

Hans nu era nemulţumit. Avea să-i treacă febra, corpul trebuia să elimine otrava la un moment dat, iar eczemele formate peste tot urmau să se usuce şi să cadă. Odihna îi făcea bine. Singura nenorocire era că nu mai ştia nimic de Friedel. Hans îi trimisese o scrisoare, spunându-i că nu se simţea chiar bine, dar ea nu răspunsese. Tinerii care duceau mâncarea în *Block*-ul 10 nu mai aveau curaj să ia bilete. Tocmai fuseseră bătuţi câţiva, iar unul, asupra căruia se găsiseră nişte scrisori, fusese trimis la Birkenau într-un *Strafkommando*.

Apoi, într-a cincea zi: alarma! Paul intră în *Pflegerstube*:

— *Los*, îmbrăcaţi-vă toţi, *Eile*![75] *Lagerarzt*-ul e în *Block*-ul 19, imediat ajunge şi-aici!

[75] Haideţi... grăbiţi-vă! (germ.).

Nu înţelegeau prea bine ce se întâmplă, dar pe coridor Hans îl întâlni pe Grün, care avea o figură foarte posomorâtă.

— A mers bine prea mult timp. N-a mai fost de mai mult de trei săptămâni.

Chiar în acel moment se deschise uşa.

— *Achtung!*[76] strigă portarul.

Grün îl trase pe Hans după el în closet şi auziră cum *Lagerarzt*-ul urcă scările. Câţiva bolnavi intrară şi ei în closet. Tony Haksteen, care era *Scheissmeister*, dădu să ţipe la ei, dar Grün îi făcu semn să tacă.

— Vin aici să se ascundă, fraierule.

Grün nu putu să-şi stăpânească curiozitatea şi urcă la etaj, luându-l pe Hans după el. Se strecurară în sală şi se furişară printre ceilalţi *Pfleger*-i. Mai toate paturile erau goale, iar bărbaţii stăteau aliniaţi pe culoarul de mijloc. SDG-ul nota numerele celor care erau grav bolnavi şi nu se puteau ridica din pat. După ce termină, începu parada.

Era dezgustător, mai ales dacă ştiai despre ce e vorba. Amărâţii, nişte slăbănogi, schelete istovite, cu ochii adânciţi în orbite, cu trupurile acoperite de răni, stăteau goi-puşcă într-un şir lung, sprijinindu-se unii de alţii sau ţinându-se de paturi. *Lagerarzt*-ul îi arunca o privire fugară fiecăruia, iar SDG-ul scria numărul pe care acesta îl indica – în total, cam jumătate din cei prezenţi.

— Care e scopul? se încumetă unul dintre nefericiţi să-l întrebe pe *Lagerarzt*.

— *Halt's Maul!*[77]

SDG-ul însă era ceva mai binevoitor:

— Cei slăbiţi merg în alt lagăr, la un spital special.

Pfleger-ii care-l auziră râniră cu subînţeles:

---

[76] Atenţie! (germ.).

[77] Ţine-ţi gura! (germ.).

— Un spital special, care te vindecă de toate bolile.

Lagerarzt-ul isprăvi şi coborî, iar Hans se înspăimântă: în Camera 3, printre bolnavi, era şi Van Lier, medicul rezident, care fusese încăpăţânat. Nu doar că decisese să rămână în pat din cauza unor răni superficiale, ci se şi dusese în Camera 3, printre nebuni, fiindcă doi olandezi lucrau acolo, Van Wijk şi Eli Polak, şi Van Lier voise să fie cu ei. Hans spera să-l fi ascuns cumva.

După ce *Lagerarzt*-ul plecă, îl întâlni însă pe Eli pe coridor. Acesta avea o privire împietrită:

— Îi lasă să stea doar pe trei germani din Reich, au notat numerele tuturor ceilalţi.

— Şi pe-al lui Van Lier?

— Şi pe-al lui, cu al nebunilor.

Se duseră la Paul, în speranţa că va putea aranja el ceva. Însă Paul era un tip ciudat. Nu era rău şi nu-i bătea niciodată. Striga şi-i ameninţa, dar se limita la atât, însă era de prea mult timp în lagăr ca să mai aibă compasiune.

— Van Lier şi-a făcut-o cu mâna lui, ar fi trebuit să-şi dea şi el silinţa. Vouă de ce nu vi s-a întâmplat nimic? Voi aţi muncit de la bun început şi de aia v-am făcut *Pfleger*-i, dar tâmpitul ăla...!

Fireşte, acesta nu era un argument. La urma urmei, Van Lier fusese admis şi el de către *Lagerarzt* ca *Pfleger*. Dacă Paul avea ceva împotriva lui, l-ar fi putut goni din pat sau chiar – ca *Blockältester* ar fi avut acest drept – da afară din *Krankenbau*. Dar n-ar fi trebuit să-l lase să intre în gura lupului chiar aşa. Şi cei mai buni dezvoltă după ani de *Konzentrationslager* propriul „simţ al dreptăţii”. Fiecare cu fixaţia lui. *Ein Vogel*[78], aşa i se zicea în *KZ*.

Astfel, Van Lier a rămas pe listă şi a fost luat în următoarea zi. La ora unsprezece au venit camioanele cu

[78] Literal, „pasăre” (germ.).

un duium de SS-işti, Hans nu mai văzuse până atunci atâţia în *Krankenbau*. Printre ei erau *Lagerführer*-ul cu cei doi *Rapportführer*-i, *Lagerarzt*-ul cu *Sanitäter des Gesundheitsamts*, şoferii camioanelor şi mulţi alţii. Gesticulau agitat, erau deosebit de brutali şi se răsteau. Nu, acesta nu părea un transport spre un „spital special”, după cum spusese SDG-ul.

Blockältester-ul primi o listă cu numele şi numerele victimelor, puse să se alinieze în cel mai scurt timp posibil. Li s-au dat câte o pereche de pantaloni şi de sandale şi au fost zoriţi să se urce în vehicule. Cei grav bolnavi, care nu puteau merge, erau coborâţi pe tărgi de către *Pfleger*-i. Dacă nu se mişcau suficient de repede, *Pfleger*-ii primeau câte un şut, iar apoi SS-iştii îl preluau pe fiecare nenorocit în parte care era azvârlit în camion ca un sac de făină. Aceşti oameni nu erau grei. Bărbaţi care fuseseră altădată solizi şi grei şi cântăriseră, să zicem, optzeci de kilograme, mai aveau acum cincizeci sau cincizeci şi două, iar printre ei erau şi amărâţi a căror greutate obişnuită nu depăşea treizeci şi opt de kilograme.

Legea nutriţiei spune că inima şi creierul sunt organele care rămân cel mai mult la aceeaşi greutate atunci când slăbeşti. Astfel, cei mai mulţi erau mai mult decât conştienţi de ce li se întâmpla. Mai aveau încă multă voinţă de a trăi. Mulţi plângeau şi să văitau *Pfleger*-ilor. Un băiat de şaisprezece ani făcea un tam-tam înfiorător, dar imediat veni un SS-ist şi-l lovi cu bastonul. Puştiul urlă şi mai puternic, iar SS-istul îl lovi iar, mai tare. Pedagogia germană însă nu dădea roade.

Aţi văzut vreodată un beţiv care dă cu piciorul într-un câine care scheaună? Căţelul va scânci şi mai abitir, iar bărbatul, deşi beat, va resimţi scheunatul, pe bună dreptate, ca pe o acuzaţie împotriva brutalităţii sale. Beţivul nu e capabil de sentimentul conştient numit

„regret”, însă acuzaţia îi trezeşte nişte senzaţii neplăcute, pe care le maschează printr-un comportament şi mai brutal. Lovituri mai grele, scheunat mai intens, până la deznodământ: câinele e omorât în bătaie. Măcar atunci nu-l mai poate acuza pe beţiv.

La fel, şi SS-istul lovea tot mai puternic, iar băiatul ţipa tot mai tare. În cele din urmă, îl ridică şi-l aruncă în camion ca pe o minge. Apoi, se făcu linişte.

Hans stătea pe coridorul de la parter în faţa uşii de la Camera 1 şi reflecta. Nu, aceşti „oameni” nu puteau fi educaţi să simtă un regret sincer, dacă aveau să fie chemaţi vreodată la judecată. O „pedeapsă justă” n-ar fi trezit în ei decât mai multă ură şi, cu toate că ar fi simulat „căinţa”, tot ar fi complotat, de îndată ce ar fi fost lăsaţi din nou slobozi printre oameni. În viitor, ar fi trebuit să existe pentru ei o singură pedeapsă: moartea, protejând astfel noua societate.

Hans îşi înfipse unghiile în palme pentru a se stăpâni. Rezistenţa, chiar şi expresia milei însemnau o sinucidere inutilă. La una dintre fostele selecţii, un *Pfleger* îi venise în ajutor unuia dintre cei nenorociţi. Supraveghetorului SS nu îi convenise că întregul proces întârzia pentru un pansament neînsemnat. *Pfleger*-ul protestase. *Lagerarzt*-ul veni, notase numărul *Pfleger*-ului şi îl urcase în transport.

În acel moment, Van Lier apăru pe coridor şi se îndreptă încet spre Hans. Ţinea capul înclinat, pe trupul înalt şi slab îi atârna o cămaşă jegoasă, sandalele îi clămpăneau, iar braţele lungi îi atârnau lăsând o impresie jalnică. Părea că moartea spre care se ducea îl luase deja în stăpânire. Voia să-i vorbească lui Hans. El însă nu mai avea curaj, era deznădăjduit. Ştia ce avea să-l roage Van Lier, dar nu ştia ce să răspundă. De aceea, se întoarse. Fugi, fugi ca un laş. Se ascunse în Camera 1, ghemuindu-se în spatele sobei

mari din cărămidă, dar nu-şi putu stăvili curiozitatea chinuitoare şi se duse la fereastră.

Se terminase, se închiseseră obloanele camioanelor, în spate se urcase un SS-ist, iar transportul urma să pornească imediat spre Birkenau. Hans îşi încleştă mâinile de pervaz. Auzi cum polonezii discută cu voce ridicată în paturi. Ar fi vrut să urle, mânat de vaga iluzie că cineva i-ar auzi urletul şi i-ar veni grăbit în ajutor. Dar nici un sunet nu-i ieşea de pe buze. Lacrimile i se adunară calm în ochi. Apoi cineva îşi puse braţul în jurul lui. Era Zimmer, polonezul gras din Poznań.

— Of, băiete, ei nu vor mai plânge. Pentru ei se dă ultimul cântec de jale.

Bărbatul simţi cum Hans tremură.

— Hai, trebuie să te îmbărbătezi. Situaţia ta e cu totul alta. Ţie îţi merge destul de bine, aici la noi în cameră. Eşti tânăr şi puternic şi ştii că medicul-şef te place.

— Ai dreptate, Zimmer. Nu mi-e de mine, ci de oamenii care se duc pe nesimţite spre abator.

Zimmer zâmbi abia perceptibil.

— Mii, milioane s-au dus tot aşa. Atunci ai plâns? Abia acum, că se întâmplă totul în faţa ochilor tăi, eşti aşa dărâmat. Dar nu ţi-o iau în nume de rău, să ştii. Ai văzut prea puţine. Când ne-au invadat nemţii ţara, în 1939, au intrat în casele evreilor. Bărbaţii au fost luaţi în grupuri şi transportaţi în lagărele de muncă, femeile au fost violate. *Rassenschande*[79], toate astea n-au contat pentru ei. Am văzut cum luau copilaşii de picioare şi îi izbeau cu capul de un copac sau de tocul uşii. Pe atunci asta era moda la SS-işti. În fiecare an pare că se schimbă. În 1940 moda era să-i spintece pe copii efectiv în două. În ’41 luau o găleată cu apă şi-i băgau pe copilaşi cu capul în ea, iar micuţii se înecau în zece centimetri de apă. În ultimul timp s-au mai

[79] Violarea legilor rasiale (germ.).

calmat. Acum îi ucid pe evrei cu gaz, lagărele au devenit sanatorii în comparaţie cu câţiva ani în urmă, pentru că acum exterminã oamenii mult mai sistematic.

— Deci în regiunea voastră s-au întâmplat multe!

— Mie-mi spui, băiete? Noi, polonezii, îi cunoaştem pe nemţi. Nu-i prima oară când au tăbărât asupra noastră, când ne-au divizat ţara şi au anexat cele mai bune regiuni. Posen – Poznań în polonă, Danzig – Gdansk, şi Stettin – Szczecin, iar şi iar au înfulecat cele mai frumoase bucăţi din Polonia. Dar nu contează unde-şi vor pune de data asta graniţele. Dacă vor câştiga războiul, întreaga Polonie le va fi sclavă. Însă îl vor pierde, şi atunci ni se va face dreptate.

Astfel îi distrase Zimmer atenţia lui Hans de la întâmplările înfiorătoare din acea dimineaţă.

Între timp se desfăşura *Kesselkommando*-ul[80]. Cele cinci barăci spitaliceşti trebuiau să facă acum cu rândul şi să ducă supa câte o săptămână în *Block*-ul 10. Era rândul *Block*-ului 9. Hans căra cazanul cu Majzel, medicul belgian tăcut şi blajin, a cărui soţie era tot în *Block*-ul 10.

Cei mai mulţi *Pfleger*-i voiau să meargă în *Block*-ul 10. Mulţi aveau iubite acolo, dar şi cei care nu cunoşteau pe nimeni îşi doreau să fie câteva secunde printre femei. Aşa se făcea că era o alergătură nebună de la bucătărie la *Block*-ul 10, fiindcă celor patru perechi care ajungeau primele li se permitea să ducă supa; ceilalţi trebuiau să o ducă la *Block*-ul 9, baraca bărbaţilor.

Se mai adăuga şi faptul că Hans şi Majzel alegeau mereu un cazan greu şi considerau că e o trădare ceea ce făceau ceilalţi, şi anume să-şi dorească să se ducă în *Block*-ul 10, dar să aleagă un cazan mic, dezavantajându-le astfel pe femei, ducându-le puţină supă. Dar toate astea nu contau, căci ei aveau un alt scop, nu doar vreo iubită.

[80] Comandoul de distribuire a cazanelor (germ.).

Ei erau în stare de un efort mai mare decât ceilalţi. Şi dacă Majzel, care era cu zece ani mai în vârstă decât Hans, se mişca mai greu în unele zile, ridicau cazanul pe beţe astfel încât povara mai grea să-i revină lui Hans, el fiind puternic şi capabil de o mare perseverenţă. Ajungeau de obicei primii.

Friedel îi aştepta pe coridor. Portăreasa – scorpia – îi cunoştea cât de cât şi nu mai făcea scandal ca înainte. Şi de data asta Friedel îi zâmbi şi-i puse mâna pe piept.

— Prostuţule, de ce te osteneşti aşa? Ce-ţi bate inima, să nu păţeşti ceva!

— Bucură-te că încă bate.

Şi imediat îl săgetă iar durerea stridentă a celor văzute în acea dimineaţă. Încercă să o acopere vorbind despre altceva, dar Friedel deja îi ghicise starea, de vreme ce şi ele observaseră de la ferestre tot ce se întâmplase.

— Cum e cu bărbaţii fetelor de aici?

— Miel Boekbinder e în regulă, la fel şi Heine şi Günther, dar un anume Geitenman a dispărut din *Block*-ul 19.

— Dumnezeule, ce să-i spun!? Toată dimineaţa a făcut ture ca o bezmetică. Îşi făcea griji, pentru că starea lui de sănătate se înrăutăţise deja, dar nu îndrăznea să creadă ce-i mai rău. Am de la ea un pacheţel cu pâine pe care m-a rugat să ţi-l dau pentru el.

Hans era de părere că cel mai bine ar fi fost să se prefacă că totul e în regulă şi peste câteva zile să-i spună că dispăruse brusc şi fusese transferat în alt lagăr. Oricum, să nu afle că-l luaseră la selecţia din acea zi.

— Săraca, săptămâna asta a ajuns şi ea pe mâinile lui Samuel. A avut dureri mari şi a sângerat. Reuşeşti să mai faci rost de nişte vată şi celuloză? Dacă fac la fel de multe experimente ca săptămâna trecută, aici mi-e imposibil să pun mâna pe destule.

Veni şi Bettie, soţia lui Miel. Avea două pacheţele la ea, unul pentru Miel şi altul pentru Heini Spittel, de la soţia lui.

— Sunt şi scrisori înăuntru? întrebă Hans.

Dacă te prindeau cu un pachet de pâine, mai scăpai, mai ales dacă puteai dovedi că era trimis de o soţie pentru soţul ei, dar cu scrisori, era exclus.

— În pachetul meu e o scrisoare.

— Scoate-o repede, mai bine o ascund sub haine.

Hans începu să se impacienteze, fiindcă portăreasa îi gonise pe aproape toţi bărbaţii. Ar fi vrut să mai discute câteva lucruri cu soţia lui, dar chestiunea cu pachetele dura mereu foarte mult. Friedel îşi dădu seama că devenise nerăbdător.

— Las-o acolo, oricum tu eşti singura lor şansă de a comunica cu soţii lor.

Însă înainte să-i poată răspunde, portăreasa îl descoperise deja, deşi Hans se ascunsese oarecum printre femei.

— Tu eşti nebun de legat, îşi începu ea tirada obişnuită.

Preferă să fie scutit de înjurăturile suplimentare, aşa că o sărută pe Friedel în grabă. Dar ea nu se mulţumi cu atât şi-l strânse în braţe, ca măcar să-şi poată lua rămas-bun cum se cuvine.

Deodată se deschise o uşă de undeva şi apăru o muiere mare şi grasă, parcă scoasă atunci de la piaţa de peşte, dar căreia îi lipsea acea prospeţime sănătoasă a vânzătoarei olandeze de peşte. Avea un păr cânepiu zbârlit, dar jegos, şi o faţă rotundă şi palidă care contrastau greţos cu buzele date cu roşu aprins. Era însărcinată în ultimele luni şi avea un aspect grotesc în uniforma care abia o încăpea.

— *Was ist hier los, ihr Dreckhuren*?![81]

[81] Ce se întâmplă aici, curve împuţite? (germ.)

Era o glumă de prost gust ca acea femeie, acea *Ehrenbraut*[82], să le spună „curve” lui Friedel a lui şi celorlalte femei care-şi luaseră de la gură puţina pâine ca să le-o dea soţilor. Dar bastonul cu care se făcea atât de degajată nu era de luat în glumă, astfel că Hans se strecură, apărat de femei, pe lângă *Frau Aufseherin*, cu pachetele ascunse sub haină. Răsuflă abia când ajunse înapoi în *Block*-ul 9. Povestea s-ar fi putut sfârşi urât.

În *Block*-ul 9, supa fusese deja distribuită în diferitele încăperi şi săli. În camerele mici de jos – „mic” însemnând câte cincizeci de bolnavi într-o încăpere –, pacienţii puteau rămâne în pat şi *Pfleger*-ul le aducea supa.

Janus era lângă cazan şi punea cu polonicul în gamele. Un litru de persoană. Hans împărţea vasele din tablă roşie. Mai mulţi refuzau supa, pentru că se săturau cu ce primeau din pachete şi astfel rămânea supă în plus. Hans reuşi să mai umple o gamelă cu doi litri de zeamă şi o duse la etaj, pentru a i-o da unui compatriot.

Sus lucrurile se desfăşurau altfel: bolnavii aşteptau la o coadă lungă cu gamela în mână şi-şi luau raţia lângă cazan. Doar cei grav bolnavi puteau rămâne în pat, iar *Stubendiensten*[83] le duceau hrana.

Domnii *Pfleger*-i erau prea leneşi ca să păstreze curăţenia în săli şi, pe deasupra, să le şi aducă bolnavilor mâncarea. Pentru această sarcină, aleseseră câţiva deţinuţi cu boli mai uşoare, care se bucurau cu toţii să facă astfel de munci, fiindcă primeau suplimentar un litru de supă pe zi. În plus, puteau rămâne în spital şi nu erau

---

[82] Textual, „mireasă de onoare” (germ.). Nume dat de olandezi femeilor care întreţineau relaţii intime cu ofiţerii nazişti şi rămâneau însărcinate cu ei.

[83] Servitorii încăperilor (germ.).

repartizaţi într-un comando de afară. Era însă periculos, fireşte. Dacă venea *Lagerarzt*-ul pentru a selecta *Muselmannen*-ii, *Stubendiensten*-ii erau nevoiţi să se ascundă în closete sau în pod.

Atunci când Hans ajunse în sală cu gamela de supă, se auzi strigată de mai multe voci:

— *Pfleger*, dă-mi nişte supă!

Scoteau la iveală pâinea din ziua precedentă şi margarina economisită pentru a cumpăra de la Hans supa.

Erau destui *Pfleger*-i care se implicau în astfel de afaceri. În lagăr funcţiona o veritabilă piaţă neagră, ba existau chiar şi preţuri fixe. Un litru de supă valora o jumătate de raţie de pâine sau o porţie întreagă de margarină. Astfel se găseau în fiecare zi *Pfleger*-i şi *Stubendiensten*-i care să dea cinci litri sau mai mult de supă pe nişte produse alimentare mai bune. Erau chiar şi medici care făceau contrabandă cu gamele cu supă, scoţându-le pe fereastră, pentru a obţine margarină. Dacă erau prinşi, zburau din *Krankenbau*, dar ei nu se lăsau descoperiţi. Hans nu participa la acel comerţ, ceea ce poate nu reprezenta neapărat o realizare, fiindcă el nu avea nevoie.

Când coborî, Zimmer îl luă deoparte şi-i dădu un pachet.

— Azi a sosit pachetul de săptămâna asta.

Îl zori pe Hans să dispară cu pachetul primit. Ceilalţi polonezi n-aveau voie să-l vadă, căci l-ar fi batjocorit pe Zimmer. Hans îl deschise într-un colţ al *Pflegerstube*. Conţinea două mere, o felie de prăjitură şi o bucăţică de slănină. Mâncă imediat unul din mere şi o bucată din prăjitură, păstră restul pentru Friedel şi le ascunse sub salteaua din paie. Apoi intră iar în vervă, spălând gamelele şi măturând camera. Kuczemba, administratorul, strigă. Trebuia adusă pâinea şi avea nevoie de câţiva flăcăi puternici ca să care într-un cadru din metal o sută

douăzeci de pâini, adică o sută şaptezeci de kilograme. Urmă iar *Kesselkommando*-ul cu ceaiul de seară şi, în plus, o şicană din partea lui Paul:

— *Dreckhund*[84] ce eşti, nu vezi că ai vărsat ceai pe scara de sus?

Scara de sus se număra printre sarcinile lui Hans.

— Ai o slujbă de onoare. Scara e cartea de vizită a *Block*-ului nostru. Trebuie să faci tot ce-ţi stă în putinţă ca să faci onoare *Block*-ului. Du-te repede să speli pe jos. Să freci bine, aruncă nişte găleţi de apă şi dă cu mătura. Aşa, ştii tu cum se face!

Hans ştia, nu glumă. Alergă ca un posedat cu găleţile de apă pe coridor şi se agită cât putu, ca să arate tuturor cât de mult muncea. Astfel a evitat ca unul dintre şefii lui să-l treacă pe lista rezervelor pentru o altă corvoadă şi a putut, odată uscate treptele, să se strecoare în *„Stube 3”*.

Eli Polak era medic în secţia de psihiatrie. Eli aţipise la masa din colţul lui. Niciodată nu fusese un tip binedispus şi nici prea activ. Deşi avea doar treizeci şi cinci de ani şi era voinic, lăsa deseori impresia unui om epuizat, pentru care orice părea prea mult.

Era de înţeles. La trei săptămâni după venirea la Auschwitz aflase că soţia lui, împreună cu copilul – la fel ca toate celelalte femeile cu copii mici – fuseseră duşi la Birkenau imediat după sosirea din Ţările de Jos şi luaseră calea „furnalelor”.

— Ştii, începu el să povestească, eu stăteam în coloană. Pe soţia mea au încărcat-o în camion şi cred că a leşinat. Cred că a dedus cumva ce urma să se întâmple.

— Nu mai spune tâmpenii, se răsti Hans pe post de răspuns. Nu avea putere să-l consoleze pe Eli, iar într-o asemenea situaţie omul îşi ascunde şovăiala prin

[84] Javră împuţită (germ.).

grosolănie. Ce să fi observat? Şi oricum ştii foarte bine că, în orice stare ar fi fost, tot ar fi ajuns la crematoriu, fie că leşinase, fie că nu.

Apoi începu Walter:

— În numele Führerului, eu, Walter, am fost ales veşnicul trimis al imperiului de o mie de ani de pe Lună. Eu sunt stăpânul tuturor stelelor şi al planetelor. Surioara mea mi-a dat trei *Reichsmark* şi cu ele am reuşit să aduc sub controlul meu economic afacerile Hermann-Göring. Cu aceste arme noi, am izbutit să aduc la picioarele mele întregul univers şi în numele sfintei treimi Hitler, Goebbels şi Göring sunt cârmuitorul marilor ţinuturi. Puterea mea e nemărginită. Führerul porunceşte. Toţi nebunii din *Stube* organizează acum alegeri libere. Alegeţi, alegeţi, alegeţi! Tu primul, tu tăntălăule, tu adormitule veşnic, alege mântuirea Marelui Nostru Reich German. Tu, democratule blestemat, trezeşte-te odată!

Îl zdruncină pe bietul imbecil cu care împărţea patul şi-l lovi cu putere peste cap. Bărbatul se ridică în capul oaselor şi bombăni ceva ininteligibil.

— Milioane, miliarde mărşăluiesc sub steagurile noastre. Sângele nostru o însămânţează pe eterna Zeiţă a Adevărului, iar Ea dă naştere Conducătorului, care ne va călăuzi spre cel mai mare imperiu al desăvârşirii. Copiii mei sunt viermii sângelui şi ai pământului, fecundează cu excrementele lor pământul care produce grâne, şi astfel vom putea ţine piept blocadei Angliei. Tu, jigodie scârboasă, necredincioasă, ridică-te! Mărşăluieşte în rândurile noastre! *Judenblut spritzt vom Messer*.[85] Acum totul e în favoarea noastră. Mărşăluieşte!

Iarăşi îl lovi cu picioarele şi cu mâinile pe cheliosul amărât şi nătâng, care, de frică, îşi ridică braţele spre

[85] Sângele evreilor se scurge de pe cuţite (germ.).

Walter, implorându-l. Eli se duse la ei şi încercă să-l calmeze pe Walter.

— Sigur, Walter, procesiunea e mâine, dar azi trebuie să te culci!

— Niciodată nu voi dormi, doctore, eu sunt Siegfried, veghez asupra fecioarei veşnice Brünhilde. Ea dormitează în tavernă cu balaurul, părintele Führerului. Eu sunt straja sângelui maroniu. Eu sunt stindardul triumfului. Ura! Ura! Eu sunt copilul Germaniei Antice. Coloanele noastre mărşăluiesc. Mărşăluiţi! Mărşăluiţi!

Sărise din pat şi, zbierând în extaz, mărşăluia dintr-o parte în alta a *Stube*-ului. Toţi nebunii era într-o stare de zbucium din cauza agitatorului Walter. Stăteau în fund pe marginile paturilor şi fluturau din mâini şi din picioare. Idioţi deplorabili, care de obicei erau liniştiţi de moarte, bălmăjeau acum cântece de neînţeles.

Un bărbat cu hidrocefalie bătea ritmul în gamelă, râzând fericit cum numai un nebun poate, cu ochii căscaţi şi bulbucaţi şi ţeasta înfricoşătoare, plină de lichid.

Walter mărşăluia cu Eli după el.

— Eu sunt stăpânul, eu sunt apostolul, eu sunt Führerul întregii case de nebuni!

— Aici ai dreptate, zise Hans.

Brusc, un răcnet acoperi întregul tumult:

— *Herrgott Sakrament, verflucht noch einmal*[86], ce se întâmplă aici?

Era Paul, care, alarmat de tămbălău, venise să cerceteze. De-acum totul se sfârşi repede. Îl apucă pe Walter de ceafă şi-l trânti în pat. Întreaga întrunire începu să se potolească.

— Fă-i o injecţie, Polak. Ce stai acolo ca prostul?

Eli îi făcu lui Walter injecţia şi treptat se liniştiră şi ceilalţi. Paul se aşeză la masă.

---

[86] Dumnezeule, Sfinte Sisoe, la naiba! (germ.)

— Ascultaţi, băieţi, nu se poate să lăsaţi lucrurile să escaladeze aşa uşor. Eu sunt de zece ani în casa asta de nebuni. Ar trebui să mă las călcat în picioare de un dement din ăsta care se crede Führerul? Nici măcar Führerul însuşi n-a reuşit să mă doboare în zece ani!

— *Achtung!* răsună în întreaga clădire.

Paul fugi din încăpere. Eli se duse să-şi cureţe seringa, iar Hans luă o mătură şi începu să cureţe cu hărnicie.

— *Bewegung!*

Era *Sanitäter des Gesundheitsamtes*, care-şi făcea rondul zilnic. La început tunase şi fulgerase, dar în ultimul timp se îmblânzise. Zielina îşi dăduse seama care-i era slăbiciunea: de atunci, de fiecare dată când intra în camera *Blockältester*-ului, îl aştepta mereu un pachet de ţigări. Polonezii se sacrificau cu plăcere, dând pe rând câte unul dintre pachetele lor de acasă. Erau astfel cruţaţi de controale sâcâitoare. Îşi puteau ţine haine în pat, puteau găti din când în când la soba mare şi comite multe alte mici abateri. Însă n-avea să mai dureze mult, căci *Sanitäter des Gesundheitsamtes* urma să fie transferat curând. Venea unul nou. Conducerea lagărului ştia prea bine că orice supraveghetor, oricât de dârz, tot avea să se acomodeze pe termen lung cu prizonierii. De aceea paznicii – SDG-ii, toţi care aveau contact susţinut cu deţinuţii – erau transferaţi în mod regulat.

Trei săptămâni mai târziu sosi noul SDG, un bărbat înalt, cu mustaţă blondă. Veni în prima zi să arunce un ochi şi păru foarte binevoitor. Dar după câteva zile, ceru ca toţi pacienţii din sala polonezilor să se ridice din pat. Oare de ce? Dacă s-ar fi întâmplat la evrei, s-ar fi putut crede că e vorba de selecţie, căci alegerea nenorociţilor se repeta aproape săptămânal. Dar la polonezi?

Îi puse pe Hans şi pe comandantul sălii să golească toate paturile şi să deschidă pachetele. Ieşiră la iveală de

toate: haine, pantofi, zdrenţe, pâine mucegăită şi o sută de alte lucruri. Făcură un maldăr din toate. Au putut păstra alimentele din pachete, dar tutunul şi alte obiecte deosebite, precum ciocolata şi sardinele, le-a băgat în buzunare SDG-ul.

Între timp efectua controale pe sărite, se uita sub saltelele din paie, verifica dacă nu mai rămăsese nimic şi controla pacienţii. Cine avea pe el mai mult de o simplă cămaşă, trebuia să arunce totul în grămadă şi primea şi câteva palme la schimb.

Zimmer avea o privire mânioasă. Primise un pulover minunat de lână şi nişte bocanci, ascunse în fundul dublu al unui pachet. Acum avea să piardă totul. Era deja iarnă, poate în curând avea să fie chemat la un comando.

Hainele şi toate celelalte obiecte fură legate în pături, iar SDG-ul ordonă ca totul să fie dus în camera *Blockältester*-ului. Tocmai începuse să numere grămezile, când de pe stradă se auzi un foc de armă. SDG-ul se îndreptă spre cealaltă latură a *Stube*-ului ca să se uite pe geam, iar Hans nu pierdu ocazia. Se strecură pe uşă cu câte o boccea în fiecare braţ.

Când se întoarse, SDG-ul stătea în dreptul pachetelor. Hans i-o luă înainte:

— Am dus deja un pachet.

— Bun, încă cinci.

Hans făcu drumul de cinci ori şi, de fiecare dată, SDG-ul era foarte atent să nu dispară nimic. După ce totul a fost depozitat în camera *Blockältester*-ului, încuie uşa şi luă cheia cu el. Spuse că mai târziu avea să cheme pe cineva să le ridice. Dar puloverul şi bocancii lui Zimmer şi alte lucruri de preţ erau în pod.

Până seara Hans se îmbogăţise. Atunci când îşi recuperase lucrurile, Zimmer îi dăduse două sute de grame de slănină în văzul tuturor. Şi ceilalţi, cărora Hans le

salvase câte ceva, nu voiau să fie mai prejos. Slănină, zahăr, mere, pâine albă şi încă altele. Ochii îi luceau la geamul *Block*-ului 10 când îi povesti lui Friedel peripeţiile lui.

— Mâine îţi voi aduce o parte din ele.

— Să-ţi păstrezi şi ţie destul.

— Aşa o să fac.

Dar ştia că ei îi va da cea mai mare parte, fiindcă o auzise tuşind la geam, iar ea îi ceruse deja ceva pentru tuse. Hans o rugase să-şi ia temperatura, iar ea se conformase două seri la rând: 37,3 şi 37,5.

— Nu contează, zise ea.

Dar lui Hans îi era teamă, pentru că simţise deja noul duşman: tuberculoza. Avea să lupte împotriva lui, să aibă grijă de ea. Nu putea decât să-i trimită mâncare şi asta urma să facă atâta timp cât avea să fie posibil. În pat, gândindu-se cum îl păcălise pe SDG, se simţea împlinit. Se aşternu o linişte peste el, cum nu mai cunoscuse de mult. Adormi zâmbind.

Într-o dimineaţă, *Blockältester*-ul îl chemă pe Hans:

— Van Dam, trebuie să te duci în carantină.

Lui Hans îi stătu inima în loc gândindu-se că e dat afară din *Krankenbau*, dar Zielina, care era lângă ei, zâmbi şi-l linişti:

— Sunt cazuri de scarlatină şi e nevoie de un medic. Bolnavii din carantină nu pot fi internaţi acum în *Krankenbau*. Nu au voie nici să se ducă seara la marele *Ambulanz* ca să fie trataţi. De aia trebuie să le trimitem un doctor să rezolve totul la faţa locului.

O oră mai târziu, Hans sosi în carantină şi se duse la *Blockältester,* care-l primi zâmbind ironic:

— Aşa deci, iată-l pe domnul doctor. Dumneavoastră sunteţi acum şeful aici. E, atunci se rezolvă!

Îl conduse pe Hans într-una dintre săli. Într-un colţ era un mic separeu delimitat cu pături, iar în spatele lor un pat suprapus obişnuit, cu trei etaje. În cel de jos dormea şeful sălii, iar deasupra lui, funcţionarul încăperii. Al treilea pat de sus era pentru Hans.

Şeful sălii îi dădu câteva indicaţii despre conduita din *Quarantäne-Block*. Important era să rămână calm, să nu se agite prea mult. De i-ar fi ascultat sfatul, totul ar fi fost în regulă. Însă din primul moment, Hans începu să ceară, cu toată hărnicia şi precizia, să fie respectate măsurile care-i păreau lui necesare. La uşa fiecărei săli să fie pus un recipient cu soluţie dezinfectantă pentru mâini. În fiecare dimineaţă, toţi bolnavii să treacă satisfăcător controlul medical, pentru a descoperi cât mai rapid noile cazuri de scarlatină. În fiecare seară, să fie amenajat un nou *Ambulanz*. Să fie eliberată o sală pentru toţi bolnavii, care, conform instrucţiunilor, nu erau acceptaţi în *Krankenbau*, şi pentru cei care prezentau simptome de scarlatină. Hans avea să fie asistat de câţiva medici francezi din carantină. Când îi prezentă *Blockältester*-ului lista cu deziderate, apăru iarăşi acel zâmbet ironic:

— Se rezolvă, domnule doctor.

Hans se ocupă întreaga zi de acele măsuri, dintre care nici una nu se îndeplini. Nu existau recipiente cu dezinfectant. Farmacia din *Krankenbau* refuza să elibereze medicamente pentru o baracă neînregistrată ca spital. *Blockältester*-ul nu avea loc să amenajeze o sală pentru bolnavi, căci în *Block*-ul lui erau o mie două sute de oameni. Deja stăteau câte trei în pat.

Însă lui Hans i se părea că totul se datora mai degrabă unei rezistenţe intenţionate decât imposibilităţii de a lua acele măsuri. Şi Heinrich, şeful sălii, cu care Hans împărţea separeul, îi confirmase asta. Acesta purta pe piept un triunghi violet, cusut lângă număr, însemnul

Martorilor lui Iehova. În fiecare seară se ţinea o mică întrunire la care veneau toţi Martorii lui Iehova. Nu erau mulţi: în tot Auschwitzul cinci sau şase. Înainte lucrurile stătuseră altfel, povestea Heinrich.

Toţi cei care se bazau pe Biblie ca să denunţe cruzimea sistemului nazist şi-i preziseseră declinul, printre care şi Martorii lui Iehova, fuseseră arestaţi în Germania în mod sistematic. Aceeaşi soartă o avuseseră şi cei care credeau în profeţii, precum în mesajul divin al piramidelor sau în profeţiile lui Nostradamus.

Într-un anumit moment fuseseră chiar opt sute laolaltă la Dachau. *Lagerführer*-ul îi adunate pe toţi la *Appellplatz* şi întrebase care dintre ei credea încă în adevărul prevestirilor biblice? Toţi ridicaseră mâna. *Sturmmannen*-ii au ales zece oameni, pe care i-au împuşcat pe loc. Apoi a întrebat iar cine mai crede... Iarăşi au ridicat toţi mâna, iarăşi au căzut zece victime. A continuat la fel, dar cu fiecare etapă din acel dans al morţii au apărut mai mulţi şovăitori, s-au ridicat tot mai puţine mâini, iar la final au rămas doar „convertiţii” – dar asta doar după ce căzuseră deja câteva sute dintre cei mai buni.

E drept, aceşti Martori ai lui Iehova erau uneori cam obositori, fiindcă la orice ziceai, la tot ce se întâmpla, aveau pregătit cuvântul Domnului, chiar dacă uneori era irelevant. Dar erau oneşti, nu-ţi voiau răul şi cunoşteau mersul lucrurilor în lagăr.

— Ai grijă, băiete, îl avertiză Heinrich pe Hans, nu le face viaţa prea grea celor de aici cu toate măsurile tale. S-ar putea ca la final tu să intri în cel mai mare bucluc.

După câteva zile, veni medicul SS-ist. Era furibund şi-l admonestă pe Hans fiindcă nu luase măsuri pentru a preveni epidemia. Hans fusese suficient de tâmpit încât să considere că era corect să-i răspundă că el ceruse să fie luate măsurile, dar nu pomeni că *Blockältester*-ul îi pusese

doar beţe în roate. Iar acum *Blockältester*-ul îi era şi mai potrivnic, considerându-l un fricos.

Singurul care-l mai ajuta pe Hans era un tânăr coleg ceh. Ajunsese în lagăr acuzat de homosexualitate, dar cum nu era evreu, ci ceh, se putea înţelege în polonă cu *Blockältester*-ul şi reuşea să mai tragă nişte sfori. Ivar se dovedi un tovarăş bun pentru Hans. Îi povesti cum ajunsese să poarte triunghiul roz.

— Un membru de partid din Praga avea o datorie veche la mine. Când am insistat să mi-o plătească, m-a dat pe mâna Gestapoului, acuzându-mă că m-ar fi prins cu activităţi homosexuale. Hans, tu ştii cum funcţionează justiţia germană. Eu n-am recunoscut niciodată nimic şi nici nu s-a dovedit vreodată ceva. Dar un singur martor nazist valorează mai mult decât cel mai bun alibi. Aş fi putut dovedi că în ziua „infracţiunii" nici măcar nu eram în Praga, dar ei pur şi simplu nu-ţi dau ocazia.

În următoarea zi, Hans simţi pe propria piele procedurile legale germane. Era la etaj, într-un colţ al podului, ocupându-se de cei zece bolnavi amărâţi care stăteau întinşi pe saltele jegoase din paie, când sună gongul pentru apel. De la gong până la sosirea SS-istului trecea cel puţin o jumătate de oră. De aceea şeful sălii se duse până în sala lui Hans ca să-i avertizeze pe cei de acolo că la numărătoare trebuie să ţină cont şi de el. Dar când Hans coborî puţin mai târziu, se dovedi că numărătoarea tot nu fusese corectă. *Blockältester*-ul fusese tras la răspundere şi când Hans intră în sală, se năpusti asupra lui ca un bezmetic.

— *Cholera*... şi sute de alte înjurături poloneze.

Hans încercă să clarifice situaţia, să-şi ceară scuze, dar *Blockältester*-ul se enervă şi mai tare şi-i trase neaşteptat nişte pumni grei direct în faţă. Sângele îi ţâşni lui Hans din nas şi ochelarii îi căzură pe jos, sfărâmaţi.

Dar mai grav decât ochelarii distruşi şi nasul rupt – căci osul i se frânsese pe loc – era faptul că Hans avea să fie de atunci înainte un om pierdut în blocul de carantină. Toţi şefii sălilor şi asistenţii lor, funcţionarii şi cei ce făceau curăţenie îl batjocoreau. Nimeni nu mai asculta de el.

Seara, Hans analiză situaţia cu Krutkov, unul dintre puţinii ruşi care vorbeau o boabă de germană. El fusese şeful unui colhoz, o cooperativă agricolă cu aproximativ două mii cinci sute de muncitori. Când au venit nemţii, toţi au refuzat să continue munca şi mulţi au fost împuşcaţi pe loc. El ajunsese, împreună cu alte câteva sute dintre oamenii lui, în lagăr.

Toţi purtau un triunghi negru: „Asociali, vagabonzi”. Imaginaţi-vă, nişte oameni care munciseră întreaga viaţa ca nişte sclavi, care din satele lor cu câmpuri noroioase creaseră o cooperativă extraordinară, vastă, nişte oameni care ştiau mai bine decât oricine pe lumea asta ce înseamnă o comunitate, o comunitate de muncitori şi de ţărani, nişte oameni care trudiseră pentru acea comunitate erau catalogaţi drept asociali. Ce mai conta ce triunghi primeai, cât erai de respectat?

— Uită-te puţin în jur ce oameni sunt aici, continuă rusul. Cei mai mulţi sunt polonezi, au triunghiurile alea roşii cu un P pe ele – deţinuţi politici –, dar îţi garantez eu că nouăzeci la sută dintre ei fac comerţ pe piaţa neagră sau că faptele lor politice sunt cel mult nişte prostii spuse la beţie. Nemţii cu triunghi roşu sunt mai degrabă adevăraţii deţinuţi politici. Unii sunt închişi de zece ani, dar aici nu sunt mulţi de felul ăsta. Şi, de fapt, majoritatea a decedat deja. Apoi îi ai pe ruşi, care, după cum tocmai ţi-am povestit, poartă de obicei triunghiul negru. În realitate, ei sunt deţinuţii politici, pentru că refuzul lor de a munci a însemnat un act politic. Cele mai mari jigodii sunt verzii.

Dacă triunghiul are vârful în sus, sunt *Berufsverbrecher*[87], dacă vârful e în jos înseamnă infractori ocazionali. Îşi permit să joace în lagăr rolul mahărilor. Unii dintre ei sunt *Lageräl*tes*ten*-i şi au pe conştiinţă moartea a sute de prizonieri ca ei. Şi totuşi lucrurile sunt extrem de aleatorii. Am cunoscut un neamţ din Köln care în 1936 a împrăştiat dintr-un avion pamflete politice – antinaziste, desigur. A fost prins şi s-a dovedit că luase bani de la o organizaţie ilegală ca să tipărească pamfletele. De aia i-au dat un triunghi verde, de infractor. Dacă le-ar fi tipărit din bani proprii, ar fi primit unul roşu.

Între timp se lăsase seara, iar Hans trebuia să efectueze controlul de la etaj. Era un pod spaţios, care găzduia trei sute de oameni, întinşi până la ultimul pe podeaua din ciment. Erau cu toţii evrei. Cu câteva zile în urmă, unul dintre ei fusese prins urinând într-o gamelă. Bărbatul avea afecţiuni urologice şi atunci când nu li se permitea câte o jumătate de zi să iasă, el nu se putea ţine prea mult. Un prieten din *Werkblock* îi adusese de aceea o gamelă în plus, dar această explicaţie nu i-a fost acceptată şi fusese bătut crunt. Deviza mereu valabilă era: dacă un evreu greşeşte cu ceva, toţi evreii sunt nişte jivine. *Blockälteste*r-ul profită de ocazie şi-i puse pe toţi în pod, făcând mai mult loc pentru polonezi, care astfel nu mai trebuiau să stea decât câte doi în pat.

În pod era o debandadă înfiorătoare. Podeaua era din ciment rugos, din acoperiş picura apa şi două gemuleţe trebuiau să asigure aerisirea pentru trei sute de oameni. Bărbaţii erau întinşi pe jos, purtând costumele lor de in, şi aveau o pătură la două persoane. În timpul zilei se înghesuiau pe câteva bârne sau trebuiau să stea în picioare, de vreme ce nu erau nici scaune, nici mese.

[87] Delincvenţi de meserie (germ.).

Astfel trăiau în aceste condiţii de cinci săptămâni, fiindcă din pricina scarlatinei nu puteau părăsi *Block*-ul.

Bolnavii din întreaga baracă erau îngrămădiţi într-un separeu delimitat cu pereţi din scânduri. Era o murdărie de neimaginat. Exista totuşi şi un avantaj, nu erai călcat în picioare de sutele de inşi care se bălăbăneau dintr-o parte în alta a podului. Dar dacă se îmbolnăvea un polonez sau un rus, se iveau tot felul de dificultăţi. Fireşte că pacientul prefera să rămână în patul de la parter decât să meargă sus, în acel separeu mizerabil, deşi regula era că bolnavii nu aveau voie în săli din pricina pericolului de contaminare. Nu puteai stabili dinainte dacă acea anghină cu febră de 40 de grade nu era totuşi scarlatină. Pacientul discuta atunci puţin cu şeful sălii, care vorbea la rândul lui cu *Blockältester*-ul şi, fie că Hans era sau nu de acord, bolnavul rămânea unde era.

Desigur, din raţiuni igienice nu avea de ce să rămână în sală, dar, din punctul lui de vedere, era de înţeles că bolnavul nu voia în pod, unde nu avea nici linişte, nici aer curat şi unde putea fi tratat la fel de prost ca la parter.

Pansamentele erau aproape inexistente şi medicamente nu se găseau deloc. În două zile, Hans primise treizeci de aspirine pentru o mie două sute de persoane. Însă câţi bolnavi nu erau în acea masă de oameni îngrămădiţi! Fusese deosebit de dificil să obţină acele treizeci de tablete. Se văzuse nevoit să se ducă la Dering pentru ele, şeful *Krankenbau*-ului.

Oamenii stătea cum puteau în colţurile lor. Câţiva aveau febră ridicată şi nu puteau mânca cu zilele din cauza durerii din gât. Fireşte, exista o bucătărie pentru diete speciale în *Krankenbau*, dar pentru asta îţi trebuia un bilet de la *Blockältester*, iar el nu avea timp. Chiar şi aşa, fusese foarte prostesc din partea lui Hans să se plângă în

următoarea zi lui Dering de condiţiile din *Block* şi de bătăile *Blockältester*-ului.

La început, Dering se înfurie peste măsură, spunând că e o ruşine, o jignire pentru întregul *Krankenbau* când un *Blockältester* loveşte un medic. Apoi însă se alătură şi *Blockältester*-ul discuţiei. Discutară câteva clipe în polonă şi Dering se potoli. Promise să facă cercetări suplimentare. După o oră, îl chemă la el pe Hans:

— Văd că nu ai suficient tact pentru această situaţie. Te duci înapoi în *Block*-ul unde lucrai înainte.

Când se întoarse în *Block*-ul 9, toţi ştiau deja povestea. Zielina, şeful medicilor, râse de el fiindcă se lăsase fraierit într-un asemenea hal. Hans ajunse la dr. Valentin, şeful blocului ambulatoriu:

— Chiar ai avut noroc. Dering te-ar fi putut raporta imediat la *Lagerarzt* şi ai fi ajuns direct la mina de cărbuni. În fine, dacă scapă de tine azi sau săptămâna viitoare...

— La ce vă referiţi?

— A, tu încă nu te-ai prins de nimic, prostuţule! N-ai auzit nimic de *Pflegerabbau*, pardon, de *Pflegertransport*?

— Ce înseamnă?

— Săptămâna viitoare trebuie să meargă şaizeci de *Pfleger*-i la Buna. Se zvoneşte că ar înfiinţa acolo un nou spital.

— Asta n-ar fi aşa de rău, îşi dădu cu părerea Hans.

— Băiete, dar naiv mai eşti, îl luă Valentin peste picior. Li se zice oamenilor că se duc la Buna ca *Pfleger*-i sau doctori, dar o să vezi că nici unul nu va ajunge în *Krankenbau*, sau va nimeri acolo doar ca pacient, după ce, mai întâi, a muncit pe rupte!

Nu suna deloc bine. Hans era de relativ puţin timp în lagăr. Asta ar fi însemnat să fie transferat înaintea unora care erau de mult mai mult timp acolo. Seara discută

situaţia cu Eli Polak şi cu Klempfner, un coleg ceh din sala de la etaj. Klempfner era de patru ani în diferite lagăre şi cunoştea situaţia cu ochii închişi.

— Nu-ţi face griji, spuse el. Trebuie să ia zece din baraca asta, dar o să vezi că n-o să fii printre ei.

— De unde ştii?

— Zielina face listele şi pe voi doi vă apreciază.

— Mă rog, pe mine probabil că nu mă mai apreciază atât de mult, după ce m-am făcut de râs în baraca de carantină, îi răspunse Hans cu neîncredere.

— Nu mai spune asta, nu te-ai făcut deloc de râs. Bineînţeles că ai fost mult prea corect şi eşti şi plin de scrupule. Ai vrut să le iei apărarea bolnavilor şi l-ai nemulţumit pe domnul *Blockälteste*, pentru că i-ai dat prea mult de lucru. Dar Zielina e un tip de treabă şi vede prea bine care sunt raporturile. Nu-i bine nici să-i bagi pe toţi polonezii în aceeaşi oală.

Klempfner avea dreptate. Câteva zile mai târziu, Zielina îi spuse lui Hans neoficial că totul era în regulă, urma să-i păstreze pe el şi pe Eli, olandezii i se păreau oameni cumsecade. Chiar şi aşa, şi printre ei căzură victime: Tony Haaksteen şi Gerard van Wijk. Era de înţeles că Zielina nu îi putuse păstra, fiindcă nu erau medici şi ajunseseră în lagăr ultimii. Tony nu era un tip îndrăgit, era nervos, urla la pacienţi şi avea în mod regulat conflicte cu alţi *Pfleger*-i. Lui Hans îi păru foarte rău de Gerard. Era un tânăr blând, inteligent, dar destul de slăbit, expectorase de câteva ori sânge.

— Oare ce-o să ne facă? întrebă Gerard.

— Păi mergeţi la noul spital de acolo.

Nici Hans nu credea ce spune, dar la ce bun să-l alarmeze şi mai tare pe săracul om?

Pfleger-ii plecară într-o zi de miercuri. Făcuseră baie şi purtau haine noi. Ăsta nu era un semn bun, căci *Pfleger*-ii

şi medicii care rămâneau realmente să-şi exercite „meseria” nu aveau nevoie să-şi schimbe costumele curate pe nişte zdrenţe.

Joi după-amiază, când Hans ajunse în *Block*-ul 10 cu cazanul cu supă, găsi acolo o stare de uşoară panică. Îl ridicaseră de dimineaţă pe *Professor* Samuel din timpul activităţii, la ordinul *Standortarzt*-ului Wirths, doctorul SS-ist care era deasupra tuturor *Lagerärzten*-ilor din întregul complex Auschwitz. Se zvonea că fusese trimis la Birkenau pentru a aduce de acolo alte femei pentru experimente. Circula ideea că vechile ocupante ale *Block*-ului urmau să fie transferate în comandouri de muncă. După ce că se supuseseră acelor experimente, tot la groapa de pietriş aveau să piară.

Povestea auzită de Hans era alta şi încercă s-o liniştească şi pe Friedel:

— De câteva săptămâni e un conflict între Samuel şi Clauberg. Se pare că Samuel ar vrea să protejeze personalul mai mult şi l-ar fi întrebat pe *Standortarzt* dacă patruzeci de femei „lăudabile” care lucrează în *Block* şi sunt deja pe lista lui n-ar putea fi cruţate de experimentele lui Clauberg.

— E posibil, zise Friedel. Pe-aici sunt atâtea zvonuri! Brewda s-a certat ieri îngrozitor cu Sylvia, asistenta lui Clauberg, o tipă afurisită. De-acum o lună spune că le va veni rândul şi femeilor din rândul personalului. Când oameni ca ea stau de doi-trei ani în lagăr şi căpătă putere, uită că sunt şi ei doar deţinuţi.

— Cine e Brewda? întrebă Hans.

— E *Blockälteste* de-acum. E medic, dar sabotează experimentele cum are ocazia.

Înapoi în *Block*-ul 9, Hans se duse imediat să se consulte cu Klempfner.

— Dacă-l împuşcă pe Samuel la Birkenau, n-o s-o ţină nici pe Brewda ca *Blockälteste*, consideră Klempfner.

— Şi zici că o să le aleagă şi pe femeile din rândul personalului pentru experimente?

— Probabil că da, dar e chiar atât de grav? E mai bine decât prima idee, că Samuel s-ar fi dus să ia şoareci de laborator noi. E mai bine să se aleagă cu o infecţie decât să fie trimise la Birkenau. Nu sunt chiar atât de grave experimentele. Sigur, fetele din Grecia au fost abuzate îngrozitor, dar printre femeile alese de Clauberg nu s-a înregistrat decât sporadic câte un caz mortal, şi câteva cazuri de peritonită. În ce procent au fost sterilizate, n-avem cum să ştim.

Hans era de acord cu Klempfner într-un singur punct, şi anume că orice era mai bine decât Birkenau. Dar nu-i putea împărtăşi părerea că experimentele nu erau „atât de grave”.

— Chiar şi de a fost pângărită dintre toate acele femei numai una singură, crima se aseamănă în gravitate cu cea mai grea intervenţie, caracterul ei nestabilindu-se prin seriozitatea experimentului, ci prin constrângerea cu care a fost efectuat. Apropo, dacă experimentele n-ar fi grave, n-ar fi nevoie să le oblige pe deţinute. Dacă eu vreau să pun bazele unei cercetări de bună-credinţă, pot găsi persoane dispuse să participe şi într-o clinică obişnuită. Faptul că folosesc deţinute e o dovadă că ceva e şubred. Din punct de vedere economic, progresul capitalist se face deseori în detrimentul muncitorilor. Dar ca *IG-Farbenindustrie*[88] să facă progres pe seama soţiilor noastre e un lucru care n-ar fi aprobat de capitalismul modern din nici o altă ţară, în afară de Germania.

---

[88] Un complex german de companii chimice şi farmaceutice, înfiinţat în 1925, cunoscut astăzi în principal pentru colaborarea cu regimul nazist.

— Aici ai dreptate, răspunse Klempfner. Într-adevăr, bate la ochi că fasciştii recurg atât de des la metode precapitaliste, încercând să protejeze marele capital, al cărui instrument sunt.

— Cum adică?

— Să luăm aparatul lor de putere, care funcţionează într-un mod pur feudal. Aici, în lagăr, el se vede într-o formă stilizată. Un lagăr e un fel de ducat. *Lagerältester*-ul este suzeranul, prin graţia SS-ului. El îşi exercită puterea dăruind privilegii. *Blockältester*-ii sunt conţii, aceştia au dreptul, din poziţia lor de potentaţi mai mici, să „organizeze”. Personalul lor e precum nobilimea de rang mai mic, dar care terorizează ţara. Gândeşte-te, de exemplu, la portarul *Block*-ului nostru.

Într-un spital obişnuit, portarul primeşte salariu pentru munca depusă. Aici este un pion al puterii. Cere fiecărui vizitator pe care-l lasă să intre câte o ţigară sau mai mult. Orice serviciu făcut pentru un pacient trebuie plătit. Aşa îşi ia partea. Doar masa largă de oameni, nefiind în nici o poziţie de putere, crapă pentru un litru de supă şi o bucată de pâine. Este scurtcircuitul cel mai crud cu putinţă dintre putere şi drept. Complet nedemocratic, absolut feudal.

În momentul în care Hans vru să coboare, îl strigă cineva:

— Salut, Van Dam, eşti şi tu aici?

Pe salteaua din mijloc a unui pat suprapus zăcea un tânăr înalt, numai piele şi os, prea slăbit ca să se poată ridica în şezut.

— Lex, băiete, de cât timp eşti aici?

Era Lex van Weren, trompetistul de jazz, alături de care Hans cântase uneori, pe vremuri.

— Ştii că e şi Jack de Vries aici? îi spuse Lex. Lucrează într-unul dintre comandourile de mină. E şi Maurice van Kleef, în orchestra de la Birkenau.

— Cum e posibil?

— Evreii din Birkenau au voie să cânte în orchestră, sunt o grămadă de olandezi cunoscuţi. Johnny and Jones şi Han Hollander sunt şi ei acolo.

Depănară amintiri vechi, iar Lex îi povesti cum merg lucrurile în Jawischowitz, în mina de cărbuni:

— Trebuie să umpli în doi patruzeci de căruţuri, la fel de mult ca *Zivilarbeiter*-ii, minerii profesionişti. Dar ei cunosc meseria. Dacă nu ştii să mânuieşti târnăcopul, nu desprinzi nici un cărbune, aşa că te alegi cu bătaie. În prima zi n-am umplut decât cinci căruţuri, ceea a fost atât de puţin că au numit asta „sabotaj”. Dar te asigur: mai mult nici nu se poate. Drept pedeapsă ne-au dus în acea noapte în *Stehbuncker*, într-un subsol cu tavanul prea jos ca să stai în picioare. Dar nu poţi nici să te întinzi, pentru că pe jos sunt câţiva centimetri de apă, aşa că stai toată noaptea în beznă, aplecat. Îţi poţi imagina cât de nenorocit ieşi a doua zi de acolo şi că treaba nu-ţi iese deloc. Urmează bătăi noi şi alte pedepse. Nimeni n-ar rezista. Civilii primesc hrană normală, fiecare miner are parte şi de un supliment. Noi trebuie să trăim cu o porţie de pâine şi un litru de supă. Minerii, când ajung acasă, au linişte, se odihnesc sau trec o oră pe la cârciumă. La noi însă vine apelul, iarăşi îngenuncheaţi, culcaţi, pe burtă în noroi, în picioare, culcaţi, în picioare, şi aşa ore în şir. Apoi în cuşcă, opt oameni pe un singur prici, fără odihnă, în frig. La ora patru dimineaţa te trezesc şi totul o ia de la capăt. Nu ţi se dă ocazia să te declari bolnav. Diaree? La muncă. Febră? La muncă, până ce treptat ajungi tovarăş cu moartea. Şi ce să mai spun de riscurile din subteran! În tunelurile minelor, unde lucrează prizonierii, nu se iau aşa-numitele măsuri de siguranţă. Accidente la tot pasul. E o tâmpenie, pentru că producţia lor are de suferit. Am venit o mie de oameni din Olanda acum jumătate de an, din care au ales

trei sute de bărbaţi. Ceilalţi probabil că au fost gazaţi. Noi, cei trei sute, am ajuns la mină. Mai suntem cam cincisprezece în viaţă. Eu am avut baftă: într-o zi a venit la mine *Lagerältester*-ul, târşiindu-şi picioarele. Mi-a dat un vechi corn francez. De unde a aflat, nu ştiu, dar m-a întrebat dacă e adevărat că ştiu să cânt la trompetă. Apoi i-am cântat *Rapportführer*-ului *Stille Nacht, heilige Nacht*[89]. Era în jurul Crăciunului, iar întreaga noapte mi-au cerut acelaşi cântec. *Stille Nacht, heilige Nacht*. M-a dus cu gândul la noaptea din *Stehbunker*. În fine, după aia m-au făcut *Stubendienst*. N-a mai trebuit să merg în mină, făceam curat în baracă, aduceam pâine şi alte corvezi de genul ăsta. Din când în când, le mai cântam domnilor şi atunci îmi dădeau ceva mâncare în plus. Da, trebuie să ai un noroc deosebit aici, altfel se alege praful de tine, fără nici un ocoliş.

— Într-adevăr, într-adevăr, stimaţi domni, se auzi o voce fals distinsă din patul de sus.

— Care glumeţ mai eşti şi tu? întrebă Hans spre etaj.

— Mă cheamă Menko şi chiar sunt glumeţ, dar glumele mele sunt cu SS-ul. Sunt prizonier din ianuarie 1941.

Hans îl privi circumspect.

— Dar în ianuarie ’41 nu se făceau încă transporturi spre Polonia.

---

[89] „Noapte tăcută, noapte sfântă”. Este vorba despre colindul de Crăciun cunoscut în română drept *Noapte de vis*.

— Nu, m-au prins cu *Geuzen*[90]. La procesul din ’41 m-au condamnat la moarte.

— Şi atunci ce mai cauţi aici? intră în vorbă un alt olandez.

— Şi dumneavoastră sunteţi un mare glumeţ, domnul meu, dar unul al dracului de anost. Totuşi, vă voi răspunde. Am trecut prin cel puţin douăsprezece închisori şi la fel de multe lagăre. Dar aşa cum merg lucrurile cu mulţi condamnaţi la moarte, îţi aştepţi sentinţa şi nu vine. În Buchenwald se întâmplă cel mai des, acolo sunt sute de condamnaţi la moarte. Din când în când, mai pleacă un transport la *Nebellager* Natzweiler[91].

— De ce i se spune *Nebellager*?

— Răbdare, stimaţi domni. În Natzweiler, execuţiile au loc „*zwischen Nacht und Nebel*”[92], la prima geană a dimineţii. Are ceva mistic şi păgân. *Edelgermanen*-ii ăştia sunt plini de tot felul de obiceiuri atavice. În fine, planul era să ajung într-un transport spre Natzweiler. Dar la Buchenwald prizonierii politici aveau poziţii-cheie, la administraţie, ca şi altele. Când a plecat un transport cu muncitorii profesionişti la Sachsenhausen – fostul

---

[90] *De Geuzen* („Cerşetorii”, nume dat iniţial rebelilor olandezi împotriva stăpânirii spaniole din timpul Războiului de optzeci de ani) a fost prima mişcare de rezistenţă organizată în timpul celui de-al Doilea Război Mondial împotriva ocupaţiei naziste. La procesul din 1941 au fost condamnaţi la moarte şi executaţi optsprezece membri, despre care scriitorul olandez Jan Campert a scris renumita poezie „Het lied der achttien doden” („Cântecul celor optsprezece morţi”).

[91] Nacht-und Nebellager, şi NN-Lager (literal, „lagărul nopţii şi al ceţii”) erau numite lagărele speciale de muncă silnică pentru activiştii politici şi colaboratorii celor din mişcările de rezistenţă, două dintre ele fiind cel de la Natzweiler din Alsacia şi cel de la Gross-Rosen din Silezia.

[92] Între noapte şi ceaţă (germ.).

Oranienburg –, au băgat printre ei cât au putut de mulţi condamnaţi la moarte. După ceva hoinăreală, am nimerit la Auschwitz şi-mi merge bine aici. Săptămâna trecută m-au pus pe lista selecţiilor din cauza trupului meu amărât de *Muselmann*. În ziua următoare i-au luat pe pârliţi, dar eu le-am jucat o festă. În cartoteca de aici nu sunt înregistrat în primul rând ca evreu, ci ca *Schutzhäftling*.[93] Nu fac parte din armata de milioane a celor fără nume, care se vor risipi aici ca pulberea. Eu am acte, pe numele meu e un proces. Pe mine n-au voie decât să mă execute, iar de executat n-o s-o facă nici aici, în Auschwitz. Se bazează pe faptul că, fiind totuşi evreu, o să crăp de la sine.

— Mai sunt şi alte poveşti similare, continuă Hans. La Birkenau e un anume Boas, un profesor francez din Amsterdam, care lucra cu acte false ca translator pentru muncitorii de la coasta Canalului Mânecii. A fost arestat împreună cu doi amici, li s-a intentat un proces pentru spionaj şi toţi au fost condamnaţi la moarte. Prietenii lui, care ascunseseră că sunt evrei, au fost împuşcaţi pe loc, dar Boas a recunoscut că e evreu. SS-istul i-a spus: „Tu, evreule, te duci la Auschwitz, unde o să te rogi în genunchi să mori, aşa o să-ţi meargă acolo”. Boas e acum într-un comando bun şi dacă are noroc în continuare, va scăpa cu viaţă, tocmai pentru că e evreu.

Acum că dispăruseră atâţia *Pfleger*-i, Hans avea foarte multă treabă. De la gongul de dimineaţă până seara, la gongul de la culcare, se spetea muncind. Dis-de-dimineaţă, imediat după trezire, era comandoul pentru cazane: aducea ceaiul, îl distribuia, spăla vasele şi făcea paturile. Între timp, comandantul de sală începea deja să

[93] Deţinut protejat (germ.).

spele pe jos, căci cel târziu la ora 8 totul trebuia să fie curat. Apoi venea SDG-ul în control.

După aceea trebuiau făcute tot felul de treburi în *Block*-uri. Într-o zi, coridorul trebuia frecat bine, aşa că întreaga dimineaţă alerga cu găleţi de apă, peria hainele şi spăla pe jos. În altă zi, trebuia ajutat *Scheissmeister*-ul la frecatul closetelor. Uneori descărca şi cărbunii, apoi deparazita o încăpere de la etaj, dacă se depistau iarăşi păduchi. Era o muncă grea, fiindcă în întregul *Block* cu patru sute de bolnavi erau doar treizeci de *Pfleger*-i, iar jumătate dintre ei erau „somităţi”: polonezi, germani din Reich şi cei cu numere joase, a căror grijă nu era decât „să organizeze” cât mai multă mâncare. Rămâneau cel mult zece pentru munca grea. Apoi sosea zeama de prânz, o reluare a ritualurilor de dimineaţă.

Într-o zi, după supă, veni un mesager din *Block*-ul 21: comandoul de transport. Ieşiră treizeci de oameni, de data aceasta fără vehicule. Se duseră la fostul crematoriu, aflat la două sute de metri de lagăr, care nu mai era folosit. De când exterminările fuseseră mutate la Birkenau şi în Auschwitz cauzele morţii erau doar cele „normale”, puţinele cadavre erau încărcate seara în dricuri şi duse la cuptoarele din Birkenau.

Într-una dintre încăperile crematoriului erau maldăre enorme de cutii din tinichea; urnele polonezilor care fuseseră arşi. Spre deosebire de evrei, „arienii” erau incineraţi individual. Pe trupuri se aşeza un număr din piatră, iar cenuşa se punea într-o urnă de tinichea. Familia primea apoi ştirea decesului şi avea posibilitatea de a cere urna. Numai că în decursul anilor se adunaseră patruzeci de mii de urne care trebuiau mutate într-o altă încăpere. Bărbaţii formară un lanţ lung de-a curmezişul subsolurilor în care se aflau cele trei mari cuptoare şi-şi aruncau urnele de la unul la altul, de parcă erau roţi de caşcaval sau pâini.

Niciodată până atunci nu trecuseră prin mâinile lui Hans atâţia morţi ca în acele ore. Cutiile ruginiseră, iar atunci când cădea câte una pe jos, se desfăcea. Însă asta nu conta: unul dintre băieţi avea o mătură cu care strângea toată cenuşa la grămadă. Cine să se mai fi interesat de ea?

La doar câteva minute după întoarcerea în *Block* urmă apelul. Alinierea, venirea SDG-ului, anunţul *Blockältester*-ului: „Alinierea *Block*-ului 9 cu treizeci şi unu de *Pfleger*-i, fără bolnavi.” SDG-ul făcu un semn din mână şi rândurile se sparseră. După apel, Hans a fost chemat la etajul infirmeriei să-l ajute pe dr. Valentin. Pe scară era o gălăgie de pomină. Zielina, nervos ca de obicei, se năpustise sălbatic asupra unui bărbat care voia la closet fără încălţămintea din lemn, deci în picioarele goale, ceea ce era interzis cu stricteţe. Îl lovi pe om peste faţă cu furie, însă Zielina avea o inimă bună şi când bărbatul izbucni în plâns, el însuşi păru mai afectat decât victima. Se grăbi la parter şi se întoarse cu o bucată de pâine, pâine de casă din propriul lui pachet, pe care i-o dădu bărbatului. Anii din *KZ* nu avuseseră cum să nu-şi lase amprenta asupra lui Zielina, totuşi nu-l distruseseră complet.

În *Ambulanz*, Valentin se purta deja ca un nebun. Era pe jumătate evreu şi fusese medic în marină. Nu era malefic, însă era un adevărat prusac. Zbiera la toată lumea cu cel mai mic prilej, dar dacă priveai consternat în jur, izbucnea în râs.

— Aşa deci, ai venit şi tu să caşti ochii? În Olanda sigur aveţi doar covoraşe din stuf la uşi. De aia voi, olandezii, lăsaţi mereu uşa deschisă. Băi, naivule, tu credeai că *Pfleger*-ii se duc la Buna în *Krankenbau*? Am primit de veste că sunt toţi în comandoul de afară. În fine... Şi adresându-se celorlalţi medici veniţi să-l ajute cu pansamentele: Voi veniţi cu mine să vă arăt ceva!

Ajunseră la un pacient care avea un acces de sughiţ:

— Aşa e de trei zile, le spuse Valentin, şi nimic din ce-am încercat n-a funcţionat. Mai are şi febră mare, de o săptămână întreagă face seara 40. Ce credeţi că e?

Ei reflectară o clipă, iar Hans opină:

— Poate fi meningită, căci la inflamarea meningelor apar deseori simptome de iritare, precum sughiţul.

— Greşit, zise Valentin. Este febră tifoidă fără roşeală, nu e atât de rar. Omul vine dintr-un lagăr cu cazuri contagioase.

— Şi atunci nu e periculos să-l ţinem aici, în sală? întrebă unul dintre francezi.

— Ah, nu, momentan nu avem păduchi, iar el a fost deparazitat temeinic. Apropo, nici nu mă gândesc să-l predau. N-ar fi prima oară când un întreg *Block* ajunge în camera de gazare, după ce s-a constatat acolo un caz de febră tifoidă. Nu cumva să nu vă ţineţi gura!

Apoi începu parada în *Ambulanz*. Pe uşa din spate intrau bolnavii cu cămaşa ridicată sau dată jos de tot, în funcţie de locul care trebuia pansat. Erau deseori răni mizerabile: furuncule şi abcese. Cel mai grav era că trebuiau bandajate cu hârtie. După o jumătate de oră mirosea atât de urât în *Ambulanz*, încât era aproape insuportabil. În plus, totul era slinos şi unsuros de la Mitigal, un medicament împotriva râiei, unul dintre puţinele existente.

Brusc, dădu buzna Eli în cameră:

— Ştiţi că a murit Kalker?

Tresăriră.

— Deci n-a funcţionat? întrebă Hans.

— Nu, ar fi costat prea mult. Am fi avut nevoie de mult mai multă sulfamidă pentru el, dar nici unul dintre olandezi n-avea destule provizii ca să şi-o permită.

Continuară discuţia, până când Valentin se răsti la ei:

— Mai bine lăsaţi şueta pentru ora ceaiului. E ca acasă, şi acolo trebuia să duc greul pentru toate, dar aici nu, mersi!

Sosi *Blockältester*-ul, care avea nevoie de patru oameni. Hans îi însoţi. Se duseră la SDG-ul din *Block*-ul 24, să ia de acolo un scaun de consultaţie care trebuia să ajungă în *Puff*. În faţa bordelului oamenii se agitau de mama focului. Era o coadă lungă formată din germani din Reich şi din polonezi. Evreii nu aveau acces.

Activităţile nu începuseră încă, iar la etaj damele se înghesuiau, discutând cu doctorul şi cu *Pfleger*-ul care supraveghea. Doctorul trebuia să fie prezent când intrau bărbaţii şi-şi plăteau marca – mărci, câştigate ca bonus la muncă. Le făcea o injecţie şi le punea o ştampilă pe braţul stâng. După un sfert de oră, când ieşeau, le făcea o altă injecţie şi le punea o ştampilă pe braţul drept. La final un SS-ist controla dacă aveau ambele ştampile. Astfel se evita împrăştierea bolilor venerice.

Una dintre dame îl trase pe Hans de ureche:

— Tu ce faci aici, tinerele? Nu ştii că n-ai voie?

— Fă-ţi tu treaba, eu am venit aici să mi-o fac pe a mea, îi spuse Hans ironic.

— Da, da, răspunse ea, „*Arbeit macht frei, Krematorium drei!*”[94]

Se făcuse deja târziu când Hans reveni în *Block* şi, ca de obicei, trebuia să măture înainte de culcare. Dar înainte să termine veni *Blockältester*-ul, zbierând că lumina nu era încă stinsă, deşi gongul de seară sunase de mult. Hans se dezbrăcă repede şi se băgă în pat.

Fusese o zi lungă, şaisprezece ore de muncă fără oprire! Şi pentru ce? Batjocura acelei *Puffdame* îi răsună în minte

[94] Munca te eliberează, crematoriul trei! (germ.)

încă mult timp, până reuşi să adoarmă: „*Arbeit macht frei... Krematorium drei!*”

Astfel trecea timpul. Uneori lui Hans şi Friedel li se întâmplau lucruri mai bune, alteori mai puţin bune. Selecţiile aveau loc în mod regulat şi, de fiecare dată, pierdeau alţi prieteni pe care îi jeleau. Nu numai pe cei epuizaţi sau bolnavi de moarte.

Nici cei care lucrau în lagăr nu erau în siguranţă. Se organizau în mod obişnuit transporturi cu muncitorii din Auschwitz spre alte lagăre. Nu erau cruţaţi nici cei care munceau în comandourile mai bune. Iar atunci, lucrurile se precipitau. Cine făcea faţă lucrului în mină? Cine era în stare să dragheze pietriş din râu paisprezece ore pe zi, adesea cu apa până la brâu? Cine putea îndura bătăile şi cine era imun la infecţii?

Veni primăvara, iar odată cu ea, şi păsările rare. Păsări care se încumetau pe acele meleaguri răcoroase din Silezia, înfruntând clima aspră a Beschizilor de Nord. Dar odată cu primăvara soarele deveni mai puternic, iar soarele le dădea deja forţă de viaţă. Acea forţă pătrundea în toate. Nu existau nici sârmă ghimpată, nici ziduri, nici SS-işti care să împiedice razele soarelui.

Odată cu soarele, pătrunde viaţă nouă chiar şi în cei sortiţi morţii şi o nouă speranţă se înfiripă în inimile lor, precum verdele proaspăt, eliberat de micii muguri, gata să primească razele luminii înnoite. Aerul era de o blândeţe umedă, iar cerul de un albastru limpede şi bătăile inimii se înteţeau simţind primăvara. Sângele pulsa, curgând în vene cu un nou elan. Sufletul părea să tremure în trupuri, alături de aerul care vibra deasupra pajiştilor verzi. În el se cuibărea o tensiune, veche precum istoria omenirii, dar reînnoită după acea iarnă de răceală sufletească adâncă.

Iar când Hans şi Friedel stăteau la ferestrele barăcilor, căutându-se cu privirea unul pe celălalt – ei, cei inaccesibili – şi uitându-se la munte – el, inaccesibilul –, se simţeau suflete pereche, tânjind după un paradis din care nici măcar nu fuseseră izgoniţi, fiindcă nu trăiseră niciodată acolo. Cu un oftat puternic, sufletele părăseau trupurile chinuite şi se scurgeau, pierzându-se în acele întinderi înceţoşate.

Şi, pentru o clipă, lagărul nu mai exista, duse erau ororile, dusă era sârma şi duse zidurile. Sufletele, într-o comuniune cosmică între ele şi cu tot, se legănau deasupra râurilor şi a mlaştinilor, dispărând în acea ţară promisă de la orizontul de un albastru minunat. Atunci se priveau din nou în ochi, şi în minte li se forma acel cuvânt nepronunţat, dar auzit totuşi peste distanţa care-i despărţea: „Când?”

Când se va stinge dorinţa de libertate, de dragoste în libertate? Libertatea în doi părea de necrezut, iar o frică înfiorătoare îi străfulgera când se gândeau la lagărul morţii în care erau întemniţaţi. Odată ce această conştiinţă, desprinsă din mrejele fanteziei, se instala din nou în *Block*-uri, Friedel se agăţa spasmodic cu degetele de zăbrelele de la fereastră, iar Hans apuca cu mâinile cadrul geamului, vrând parcă să spargă cu un efort teribil ceva, ceva ce baricada totul.

Apoi suspinau din nou, dar era un alt suspin decât cel de odinioară. Era unul plin de regret şi de mâhnire după acea ţară a visurilor, în care nu îndrăzneau să creadă că vor locui vreodată.

În acea seară, Hans se simţi bolnav. Imediat după apel, se duse în pat şi-l rugă pe unul dintre băieţi să-i aducă un termometru din *Ambulanz*. Nu avea febră aproape deloc şi înţelese că suferea doar din pricina tensiunii trezite în el de primăvară.

Ar fi fost o idee rea să ia câteva zile de repaus? Paul nu s-ar fi opus, era îndrăgostit. Trecuseră săptămâni întregi de când stătea la geamul camerei şi privea la acea evreică olandeză, care-i arătase atâta prietenie acestui bărbat mai în vârstă, dar simpatic. Paul devenise chiar blajin de când era îndrăgostit. Nu-i mai grăbea pe *Pfleger*-i şi nu mai înjura. Dragostea lui Paul era una sinceră, o dragoste onestă, milostivă.

Încheiase o alianţă cu Hans, care ducea bileţelele şi pachetele lui Paul când mergea în *Block*-ul 10, iar Paul îi permitea să mai întindă coarda, în termeni rezonabili. De aceea, Hans putea să stea câteva zile în pat pe caz de boală, nimeni n-avea să-l tragă la răspundere.

Prin purtătorii cazanului, îi trimise un bileţel lui Friedel, în care scrise că-şi lua câteva zile de odihnă, dar că n-avea de ce să se sperie. În următoarea zi, primi ca răspuns o scrisoare lungă:

„Iubitul meu drag,

Mă bucur că te odihneşti puţin şi nu te mai epuizezi la fel. Eu mă descurc câteva zile, dacă nu ne vedem şi dacă nu-mi aduci mâncare în plus.

Ieri a fost o zi deosebită. Îi cerusem *Blockälteste*-i de mult să ies la comandoul de ierburi şi, în sfârşit, m-a lăsat să merg. La ora opt dimineaţă am ieşit cu toate din lagăr. Am mers mult pe jos şi ne-am apropiat şi de Birkenau, unde le-am zărit pe Lotte Spatel şi pe celelalte fete care au plecat luna trecută din *Block*-ul nostru. La unele se sfârşiseră experimentele, la altele eşuaseră. Mai erau şi câteva, precum Lotte şi comunistele franţuzoaice, care au refuzat să se supună experimentelor. Şi uite aşa, acum trei săptămâni, au plecat şaptezeci de femei în transport. E trist să le vezi acum la Birkenau. Cât s-au schimbat! Sunt complet chele şi merg în picioarele goale, trupurile nu le sunt acoperite decât cu o pânză de iută, legată cu o

frânghie. Ştii, Hans, ele nu mai sunt femei, sunt doar fiinţe. Fiinţe fără sex. Fetele noastre arată încă destul de bine, dar cât va mai dura?

Am stat puţin de vorbă cu Lotte, a scris în grabă câteva cuvinte pentru Heini, soţul ei, dar imediat a venit *Aufseherin* şi i-a tras una, aşa că a continuat să care pietre. Chiar ai dreptate, dacă aş ajunge în Birkenau, n-aş rezista mult. Deja tuşesc aşa de tare!

A fost o zi minunată, am căutat ierburi în pădure. Muşeţel şi tot felul de alte plante folosite la *Heilkräutertee*[95]. A fost o bucurie, se simţea primăvara în fiecare tulpină, în fiecare floricică. În timp ce aici, în lagăr, totul e arid şi mort, pădurea a prins din nou viaţă, odată cu păsările şi cu lăstarii înmuguriţi.

La finalul după-amiezii ne-am întors. Eram frântă de oboseală. Nici nu mai sunt obişnuită.

Seara a fost îngrozitoare, pentru că ieri după-amiază s-a ţinut *Standgericht*-ul[96]. Au venit trei maşini cu „judecători”. Fuseseră arestaţi mai mult de trei sute de polonezi dintr-un sat din apropiere, întreaga populaţie. Doar doi dintre ei au fost achitaţi.

Seara a fost execuţia. La noi se auzea totul clar. S-a întâmplat în curtea interioară a *Block*-ului 11, iar buncărul e lipit de *Block*-ul nostru. Geamurile care dau în partea aceea au obloanele blocate şi *Blockälteste* stătea cu ochii pe noi să nu ne uităm prin crăpături, de frică să nu tragă înspre noi.

Dispoziţia din *Block* n-a fost niciodată mai mizerabilă decât acum. Supraveghetoarele camerelor se învârteau de colo-colo, zbierând, şi palmele funcţionarei nu încetau nici o clipă să împartă lovituri. Sunt toate femei – din Slovacia

---

[95] Ceai din plante medicinale (germ.).

[96] Procesul militar (germ.).

– care au stat mult la Birkenau. Sigur că acolo era oribil, dar acum vor să ne facă şi nouă viaţa oribilă. Ne spun: „Dacă ai fi fost în Birkenau, nu mai trăiai de mult”, aşa că acum trebuie să suportăm şi noi toate grosolăniile lor. Acelaşi sistem de a te răzbuna pe alţii.

La ora şapte au început să tragă. Eram atât de nervoase şi în sală era înăbuşitor şi apăsător. Fiecare salvă ne trecea prin măduva oaselor. Ni se părea că ne vine rândul nouă, trăiam totul cu ei.

Comandă, salvă şi apoi cărau cadavrele. Şi tot aşa. Şi peste toate, strigătele victimelor. O fată care-i implora s-o lase în viaţă, fiindcă era atât de tânără şi-şi dorea atât de mult să mai trăiască. Bărbaţii ţipau tot felul de lozinci, de la „*Hitler verrecke!*” la „*Es lebe Polen!*”[97]. Ah, în ultima vreme, dispoziţia din *Block* e oricum atât de rea! Sigur şi din pricina primăverii. Stai cu vreo două sute de femei în sala asta pe jumătate întunecată şi aştepţi să te strige. Iar pe multe le strigă. Acum pot să-ţi povestesc câte ceva, pentru că am aflat cât de cât ce fac. Experimentele alea ale lui Schumann, ştii? Lua fete din Grecia cam de şaptesprezece ani. Copilele erau puse într-un câmp electric de unde ultrascurte cu o placă pe burtă şi una pe şezut, apoi li se ardeau ovarele. Căpătau nişte răni oribile de la curentul electric şi aveau dureri extrem de mari. După ce se vindecau, le operau ca să vadă cum le fuseseră arse stomacul şi mai ales ovarele.

Slawa mi-a explicat că metoda e o demenţă: vor să găsească o modalitate simplă de sterilizare, pentru a o putea aplica pe tot felul de popoare, precum polonezii, ruşii şi, dacă le-ar conveni, probabil şi olandezii. Dar femeile nu devin doar sterile, ci şi castrate.

După ce s-au încheiat experimentele, femeile au fost duse la Birkenau, de unde s-au întors după o lună pentru

[97] La dracu’ cu Hitler! Trăiască Polonia! (germ.).

operaţii de verificare. Schumann le-a scos ovarele, ca să vadă în ce stare erau. Închipuie-ţi: nouă operaţii abdominale în două ore şi cincisprezece minute. În tot acest timp, instrumentele nu au fost sterilizate nici măcar o singură dată. Apoi mai sunt şi experimentele lui Samuel, despre care tu ştii mai multe decât mine. Au trecut pe la el aproape toate femeile, cam patru sute. Au dureri îngrozitoare. În fine, asta ştii. N-are cum să fie adevărat că extrage doar o bucată de mucoasă, pentru că femeile suferă enorm şi toate au nevoie de cusături.

Atunci când Schumann a dat greş, a apărut profesorul Clauberg. Se spune că este un ginecolog renumit din Katowice. Femeilor li se injectează în uter o substanţă albă, zici că-i ciment, în timp ce li se face radiografie. Clauberg susţine că scopul e găsirea unui înlocuitor pentru Lipoidol, pentru că în Germania nu există destul iod ca să fie folosit ca substanţă de contrast la radiografii. Dacă e adevărat, nu ştiu, se poate şi să o folosească pentru a provoca într-un fel sterilitatea.

Bun, destulă tristeţe pentru azi. Nu te supăra că nu scriu lucruri mai frumoase, dar tu ai spus că ai vrea să afli cândva totul. Pa, iubitule, odihneşte-te...”

Şi-apoi se iviră sute de alte cuvinte şi dorinţe dulci care îi treziră lui Hans aceeaşi tânjire imensă. Sări din pat şi se îmbrăcă. Era trei şi jumătate, iar comandoul cazanelor se sfârşise. Dar voia s-o vadă, să-i vorbească scurt, s-o consoleze şi să încerce să-i dea puţin curaj.

Uşa *Block*-ului 10 era deschisă şi portăreasa nu era. Hans ezită timp de o secundă şi apoi, pentru prima oară, păşi pur şi simplu înăuntru, fără cazan. Pe coridor întâlni o olandeză, care o chemă pe Friedel. Dar abia ce stăteau unul în faţa celuilalt, că şi apăru portăreasa, trântind uşa şi începând să ţipe. Cum îndrăznea, în mijlocul zilei! Dacă s-ar fi stăpânit puţin, totul s-ar fi terminat bine, dar ţipa atât

de tare, că n-avea cum să nu iasă rău. Hans se impacientă. Brusc îi apăru în faţa ochilor Goebel.

Dr. Goebel era un ins de doi bani, îmbrăcat în civil, în nişte pantaloni de călărie care stăteau foarte prost pe cei ca el, cu picioare lungi şi subţiri. Cu haina lui de sport lejeră îţi lăsa impresia unui mic funcţionar care a făcut rost de câte ceva de la reduceri. Dar femeile îl urau şi se temeau de el.

Clauberg putea fi şi binevoitor din când în când şi mai cruţa câte o femeie, dacă aceasta îi cerea din vreun motiv să nu i se facă injecţia. Dar cu două săptămâni în urmă apăruse Goebel, care părea mai degrabă un fel de controlor pentru *Block*-ul 10. Îşi băga nasul în toate şi forţa toate femeile, fără milă, să se supună experimentelor. Nu era medic, ci un chimist de la *IG Farbenindustrie*, întreprinderea care plătea experimentele şi era interesată de noile substanţe. Goebel era grosolan şi sarcastic şi avea acea micime tipică oamenilor care nu au învăţat să fie lideri, dar primesc brusc putere asupra celorlalţi.

— Domnul are cumva impresia că suntem la cazino aici?

De obicei, Hans se descurca binişor cu pretextele, dar în acel moment explodă în el furia. A avut nevoie de o imensă stăpânire de sime ca să nu-l ia la bătaie pe individul acela pipernicit, încât n-a reuşit să scoată decât nişte sunete de neînţeles.

— Lasă că se rezolvă, spuse Goebel plin de el şi notă numărul lui Hans, pe care acesta îl purta pe partea stângă a pieptului.

Hans plecă cu coada între picioare şi nu vorbi cu nimeni despre aventura sa. În următoarea dimineaţă veni la el Paul.

— Băiete, ce s-a întâmplat cu tine? Am primit numărul tău de la *Schreibstube*, trebuie să te prezinţi în faţă.

„În faţă” însemna la poartă, unde se afla *Rapportführer*-ul. Îl puse să aştepte în holul *Blockführerstube*-i. Kaduk, *Rapportführer*-ul, zise:

— 150822.

— *Zu Befehl*[98].

— *Überstellung Strafkommando Birkenau*[99].

Camera încă se învârtea cu Hans când sosi SS-istul care avea să-l escorteze. Picioarele îi erau ca de plumb şi cu greu reuşea să ţină pasul cu *Sturmmann*-ul. La jumătatea drumului dintre Auschwitz şi Birkenau se afla marele viaduct deasupra curţii gării din oraşul Auschwitz. Drumul urmărea apoi nişte şine de tren laterale, iar după aproximativ o jumătate de kilometru ajunseră în lagăr. Şinele de tren şi drumul intrau în lagăr printr-un turn al clădirii principale şi formau după aceea drumul din mijlocul unei mări imense de barăci.

Perpendicular pe şinele de tren, începeau în ambele direcţii opt sau zece drumuri laterale, iar, de-o parte şi de alta a unui asemenea drum, era un şir de treizeci şi cinci sau patruzeci de barăci. Partea din stânga a lagărului se numea FKL*: Frauenkonzentrationslager*[100]. La dreapta era aşa-numitul *Arbeitslager Birkenau*. Aşa-numitul, fiindcă, în realitate, condiţiile erau chiar mai rele decât în FKL. Aici se aflau crematoriile, patru la număr.

Ar fi fost imposibil să fie organizate apelurile şi controalele, distribuţia alimentelor şi comandourile dacă cele două sute de mii de prizonieri din Birkenau ar fi fost lăsaţi să se mişte pe acel întreg teren. De aceea, fiecare stradă laterală cu şirurile ei de barăci din ambele părţi

---

[98] La datorie (germ.).

[99] Transfer comandoul de pedeapsă Birkenau (germ.).

[100] Lagăr de concentrare pentru femei (germ.).

formau un lagăr separat. Toate aceste lagăre erau despărţite între ele de sârmă ghimpată şi aveau un număr propriu sau o literă anume. Nu era exclus, de aceea, ca în Birkenau să trăiască un soţ şi o soţie, o mamă şi o fiică, şi luni de zile să nu afle de existenţa celuilalt. Toate lagărele erau separate cu stricteţe, iar comunicarea cu lagărele învecinate nu exista decât sporadic.

Deşi viaţa era pusă în pericol, contactul dintre femei şi bărbaţi era acolo mai extins decât în lagărul Auschwitz I, mai mic şi mai ordonat. Se căutau între ei şi se găseau la comandourile pentru transportul de alimente şi cu multe alte ocazii. Datorită naturii muncii lor, mai ales *Kapo* şi alţi fruntaşi aveau deseori ocazia să intre în legătură cu femeile. Multe comandouri de femei erau conduse chiar de deţinuţi bărbaţi şi destule femei se considerau norocoase să aibă un prieten „bogat”, spre exemplu unul dintre şoferii camioanelor cu pâine, care aveau pâine din belşug şi puteau potoli lipsa de hrană a prietenelor lor, ca serviciu pentru satisfacerea lipsei lor de dragoste.

Hans întâlni într-o seară un fost deţinut din Buchenwald. Discutară despre cruzimea Auschwitzului, în care degenerarea morală a *Häftling*-urilor era mai înaintată decât în orice alt lagăr.

— Deţinuţii politici din Buchenwald au reuşit, după lungi lupte, să ia în mâini întreaga conducere internă a lagărului. Au existat chiar şi câţiva SS-işti care i-au ajutat. Dacă un prizonier verde – deci un infractor de meserie – avea gura prea mare, primea un bilet prin care era chemat în *Revier*. Acolo îi făceau o injecţie şi dus era.

— Sunt mult mai bune condiţiile de acolo decât aici? întrebă Hans.

— Termenul de „a organiza” nu se foloseşte în Buchenwald, există doar furt comun din depozitele SS, în favoarea tuturor. Dacă un bucătar fură ceva din bucătărie,

e omorât direct în bătaie. Dacă cineva face schimb de ţigări pe pâine, e grav pedepsit.

În Auschwitz lucrurile stăteau altfel. Acolo toată lumea se gândea cât era ziua de lungă doar cum să şterpelească cât mai mult şi, de obicei, în defavoarea tovarăşilor lui. În minutele libere după apel, avea loc acolo o piaţă neagră desăvârşită.

— În Buchenwald, bordelul e boicotat de deţinuţii politici, nici un olandez n-a intrat acolo vreodată, susţinu bărbatul din Buchenwald. Aici e altfel. Toţi cei care nu sunt evrei, şi deci au voie în bordel, îl frecventează cât de des se poate, iar traficul ilegal dintre bărbaţi şi femei de aici, din Birkenau, e pură prostituţie.

Hans nu era de acord cu formularea.

— N-ai voie să aplici la situaţiile din lagăr regulile unei societăţi normale. Dacă o femeie se dăruieşte pentru o bucată de pâine sau un litru de supă, n-ar trebui s-o judeci prea aspru.

— Dar la prostituate nu e tot la fel? spuse bărbatul de la Buchenwald. Nu se întâmplă des ca o femeie să facă un copil nelegitim dintr-o relaţie de dragoste şi apoi să-şi abandoneze bărbatul? Drept urmare, e exclusă din tot felul de cercuri, şi, pentru a avea de-ale gurii pentru ea şi pentru copil, nu-i mai rămâne decât prostituţia!

Hans alergă toată ziua. Era la *Bauhofkommando*[101]. În lungi coloane, cărau fără întrerupere bolovani, uneori lemne pentru calea ferată sau traverse grele din fier, care se frecau de pielea de pe umeri şi le lăsau răni deschise. Nu primeau prea multe bătăi. Adevăratul comando de pedeapsă nu mai exista. Din când în când, mai încasau câte o palmă sau un şut, dar rareori era cineva omorât în bătaie în timpul muncii.

---

[101] Comandoul pentru şantier (germ.).

Lucrurile stătuseră complet altfel cu un an în urmă. Hans discutase cu un tovarăş de muncă, un grec, care-i povestise, dintr-un puseu de remuşcare, cum odată îi mai dăduse şi el câteva picioare unui tovarăş pe jumătate mort. În lagăr, regula de atunci era că morţii nu erau aduşi la apel, ci înăuntru. Astfel, i s-a permis să care cadavrul împreună cu un prieten şi să se odihnească o jumătate de zi. O dată, fusese aşezat în spital lângă un bolnav în stare gravă, care părea inconştient. În momentul când i-a luat omului pâinea, ca s-o mănânce el, nenorocitul s-a pus pe urlat. Dacă ar fi sesizat cineva furtul de pâine, pe grec l-ar fi bătut de-ar fi rămas mai mult mort decât viu. De aceea, i-a acoperit gura nenorocitului, şi cum acesta nu contenea, a apăsat tot mai tare până ce bărbatul s-a sufocat. Cunoscându-i atitudinea etică de lagăr, Hans îl întrebă pe deţinutul din Buchenwald cum interpreta el cele auzite. Hans considera că orice metodă pentru a rămâne în viaţă în lagăr era permisă, mai puţin dacă este cu preţul vieţii unui tovarăş.

Un olandez catolic, student la medicină, se implică în discuţie:

— Iezuitul meu mi-a dat cândva un exemplu: doi bărbaţi sunt pe o plută de lemn, care nu-l poate susţine decât pe unul. Unul din ei îl împinge pe celălalt şi acela se îneacă. Poţi vorbi aici de vină? Nu, dacă n-ar fi murit unul din ei, ar fi pierit amândoi.

Această argumentare etică i se păru lui Hans mai degrabă oportunistă, dar, la nevoie, acceptabilă. Exemplul însă nu se aplica la situaţia grecului, căci el nu şi-a salvat viaţa cu acea bucată de pâine. În acelaşi mod ar fi fost obligat să omoare pe cineva şi în ziua următoare, iar peste încă o zi la fel. Când vine vorba de „tu sau eu”, orice om spune „eu”, dar nu asta era situaţia în lagăr. Puteai obţine beneficii cu preţul altora, dar nu-ţi puteai salva viaţa. Şi

cum nici o etică – fie ea creştină sau umanistă – n-ar putea justifica obţinerea de beneficii cu preţul unei mari suferinţe puse în cârca altora, comportamentul grecului era impardonabil. Nu se întâmpla des să ajungă la altfel de discuţii, fiindcă atunci când munca se sfârşea şi comandourile intrau înapoi în lagăr, venea apelul. Uneori dura o jumătate de oră, dar deseori ţinea şi două ore sau mai mult. Nu conta dacă era o vreme blândă de primăvară sau dacă ploua cu grindină. Apoi, după apel, se încolonau pentru pâine. Urmau şi tot felul de controale: controlul îmbrăcămintei, verificau dacă nu cumva lipsea un nasture de la costumul de gală vărgat sau dacă pantofii erau curaţi, cu alte cuvinte dacă înlăturaseră noroiul de pe ei.

Când analizai fiecare factor separat, se putea trăi într-un asemenea comando. Munca era grea, dar în esenţă suportabilă. Te loveau şi răneau, dar nu te omorau în bătaie. Îţi dădeau puţină pâine şi supă, dar ai fi putut duce o viaţă bunicică. Însă combinaţia tuturor factorilor – atâta muncă şi atâtea bătăi la atât de puţină mâncare – era insuportabilă. Iar cel mai rău lucru era lipsa de odihnă. Muncă, apel, controale, raţia de mâncare şi când ajungeai, într-un final, în cuşcă în compania pestriţă a opt oameni din întreaga Europă, începea lupta inutilă împotriva păduchilor şi a puricilor. Aţipeai, te trezeai, te scărpinai. Apoi te stăpâneai, te potoleai. Să mişune păduchii, iar dormeai, iar te trezeai. Te certai cu vecinul. Apoi te scărpinai pe picioare până-ţi făceai răni, simţeai sânge, „O să faci infecţie, te rog, nu te mai scărpina”, îţi spuneai. Apoi, de la capăt! Erai obosit, trudit, te simţeai din cale-afară de mâhnit.

Noaptea aveai nevoie la closet câteodată chiar şi de trei ori, de la supă şi de la primele semne ale insuficienţei cardiace. Atunci te căţărai peste trei oameni, trebuia să mergi câteva sute de metri până la latrină, o podea din

lemn cu vreo patruzeci de găuri. Afară era un paznic care făcea de veghe să nu urineze nimeni pe câmpul liber, ceea ce te putea costa nişte lovituri de baston.

Apoi îţi dădeai seama că vecinul tău, câte-un ţăran din Balcani, avea o abordare mai practică. Strecurase cu el în pat o gamelă de supă şi nu era nevoit să se ridice. Dar cine ar fi mâncat a doua zi din acel blid? Nu, nu te încumetai să faci chiar aşa ceva. Mai bine mergeai două sute de metri.

Te trezeai la patru dimineaţa. Te dezbrăcai de cămaşă, te spălai cu câţiva stropi de apă, fără săpun, te ştergeai cu aceeaşi cămaşă. Deseori, nici nu-ţi venea rândul la robinet. Îţi spuneai că poate se găsea pe drum o baltă cu nişte apă de ploaie. Apoi – în crepuscul – te aliniai, se numărau comandourile şi după lungi, lungi aşteptări în picioare, comandoul se punea în mişcare. La poartă *Ober-Kapo*-ul declara: „*Bauhof* 693 bucăţi”. Frica! Dacă erau prea mulţi şi doar 660 erau suficienţi, *Obersturmführer*-ul lua aleatoriu treizeci şi trei de oameni şi-i dădea deoparte. Nimeni nu-i mai vedea.

Ceea ce se vedea însă era flacăra, flacăra eternă din coşul crematoriului. Zi şi noapte aceeaşi flacără, permanenta conştienţă că acolo ard oameni – oameni ca tine, cu un creier şi o inimă –, că sângele, acea substanţă miraculoasă, continuă să curgă printr-o reţea nesfârşită de vase de sânge, care au viaţă până la ultima fibră, până la cea mai neînsemnată celulă. Creaţia miraculoasă a lui Dumnezeu.

Uneori era vreme ploioasă, iar cenuşa se aşeza peste lagăr. Adulmecai aerul cu miros de carne arsă, de friptură la tigaie cu prea puţin unt. Ăsta era micul tău dejun, pâinea oricum se terminase. În acele momente, nu mai rezistai. Erai obosit, bolnav şi îngreţoşat de tine, căci tu poate erai om, dar SS-istul era şi el tot „om”.

După cinci săptămâni sosi un bileţel: „Ţi-am dat de urmă! Un bărbat care aduce lemne în bucătăria din lagărul tău te-a găsit. Voi vorbi cu *Lagerarzt*-ul. Mai rezistă puţin.”

Dură încă o săptămână până veni să-l ia funcţionarul *Block*-ului. A fost scos din registrul administraţiei şi trimis înapoi la Auschwitz.

În *Block*-ul 9 se produsese o mare schimbare. Apăruse un nou *Blockältester*. Cu o săptămână în urmă venise *Lagerarzt*-ul în vizită şi alesese *Muselmannen*-ii. După o zi, când veni maşina să-i încarce pe acei nenorociţi, lipsea unul, un evreu italian. Se crease o zarvă enormă. Seara bărbatul se întorsese din proprie iniţiativă. Ieşise la *Bauhofkommando* şi cărase întreaga zi saci de ciment. După isprăvirea muncii, maistrul îl lăudase pentru hărnicie. Italianul intenţionase doar să dovedească că nu era un *Muselmann*, că încă putea munci din greu.

Lagerarzt-ul care reveni în ziua următoare nu se arătă deloc receptiv la acest tip de raţionament, ceru ca bărbatul să fie luat pe loc şi-l chemă pe Paul. Era scandalos ca aşa ceva să aibă loc la el în *Block*. Spera că-l tăbăcise bine pe individ. Paul însă era încăpăţânat şi, de când se îndrăgostise de o evreică, dezvoltase o empatie profundă pentru evreii din lagăr.

— Nu-i bat pe cei bolnavi.

Ca răspuns, *Lagerarzt*-ul începu să zbiere, spunând că jigodiile comuniste nu-şi renegau niciodată convingerile, că erau vânduţi evreilor, nişte gunoaie, jivine roşii împuţite. Domnul doctor îl izbi pe Paul direct în faţă. De două, de trei ori, până ce sângele îi ţâşni din buze. O jumătate de oră mai târziu apăru un nou *Blockältester*: Zlobinsky, un polonez, fostul portar al *Block*-ului 21. Era renumit ca fiind un tip grosolan şi meschin. Le făcea probleme, controla paturile, zbiera când găsea pe jos chiar

şi un fir de paie şi îi hârţuia pe toţi să muncească pe brânci.

Însă, după câteva săptămâni, se îndrăgosti de o fată din *Block*-ul 10, blocul învecinat. Din acel moment, începu să-şi petreacă întreaga zi în faţa geamului, iar *Pfleger*-i aţipiră din nou, lăsându-i pe *Stubendiensten* – pacienţi însănătoşiţi – să facă toată munca.

La o zi după întoarcere, Hans îi însoţi pe cei din comandoul de cazane în *Block*-ul 10 şi împreună cu Friedel se bucura peste măsură că acea aventură se sfârşise cu bine.

— Ce şmecherii ai făcut?

— Nimic special, m-am dus la Klein, la *Lagerarzt*, i-am explicat ce s-a întâmplat şi că eşti soţul meu. Apoi ţi-a notat numărul.

— E incredibil. E acelaşi ticălos care săptămâna trecută l-a snopit în bătaie pe Paul, după ce mai întâi a făcut selecţia. La începutul lunii era la Birkenau, unde în două zile a curăţat tot lagărul format din familii din Cehia. O mie de bărbaţi au ajuns la transportul de muncă, cinci mii cinci sute au ajuns pe coş – bătrânii, femeile şi copiii.

— Se întâmplă des să nu te poţi înţelege deloc cu SS-iştii tineri, dar cei în vârstă, care săvârşesc rele fără număr, au uneori suflet pentru lucrurile mici. Cum a fost acum cu tine.

— Nu cred că asta-i scapă de vină, reflectă Hans. Dimpotrivă, tinerii sunt crescuţi cu ideologia *Boden und Blut*[102], ei n-au cunoscut altceva. Dar tocmai bătrânii, precum *Lagerarzt*-ul, arată prin aceste mici gesturi că în ei încă se ascund urme ale educaţiei anterioare. Ei au învăţat altceva şi, prin urmare, ar fi putut să rămână oameni. De

[102] Literal, „sânge şi ţărână” (germ.), slogan nazist care glorifica ideea unei naţiuni germane pure şi a legăturii acesteia cu pământul. (N. red.).

aceea, poartă o vină mai mare decât tinerele vite naziste care n-au trăit nimic mai bun.

Mai discutară o vreme. Friedel îi povesti despre injecţiile cu sânge infectat cu malarie şi despre febra mare de care sufereau acele femei în urma bolii induse artificial.

Devenise mai uşor să te duci în *Block*-ul 10 şi mai puţin periculos să stai de vorbă. În mod regulat erau organizate transporturi mari de polonezi, iar evreii căpătau astfel ocazia să ocupe o poziţie mai bună. Puteau munci acum în *Bekleidungskammer* şi la serviciul fototehnic. Unii pătrunseseră chiar şi la bucătărie, iar doctorii evrei nu mai îndeplineau acum doar treburile cele mai scârboase, ci chiar efectuau câteva sarcini realmente medicale. Astfel, un evreu putea să ajungă în *Block*-ul 10 cu pretextul că avea o treabă oarecare, deşi înainte polonezii ţinuseră doar pentru ei acele munci plăcute.

Datorită transporturilor de polonezi viaţa le deveni pe de o parte mult mai suportabilă, pe de altă parte însă îi umplea de griji. Polonezii dispăreau la transport, ruşii la fel. Germanii din Reich, mai puţin deţinuţii politici, erau incorporaţi în SS. Toate acestea stăteau indubitabil sub influenţa situaţiei de pe linia frontului şi a retragerii lui.

În vara lui 1944 ruşii ajunseseră deja la Radom, la mijlocul distanţei dintre Liov şi Cracovia. Mai erau doar două sute de kilometri până la Auschwitz. La următoarea ofensivă ar fi putut ajunge în lagăr. Ce s-ar fi întâmplat atunci cu ei?

Circulau diferite păreri: vor evacua lagărul, dar nu avea să fie uşor. Deşi ocupaţia fusese puternic slăbită, întregul complex Auschwitz avea încă în jur de 120.000 de prizonieri. Alţii credeau că aveau să fi exterminaţi cu totul. Erau puţini acei optimişti care considerau că germanii puteau să lase martori în viaţă ai faptelor lor ruşinoase, care să ajungă pe mâinile ruşilor.

Astfel trăiau în agitaţia unei tensiuni crescânde.

În iulie sosi punctul culminant: „Führerul e mort, pretutindeni se luptă *Wehrmacht*-ul şi SS-ul, generalii au preluat conducerea”. Era prima oară când asemenea zvonuri circulau cu atâta forţă şi erau crezute cu atâta tărie. Dar, deşi în ziua următoare se spunea că războiul ar fi luat sfârşit şi că o nouă conducere germană negocia cu Aliaţii, SS-ul rămânea la posturi. Şi totuşi niciodată zvonurile nu fuseseră mai aproape de realitate. Abia după câteva zile citiră într-un ziar vechi – la care aveau dreptul cei fără origini evreieşti – cum se desfăşurase de fapt povestea cu von Witzleben[103].

Nu, zvonurile care se răspândiseră prin lagăr fuseseră mereu exagerări caricaturale ale realităţii. Puteai fi însă sigur că de fiecare dată aveau o bază adevărată, chiar dacă era dificil să descoperi dimensiunea reală a faptelor.

Acelaşi lucru era valabil în cazul *Block*-ului 10. Trecuse deja jumătate de an de când se tot vorbea despre mutarea lui. La câteva sute de metri de lagăr se construise un nou complex de barăci. Acolo era baza SS-ului, iar una dintre clădiri avea să fie destinată *Block*-ului 10.

Frica de separarea era permanentă. Dar nu se întâmplă nimic, până ce în august zvonul luă forme mai concrete. Cinci dintre clădirile noi urmau să devină barăci de femei. Aveau să stabilească acolo *Block*-ul 10, precum şi comandourile de femei cu o poziţie mai bună, cum erau cele care se ocupau de spălătoria SS-ului şi cele care lucrau în fabrica de arme.

---

[103] Erwin von Witzleben (1881–1944), membru al Wehrmachtului în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. A fost executat după încercarea eşuată de a organiza o lovitură de stat împotriva lui Adolf Hitler.

Iar apoi sosi brusc ziua mutării. Ore în şir stătură femeile aliniate; erau numărate, renumărate şi răsnumărate. Nimeni nu înţelegea ce aşteptau, dar se ivi şi un mic prilej de bucurie pentru ei. Nu era prea multă activitate a SS-iştilor în zonă şi putură vorbi mult, mai mult ca niciodată. Acea despărţire se transformă în cea mai lungă şi tihnită discuţie din ultimul an. Hans o întrebă ce urma să se întâmple în noul *Block*.

— Experimentele par să continue pur şi simplu. Săptămâna asta au lucrat la foc continuu. Ne-au spus că cine nu a primit cel puţin o injecţie n-o să aibă voie în noul *Block*, şi deci ajunge pe lista lui Clauberg şi a lui Goebel. Au zis că nici personalul nu o să fie cruţat.

— Şi tu, tu cum ai reuşit să scapi de asta? întrebă Hans.

Îi era teamă că avea să-i facă mărturisirea de care se temea de atâta timp. Nici o clipă nu renunţaseră la speranţa că aveau să scape cu viaţă, iar dacă şi Friedel ar fi fost *gespritzt*[104], ar fi putut să fie sterilă pe viaţă. Ea îi observă frica.

— Eram treizeci şi patru de asistente medicale, dar şi alte femei din personal care încă nu încăpuseră pe mâinile lui. Ne-au chemat pe toate la Clauberg ca să explicăm de ce noi fuseserăm sărite şi ca să ne spună când să ne prezentăm la consultaţie. Ne-au ameninţat că dacă vreuna refuză, e trimisă la Birkenau. Când am ajuns eu în faţa lui, i-am spus că am pielonefrită. „Da”, mi-a spus el, „înseamnă că nu se poate acum, ţi-am pune viaţa în pericol”. Din fericire nu m-a controlat nimeni, pentru că inflamaţia mi-a trecut deja de o lună.

Era uimitor că alesese tocmai boala care mergea la ţină. Nu era specialistă, dar avea o intuiţie uimitoare.

Spre după-amiază femeile plecară în marş. De atunci încolo nu se mai puteau vedea când voiau, dar bărbaţii

---

[104] *Spritzen* – a injecta (germ.).

care lucrau în noile *Block*-uri aveau să le poată duce scrisori şi pachete. Stabiliră că Friedel urma să vină cât de des putea în lagăr, la dentist sau la radiolog, şi astfel aveau să se întâlnească totuşi, pe cât posibil.

Cei mai mulţi bărbaţi nu aveau nici o veste despre soţiile lor. Unii, cum era cazul lui Eli, ştiau că soţiile lor muriseră, dar nici cei care aflaseră că soţiile lor se aflau într-un lagăr învecinat – spre exemplu la Birkenau – nu avuseseră niciodată posibilitatea de a le contacta. Prin urmare, ei nu se puteau plânge.

După apel se plimbau pe *Birkenallee*. Era încă apăsător de cald. Mai târziu urma să se umple, dar deocamdată toţi *Häftlinge* din *Lager* erau în *Block*-urile lor, primindu-şi raţia de pâine. De aceea, se plimbau pe *Birkenallee* doar câteva somităţi şi *Pfleger*-i. Pe o băncuţă stăteau dr. Valentin şi profesorul Mansfeld. Valentin strigă spre Hans:

— Şi? Ai revenit cât de cât la normal?

Hans nu-şi dăduse seama că se comportase nefiresc. Se aşezară în iarbă, lângă colegii seniori.

— Mie mi se pare foarte normal să fiu trist, opină Hans.

— Moaca asta a ta, cât e ziua de lungă. Ce motive mai ai să te plângi? O să găseşti tu iar ocazia să intri în legătură cu soţia ta.

— Asta da, dar va fi mult mai greu decât până acum, şi dacă va avea vreo problemă, n-o s-o pot ajuta.

— Ce probleme ar mai putea să apară? întrebă profesorul.

— Profu', v-aţi minuna, răspunse Eli, încă sunt în stare de multe. În primul rând sunt două săli de radiologie în noul *Block*, pot lucra la o scară şi mai mare decât în *Block*-ul 10. În plus, poate aţi auzit de noile experimente de control pe care le vor face. În noul *Block* sunt nişte mici încăperi despre care se spune că servesc pentru a aduce

împreună femeile şi bărbaţii. În funcţie de rezultat se stabileşte dacă metoda de sterilizare a avut succes.

Lui Hans nu-i venea să creadă.

— Hai, lasă, se spun atâtea, se vorbeşte cât e ziua de lungă şi despre *Puff*-ul evreiesc care s-ar deschide la 1 septembrie!

Eli considera că cele două zvonuri ar putea avea o bază comună.

— Poate controalele se fac într-un fel de *Puff*.

— În cazul ăsta, sper că nici un bărbat nu-l va frecventa.

Profesorul Mansfeld se implică în discuţie:

— Nu mai vorbiţi prostii! Dacă le vine ideea să încerce aşa ceva, nu veţi putea să-i faceţi să se răzgândească.

— Dar pe soţia lui nici măcar n-au injectat-o. Ce ar fi de controlat?

— Ah, în sine, asta nu înseamnă nimic, continuă profesorul. De la aceşti inşi nu te poţi aştepta la ceva logic, căci ei îşi fac experimentele fără judecată sau structură. Sunt doar nişte gărgăuni. Ce le trece prin minte, aia pun şi în practică. Luna trecută *Oberscharführer*-ul unui lagăr din Köningshütte[105] a închis trei bărbaţi şi trei femei în acelaşi separeu timp de mai multe zile. Le-a luat hainele şi a observat cu minuţiozitate ce făceau. Pe unul dintre bărbaţi l-a umflat cu mâncare, altuia i-a dat hrană obişnuită şi celui de-al treilea nu i-a dat nimic, vrând să testeze astfel care este influenţa alimentaţiei asupra capacităţii lui de a fi activ sexual. Şi un copil îşi dă seama ce nebunie reprezintă asta!

Hans îl aprobă:

— Într-adevăr, sunt doar nişte gărgăuni. Să luăm, de exemplu, experimentele cu somnifere. Săptămâna trecută a apărut un SS-ist în *Block*-ul 19 şi a ales trei bărbaţi. Le-a dat nişte prafuri, dizolvate în cafea adevărată. După puţin

[105] Oraşul Chorzów din Silezia.

timp, au adormit. Doi dintre ei nu s-au mai trezit şi al treilea şi-a revenit dintr-odată după treizeci şi şase de ore. Îmi şi închipui cum se naşte aşa o „cercetare”. Pe stimatul SS-ist îl impresionase un picuţ povestea cu von Witzleben şi seara nu putea să adoarmă. În farmacia lui de acasă a găsit nişte prafuri din *Canada*, dar n-a îndrăznit să se atingă de ele. Mai bun era un „experiment ştiinţific” cu nişte *Häftlinge*.

Eli îl întrerupse:

— Oricum, e din capul locului inutil să analizezi un asemenea experiment. Îţi pierzi vremea. Experimentul ăla de la Köningshütte reprezintă doar satisfacţia perversă a unui bărbat care-şi dorea să-i observe pe acei oameni în timpul activităţii sexuale. Lucrurile stau cu totul altfel în cazul experimentelor din *Block*-ul 10.

— Greşit, domnul meu! îl bruftui profesorul. Nici un experiment nemţesc – ba să spunem întreaga ştiinţă germană de după 1933 – nu e cu nimic mai bun dacă priveşti din punct de vedere uman şi ştiinţific. Un rol important îl joacă desigur izgonirea tuturor savanţilor evrei. Numărul lor şi al celorlalţi cercetători străini este marcant în istoria ştiinţei germane. Întâlneşti mai ales mulţi polonezi printre savanţii „germani”. Oameni precum Copernic sunt anexaţi de propagandă în favoarea măreţiei germane!

— Şi dacă Hitler nu i-ar fi gonit pe evrei?

— Ştiinţa germană tot n-ar mai fi produs prea multe. Până la urmă, ştiinţa înseamnă cercetare şi concluzie. În Germania concluzia e stabilită dinainte, trebuie să corespundă directivelor statului. Atâta timp cât este vorba de descoperiri pur tehnice, precum cele pentru industria războiului sau de natură medicală, se acceptă fără probleme rezultatul cercetărilor, dar dacă un savant german se aventurează pe teren istoric sau filozofic, ştie

dinainte ce constatări trebuie să aibă cercetarea. Iar dacă e suficient de nebun să ajungă la un rezultat care e în dezacord cu principiile naţional-socialiste, s-a terminat repede cu el!

— Eu înţeleg prea bine toate astea, domnule profesor. Dar să revenim la soţiile noastre. Aici e vorba de cercetări pur tehnice, deci pot fi efectuate serios!

— Ştiinţa este un sistem dezvoltat spre folosul societăţii umane. Fie şi numai din acest punct de vedere, o cercetare care are ca subiect sterilizarea în masă nu poate fi organizată niciodată din perspectivă ştiinţifică, de vreme ce ţinta ştiinţei germane nu este omenirea, ci rasa germană. Apropo, priviţi la practică. Cine sunt actorii din rolurile principale? Clauberg, Goebel, oamenii Gestapoului şi Samuel, care vrea să-şi salveze propria piele. Probele sunt făcute de un *Scharführer*, care n-are habar de situaţie şi-şi datorează competenţa faptului că pe vremuri a vândut periuţe de dinţi. Nu, domnul meu, o cercetare care contravine oricărui principiu uman nu are nimic de-a face cu ştiinţa. Pe vremuri, dacă un asistent din laboratorul meu ar fi tratat un şoarece de laborator aşa cum sunt tratate aici femeile, l-aş fi dat afară cu mâna mea!

Discursul lui Mansfeld îi impresionase puternic. Dar abia terminase de vorbit, că şi veni mesagerul din *Block*-ul 9 la ei: erau chemaţi imediat în *Block*. Întreaga lor baracă avea să fie mutată în aceeaşi seară în *Block*-ul 8.

Toţi munciră pe brânci câteva ore, demontând dulapuri şi mese, împachetând medicamente. Însă, din fericire, primiră un ordin contrar: mutarea se făcea a doua zi. Fusese o zi de muncă grea, căraseră pacienţii, saltele din paie şi paturile.

Block-ul 8, fosta baracă pentru carantină, era într-o mizerie cumplită. În *Block*-urile 9 şi 10 veneau ţiganii, familii întregi, bărbaţi, femei şi o mulţime de copii. Erau

privilegiaţii care, din motive necunoscute, scăpaseră de Birkenau şi urmau să fie distribuiţi în lagăre din Germania. Cu ţiganii, lucrurile stăteau la fel ca şi cu evreii. Deşi formau un grup mult mai mic şi aveau în diferitele ţări ale Europei o poziţie socială mai puţin importantă decât cea a evreilor, în Birkenau tot „la furnal” ajungeau.

În plus, prezenţa lor în lagăre demonstra că persecuţia evreilor nu era în esenţă o „luptă anticapitalistă împotriva plutocraţiei mondiale evreieşti”. SS-ul era versat în ură, un organ de opresiune şi a poporului german, şi a popoarelor înrudite. Îşi exersau metodele pe evrei, ruşi şi ţigani, sub deviza purificării rasiale.

Lagărele de la Ellecom din Veluwezoom[106] sau Stutthof de lângă Gdańsk se numeau oficial SS-*Schulungslager*[107], iar aici SS-iştii îşi satisfăceau pornirile sadice. Căpătând această posibilitate de satisfacţie, ei aveau să rămână adepţii docili ai lui Hitler până la final.

După o săptămână curăţaseră *Block*-ul 8 şi-i dăduseră o faţă nouă. Pacienţii se înveleau cu pături care încă aminteau de murdăria predecesorilor. Purtau cămăşi dezinfectate o dată pe lună, dar spălate niciodată, şi de aceea erau maronii de la sânge şi cu puncte negre de la puricii morţi. Totuşi, la prima vedere, totul trebuia să fie curat, podelele de un alb strălucitor şi paturile vopsite frumos. Fusese o săptămână costisitoare, de vreme ce nu primeai nimic în mod oficial. De aceea plata vopselei pentru paturi şi uşi se făcuse tăindu-le bolnavilor din raţia de pâine şi de margarină.

Din păcate, în a noua zi sosi un alt transport de ţigani şi *Block*-ul 8 se mută în *Block*-ul 7. Erau la acel moment două

[106] Zonă împădurită din estul Ţărilor de Jos.

[107] Lagăr de educare (germ.).

mii de ţigani în lagăr, iar haosul era mai mare ca oricând, căci în fond Auschwitz era un lagăr „rău”. Fuseseră înconjurate cu sârmă ghimpată cele trei barăci ale ţiganilor care erau păzite permanent de doi paznici, dar asta nu împiedicase apariţia unui comerţ animat.

Ţiganii primeau mai multă pâine decât ceilalţi şi cumpărau cu ea cârnaţi şi cartofi, strecuraţi în lagăr de prizonierii obişnuiţi. Ca urmare, pâinea se „devalorizase”. Dacă la început primeai pe o bucată de pâine doisprezece cartofi, între timp ajunsese să valoreze doar şapte. Ţiganii cântau şi dansau toată ziua, iar deţinuţii căscau ochii la garduri, până ce erau bătuţi de paznici sau primeau chiar pedepse pe motiv că vagabondau prin lagăr în timpul muncii. Dar lucrurile scăpau şi mai tare de sub control pe timpul nopţii, când bărbaţii din lagăr pătrundeau în barăcile ţiganilor, iar multe ţigănci evadau prin gardul de sârmă ghimpată pentru a se îndestula pe cinste şi pentru a le face viaţa mai dulce *Blockältester*-ilor şi a *Kapo*-ilor, mulţi având propriile cămăruţe. Deşi mergea şi fără cămăruţă, atâta timp cât se găsea ceva de mâncare şi de băut.

În toiul nopţii se organizau razii. SS-ul căuta femeile în toate paturile din lagăr. O mulţime de victime! În fiecare dimineaţă trebuia reparată sârma ghimpată. Lui Hans nu-i plăcea acea agitaţie. Când priveai acea distracţie a ţiganilor, simţeai şi mai pregnant tot ce lipsea din lagăr, te simţeai şi mai mult un om înmormântat de viu. Ţigăncile nu-l interesau.

Timpul în care odinioară stătuse de vorbă cu Friedel la fereastră îl petrecea acum la etaj alături de colegi sau conversând cu docentul Frijda, profesor în economie din Amsterdam, care era de o lună în *Krankenbau*. Bătrânul sosise cu ultimul transport din Ţările de Jos şi nimerise printr-o coincidenţă în coloana potrivită, fiind plasat la

Auschwitz în comandoul *Strassenbau*. Rezistase doar câteva săptămâni cărând roabe întreaga zi şi ajunse la infirmerie. Doctorii îl îndrăgiseră repede datorită atitudinii sale prietenoase şi modeste. „*Le professeur hollandais*” li se părea „*très charmant*”. Dar pentru Hans el era un mare motiv de îngrijorare.

Dimineaţa, chiar dinainte de gong, bărbaţii se înghesuiau la ferestrele *Block*-ului 7, aflat vizavi de *Block*-ul 8, ca să spioneze femeile când se spălau. *Blockältester*-ul venea şi-i gonea înapoi în pat. Nu venea însă şi în *Pflegerstube*, unde *Pfleger*-ii se amuzau, purtând conversaţii elaborate prin semne erotice cu ţigăncile mai mult sau mai puţin îmbrăcate.

Acolo unde până şi Sfântul Anton ar fi cedat tentaţiei se uitase şi Hans uneori, dar rămăseseră doar priviri fugare. Vederea femeilor nu-i trezea decât dorul de Friedel.

Era dificil să menţină comunicarea cu Friedel. Krebs, un tehnician stomatolog din Ţările de Jos, primise deja o pedeapsă de câteva zile în buncăr fiindcă dusese scrisori femeilor. Printre ele, şi o scrisoare de la Hans. În timpul interogatoriului Krebs explicase că era vorba despre scrisoarea unui bărbat adresată propriei soţii şi nu conţinea nimic deosebit. Krebs era unul dintre puţinele somităţi olandeze, iar asta l-a salvat. Cu ajutorul şefului său, *Obersturmführer*-ul din *Zahnstation*[108], afacerea s-a potolit repede.

Dificile erau şi vizitele lui Friedel la infirmerie. Reuşea totuşi să le însoţească în fiecare miercuri pe femeile care veneau la consultaţie în *Krankenbau*, dar SDG-ul era mereu acolo. Era un tip afurisit, un român. SS-iştii străini erau întotdeauna şi mai meschini decât cei nemţi. Le făcea probleme femeilor, nu le slăbea din ochi în timpul

[108] Blocul stomatologic (germ.).

consultaţiilor şi deseori dispărea cu una dintre ele la etaj, în cămăruţa oftalmologilor sau a farmaciştilor.

În acele momente bărbaţii nu ratau ocazia de a vorbi cu soţiile lor. Secundul SDG-ul îi lăsă să intre puţin pe Hans, Majzel şi De Hond. Friedel îi povesti lui Hans despre noul *Block* în care nu se făceau experimente, pentru că femeile munceau în diferite comandouri. Ea era în tura de noapte, la croitorie. Nu era o plăcere: cosea la nişte zdrenţe douăsprezece ore fără oprire, într-un pod prăfuit. Dacă nu-şi termina norma, primea bătaie. Nu suporta praful şi tuşea tot mai rău. Nu dură mult până apăru iar românul. Băuse, făcu nişte comentarii scabroase şi-i goni pe toţi bărbaţii.

Când avea s-o revadă pe Friedel? Trebuia să se gândească la un plan mai bun. Miercuri fusese întâlnirea, joi a urmat evacuarea tuturor ţiganilor, iar vineri mutarea înapoi în *Block*-ul 9, care era într-o stare jalnică.

În următoarea dimineaţă: „*Achtung, Lagerarzt!*” Acesta nu intră în camerele în care era încă o dezordine de nedescris, ci dădu buzna în biroul *Blockältester*-ului unde vorbi câteva minute cu doctorul responsabil. După ce plecă, Zielina chemă toţi doctorii în *Ambulanz*. Ceru o listă cu toţi pacienţii. În dreptul numelui, doctorii trebuiau să scrie dacă aceştia puteau fi externaţi sau, în caz contrar, cât timp ar mai fi fost nevoie să stea la infirmerie, o săptămână, două, trei sau mai mult. Erau toţi negri la faţă de supărare, înţelegând că în spate era o manevră groaznică. Discuţia se transformă într-una aprinsă. Analizau care putea fi limita, care să fi fost timpul permis de a mai fi bolnav fără riscul de a ajunge la camera de gazare.

Hans discută îndelung cu Flechner, colegul francez care-l trata pe Frijda, despre soarta profesorului. Să spună că era sănătos nu puteau. Ar fi trebuit externat pe loc, iar el

nu putea merge nici măcar o sută de metri. Dar nu puteau trece nici „mai mult de trei săptămâni”, i-ar fi pecetluit soarta. Colac peste pupăză, *Lagerarzt*-ul luase cu el toate fişele, deci nici să-l ascundă nu mai puteau. Îl implicară şi pe Zielina şi hotărâră să scrie „trei săptămâni”. Hans nu regretă nici o altă decizie din viaţa lui mai mult decât pe aceasta.

După o zi, introduseră din nou sistemul cu fişe. Lipseau doar cele ale evreilor care trebuiau să rămână la infirmerie mai mult de două săptămâni. Aceştia aveau să fie duşi în următoarea zi la muncă într-un comando uşor, la ţesătoria Birkenau. Ţesătoria Birkenau era „cea mai mare fabrică din lume”. Sub acest pretext, fuseseră duse deja câteva milioane de oameni la camerele de gazare.

Zielina îi dădea lui Hans liber în dimineţile de duminică. *Kapo*-ul din *Strassenbau* era un prieten de-al lui Leen Sanders. La recomandarea lui şi cu un pachet de ţigări cu care contribuise un pacient polonez, Hans primi permisiunea de a ieşi din lagăr. A fost strecurat printre cei treizeci de bărbaţi care lucrau în noul lagăr de femei.

Nu era singurul oaspete. Cu siguranţă, jumătate din comandoul de duminică era interesat de tinere. SS-ul încă nu-şi dăduse seama de şiretlic, astfel că puteau umbla relativ nestingheriţi prin lagărul de femei. *Kapo*-ul le recomandase să aibă mereu nişte bolovani sau o lopată la ei, ca atunci când apărea vreun SS-ist sau o *Aufseherin* să pară că trebăluiesc.

Câţiva tineri dispărură imediat cu iubitele lor într-unul dintre poduri, dar lui Friedel nu-i plăcea ideea unei asemenea „iubiri pe furate”. Ei se ascunseră în spatele unei uşi a *Block*-ului ei şi discutară îndelung, nederanjaţi. Hans îşi spuse supărarea în legătură cu Frijda.

— Dar n-ai ce să faci, îl consolă Friedel. Nici măcar că nu-i dai pacientului cele mai bune medicamente nu-ţi poate reproşa cineva. Dar să zicem că la asta se poate aştepta cineva de la tine, dar să fi reacţionat corect la acest truc meschin, cu siguranţă nu.

Avea dreptate, iar Hans încerca să nu-şi mai facă reproşuri.

În următoarea zi, veniră camioanele, iar Hans era mâhnit. Acesta era sfârşitul profesorului Frijda, *rector magnificus* al Universităţii din Amsterdam, cel care-i înmânase reginei Wilhelmina diploma de doctor în ştiinţele economice. Îl scutură mâna lui Hans şi-l rugă să-i salute rudele, dacă el avea să supravieţuiască.

— Dar domnule profesor, le veţi revedea chiar dumneavoastră!

Ce altceva putea să zică? N-avea curajul să spună lucrurilor pe nume, trebuia să fie părtaş la minciunile despre Birkenau. Apoi veni un SS-ist şi-l împinse pe profesor să urce. Unul dintre intelectualii cei mai cunoscuţi şi respectaţi din Ţările de Jos se urca în picioare într-o cămaşă slinoasă şi cu sandale de lemn în camionul ce avea să-l ducă la camerele de gazare.

Cu SS-ul nu ştiai niciodată cum stau lucrurile. Erai martor la cele mai grosolane contraste: dimineaţa, când ieşeau cu miile, în rânduri riguroase de câte cinci, întâmpinând o zi de muncă ucigător de grea, de bătăi şi de foamete, la poartă cânta fanfara alcătuită din cincizeci de deţinuţi. Odată, doctorii au fost obligaţi să facă liste cu cei care puteau fi luaţi în considerare pentru a primi hrană suplimentară. La o zi după depunerea listelor, amărâţii declaraţi astfel subnutriţi au fost duşi la camerele de gazare.

Evreicele, sclave pur şi simplu, erau cotonogite după bunul-plac. Dar dacă SS-istului îi venea cheful, lua la fel de bine o evreică. „*Und bist du nicht willig, so brauch ich Gewalt*”[109].

Dacă era prins un deţinut la „organizarea” unei bucăţi de pâine, primea lovituri de baston. Dar comerţul cu aur sau diamante şi cel din abator (fuseseră şi paisprezece porci deodată) trecea prin mâinile SS-ului.

În toamna lui 1943, s-a descoperit la Majdanek, lagărul de concentrare de lângă Lublin, un complot, se plănuia un sabotaj. SS-ul hotărî atunci să-i elimine pe toţi cei optsprezece mii de evrei în aceeaşi zi. Au fost săpate tranşee enorme, dreptunghiulare. Într-un capăt al dreptunghiului oamenii se dezbrăcau, apoi mergeau în celălalt colţ ca să fie împuşcaţi. Zgomotul mitralierelor şi urletele victimelor erau acoperite de cinci orchestre.

Lagerarzt-ul Klein era expertul în selecţii. Într-o seară, toţi deţinuţii lagărului au fost puşi să defileze goi-puşcă prin faţa *Rapportführer*-ului, într-o fostă spălătorie. Afară, pe *Birkenallee*, se dezbrăcau. La intrare stăteau câţiva *Blockältester*-i şi dădeau fiecăruia câte un brânci. Cine se împiedica de prag, era trecut pe listă, fiind considerat un *Muselmann*. Cine mărşăluia cu pieptul umflat prin faţa domnilor scăpa. În acest mod, au selectat aproximativ o mie de oameni, puşi într-un *Block* gol. Noaptea au fost eliberaţi toţi cei care nu erau evrei. Evreii au defilat în ziua următoare prin faţa *Lagerarzt*-ului între *Block*-urile 8 şi 9. Acesta controla dacă nu cumva se mai aflau şi unii puternici printre ei. Avea o discuţie animată cu Hössler, *Lagerführer*-ul, şi stătea de obicei cu spatele la lunga coloană. Din când în când se întorcea şi alegea pe cineva, aleatoriu, şi acela era salvat, pentru o vreme.

---

[109] Şi dacă nu te supui, folosesc forţa (germ.).

În acea perioadă, au fost împrejmuite cu sârmă ghimpată două *Block*-uri – 22 şi 23. Aveau să vină acolo femei. În *Block*-ul 23 se amenaja o mică infirmerie.

Friedel arăta din ce în ce mai rău. Nu suporta munca de noapte din croitorie, tuşea tot mai rău şi avea în mod constant febră. Hans decise de aceea să-l întrebe pe *Lagerarzt* dacă Friedel nu ar putea lucra ca *Pflegerin* în noua *Ambulanz*. Valentin, medicul responsabil de sălile de la etaj, îl considera nebun. *Lagerarzt*-ul avea să-i tragă una „*in die Fresse*”[110], pentru o asemenea obrăznicie îl putea da afară din infirmerie în şuturi şi muta într-un comando dificil. Deţinuţii n-aveau voie să afle că soţiile lor erau acolo, darămite să ceară favoruri pentru ele *Lagerarzt*-ului.

Hans însă se baza pe inconsecvenţa, pe scindarea interioară a acestor ofiţeri SS. Şi a avut dreptate: acelaşi om care a dus la pierzanie mii de oameni, fiindcă erau bolnavi sau slăbiţi, a fost de acord ca Friedel să fie transferată de la croitorie la *Ambulanz*, în *Block*-ul 23, „pentru că tuşea îngrozitor de la praful din acele haine vechi”.

După marea selecţie căreia îi căzuse victimă şi profesorul Frijda, *Krankenbau*-ul era pe jumătate gol. *Pfleger*-ilor începu să le fie frică. „Dacă mai urmează o singură selecţie ca asta, o să elimine şi un grup de *Pfleger*-i, sunt mult prea mulţi.”

Odată ce primejdia se apropia, simţeau că ar fi trebuit să fie eroi. Dacă înainte nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să opună rezistenţă, de data aceasta erau de părere că nu se pot preda pur şi simplu. Cehul Klempfner, medicul-şef din sala de la etaj, îi chemă într-o seară la el pe Hans şi pe Eli Polak:

---

[110] Moacă, faţă (germ.).

— Există în lagăr o organizaţie. Fireşte că nu vă pot da detalii, dar la noi în *Block* sunt acum cincisprezece oameni care vor asculta de mine. Participaţi şi voi?

— Sigur, răspunse Eli. Oricum n-avem nimic de pierdut.

— Bun, dacă se întâmplă ceva, o să-l chem pe unul din voi la mine să-i dau instrucţiuni. Apoi vedeţi voi ce urmează.

Nu s-a ajuns niciodată până acolo. După o săptămână veni ordinul: *Block*-ul 9 este evacuat, bolnavii şi *Pfleger*-ii se mută în *Block*-ul 19: altă infirmerie pe jumătate goală. Sala lui Hans rămânea la fel, Zielina era mai departe medicul responsabil. În *Block*-ul 19 Sepp Rittner era *Blockältester*: un om uriaş, comunist, de opt ani în lagăr, dar care încă-şi păstrase simţul umorului senin de vienez. „*Wiener Blut*”[111], care nu se lăsase doborât de tirania prusacă. Hans îl ştia de când ajunsese la Auschwitz şi erau prieteni la cataramă. Acum începea viaţa bună.

În *Block*-ul 19, Hans ajunse în rolul de somitate. Ochodsky, medicul responsabil al sălii, dispăruse la transport, iar Zielina, care luase asupra lui tratarea personală a pacienţilor care nu erau evrei, lăsase mai totul pe mâna lui Hans. Acum, că trata el pacienţii, nu mai era obligat să facă munci murdare. În plus, intra în legătură mult mai directă cu oamenii şi primea o parte mult mai mare din pachetele lor.

În fiecare zi o vizita pe Friedel, care se întorsese într-un *Block* din acelaşi lagăr, şi-i ducea câte ceva din comorile lui. Fireşte, era periculos! Deja din prima săptămână fuseseră împuşcaţi doi deţinuţi care încercaseră să stea seara de vorbă la gard cu femeile. Duminică seara, un băiat de optsprezece ani. Îşi găsise sora pe care n-o mai văzuse de o jumătate de an. Însă tocmai cei mai mari

[111] Sânge vienez (germ.).

escroci rămâneau nepedepsiţi mai mult. Pe asta se baza Hans, plimbându-se zilnic cu bravură pe lângă gard, până în *Block*-ul 23. Lua cu el o sticlă sau un tensiometru. Câteodată căra un cântar împreună cu un coleg. Cu cât ieşeau mai mult în evidenţă, cu atât mai bine. Şi dacă îi întreba vreun SS-ist ceva, răspundeau că erau doctori şi aveau o sarcină, că mergeau la infirmeria pentru femei sau dădeau alte motive.

Singurul periculos era SDG-ul, românul, care ştia prea bine că lui Hans nu i se dăduse nici o sarcină. Odată, când Hans vorbea cu Friedel, îi prinse asupra faptului. Îl ameninţă şi-l scoase pe Hans în şuturi afară, dar nimic mai grav. Într-o duminică, la scurt timp după Anul Nou, la Hans veni Alfonso Colet, noul *Kapo* al secţiei de dezinfectări. Era spaniol, unul dintre mulţii loialişti fugiţi de Franco. În Franţa căzuse în mâinile germanilor – din lac în puţ –, ajungând apoi într-un lagăr de concentrare. Aici, la Auschwitz, era omul de bază al unui mic grup de spanioli şi de „*Rotspanier*”, nemţi care luptaseră de partea regimului în Războiul Civil, daţi apoi de Franco lui Hitler şi trimişi şi ei în lagărul de concentrare.

— Vii cu mine la *Block*-ul 23? întrebă Colet.

— Ce pretext ai pregătit?

— Pe mine nu mă întreabă nimeni nimic. Apropo, băieţii mei trebuie să dezinfecteze mâine *Block*-ul 23, de aia voiam să merg azi să văd ce e de făcut.

Colet era prieten cu belgiana Sara, suplinitoarea *Blockälteste*-i. După supa de prânz o porniră. Toată după-amiaza o petrecură în sala *Blockälteste*-i din baraca 23, vorbind vrute şi nevrute cu femeile şi amuzându-se pe cinste. Mai târziu li se alătură şi un *Kapo* de la bucătărie care avea o sticlă de rachiu şi o relaţie cu *Blockälteste*.

Funcţionara *Block*-ului stătea de veghe la gard şi avea să-i avertizeze dacă un SS-ist se apropia de barăcile

femeilor. Muncitorii din comandouri care şi-ar fi dorit să se uite în după-amiaza lor liberă la femei erau izgoniţi de la gard şi bătuţi. Dar că cineva ar fi putut fi atât de îndrăzneţ precum Colet şi Hans nu-şi puteau închipui paznicii.

— E mai sigur să furi cinci sute de mii de guldeni decât unul singur.

Colet le povestea despre noul *Lagerältester* evreu. De când polonezii plecaseră, iar majoritatea nemţilor fusese înregimentată la SS, aproape că rămăseseră doar evrei în lagăr, astfel că puseseră chiar şi un *Lagerältester* evreu. După două zile însă, tipul o luase razna. I se urcase la cap. Era întins în pat în camera lui, când intră Kaduk, *Rapportführer*-ul secund, şi-i ordonă să se ridice. Dar *Lagerältester*-ul îi spusese că nici prin gând nu-i trecea să primească ordine de la Kaduk, că în calitate de *Lagerältester* nu era băiatul de mingi al *Rapportführer*-ului. Se iscase o ceartă imensă, iar *Lagerältester*-ul era acum în buncăr.

Femeile râseră cu poftă, căci era amuzant pentru cineva în lagărul de concentrare să audă o asemenea poveste, despre un *Häftling* – chiar şi *Lagerältester* – care să se comporte aşa cu *Rapportführer*-ul. Dar Hans avea mai multe detalii:

— Povestea asta nu e deloc atât de hazlie. Ce povesteşte Alfonso e interpretarea oficială a SS-ului. În realitate, lucrurile au decurs cu totul altfel. Sosiseră în lagăr pachete de la Crucea Roşie, iar nemţii aveau nevoie de semnătura unui reprezentant al deţinuţilor care să confirme că pachetele fuseseră distribuite. *Lagerältester*-ul a refuzat pentru că nici un prizonier nu primise nimic. Acum e în buncăr şi sigur nu mai iese viu de acolo.

Rachiul de la *Kapo*-ul din bucătărie se dovedi mai tare decât destinul tragic al *Lagerältester*-ului, aşa că buna dispoziţie nu se pierdu. Aveau trei scaune pentru toţi şase

şi se comportau la limita decenţei. Decenţa însă însemna în lagăr altceva decât însemnase odinioară acasă.

Friedel era prea îndrăgostită ca să spună multe, dar Sara monopoliza oricum discuţia. Povestea câte-n lună şi-n cer despre trupa de bărbaţi care fusese în *Block* în noaptea de Revelion. Îl mituiseră pe *Blockführer*-ul de serviciu cu o sticlă de rachiu. Hans cunoştea mai multe detalii şi despre asta. Nu doar că evreii aveau în ultima vreme acces la comandourile mai bune, ci şi făceau parte din orchestră. Muzicieni evrei fuseseră chemaţi la Auschwitz din toate lagărele din apropiere şi formaseră o trupă de swing. Erau toţi olandezi, căci cei mai buni din orchestră, mai ales cântăreţii de jazz, proveneau din Ţările de Jos. Erau acolo Jack de Vries şi Maurice van Kleef, Lex van Weren şi Sally van der Kloot. Mai era şi Ab Frank, capelmaistrul de la Bouwmeester Revue. Hans cântase la clarinet în formaţia lor. Şi în noaptea de Revelion mersese cu ei, dar se dusese imediat în sala în care era Friedel. Sara n-avea de unde să ştie, dar nici nu era nevoie.

Sara, pe jumătate cherchelită, îi tot dădea din gură. De data aceasta despre *Sauna*. *Sauna* era spălătoria mare cu două sute de duşuri. Comandoul care lucra acolo era cel mai activ. Vedeai în acel loc mai multe femei dezbrăcate ca oriunde altundeva în lume, uneori câte o mie deodată. Unii bărbaţi erau de-a dreptul bădărani. Se plimbau printre femei, şicanându-le fără ruşine. Te costa o jumătate de pachet de margarină să ieşi cu acel comando. Dacă în acea zi veneau la baie femeile din Birkenau, aveai ghinion. Era o privelişte deplorabilă. Toate acele trupuri epuizate, subnutrite, aproape mai murdare după baie decât înainte. Dar dacă veneau femei din Auschwitz, din comandourile mai bune, atunci... Fireşte că cei mai obraznici erau SS-iştii, care veneau să se distreze. Le puneau pe femei să

facă gimnastică şi organizau „inspecţii”. O femeie din *Block* era deja gravidă.

Friedel şi Hans nu erau la fel de vioi ca ceilalţi. O asemenea după-amiază era foarte plăcută, dar mai ales fiindcă erau atunci atât de aproape unul de celălalt, creştea dorinţa şi mai tare: dorinţa de libertate, de un cămin, de copii, de viaţă. Erau desigur privilegiaţi, o raritate printre miile de oameni de acolo, dar tot era doar un surogat.

Hans deveni melancolic. Mereu i se întâmpla aşa când bea. Friedel încerca să-l înveselească, îl mângâia pe cap şi glumea zicându-i că-i apare chelie. Dar el vorbea despre viitor, despre decizia ce se apropia. În ziarul din ziua precedentă apăruseră pentru prima oară date despre o ofensivă rusească. Scria că ruşii au atacat, iar germanii au fost nevoiţi „să scurteze frontul, încercând să câştige timp pentru a avea efect contramăsurile necesare”. Decizia nu mai putea dura mult. Frontul era doar la o sută cincizeci de kilometri de Auschwitz.

Tensiunea continua să crească. Ziarele scriseră marţi seara despre „districtul Cracovia”. Miercuri nu mai sosi *Krakauer Zeitung*. Tot mai des sunau alarme aeriene, tot mai des erau pene de curent, în mod cert ca urmare a intervenţiilor partizane. Uneori, din depărtare, seara deja se auzeau surd tunurile.

Miercuri seara Hans şi Eli lucrau în *Ambulanz*-ul din *Block*-ul 28. Erau de serviciu acolo o dată pe săptămână. Munca era deplorabilă, n-aveau decât câteva bucăţi de hârtie şi puţină alifie pentru a-i bandaja pe bolnavi. Pentru a obţine o aspirină pentru un bolnav, trebuia să cucereşti munţi de birocraţie şi de obicei ţi se spunea că nu exista nimic pe stoc. Mai puţin dacă pacientul avea ţigări sau margarină, în acea situaţie ajungeai la *Ambulanzpfleger*

care găsea cumva pansamente şi aspirină. Aceştia le cumpărau la rândul lor de la deţinuţii care lucrau în SS-*Revier*. În podul acelei infirmerii se aflau rezerve inepuizabile de pansamente, medicamente, articole de toaletă, orice voiai. Din acele stocuri, deţinuţii nu primeau aproape nimic pe cale oficială. Dar Hans plecase cu ceva în buzunar: o rolă de bandaj adeziv şi nişte tifon. Ori le „organiza" în infirmeria din *Block*-ul 19, ori le cumpăra pentru a-i bandaja pe olandezi. Avea atâta pâine în plus, încât oricum nu i-ar fi putut-o duce pe toată lui Friedel.

Astfel se formase rapid un întreg cerc de olandezi în jurul lui. Nu avansau prea mult la lumina lumânării, haosul se instalase. Peste tot în infirmerie se strângeau în mici grupuri şi purtau discuţii aprinse. Chestiunea care îi preocupa era: evacuare, exterminare sau predare în faţa ruşilor? Nimeni nu ajungea la nici o concluzie, toate erau la fel de implauzibile.

Mai târziu, în aceeaşi seară, veniră femeile cu o pacientă care trebuia operată. Dr. Alina Brewda le însoţea. Fusese *Blockälteste* în *Block*-ul 10 timp de jumătate de an, până refuzase să participe la anumite experimente. Pe deasupra, era îngerul păzitor al lui Friedel, motiv pentru care şi Hans o cunoştea bine. Cu ele mai veniseră şi o *Aufseherin* şi un *Blockführer*, dar nici ei nu erau imuni la tensiunea zilei şi le lăsară pe femei să-şi vadă de treabă. Brewda îl întrebă pe Hans care era părerea bărbaţilor, dar Hans îi răspunse că nu ştia, ci că era doar bucuros că se întrezărea finalul.

Brewda era mâhnită. Văzuse deja prea multe. Venea din Varşovia, unde cinci sute de mii de evrei fuseseră înghesuiţi într-un ghetou în care era loc pentru o sută cincizeci de mii de oameni. Progresiv, au fost deportaţi de acolo. La un moment dat au fost ucişi douăzeci şi trei de mii într-o singură zi în Treblinka, probabil un record al SS-

ului. Şi mai mulţi decât cei optsprezece mii din Majdanek. Evreii din Varşovia şi-au dat atunci seama că nu mai exista scăpare şi astfel a început revolta. Asta se întâmplase în aprilie 1943.

Au primit arme de la polonezii de afară şi s-au baricadat în vechile clădiri ale ghetoului. SS-ului i-a fost deosebit de greu să pătrundă pe străzi şi chiar şi după ce au pus stăpânire pe centrul ghetoului evreii înarmaţi se aflau încă peste tot prin pivniţe şi prin canalele subterane cu care era împânzit oraşul. Au camuflat accesul spre beciuri. Trebuia dată la o parte o mască de chiuvetă sau ridicat un covoraş. Noaptea îşi făceau apariţia şi produceau masacre în rândurile SS. Fără să aibă cum să stăvilească acele acţiuni clandestine, SS-ului i-a rămas o singură opţiune: să pună explozibil în toate casele şi să le arunce în aer.

— Doar câteva mii au scăpat, printre care şi eu, povesti Brewda. Tot în mâinile SS-ului au ajuns cu toţii. Revolta din ghetoul Varşoviei a fost un exemplu de război popular. Fusese de la bun început sortit eşecului; o jumătate de milion de evrei slab înarmaţi nu ar fi putut câştiga războiul în faţa lui Hitler. Sute de mii sunt încă îngropaţi printre dărâmături, dar au luat cu ei în mormânt mai mult de douăzeci de mii de SS-işti!

Când pruncul începe să plângă, mama se ridică din cel mai adânc somn. Deşi în timpul somnului contactul simţurilor cu lumea exterioară este întrerupt, spiritul rămâne vigilent, mai ales dacă eşti în expectativă. La ora trei dimineaţa începu să bată gongul, iar în câteva secunde întregul lagăr era într-o stare de agitaţie. Hans se îmbrăcă rapid. Când ieşi, văzu că bărbaţii se îmbrânceau afară din barăci şi se aliniau ca pentru apel. Prin urmare, evacuare. Era un ger cumplit şi cădea o zăpadă fină. Dar nimeni nu părea să simtă frigul. Toţi erau prea agitaţi,

finalul se apropia. Orice avea să se mai întâmple, Auschwitz îşi vedea sfârşitul.

În *Block*-urile 23 şi 24 nu era încă lumină. Hans se întoarse la *Krankenbau* şi-l întrebă pe Sepp ce să facă.

— Nimic, spuse Sepp. Pentru bolnavi încă n-am primit instrucţiuni. Şi n-avem haine pentru ei. Nu-i las să plece aşa.

Sepp avea dreptate, iar Hans îi îndemnă pe oamenii să nu-şi piardă cumpătul. Dar aproape toţi se ridicaseră din pat şi mulţi umblau prin lagăr, căutând prieteni de la care voiau să-şi ia la revedere.

La o jumătate de oră după gong veni apelul. Numerele nu erau nicidecum corecte, dar ce puteau face? Abandonară apelul, iar bărbaţilor li se ordonă să se alinieze în stilul comandourilor din fiecare dimineaţă. La ora cinci plecară primele grupe. Erau comandourile fără importanţă vitală, precum *Strassenbau* şi *Flusskies*[112]. Fabricile şi corpul pentru alimente rămâneau. În timp ce comandourile încă mărşăluiau, se lansaseră deja zvonurile care erau, ca întotdeauna, reflecţia fidelă a dorinţelor oamenilor: „Jumătate e la transport, restul rămâne şi-şi continuă munca obişnuită. Maşinăriile au fost evacuate, iar noi rămânem până vin ruşii.”

Şiruri lungi de căruţe intrară în lagăr. Încărcară pâini şi conserve din depozitul de la bucătărie şi plecară după transportul care era deja pe drum. Între timp se aprinsese lumina în *Block*-ul 23. Hans se duse prin spate. În acele momente nu era nimeni atent să vadă dacă era cineva la gardul de sârmă ghimpată. Dar cum să atragă atenţia? Fredonă tot felul de melodii până ajunse la *De*

[112] Comandoul pentru pietrişul din râu (germ.).

Brabançonne[113], care avu succes. Belgiana deschise geamul: da, avea s-o cheme pe Friedel.

— Friedel, rămâi înăuntru cât de mult se poate!

— Nu, iubitule, e mult prea periculos.

— Ascultă-mă!

Nu erau de aceeaşi părere, dar Friedel n-avea timp să stea, trebuia să căute haine. Mai târziu, când se făcea lumină, Hans avea de gând să intre în *Block*. Se întoarse de-a lungul lungilor coloane ale celor care plecau. Tremurau de frig, căci erau deja de câteva ore afară, aproape dezbrăcaţi. Acele zdrenţe de in nu-i protejau. Unii se înfăşuraseră în pături. Dar mulţi nu îndrăzniseră, de parcă mai conta să respecţi regulile unui lagăr care se desfiinţa.

În *Block*-ul 19, *Pfleger*-ii erau aliniaţi. Sepp primise instrucţiuni. Urmau să le fie date haine bolnavilor, iar ei trebuiau să le aducă din *Bekleidingskammer* pe nişte tărgi. La ora 8 porniră comandourile desemnate. Se luminase de zi, iar Hans abia plecase, intenţionând să se ducă din nou în *Block*-ul 23, când dădu nas în nas cu *Rottenführer*-ul care căuta *Pfleger*-i pentru o sarcină în baraca femeilor. Nu-i rămase altceva de făcut decât să dea cărţile pe faţă, întrebându-l dacă n-ar putea merge şi el să-şi ia rămas-bun de la soţia sa. Românul rânji.

Friedel era din cale-afară de fericită să-l vadă. Plecase deja un transport de femei, dar ea se ascunsese în pod, fiindcă dorise să-şi ia rămas-bun de la el. Abia ajunsese de o clipă, când *Rottenführer*-ul trimise după el. Olandezul trebuia să vină imediat, în pod era o sobă pe cocs, care trebuia dusă la spălătorie. Hans înjură, dar nu îndrăzni să se opună. Luă soba din pod. Era uriaşă, dar fiindcă era furios, sarcina îi picase la ţanc. Cără soba în spălătorie fără

[113] Imnul naţional al Belgiei.

nici o oprire şi-o trânti acolo. Îşi trase sufletul o clipă, dar îl văzu pe *Rottenführer* venind din nou împreună cu ceilalţi bărbaţi. Ei n-aveau nimic de cărat, deci pe el îl pusese la treabă doar ca să nu poată fi lângă soţia lui. Ce-i mai plăcea *Rottenführer*-ului să hărţuiască! Dar avea să i-o plătească! *Rottenführer*-ul se duse cu ceilalţi bărbaţi în *Schreibstube* să ia documentele, care trebuiau arse toate. Între timp, Hans dispăru. Din nou faţă în faţă cu Friedel, nu-şi mai găsea cuvintele.

— Sigur nu vrei să încerci să rămâi?

— Nu, vor extermina toţi bolnavii.

— Dar călătoria e înfiorătoare, vom rezista?

— N-avem de ales, Hans. Promite-mi că vei pleca şi tu.

Hans şovăi. Îi promise, dar simţi în acelaşi timp că pentru prima oară nu fusese sincer cu ea. Îi era frică de acea călătorie ca de moarte. În acel moment se deschise uşa şi intră Colet.

— I-am spus Sarei să rămână, dar n-a avut curaj.

Hans îi răspunse că nu le înţelegea pe femei, dar că nu avea ce să facă. Prin baracă răsună apoi un strigăt: „Toată lumea alinierea!” Despărţirea nu dură mult, căci lui Friedel îi era teamă să se arate vulnerabilă. Ca de obicei, fugea de emoţiile care o năpădeau. La uşă Hans se mai întoarse o ultimă dată, dar ea ridică braţele în aer, parcă vrând să-l implore să plece, ca să nu le facă soarta şi mai grea.

În acea zi nu se mai întâmplă nimic deosebit, iar Hans se simţea ca paralizat. Timp de doi ani luptaseră împreună. Adesea soarta lor fusese pe muchie de cuţit, dar de fiecare dată rămăseseră împreună. Prima oară la tren, la selecţie. Apoi în acea lună înfricoşătoare când el fusese la Birkenau, apoi mutarea din *Block*-ul 10. Se găsiseră mereu unul pe celălalt. Dar acum?

În următoarea dimineaţă sosi *Kapo*-ul de la bucătărie cu un bileţel. „Hans, de ieri sunt în lagărul de femei. Cred că

ai avut dreptate. Ar fi mai bine să rămânem, aici toată lumea gândeşte la fel, dar nu cred să fie posibil. Dacă Sara n-ar fi fost atât de nesăbuită! Tocmai au golit *Block*-ul de lângă noi, le-au gonit pe fete cu patul puşii. În fine, voi face tot ce pot, iubitul meu. Fii tare, cândva ne vom revedea. Uite-i că vin. Adio, dragul meu.” El citi şi reciti biletul. „Dacă Sara n-ar fi fost atât de nesăbuită?” Se duse la Colet, care-i spuse:

— Ieri am dus trei seturi de haine bărbăteşti în *Block*-ul 23 pentru cele două Sara şi pentru Friedel. Dar Sara mea n-a avut curaj.

Lui Hans îi venea să-şi tragă una. Asta ar fi fost soluţia, femeile să se îmbrace în haine bărbăteşti şi să decidă împreună ce şi cum.

— Tu ce faci acum, Alfonso?

— Nu plecăm, sub nici o formă. Vei vedea că azi pleacă restul oamenilor din lagăr, poate mai puţin bolnavii. Dar noi o să ne ascundem. N-avem chef să crăpăm pe drum în zăpadă.

— Şi unde ai de gând să te ascunzi? întrebă Hans.

— Dacă-ţi ţii gura, o să-ţi arăt.

Îşi făcuseră o ascunzătoare sub maldărul enorm de haine murdare de jos, de la dezinfecţie. Subsolul era din beton şi construcţia de deasupra din lemn. Chiar dacă s-ar fi prăbuşit, ei ar fi fost în siguranţă. Alfonso părea bine informat.

În jurul orei unsprezece, *Lagerältester*-ul alerga ca un nebun prin lagăr: „Toată lumea alinierea!” Plecă până şi personalul de la bucătărie. Doar în *Krankenbau* nu se întâmplase încă nimic. SS-işti aproape nu mai erau deloc, plecaseră în marş cu transporturile, iar din acel moment începură jafurile.

Din *Bekleidungskammer* se luau haine, în *Effektenkammer* erau rupţi toţi sacii şi fiecare îşi alegea ce

era mai de preţ. Lacătele din depozitele de sub bucătărie erau sparte, iar bolnavii, care abia dacă se puteau căra pe ei, se încărcau cu borcane de varză murată şi conserve de carne. Şi ce era şi mai grav: găsiseră la subsol votcă. Votcă poloneză, care era de fapt spirt puţin lungit cu apă, fără nici un gust şi care te ardea pe gât.

Spre seară căzură primele victime: unii suferinzi, sfârşiţi de boli, care vomitau şi aveau diaree, într-o stare profund mizerabilă, şi alţii încolăciţi pe stradă sau complet năuciţi în şanţuri, morţi de beţi. A fost o seară zbuciumată.

La ora opt, veni *Rottenführer*-ul cu nişte acoliţi. Toţi cei care puteau merge au fost somaţi să se pregătească. Aproape toţi voiau să plece. Doar polonezii aveau să rămână. Până la ultimul, se declaraseră prea bolnavi pentru transport. Aparent, sperau să vină partizanii. Se purtau discuţii nesfârşite despre cine nimerise mai bine.

În fiecare *Block* trebuiau să rămână câţiva doctori. Cei din *Block*-ul 19 erau Akkerman, un olandez fără origini evreieşti şi Hans, care alesese primejdiile lagărului în faţa celor din timpul transportului. Hans se baza pe Colet şi pe colegii spanioli ai acestuia.

La ora zece se auzi *Rottenführer*-ul răcnind: „Toată lumea afară!” Urmă apoi fapta miraculoasă a lui Sepp. Închise uşa pe dinăuntru, se puse de-a curmezişul ei şi se răsti la oricine voia să iasă:

— Idiotule, ce-o să se aleagă de tine în frig, mort de bolnav cum eşti? Dacă vine să te ia românul, pleci abia atunci. Şi oricum ar fi prea devreme!

Dar românul nu veni să-i ia. N-avea decât o mână de părtaşi, iar acelei situaţii nu-i putea face faţă. Deşi înarmat până în dinţi, cu o cască pe cap, o puşcă în spate şi o lanternă în mână, tot nu se simţea în largul lui. Aşa cum stăteau lucrurile, traiul lui confortabil avea şi el să se încheie. Din cauza aceasta, nici nu observă că din *Block*-ul

19 nu se aliniase nimeni, iar Sepp, într-un moment de îndrăzneală, reuşi să salveze viaţa a sute de oameni.

După ce *Krankenbau*-ul plecase în marş, lagărul rămase de-a dreptul pustiu. În cele trei barăci ale infirmeriei mai erau câteva sute de bolnavi, care nu s-ar fi putut deplasa. Mai era şi *Block*-ul 19, plin până la refuz cu bolnavi şi tot felul de alţi oameni din lagăr care veniseră la Sepp, rugându-l să-i ascundă.

Seara târziu, în jurul orei unsprezece, a avut loc un incident. Akkerman se dusese cu câţiva bărbaţi la bucătărie să ia alimente. În careul din faţa bucătăriei se afla un SS-ist. Convins că cei care se apropiau de bucătărie erau bandiţi, trase fără avertizare, nimerindu-l pe Akkerman în burtă. După o oră, era mort. Când auzi de nenorocirea lui Akkerman, Hans îşi dădu seama că trebuia să întreprindă ceva, căci în orice moment lagărul ar fi putut fi cuprins de haos.

Se duse la dezinfecţie. Spaniolii se consultau de zor. Unii propuneau să se ascundă în subsoluri, alţii – printre care şi Colet – ar fi preferat să fugă. Găsiseră într-unul dintre depozite un pistol-mitralieră, cu care nu s-ar fi sfiit să se apere, dacă le ieşeau în întâmpinare grupuri mici de SS-işti.

Hotărâră ca Hans şi Colet să iasă în recunoaştere. În *Block*-ul 15, care avea vedere spre poartă, ardea lumina. Erau pompierii, care primiseră ordin să rămână. Aduseseră un pian din sala de concerte şi făceau o gălăgie de nedescris, întocmai ca un copilaş speriat de întuneric care-şi ascunde teama cântând cât îl ţine gura.

Recunoscură că situaţia lor era precară, dar informaţii noi nu aveau. Ruşii nu ajunseseră încă la Cracovia, se mai puteau întâmpla tot felul de lucruri până să ajungă la Auschwitz.

Când Hans şi Alfonso ieşiră de acolo, auziră voci la poartă. Era germană, dar un dialect pe care nu-l înţelegeau. Se furişară în spatele bucătăriei şi cu ajutorul unei mici oglinzi, văzură că erau soldaţi ai Wehrmachtului, dar soldaţi bătrâni, care făceau de pază. Se furişară înapoi în *Block*-ul 15 şi merseră apoi pe alee direct la poartă.

— Bună seara, spuseră soldaţii.

— Bună seara, dumneavoastră staţi de pază aici?

— Da, trupa noastră e staţionată într-o clădire din apropiere.

Unul dintre soldaţi se arătă dornic să schimbe o bucată de slănină pe ceasul lui Alfonso. Alfonso discută cu el, încercând să se târguiască în speranţa că va afla mai multe, când apăru de nicăieri un vehicul. Avură intenţia să o şteargă, dar era prea târziu. Cel din vehicul strigă la ei să se întoarcă. Era *Sturmbannführer*-ul[114] Krause, acelaşi care tocmai îl omorâse pe Akkerman.

— Ce căutaţi aici?

— Suntem *Pfleger*-i şi facem rondul. Suntem obligaţi să ieşim oră de oră să vedem dacă nu s-a întâmplat ceva deosebit, dacă nu a luat foc vreo baracă şi alte lucruri de felul ăsta, inventă Hans.

— Mai bine lăsaţi paza în seama noastră şi nu mai ieşiţi din *Block*-uri. Eu mă ocup să fac rost de vagoane pentru bolnavii care mai sunt aici. Cam câţi sunt?

— Două mii, exageră Hans, ca să facă sarcina de a găsi vagoane mai grea decât era.

— Bun, când se luminează de ziuă, venim să vă luăm!

Odată întorşi la dezinfecţie, decizia se luă imediat. Aveau să evadeze. Se formară trei grupe. Prima, sub îndrumarea lui Klempfner, avea să se ducă la *Bauhof*, unde ştiau că e un buncăr. A doua grupă avea să se ascundă în apropierea oraşului, aproape de drumul care ducea spre

[114] Comandantul unităţii de ofensivă (germ.).

lagăr, iar spaniolii aveau să meargă la Rajsko[115], de unde se vedea drumul spre vest, paralel cu râul Sola. Toţi erau mai mult sau mai puţin înarmaţi şi convinşi că nu se vor preda, dacă aveau să fie descoperiţi.

Spaniolii plecară ultimii. Cu ei şi Hans şi Van den Heuvel, *Stubendienst*-ul olandez, care fusese acceptat la rugămintea lui Hans. Era unu noaptea. În spatele *Block*-ului 28, sârma ghimpată fusese tăiată. În turn era un deţinut, membru al noii poliţii din lagăr. Sarcina oficială a acestor noi poliţişti era să menţină ordinea, dar, de fapt, stăteau în turnuri sau umblau prin lagăr ca să se asigure că nu se apropiau de lagăr trupe periculoase de SS-işti şi ca să fie siguri că cei care voiau să evadeze aveau cale liberă.

Erau în siguranţă. În afară de Krause, nu fusese zărit nici un alt SS-ist. Soldaţilor de la poartă nu le păsa. Era o linişte mormântală şi cădea o zăpadă fină, care înceţoşa totul. Se deplasau cât de silenţios puteau, la mică distanţă unii de alţii, în aşa fel încât fiecare să-şi poartă vedea predecesorul. În capătul coloanei era Rudi, *Rotspanier*-ul, care lucrase la Rajsko şi cunoştea bine drumul.

După o jumătate de oră ajunseră în satul care părea complet părăsit. Găsiră casa pe care Rudi o avusese în minte. Uşa nu era încuiată; intrară şi urcară treptele. Când ajunseră în pod, Alfonso aprinse o mică lumânare. Era plin de rafturi, folosite în timpul verii pentru pepinieră.

— Botez această casă „*No pasarán!*”, spuse Alfonso cu emfază.

„No pasarán!” – „Pe aici nu se trece!” era deviza loialiştilor din Războiul Civil Spaniol. O repetară toţi ca pe un crez.

---

[115] Un lagăr subordonat, amplasat într-un sat, unde deţinuţii cultivau legume, fructe şi flori.

Noaptea era blestemat de rece, nu luaseră decât câteva pături şi nu îndrăzneau să facă focul în casă. N-aveai de unde să ştii dacă nu cumva mai erau *Moffen* în sat. Hans nu putu să doarmă de frig. Se tot gândea la Friedel şi se întreba dacă oare încă mărşăluia sau se ascunsese şi ea undeva, într-o şură sau prin vreo fabrică. Totul ar fi putut fi altfel. Dacă Sara ar fi avut curaj, acum ar fi fost împreună. Ei erau în relativă siguranţă, Friedel pe de altă parte... Ce mai drum! Nu, nu voia să-şi închipuie, n-avea voie să-şi închipuie. Aţipea câteva minute, dar tresărea şi se trezea de la cel mai mic zgomot făcut de vreunul dintre tovarăşii săi.

În acea noapte, din frica lui se croi o viziune care n-avea să-i mai dea pace: viziunea terifiantă a lui Friedel în zăpadă. Uneori era părăsită, împuşcată în ceafă, alteori îngropată sub un morman de cadavre. Câteodată cu un zâmbet resemnat pe chip, ca şi cum în momentul final ar fi fost străbătură de amintirea lui dulce, altădată cu faţa schimonosită de frică şi oroare. Dar imaginea lui Friedel în zăpadă rămânea constantă.

Se bucură peste măsură când se însenină şi se treziră toţi – cei mai mulţi dormiseră bine şi erau încrezători, simţind că se apropie eliberarea. Priveau prin lucarna din pod la micile case şi la câmpurile înzăpezite. Vedeau drumul paralel cu râul şi marile mori de lemn. Nicăieri nu se zărea nici o urmă de viaţă, nicăieri nu şerpuia fumul din coşuri. Totul era complet abandonat. Urmele lor fuseseră acoperite de zăpadă şi se simţeau în siguranţă.

În odăile de jos erau ateliere. Pe mese se aflau unelte de tâmplărie. Le aruncară într-un colţ şi se instalară cât de cât. Bagajele le puseră în dulap. Hans nu avea multe: o cutie cu nişte pansamente şi ceva provizii pe care le adăugă la rezerva comună. În subsol găsiră o grămadă de

cărbuni. Se certară puţin dacă ar fi fost indicat să facă un foc. De la depărtare s-ar fi putut vedea fumul. Dar în faţa precauţiei câştigă dorinţa de căldură.

Pe măsură ce orele treceau, se simţeau tot mai în largul lor. Mai întâi ieşiră să caute gheaţă pentru a putea bea apa topită, dar mai târziu întreprinseră adevărate expediţii prin sat, până în lagărul abandonat unde locuiseră tinerele lucrătoare de la horticultură. Erau barăci frumoase; horticultura fusese un comando bun.

Hans se întristă când văzu cantina, pe masă erau încă gamele cu resturi de supă şi, aruncate peste tot, mici obiecte personale ale femeilor pe care fuseseră nevoite să le lase în urmă: un ghem de lână, o mascotă, un pieptene sau o batistă. Ce se alesese oare de ele? Şi iar îl copleşi aceeaşi viziune.

Dar nu era momentul pentru slăbiciune. Cărară saltele din paie până în căsuţa lor, ustensile pentru mâncare şi orice altceva le-ar fi putut fi de folos. Focul ardea plăcut, mâncaseră în voie şi, în timp ce unul dintre ei făcea de veghe la fereastra din pod, ceilalţi se culcară pe sacii de paie în camera încălzită. Aveau destule pături. Când oboseala şi tihna se împletesc şi invită la somn, păleşte şi cea mai înfiorătoare viziune până ce devine o tristeţe blândă şi melodioasă. Hans căzu într-un somn adânc şi dormi multe ore.

În următoarea zi nu se întâmplă nimic deosebit. Nici ţipenie de om în acea pustietate înzăpezită şi nemărginită. După trei zile, se auzi brusc un bocănit în uşă. Se speriară de moarte. Era un soldat al Wehrmachtului. Cel care făcea de pază la geamul din pod nu-l observase, venise în mod cert din singurul unghi mort.

Se consultară o clipă.

— Îl lăsăm pur şi simplu să intre, a fost de părere Alfonso.

Îşi acoperiră capetele rase cu beretele şi deschiseră uşa. Soldatul îi salută şi nu păru să aibă nici cea mai mică suspiciune. Voia să ştie cum ajunseseră în acel cătun izolat.

Ei îi povestiră că lucraseră într-o fabrică aflată lângă Cracovia. Erau *ausländische Zivilarbeiter*[116]. Când veniseră ruşii, fugiseră. Merseseră trei zile pe jos şi voiau să-şi tragă sufletul înainte să-şi continue drumul. Soldatul luă cu el câţiva tineri, ca să-l ajute să care paie în baracă, fiindcă mai târziu avea să sosească o întreagă companie.

După plecarea soldatului, Alfonso îl bruftului bine pe Nase, *Rotspanier*-ul. Era îmbrăcat în continuare în pantaloni de prizonier.

— Tâmpitule, ne dai pe toţi de gol! N-ai găsit destule haine de civil în lagăr?

Din fericire, unul dintre băieţi avea o pereche de pantaloni de civil în plus. Trăiră astfel câteva zile alături de soldaţi. Alfonso şi Rudi merseră chiar câteva zile cu ei cu maşina. Încărcară un vehicul întreg cu alimente din cantina SS din lagăr, din care primiră şi ei o parte. Lapte condensat, macaroane, conserve, carne şi sticle de şampanie. SS-ul ar mai fi avut destule! Lui Hans îi aduseră de-acolo chiar şi un saxofon.

Într-o după-amiază intră un soldat mai isteţ decât ceilalţi. Începu să povestească despre partizanii pe care-i vânau şi-i privi pe toţi iscoditor. Hans îl provoca la discuţii, încercând să schimbe subiectul. Dar soldatul îl arătă cu degetul:

— Tu ai mutră de evreu, ia dă-ţi jos bereta! Se speriară şi odaia fu învăluită de o tăcere dureroasă. În fine, ce-mi

[116] Muncitori civili străini (germ.).

pasă mie, spulberă soldatul tensiunea. Eu nu sunt ca nenorociţii ăia de SS-işti!

Răsuflară uşuraţi, iar Hans, căruia i se făcuse inima cât un purice, îi dădu soldatului trei conserve de lapte condensat. După ce plecă soldatul, săriră toţi pe Hans: de ce n-a stat mai ascuns? De ce a fost atât de idiot să-i dea soldatului lapte, o încercare copilăroasă de a-l mitui? Dacă intenţiile lui ar fi fost rele, laptele nu l-ar fi împiedicat. Hans recunoscu că aveau dreptate.

— Fireşte, eu sunt la fel ca toţi evreii care s-au ascuns, au fost prinşi şi au ajuns aici. Şi în Olanda se năşteau tot felul de conflicte din cauza asta. Acolo trăiesc evrei de tot felul: intelectuali, care nu s-au implicat niciodată în politică, precum şi mici comercianţi care s-au ascuns printre ilegaliştii olandezi, fără a pricepe deloc situaţia. Din cauza lipsei de cunoştinţe politice, din cauza atitudinii stângace s-au trădat deseori şi pe ei, şi pe gazdele lor şi au nimerit în lagăr. Dar de acum încolo voi avea grijă!

Chiar în aceeaşi zi plecară soldaţii. Seara, când aproape se întunecase, Jacques şi Rudi porniră în cercetare. Se duseră în lagăr, să vadă dacă existau noutăţi. Nu, nu era nimic deosebit. Întregul lagăr rămăsese nepăzit şi oamenii trăiau bine din provizii. E drept, cei mai mulţi erau grav bolnavi, dar mai erau destui *Pfleger*-i şi oameni care se ascundeau cât să ţină lucrurile în mişcare. O singură ştire aflaseră: auziseră că la Birkenau încă s-ar fi aflat mai multe mii de femei.

Mai ales pe Alfonso îl interesă această veste:

— Mai multe mii, cum e posibil aşa ceva? Săptămâna trecută, Birkenau era aproape gol când a început evacuarea, şi de atunci au mai plecat în marş cel puţin trei mii de femei. Au trecut pe aici, prin lagărul nostru de femei. Poate că s-au întors femei de la transporturi. Poate că, până la urmă, e adevărat că erau înconjuraţi de ruşi.

Mâine-dimineaţă mă duc acolo; trebuie să văd cu ochii mei. Vii cu mine, Jacques?

— Lasă-mă şi pe mine să vin, îl rugă Hans. Poate e şi Friedel printre ele.

— Tu? Tu nu faci decât să ne încurci!

Iniţial, Hans nu răspunse. Avea să se rezolve de la sine.

După lungi discuţii, îl acceptară şi pe Hans. Alfonso îl instrui să facă întocmai cum îi spunea, să nu se îndepărteze de ceilalţi şi să nu vorbească cu străinii, în caz că pe drum întâlneau pe cineva. El doar le zâmbi puţin ironic. Nu mai aveau prea multă încredere în calităţile lui de partizan, dar tot îl luau, pentru că acea călătorie era foarte importantă pentru el.

Abia se crăpase de ziuă când porniră la drum. Alfonso era primul. După lungi cugetări, lăsase pistolul-mitralieră acasă. Trecură de barăcile femeilor şi ajunseră în câmpul deschis. Zăpada era înaltă de mai bine de treizeci de centimetri, dar nu-i împiedica. Aveau în picioare cizme înalte şi şosete de lână.

După o oră, ajunseră la şinele de tren, de unde se vedeau toate barăcile din Birkenau. La poartă, văzură o femeie stând jos în zăpadă, rezemată de un stâlp. Femeia făcu un gest lent din mână, iar Hans se lăsă pe vine lângă ea.

— S-a făcut deja ora mesei? întrebă femeia aproape imperceptibil şi apoi aţipi din nou.

În mod cert, stătea de mult timp în zăpadă. Jacques îl îndemnă pe Hans să meargă mai departe:

— Sau ai de gând să-i ajuţi pe toţi cei care stau cu miile în zăpadă?

Jacques avea dreptate. Îşi continuară drumul de-a lungul şinelor de tren care traversau acest oraş imens format din barăci. De-o parte şi de alta a şinelor se aflau şirurile

nesfârşite de barăci. Totul alb, totul mort. Drumul, *Lagerstrasse* central, se întindea paralel cu şinele, iar acolo – Jacques avea dreptate – zăriră femeile, întinse câte una cam la fiecare zece metri.

Aproape toate erau bătrâne, fără forţă, pe care deja de la începutul marşului morţii le lăsaseră puterile sau care poate se prăvăliseră după lungile ore de apel. Toate erau întinse în poziţii bizare. Hans văzuse multe cadavre, dar niciodată unele atât de schimonosite. Câteva îşi prinseseră picioarele cu braţele, altele aveau o mână în aer, ca şi cum în ultimul moment ar fi încercat să se ridice. Toate aveau însă un lucru în comun: capul plin de sânge de la împuşcătura din ceafă, trasă de călăuzele lor cu suflet omenesc – ori pentru a le cruţa suferinţa, ori pentru a evita să fie totuşi salvate de ruşi. Multe femei erau aproape goale, hainele le fuseseră smulse de oamenii din împrejurimi. Nici măcar una nu mai avea pantofi.

După ce merseseră astfel cam jumătate de kilometru printre construcţiile aliniate, văzură urme în zăpadă, îndepărtându-se de drumul principal şi intrând între două şiruri de barăci, pe care le urmară. La câteva sute de metri, prima fiinţă în viaţă. O femeie, mai degrabă o copilă. Zări bărbaţii şi fugi într-o baracă. Ei se îndreptară într-acolo, iar Alfonso deschise uşa. Nu mai puteau respira, iar picioarele refuzau să-i asculte. Greaţa care puse stăpânire pe ei era cea a bolnavului care simte răsuflarea morţii strecurându-se în mirosul vag dulceag al cloroformului. Hans se rezemă de tocul uşii, căci acel infern format din sute de creaturi lugubre, acea magazie cu nenumărate făpturi aflate la graniţa dintre moarte şi viaţă îl ameţi. Privirea îi rămase aţintită pe vii nefaşti şi morţi senini, întinşi de-a valma în iesle. Imaginea era acompaniată de cântece blânde de jale, iar, la apariţia

bărbaţilor, de urlete de frică şi închinări de ajutor. Se îmbărbătară şi pătrunseră în baracă.

Vorbiră cu femeile care mai aveau cât de cât putere, iar povestea lor era mereu aceeaşi. Cu şase zile în urmă, întregul lagăr fusese somat să se alinieze. Au fost obligate să plece şi toate infirmierele şi bolnavele care se mai puteau mişca cât de cât. Restul a rămas în paturi. Nimeni nu le-a dat de mâncare, nimeni nu le-a îngrijit, nimeni nu a scos cadavrele. Nici una dintre ele nu mai avea forţă să o facă. Doar puţine mai puteau ieşi să-şi facă nevoile, iar toate celelalte defecau şi urinau în paturi. Duhoarea fecalelor se amesteca cu mirosul leşurilor şi cu gazele care ieşeau din membrele negre, îngheţate.

Stătură de vorbă cu o copilă, o cehoaică. Toate aceste femei erau din Birkenau. Nu, nu aflase nimic despre transporturi care să se fi întors. Ea venise de la Terezin împreună cu părinţii şi surioara ei. Fiindcă erau gemene, iniţial le-a fost cruţată întreaga familie, pentru că analizele de sânge ale gemenilor erau un hobby al domnului *Lagerarzt*. Dar apoi se pierduseră de tată, iar mama le murise două luni mai târziu de dizenterie. Rămăsese singură cu sora sa, cu care împărţea un pat. Ea murise cu o seară în urmă. Înainte să moară, o rugase să o întoarcă ca s-o mai poată privi odată în ochi. Îşi adunaseră forţele şi reuşiseră. Azi avea să moară şi ea, era sfârşită.

Hans înjură. Se gândi la acea familie, tată, mamă şi două fete mici... Îşi imagină viaţa lor din Praga. Era vară, ieşiseră la plimbare şi se aşezaseră la o terasă, bând ceva răcoritor. Tatăl vorbea despre afacerea lui, iar mama îl lăuda pentru eforturile depuse şi că acum, după ani de muncă, îşi îndeplinise visurile. Iar fetiţele glumeau cu o prietenă de şcoală care trecuse pe acolo şi-i salutase timid.

— Ia spuneţi, spusese tatăl, care dintre voi e cea mai fericită?

Ele se înroşiseră şi toţi izbucniseră în râs.

Iar acum, toată familia era distrusă. Ultima supravieţuitoare stătea aici cu picioarele îngheţate, aşteptând moartea, plângând cu capul sprijinit de cadavrul surorii ei frumoase.

Se duseră la următoarea baracă. În uşă stătea un bărbat, un ungur.

— Cum ai ajuns aici? întrebă Jacques.

Omul era nervos, se învârtea de parcă cineva din spate îl ameninţa. Îl luă pe Jacques de braţ. Îi dădu drumul imediat, îşi trecu mâna peste cap şi privi apoi iar în spate. Lăsa impresia că e complet confuz. Răspunse într-o germană stricată:

— Săptămâna trecută plecat la transport. Trupa o mie două sute de oameni. Călătorie oribilă, mers zi şi noapte. Eu bine pe picioare, era comando bun, dar atât de mulţi sfârşiţi. Prima zi murit o sută de oameni. Sigur. Cădeau în zăpadă, număra SS-istul până la trei şi împuşca. O singură zi, patruzeci de kilometri. După, la fel. O sută de kilometri, trei zile. Mai eram doar şapte sute. Toate drumurile din Silezia Superioară pline de cadavre. Seara zilei trei ceva nu e în regulă. Ne-am oprit, SS-iştii vorbeau agitaţi. Drumul nostru baricadat de ruşi. Mers mai departe, pe cărare din pădure. Era drum gol şi SS-ul mergea ambele părţi, la nişte metri în faţa noastră. Brusc împuşcături. Eu m-am aruncat pe jos lângă buştean. Salvarea mea. A plecat SS-ul, m-am ridicat. Mulţi nu morţi, gemeau încet de durere, dar nu mai puteau să continue, împuşcaţi în burtă sau în picioare. Cu doi oameni, am venit înapoi. În timpul zilei, ne ascundeam, noaptea continuam. De la ţăranii primit câte ceva de mâncare.

— La fel s-a întâmplat cu toate transporturile? întrebă Hans.

— Asta nu ştiu, dar pe mulţi nu mai vedem.

Nu, povestea nu-i dădea multă speranţă, viziunea lui putea să devină realitate. Ce straniu că viaţa continua oricum, pământul se învârtea în continuare! Avem sentimentul că noi şi cei dragi nouă suntem centrul universului. Dar universul nu se lasă deranjat de întrebarea dacă suntem fericiţi sau crăpăm în zăpadă.

Intrară în al doilea *Block*. Acolo întâlni Hans o tânără olandeză pe care o chema Adelheid. Îl imploră pe Hans să o ajute, iar el îi dădu o bucată de pâine pe care o avea în buzunar. Fata se năpusti asupra ei ca un animal înfometat, iar femeile de lângă ea se întinseră să primească şi ele câte o bucată.

Hans făcu promisiuni peste promisiuni. Ce altceva să fi făcut? Dar ştia că nu avea să-şi ţină promisiunile, ştia că în acea situaţie nu avea cum să ajute. Nici dacă ar fi cărat tot ce putea acolo, tot nu le-ar fi putut ajuta, ar fi provocat doar ceartă şi o suferinţă în plus. Mai erau alte cinci barăci precum aceea. Două mii de femei şi printre ele sute de cadavre. Cine le-ar fi putut ajuta? Ruşii? Ce-i mai împiedica? De ce nu auzeau mai aproape bubuiturile tunurilor?

Fireşte, aceste două mii de nenorocite nu erau decât un mic grăunte în balanţa milioanelor aflate pe conştiinţa Berlinului. Ele erau doar rămăşiţele celei mai mare drame dintre toate cele ale acestui război. Ele erau literele întâmplătoare încă scrise pe cele mai negre file ale istoriei... *Birkenau*.

Se făcuse seară până ce ajunseră înapoi la „*No pasarán*”. Se aşezară lângă soba dogoritoare. Van den Heuvel făcea cafea, când brusc Alfonso, care era de pază, le strigă:

— O femeie cu capul bandajat!

Se înghesuiră la lucarna din pod şi discutară ce să facă.

Femeia era la câteva sute de metri de ei şi mergea lent printre case, bâjbâind. În semiîntuneric nu puteau distinge mare lucru, dar bandajul alb purtat în jurul capului se contura clar.

— Să-i iasă Jacques şi Rudi în întâmpinare, propuse Alfonso. Aveţi grijă.

— Bun, atunci mergem întâi la turnul de veghe şi după aia, pe drumul de întoarcere, îi tăiem calea.

Plecară la drum. După câteva minute, stăteau faţă în faţă cu ea. Tânăra se sperie. Îi întrebă în germană cine erau.

— Muncitori, din împrejurimi. Putem să vă ajutăm?

Pentru o clipă, se uită şovăitor la bărbaţi şi sprijinindu-se de o bârnă, nu se mai putu stăpâni şi izbucni în plâns. Jacques îşi puse braţul în jurul ei şi o luară cu ei la „*No pasarán*”. Când zări capetele rase ale băieţilor care stăteau la sobă, zâmbi printre lacrimi. Îi făcură loc lângă foc, iar Van den Heuvel îi turnă o ceaşcă de cafea. Pe loc, Max începu să o interogheze.

— De unde vii, cum de eşti aşa rănită?

Fata tresări.

— La naiba, omule, las-o puţin să-şi tragă sufletul! se răsti Hans.

Tânăra îl privi.

— Sunteţi olandez? întrebă ea în neerlandeză.

Uimit, Hans se prezentă.

— Vă ţin minte de la Westerbork, răspunse ea. Eu mă numesc Roosje... lucram la registru.

Hans puse mâna pe umărul ei şi-i spuse să se odihnească puţin.

— Ce ai la cap?

— M-au lovit cu patul puştii, un ţăran m-a bandajat cum a putut.

Bandajul era doar o fâşie de aşternut. Hans scoase la iveală cutia lui, în timp ce Rudi îi desfăcea vechiul pansament. Părul se transformase într-o masă de sânge închegat.

— Cum să-l curăţ fără apă oxigenată?

— Tăiaţi-l, spuse ea. Oricum e plin de păduchi.

Hans îi admiră atitudinea raţională şi, cu toate că nu-i venea, o tunse la chelie. Rana nu era prea mare, dar îi traversa întregul scalp. Avea dureri mari, dar se ţinu tare. După ce o bandajă, fata se întinse pe saltele stivuite. Toţi tăceau şi sorbeau din cafea.

Deodată, începu să povestească:

— Eram într-un lagăr de muncă din apropiere de Neu Berun[117]. Am stat acolo patru luni, împreună cu mama şi sora mea. Mama a murit acum o lună.

— Când ai venit din Westerbork?

— Acum o jumătate de an am ajuns la Terezin. Apoi am stat o săptămână la Birkenau şi după aceea, ne-au trimis mai departe în *Arbeitslager*[118]. Eram acolo o mie de femei cu vârste între paisprezece şi şaizeci de ani. Limita oficială era de la şaisprezece până la cincizeci, dar de frică multe femei bătrâne declarau că au sub cincizeci de ani. La început am stat în corturi de pânză, dar în noiembrie, când a căzut prima zăpadă, am fost repartizate în nişte barăci din lemn. Fiecare era făcută pentru patruzeci de persoane, dar noi stăteam câte o sută. Aşa ne-am umplut de păduchi şi scabie.

— Cum v-au tratat?

---

[117] Bieruń Nowy, oraş din Silezia Superioară.

[118] Lagăr de muncă (germ.).

— Munceam din greu. Eram păzite de douăzeci de oameni de la *Sonderdienst*[119], în costume negre. Erau însoţiţi de un *Oberscharführer* şi de un conducător politic. Ne dădeau trei sute de grame de pâine şi un litru de supă pe zi. Nu primeam niciodată ceva în plus şi nu era nimic de „organizat”. În patru luni au murit două sute. Printre ele şi mama mea.

— Nu exista *Revier*?

— Ba da, era o infirmerie într-un cort. Fetele maghiare o numeau „camera de aşteptare”. Acolo te duceai doar dacă erai complet epuizată, ca să aştepţi moartea. Ah, toate am aşteptat moartea, erau condiţii oribile!

— N-aveaţi doctor? întrebă Hans.

Max se răsti la el:

— N-o mai întrerupe atât!

— După ce a murit mama mea, a trebuit să-i săpăm singure groapa. Niciodată în viaţa mea n-am fost mai tristă. Pentru mama, moartea a fost o mântuire, suferea îngrozitor. Ea a fost mereu o femeie raţională, era interesată de orice, dar în ultima vreme nu mai vorbea decât despre mâncare. Avea diaree puternică şi picioarele umflate. A muncit până în ultimele patru zile înainte de moarte. Nu înţeleg cum am să mai trăiesc eu. Tata e mort, mama la fel, iar sora mea e dispărută.

Oftă şi-şi întrerupse o clipă povestea.

— Dar ce s-a întâmplat cu ea? întrebă Alfonso.

— Ne-am pierdut una de cealaltă. Săptămâna trecută i-am văzut pe *Häftlinge* din Auschwitz mărşăluind pe drumuri. Erau coloane nesfârşite.

— Erau multe femei? întrebă Hans.

— Da, dar n-am putut vorbi cu nimeni, paznicii noştri ne-au ţinut la distanţă. Am crezut că şi noi vom pleca în curând, dar am rămas la muncă până alaltăieri. Cred că

[119] Serviciul special (germ.).

ne-au ţinut atât pentru că făceam capcane pentru tancuri. Ieri, dis-de-dimineaţă au strigat brusc: „Toată lumea alinierea!” Doar bolnavele şi femeile fără pantofi puteau rămâne. Laolaltă erau mai mult de două sute, pentru că o sumedenie de femei aveau pantofii atât de tociţi, încât munciseră în picioarele goale în zăpadă. Cinci sute de femei au plecat în marş. Nu ştiu ce s-a ales din ele. Noi, cele care am rămas, eram convinse că vor muri.

Tăcu şi-şi muşcă buzele.

— De ce te-ai oprit? întrebă Hans.

— Ah, nu mă veţi crede!

— De ce nu? Ştim prea bine că, dacă e vorba de SS, totul e posibil. Cât încă eram în Olanda nici eu nu voiam să cred ce spuneau la radioul englezesc despre gazarea evreilor polonezi. Dar, din păcate, acum ştim mai bine.

Ea ridică din umeri:

— Nici în Olanda nu ne vor crede când ne vom întoarce şi vom povesti tot.

— Vom reuşi să fim credibili şi vor apărea rapoarte oficiale care vor dovedi veridicitatea spuselor noastre. Şi dacă nici atunci nu vor vrea să ne creadă, îi voi întreba extrem de simplu unde sunt, în cazul ăsta, mama şi tatăl meu, fratele meu şi celelalte zeci de mii...

— Poate că aveţi dreptate, domnule doctor... După ce a plecat în marş trupa mare, am mai rămas două sute de femei, *Oberscharführer*-ul şi doi paznici. *Oscha*-ul s-a dus în două barăci şi le-a făcut tuturor femeilor o injecţie. A susţinut că injecţia era contra tifosului şi trebuia făcută în venă. Dar noi am înţeles prea bine pentru ce erau injecţiile. Numai că *Oscha*-ul n-a ştiut să facă bine injecţiile şi de aceea n-au murit decât două femei. Nu mai puteau vorbi şi au murit după câteva ore într-o stare de confuzie. Se pare că *Oscha*-ul n-avea destulă substanţă pentru injecţii, pentru că nu a injectat decât aproximativ cincizeci

de femei. După-amiază a venit cu cei doi *Sturmmannen* în *Block*-uri şi le-a ordonat tuturor celor care se puteau mişca să se alinieze afară. Era un grup amărât de o sută de femei, stând în zăpadă pe jumătate dezbrăcate şi desculţe. Cele mai multe se înfăşuraseră cu pătura. Mai aveau o singură dorinţă: să sufere cât mai puţin. Pe chipurile lor supte nu se zărea frica, toate ştiau despre ce era vorba, toate anticipaseră acest moment, timp de patru luni. Destulă foamete, destul frig, destule răni, păduchi şi râie.

— Dar nu aţi înţeles că ruşii se apropie? N-aţi avut posibilitatea să vă salvaţi, să opuneţi rezistenţă? Erau doar trei SS-işti!

Vorbise Alfonso, spaniolul pătimaş, luptător în Războiul Civil. Azvârlise acele vorbe la picioarele ei, ca un protest al cuiva care luptase pentru supravieţuire, împotriva a ceva ce i se părea de o laşitate de necrezut.

Tânăra zâmbi ca răspuns la reacţia lui.

— Ah, unele femei au fugit, dar cele mai multe de-abia puteau mişca un deget, erau numai piele şi os. Nu, moartea nu se înfăţişase ca un duşman, ci ca un mântuitor. O unguroaică, Judith o chema, plângea. *Oscha*-ul a lovit-o în piept: „Nu plânge, gâscă proastă. – Ce veţi face cu noi, *Oscha*?, a întrebat. – O să vă omor pe toate! – Dar îmi doresc atât de mult să-mi văd părinţii. – O să-i vezi pe lumea aialaltă!”

Femeile s-au pus în mişcare. Lent, pas cu pas, sprijinindu-se una pe cealaltă înaintau târându-şi picioarele. Ne-am dus spre capcana pentru tancuri, pe care tot noi o săpaserăm. Erau trei sute de metri. Drumul a durat aproape jumătate de oră. Au fost mai multe femei care au încercat să fugă. Deşi *Oscha* n-avea mari dificultăţi să le prindă din urmă, unele au reuşit să scape. La mijlocul drumului, i-am dat un ghiont surorii mele. „Trebuie să încercăm”, i-am spus. Ea n-a vrut, nu se simţea în stare să

depună acel efort. Dar când *Oscha* vâna o bătrână care ieşise din rând şi era cam la cincizeci de metri de noi, iar paznicii erau de cealaltă parte a coloanei şi îi priveau, am tras-o pe sora mea după mine şi am alergat cât am putut. Dar călăul s-a întors prea repede şi ne-a urmărit. Eram la cel mult o sută de metri. Anja era aproape la capătul puterilor. Aveam o singură şansă. I-am strigat surorii mele să se arunce pe jos. S-a rostogolit până într-un şanţ, iar eu am fugit cât am putut. *Oscha*-ul a lăsat-o în pace pe Anja şi a venit după mine. A fost cel mai greu moment al vieţii mele, eram terminată.

Tăcu o clipă, ochii i se umplură de lacrimi.

— M-am predat şi m-am întors cu *Oscha*. Am ajuns la groapă şi ne-au ordonat să ne culcăm pe burtă. SS-iştii au tras trei rafale cu mitralierele. Eu încă trăiam, dar mintea mi-era confuză şi aveam o singură dorinţă: „O, Doamne, lasă-mă să mor!” Nu mai puteam îndura. Apăruseră bărbaţii care-şi duceau treaba la bun sfârşit lovind cu patul puştii peste capetele femeilor. Am apucat să văd cum ţâşnea sângele şi totul se colora în roşu: femeile, cei trei bărbaţi şi zăpada albă. Apoi m-au lovit şi pe mine şi totul s-a terminat.

Fata oftă adânc.

Jacques o mângâia cu blândeţe pe braţ, iar ea îi zâmbi scurt, parcă uşurată, parcă fericită că a putut spune unor tovarăşi de încredere ce avea pe suflet.

— Nu şi-au făcut treaba bine. După puţin timp, poate o oră, mi-am recăpătat cunoştinţa. Eram în groapă, înconjurată de femei ucise. Dar eu încă trăiam şi simţeam că ceva în mine se schimbase, că trebuia neapărat să rămân în viaţă, că voiam să trăiesc ca să povestesc toate astea, să le povestesc tuturor, să conving oamenii că totul a fost adevărat... Să-mi răzbun mama, să-mi răzbun logodnicul şi pe toate aceste milioane de fiinţe ucise.

Variaţii ale aceleiaşi teme – gazare, spânzurare, înecare, înfometare şi altele. Dar eu am supravieţuit uneia dintre acestea, am simţit moartea şi pot să povestesc, trebuie să povestesc şi voi povesti!

Tăcu iar şi-i privi pe bărbaţi. Nu vorbeau, aveau chipurile încordate şi ascultau bubuitul tunurilor.

— Zece kilometri, zise Jacques.

Strânseră din dinţi. Încă zece kilometri şi aveau să fie liberi. Nu, nu liberi, fiindcă aveau o datorie, un scop vital care-i unea. Trebuiau să urle în gura mare ce trăiseră. Se simţeau apostolii unei răzbunări atât de temeinice, încât barbaria să fie stârpită pentru totdeauna de pe pământ, încât răzbunarea să purifice lumea şi să o deschidă pentru un nou umanism.

— Eram pe jumătate îngheţată şi aveam dureri de cap puternice, dar am reuşit să ies din groapă. M-am târât până la locul unde Anja se aruncase la pământ. Nu mai era acolo, dar i-am văzut urmele în zăpadă şi am ştiut că a reuşit să se salveze.

Am şchiopătat mai departe, până la barăci. Înăuntru erau cadavrele femeilor care nu putuseră să meargă şi cărora mai mult ca sigur le veniseră de hac după plecarea noastră. Când am ajuns în *Block*-ul 8, baraca bolnavilor de tifos, o bucurie sălbatică mi-a curs prin vine. Baraca trăia. Ca peste tot, nici aici nu-şi duseseră treaba la capăt. *Oscha*-ul se pare că vorbise serios când spusese de dimineaţă: „Bolnavele alea de tifos crapă şi singure!” M-am întins pe paie şi am adormit. Spre seară iar ne-a stat inima în loc: Wehrmachtul! Dar soldaţii nu ne-au făcut nimic. Dimpotrivă. Au golit depozitul din lagăr şi ne-au dat de mâncare şi nişte haine. Când s-a făcut seara, am plecat. Voiam să merg la Birkenau, pentru că mă gândeam că şi Anja trebuie să se fi dus în acea direcţie, sperând să-şi găsească soţul. A fost un drum greu prin zăpadă şi când

s-a făcut lumină, m-am rătăcit, eram deznădăjduită. Un ţăran m-a luat cu el, m-a bandajat şi mi-a dat de mâncare. Am dormit toată ziua. Spre seară, am pornit iar la drum şi acum...

Căpătară impresia că primejdia din partea SS-ului trebuia să se fi încheiat şi că în aceste ultime ore lagărul ar fi putut fi scutit de lupte mai degrabă decât acel sat abandonat. De aceea, câţiva tineri se întoarseră în lagăr. Printre ei, şi Hans. Ajuns în sala lui, a fost privit de parcă era o stafie. Japie, *Stubendienst*-ul olandez, mic de statură, era în culmea fericirii. Trăise cu frica în sân.

Hans se aşează lângă inginerul Gedl.

— Ai avut dreptate să o ştergi, băiete.

— Cum aşa?

— N-ai auzit ce s-a întâmplat ieri? La trei după-amiază a venit o trupă de SS-işti, javrele alea din comandoul de exterminare, îmbrăcaţi în negru şi înarmaţi până-n dinţi. Au intrat în *Block*-uri şi i-au gonit pe toţi afară cu patul puştii. Bătrânul Zlobinsky, săracul, s-a ales cu capul spart. I-au scos afară până şi pe cei mai grav bolnavi, sprijiniţi de *Pfleger*-i şi de ceilalţi bolnavi, care încă se ţineau pe picioare. Apoi ne-au spus nouă că ne putem întoarce înăuntru. Aveau să aducă vehicule să ne ducă la tren şi, atunci când urmau să ne strige iar, să ne aliniem imediat. După asta s-au dus la Birkenau şi au jucat acelaşi teatru. Acolo mulţi nu se puteau ridica din pat. Cu aproximativ o mie de bolnavi din Birkenau au plecat în marş spre Auschwitz. Când au ajuns la câteva sute de metri de lagăr, a venit un vehicul, din care cineva le-a strigat ceva. SS-iştii au sărit în maşină şi s-au făcut nevăzuţi. Cei mai mulţi deţinuţi s-au întors la Birkenau, dar cei care puteau merge mai bine, au continuat drumul până la Auschwitz.

— Aţi aflat ce au strigat din maşină?

— Oamenii care erau chiar lângă ei ne-au spus că au strigat: „*Der Zug ist schon da*”[120]. Am aflat că trebuia să vină un tren la ora şapte ca să-i ducă în siguranţă pe toţi SS-iştii din district. Trenul a ajuns însă cu câteva ore înainte. Acestui fapt îi datorăm toţi viaţa.

— Dar sunteţi atât de sigur că voiau să-i omoare pe toţi?

Gedl îi trimise pe Japie la etaj să cheme pe cineva. Era un om mic de statură. Arăta jalnic, dar cumva ţinuta lui era impunătoare.

— Dr. Weill din Zarni Podebsadi, din Slovacia.

Hans dădu mâna cu el.

— În curând veţi fi acasă.

— Acasă e un termen relativ. Toată familia mea a fost exterminată aici. În fine, ieri am scăpat ca prin urechile acului. Eram doctor în Trzebinia[121], un comando minier la treizeci de kilometri de aici. Şase sute de oameni plecaseră la transport. Eu rămăsesem în urmă cu nouăzeci de oameni, în principal bolnavi. Ieri, în jurul prânzului, a venit o echipă de SS-işti, doisprezece la număr. Pe cei care mai puteau merge i-au aliniat în faţa barăcii. În câteva minute, i-au ucis cu revolverul pe toţi bolnavii rămaşi în paturi. Eram cam patruzeci de oameni care puteau merge. Ne-au pus să facem un rug din saltele de paie şi să punem cadavrele peste ele; un strat de paie, un strat de cadavre şi de fiecare dată când scoteam câte-un nou lot din barăci, opreau cam zece dintre noi şi-i împuşcau şi pe ei. De trei ori m-a întrebat un SS-ist: „N-aţi obosit încă, domnule doctor?” De ce am răspuns de fiecare dată cu „Nu”, nu ştiu. Oricum mi-era totul indiferent! În orice caz, am ieşit

[120] Trenul a venit deja (germ.).

[121] Oraş din sudul Poloniei, unul dintre cele mai mari lagăre din complexul Auschwitz III-Monowitz, oferind în principal forţă de muncă pentru rafinăria de ulei din apropiere.

cu ultimele cadavre din barăci şi, mergând spre rug, a venit la mine un bărbat în civil. Îl cunoşteam din mină, era un supraveghetor de la Gestapo. „Organizasem” cu câteva ocazii nişte medicamente pentru el. „Domnule doctor, n-aţi vrea să vă căţăraţi acolo peste sârma ghimpată?” Am crezut că-şi bate joc de mine, dar ce-aş fi avut de pierdut? Ca prin minune, chiar vorbea serios. M-a lăsat să evadez.

— Da, băiete, adăugă Gedl, ăştia au fost aceiaşi SS-işti care au venit aici după o oră. Îţi dai şi tu seama ce s-ar fi ales de noi. Din fericire, aceşti „eroi” s-au preocupat mai degrabă să fugă ei înşişi cu trenul decât să-şi îndeplinească „datoria”. Oricum, noi toţi suntem în viaţă datorită unui şir de miracole.

— Avem nevoie de zahăr, altfel n-am cum să fac clătite, dictă Japie.

Hans văzuse zahăr pe undeva, în *Block*-ul 14, credea. Luă o pungă şi plecă în misiune. În *Block*-ul 14 nu găsi nimic, aşa că se duce la 13. În subsolul *Block*-ului 13 erau trei bărbaţi. Fumau o ţigară şi erau atât de liniştiţi, de parcă nu se întâmplase nimic. Hans îi salută şi-i întrebă dacă nu era pe undeva zahăr. Cel mai în vârstă zâmbi:

— Aici încă nimic, ieri venit din Birkenau.

Vorbea o germană foarte stricată.

Hans se interesă de unde vine şi dacă nu prefera să vorbească franceză. Mergea mai bine discuţia. Bărbatul se prezentă: Kabeli, sau mai bine zis profesorul Kabeli, căci fusese profesor de litere la Atena. Hans se aşeză lângă bărbaţi. Întrebă în ce comando lucrase profesorul.

— *Sonderkommando*.

Hans tresări. Era prima dată când întâlnea pe cineva care lucrase în *Sonderkommando*. Acum, că totul se terminase, avea să audă cum stătuseră lucrurile de fapt la Birkenau.

Profesorul zâmbi:

— Nu îndrăzniţi să întrebaţi nimic, dar nu mă deranjează deloc să vă povestesc. După ce vă întoarceţi în Olanda, ar fi bine să faceţi cunoscute toate aceste lucruri, aşa este?

— Aţi fost mult timp în *Sonderkommando*?

— Un an. În general, nu rămâi în viaţă decât două sau trei luni, dar eu eram protejat şi m-am strecurat.

— Îmi puteţi povesti ceva despre crematorii?

— Sigur că da. Erau patru crematorii. 1 şi 2 se aflau lângă tren, 3 şi 4 în pădurea de conifere din spatele *Zigeunerlager*-ului, în extremitatea de nord a lagărului. Eu lucram alături de mulţi greci în crematoriile 3 şi 4. Lăsaţi-mă să vă fac o schiţă a crematoriului 3. Veneau câte şapte sute până la o mie de oameni deodată. Toţi amestecaţi: bărbaţi, femei şi copii, sugari şi oameni încărunţiţi, sănătoşi şi bolnavi. De obicei, tinerii şi tinerele în putere erau selectaţi la tren, dar uneori ajungeau la crematoriu transporturi întregi, fără selecţie. Oamenii erau băgaţi mai întâi în camera de aşteptare A, şi după aceea, printr-un gang îngust, în spaţiul B. Acolo atârnau pe pereţi tot felul de lozinci, precum: „*Halte dich sauber*”, „*Vergesse nicht deine Seife*”[122], ca oamenii să aibă până în ultimul moment iluzia că ajung într-o baie. În această anticameră B erau puşi să se dezbrace. În toate cele patru colţuri stătea câte un SS-ist cu o mitralieră. Dar niciodată nu au fost nevoiţi să le folosească, oamenii erau liniştiţi. Chiar şi cei care înţelegeau că îi aştepta moartea simţeau inutilitatea rezistenţei. Dacă lupta împotriva morţii e fără speranţă, măcar suferinţa să fie cât mai scurtă cu putinţă. Uneori – atunci când veneau multe transporturi – se grăbeau. Atunci era nevoie să intervină *Sonderkommando*-ul şi să taie hainele de pe trupurile oamenilor, să le rupă ceasurile de la mână şi să le smulgă bijuteriile de pe degete. Părul lung era tuns, căci părul avea valoare industrială. Astfel,

[122] Rămâi curat! Nu uita săpunul! (germ.).

intra apoi întreaga trupă la „baie”. Era un spaţiu larg, luminat cu neoane. De tavan atârnau trei rânduri de duşuri. După ce erau cu toţii înăuntru, se trântea uşa mare, manevrată electric şi izolată ermetic cu cauciuc. Apoi se desfăşura drama. Gazul se afla în cutii de tinichea, iar în ele grăunţe de dimensiunea bobului de mazăre, probabil cristale de gaz concentrat, cianură de etan, „ciclon”. În tavan erau găuri printre capetele de duş. SS-istul golea cutiile printr-una dintre acele găuri, pe care o închidea imediat la loc. Apoi se forma gazul şi în cinci minute totul se termina. Multe victime probabil nici n-au fost vreodată conştiente de ce li se întâmpla de fapt, dar cine înţelegea încerca să-şi ţină respiraţia şi mulţi au murit de aceea în convulsii.

Nu era mereu la fel: îmi amintesc o zi în care trebuiau să fie gazaţi două sute cincizeci de copii evrei polonezi. După ce au fost dezbrăcaţi, s-au aliniat de bunăvoie într-un lung şir. Intonând *Şema, Israel*, rugăciunea iudaică a morţilor, au intrat în camera de gazare într-o ordine desăvârşită.

SS-istul se uita la ceas, trapele trebuiau să rămână închise cinci minute. Apoi apăsa pe un buton şi la ambele părţi ale camerei de gazare se deschideau – electric – un şir de trape. După ce gazul se dispersa suficient, intrau cei din *Sonderkommando* în camerele de gazare. Aveau la ei bastoane lungi cu nişte cârlige la capete. Cârligul se punea în jurul gâtului victimei şi trupul era târât la crematoriu. Îl vedeţi pe schiţă însemnat cu litera D. Erau patru cuptoare, iar în fiecare cuptor încăpeau câte patru cadavre deodată. Se deschideau uşile mari din fier, iar cărucioarele glisau pe roţi afară. Se puneau cadavrele pe ele şi erau împinse înăuntru. Se închidea uşa şi un sfert de oră mai târziu, totul se termina. Cu cele patru cuptoare ale lor, crematoriile puteau procesa destul de mult. Dar uneori nu

mergea treaba suficient de repede, dar SS-ul se descurca şi în acele situaţii. În spatele crematoriului se săpaseră două mari şanţuri, după cum se vede aici: lungi de treizeci de metri, late de şase metri şi adânci de trei metri. La fund se puneau buşteni mari stropiţi cu benzină. Făceau un foc îngrozitor de mare, care se vedea de la mulţi kilometri depărtare. Într-un astfel de şanţ intrau o mie de cadavre deodată. Arderea dura douăzeci şi patru de ore, apoi puteau pune o încărcătură nouă. Se luase în calcul totul. Era şi un sistem de scurgere. De la şanţuri ducea un şenal la o mică ravenă aflată la distanţă de câţiva metri. Prin acele şenale masa ce ardea aluneca spre ravenă. Vă asigur că am văzut cu ochii mei cum un bărbat care lucra în apropiere de acel rug a coborât în şenal şi şi-a înmuiat pâinea în acea grăsime umană topită, care se scurgea. Numai foame să nu-ţi fie!

La 5 iunie 1944 au venit nişte copii cu un transport special din Ungaria. După cum se întâmpla des într-o perioadă cu multe transporturi, domnii de la SS nici măcar nu aveau răbdare să aştepte cuviincios cinci minute până ce gazul îşi făcea efectul. A trebuit să aruncăm copiii pe jumătate vii în şanţuri. Un grec, Lotsi Mordechai, nu mai putea îndura şi a sărit şi el. La acel moment, mulţi se săturaseră. Alexander Hereirra, tot grec, cu o conformaţie atletică, a plănuit împreună cu trei polonezi şi şase ruşi să distrugă crematoriile 3 şi 4. La câteva zile după sinuciderea lui Lotsi Mordechai, a omorât cu lopata un sergent SS. Planul lor s-a năruit. Hereirra a fost omorât şi expus seara la apel în lagărul D – unde se aflau toate comandourile care aveau de-a face cu exterminările. Cu toate acestea, crematoriul 3 nu a mai funcţionat mult. Pe 2 octombrie 1944 a izbucnit revolta.

A fost un plan pus la cale de cei două sute patruzeci şi trei de greci şi de alte naţionalităţi din *Sonderkommando*.

Reuşiseră să ia de la fabrica Auto Union o mitralieră cu două mii de cartuşe. Benzină aveau din belşug. S-au aruncat pe SS-işti şi i-au doborât, au dat foc crematoriului şi au omorât paznicii de la gard. Din păcate, sute dintre ei s-au răzgândit în ultimul moment, de frică. În zece minute au mobilizat întregul SS de la Birkenau. A fost adus şi SS-ul din Auschwitz şi oamenii noştri, care deja trecuseră de gard, au fost încercuiţi! Douăzeci şi cinci au fost omorâţi pe loc, ceilalţi arşi în ziua următoare, alături de alţi douăzeci din toate comandourile din împrejurimile crematoriului. Polonezii au trădat numele organizatorilor complotului. Sunt mândru că au fost greci, cinci eroi: Baruch, Burdo, Carasso, Ardite şi Jachon.

Pe 24 octombrie au avut loc ultimele „*Kommissionen*”. Pe 12 decembrie 1944 a început demolarea crematoriului. Douăzeci şi cinci de oameni, greci, polonezi şi unguri din *Sonderkommando* au fost aleşi să lucreze la distrugerea lui. Eu m-am numărat printre ei. Din toţi ceilalţi care locuiau în *D-Lager,* nu mai rămăsese nimeni. Noi eram ultimii în întregul lagăr, de aceea la evacuare au uitat de noi, iar eu vă pot povesti toate astea.

— Cum îi vei putea face vreodată să plătească pentru toate astea? a întrebat cineva, după o lungă pauză.

— De plătit nu vor putea, a zis Hans. Putem doar să exterminăm întreaga pleavă SS.

— Înseamnă că tu consideri responsabil doar SS-ul, sau mai bine zis partidul? întrebă Kabeli. Înseamnă că restul poporului e format doar din îngeri?

— Fireşte că nu, recunoscu Hans. Întregul popor german e responsabil. Acum pierde războiul şi se va lepăda de liderii săi. Dar dacă ar fi câştigat războiul, nimeni nu l-ar fi întrebat pe Führer prin ce metode a ieşit biruitor şi unde sunt toţi comuniştii şi evreii.

— Şi ar trebui cumva gazat întregul popor german ca pedeapsă?

— Fireşte că nu, domnule, dar ar trebui exterminaţi toţi cei care au făcut parte din SS, Gestapo şi aşa mai departe, pentru a evita ca mai târziu să iasă din nou la iveală. Restul poporului german ar trebui pus sub curatelă, până ce ajunge la maturitate o nouă generaţie, educată în stil umanist şi eliberată de influenţa militară a aristocraţiei şi a marelui capital. Apoi, poate după mulţi ani, va putea trăi pe propriile picioare un popor german socialist.

În următoarea dimineaţă se auzeau gloanţe şfichiuind zidurile *Block*-urilor. S-au mirat, fiindcă nu se zărea nici un soldat. Hans ajuta în infirmeria *Block*-ului 21 din Sola, la extremitatea de sud a lagărului.

Urmă o explozie enormă, tencuiala căzu de pe tavan, iar mai multe geamuri se spulberară. Privi afară. Râul curgea iute, umflat de dezgheţ. Iar acolo, printre sloiuri, pluteau grinzi şi scânduri, rămăşiţele podului.

— Au aruncat în aer podul!

Înţeleseră că totul se sfârşise acum. Nemţii încercau să încetinească înaintarea ruşilor, însă corpul lor principal trebuia să fie la mulţi kilometri depărtare.

Lagărul era în afara pericolului. Fără ca ei să-şi dea seama, se aflau deja de o zi întreagă în ţara nimănui. După câteva ore sosiră primii ruşi, umblând în costumele lor albe de camuflaj, de parcă nu se întâmplase nimic. Mergeau pe mijlocul străzii, de parcă germanii nu existau. Când îi priviră pe deţinuţi în uniforme, zâmbiră fără vorbe. Se gândeau desigur la părinţii lor omorâţi de *Moffen*, la soţiile lor violate; la ţara lor pustiită. Deţinuţii se gândeau şi ei la soţiile şi copiii lor, la toţi cei pe care n-aveau să-i mai găsească.

Au fost strângeri de mâini, lungi şi recunoscătoare, dar din gâtlejurile sugrumate de emoţie nu se auziră urale.

Acum se schimbase totul. Acum visul devenise realitate. În multe locuri, sârma ghimpată fusese tăiată şi stâlpii doborâţi, iar în acele locuri apăru o vânzoleală plină de viaţă – cai, căruţe şi camioane, intrând şi ieşind din lagăr. Era o vreme splendidă, soarele deja îşi recăpătase forţele, peste tot zăpada topită se prelingea de pe acoperişuri. Părea că natura voia să contribuie la promisiunea unei noi vieţi. Hans nu mai suporta lagărul. Simţea în el o tensiune care-l mâna să zboare precum o pasăre a cărei colivie tocmai se deschisese.

Se duse în direcţia satului Rajsko. Bubuiturile de tun păleau, doar la depărtare se mai auzea tumultul războiului, acolo unde nemţii încercau să formeze un nou front. În scurt timp, ajunse la „*No pasarán*”. Tresări când văzu satul, casa era parţial distrusă de o grenadă. În apropiere se aflau două tancuri germane, unul ars complet. Fără îndoială, ele fuseseră cele care produseseră acest ravagiu. Hans întră în casă. Nu era nimeni. Sufrageria era intactă, dar în bucătărie totul era complet alandala. Acolo găsi rămăşiţele saxofonului. Zâmbi. Ce mai însemna acum pierderea materială?

Totuşi, era neliniştit. Ceva în el îl îndemna să meargă mai departe, tot mai departe, spre un ţel necunoscut. Să meargă până ce, copleşit de oboseală, s-ar fi culcat la marginea drumului, iar totul s-ar fi sfârşit. Astfel, continuă să păşească pe câmpurile încă acoperite de zăpadă. Stratul de nea se subţiase, iar din când în când călca în bălţi. Se udase la picioare şi, în ciuda căldurii soarelui, simţea răcoare şi nesiguranţă.

Brusc, se pomeni în faţa turnului. Nu-şi dădea seama cum ajunsese acolo. Nu plecase nicidecum în căutarea turnului, ci rătăcise pe câmpuri, fără plan, fără ţel. Lemnul era umed şi ici-colo mai era zăpadă. Urcă, dar cu băgare de seamă. Turnul avea trei platforme. Când ajunse pe

prima, privi în jos şi îl învălui un sentiment de nesiguranţă, de frică de înălţime. Simţea cum acel „ceva” îl mâna iar. De data această nu spre depărtare, spre o mare depărtare până ce de oboseală avea să ajungă la capătul puterilor, ci în jos. Un pas greşit şi se vedea întins pe pământ, zdrobit şi mântuit de suferinţa care-l ţinea captiv, alături de Friedel, cea care-i acapara toate gândurile.

Totuşi, se forţă să urce. Era silit, nu avea voie să cedeze în faţa impulsului de a se feri de tensiune. Nu să fugă, ci să lupte. Să continue să lupte tot mereu. „Căci singuri suntem câte unul.” Era poezie. Viaţa mergea mai departe. Sângele care-i curgea prin vene îl obliga să continue, iar picioarele aveau să-i fie părtaşe la urcat. Astfel se căţără mai sus. La început cam nesigur, dar mai târziu dârz, treaptă după treaptă. Deasupra ultimei trepte era un chepeng. Îl împinse şi ajunse pe platforma cea mai înaltă. Simţea biruinţă. Biruinţă în faţa morţii. Era acum sus, deasupra tuturor copacilor şi tuturor caselor din apropiere. I se părea că simte mirosul primăverii adus de vântul blând care adia peste creştetul său.

Lagărul nu era departe. De acolo vedea bucăţile rupte din zidurile albe. Iarăşi se simţi biruitor, stând la acea înălţime şi privind acel lagăr din care nu ar fi crezut să scape. Ceva mai la stânga se afla Birkenau. Era copleşitor. Chiar şi de acolo, unde întreaga lume era la picioarele lui, unde privirea sa părea să atingă depărtări nemărginite, Birkenau lăsa o impresie măreaţă. Aşa şi fusese. Fusese munca unei măreţii demonice. În acel loc fuseseră ucişi mai mulţi oameni decât în oricare alt loc din lume. Acolo dominase un sistem de exterminare de o perfecţiune fără egal. Dar nici ea desăvârşită, căci altfel el nu s-ar fi putut afla acolo, el n-ar mai fi fost în viaţă. De ce trăia? Ce-i dădea dreptul să trăiască? Cu ce era el mai bun decât toate milioanele de oameni care pieriseră?

Faptul că el nu împărtăşise destinul celorlalţi i se părea de o cruzime impenetrabilă. Însă îşi aminti vorbele acelei tinere din „*No pasarán*”: „Trebuie neapărat să rămân în viaţă ca să povestesc toate astea, să le povestesc tuturor, să conving oamenii că totul a fost adevărat...”

Privirea îi rătăci spre sud. Câmpurile încă acoperite de zăpadă se întindeau în acea lumină limpede de început de primăvară. Însă acolo, în sud, orizontul nu era nesfârşit. Acolo, privirea lui nu atingea depărtări necunoscute, acolo era un ţinut unde ochii lui nu puteau pătrunde. Orizontul era obturat la sud de Beskizi şi viziunea îi apăru din nou: Friedel. Apucă balustrada, ar fi vrut să-şi înfigă degetele în lemn, aşa cum ea strânsese cândva zăbrelele din ferestrele *Block*-ului 10. Atunci priviseră împreună câmpurile îndepărtate. Acum erau despărţiţi. El era aici, ea era acolo, unde viziunea i-o înfăţişa, de parcă la orizont nu era conturul munţilor, ci formele trupului ei.

Întreaga lume era deschisă în faţa lui, doar acolo n-avea să ajungă nicicând, era veşnicul inaccesibil. Cândva stătuseră unul lângă celălalt, iar tânjirea inimilor îi purtase spre acei munţi. Acum ea era departe de el, inaccesibilă precum fuseseră cândva munţii din depărtări.

Acum era singur.

Dar nu pe deplin, căci încă mai avea imaginea ei în faţa ochilor. Acea viziune avea să rămână vie în el pe veci. Avea să-şi ia forţa din ea, pentru orice ar fi însemnat datoria lui în viaţa viitoare. Astfel, ea avea să existe în el. Astfel, viaţa lor nu va fi fost în zadar, iar sufletul său avea să trăiască prin el, deşi trupul ei se odihnea acolo, în ceaţa munţilor albaştri.

Cuvânt de încheiere din partea familiei de Wind

Viaţa lui Eddy de Wind

Cum au ajuns Eddy şi Friedel în Westerbork? Ce s-a mai întâmplat cu Eddy după ce Armata Roşie a eliberat lagărul de la Auschwitz? Şi ce s-a petrecut cu Friedel? În acest cuvânt de încheiere răspundem la aceste întrebări, şi nu numai.

Despre copilăria lui Eddy nu se cunosc prea multe, fiindcă nu-i plăcea să vorbească despre ea. Tristeţea pe care o simţea pentru tot ce dispăruse îl copleşea repede. Auschwitzul ocupa un loc central în viaţa lui, reprezentând evenimentul în jurul căruia gravita tot restul. Exista perioada dinainte de Auschwitz, Auschwitz şi viaţa de după Auschwitz.

Înainte de Auschwitz

Eliazar de Wind, numit Eddy, se naşte la 6 februarie 1916 la Haga, pe strada Piet Hein. Este singurul copil al unei familii evreieşti, fiul lui Henriëtte Sanders şi al lui Louis de Wind. Părinţii lui deţin mai multe prăvălii de succes şi fac comerţ cu porţelan. Sunt foarte ocupaţi, Eddy creşte mai mult alături de guvernante. Religia nu joacă un rol esenţial în familie. Părinţii nu sunt practicanţi şi se sustrag regulilor iudaismului. Născut într-o familie de evrei

bine integrată în societate şi prosperă, care aparţine clasei mijlocii, micul Eddy primeşte un start bun în viaţă.

Când Eddy are doar trei ani, moare tatăl său, Louis, din pricina unei tumori la creier. Dar nenorocirile nu se opresc aici. În aceeaşi perioadă, Eddy varsă pe el un ibric cu apă fierbinte şi este internat o jumătate de an în spital pentru arsuri grave. Rămâne cu cicatrice mari pe faţă şi piept.

Mama se recăsătoreşte cu Louis van der Stam, dar şi el moare în 1936 din pricina unui infarct. Eddy are douăzeci de ani şi studiază medicina la Universitatea din Leiden. Henriëtte se căsătoreşte apoi cu Louis Zodij, pe care Eddy îl porecleşte Louis al III-lea. Dintr-o căsătorie anterioară, acesta are un fiu de doisprezece ani, care se mută în casa lor. Numele lui este Robert Jacques. Împreună cu cel de-al treilea soţ, mama lui Eddy este deportată la Auschwitz, unde amândoi sunt ucişi. Aceeaşi soartă îl aşteaptă şi pe Robert Jacques.

Evenimentele din copilărie îl leagă puternic de mama sa. În 1942, în timpul războiului, această strânsă legătură devine evidentă. Eddy e inteligent şi interesat de lumea înconjurătoare. Din fericire, necazurile din copilărie nu-l împiedică să-şi construiască o viaţă socială reuşită. Se întâlneşte în mod regulat cu prietenii, pentru a discuta în orele serii despre evenimentele mondiale. Subiectele preferate de discuţie sunt Nietzsche, Freud, Marx şi ideologia comunistă. Prietenii îi spun „Cap de ou”, după forma figurii lui.

După ce-şi ia bacalaureatul, începe studiile de medicină la Leiden. De mic voia să se facă doctor. Îşi motivează alegerea spunând că suferea puternic de astm când era copil şi adora când mama îl „doftoricea”. Eddy are rezultate bune la facultate şi se bucură de viaţă. Îşi face o iubită, o fată creştină, şi seara are deseori concerte cu trupa de jazz Rhythm Rascals, în care cântă la clarinet. Îi

place foarte mult să-şi petreacă zilele libere navigând în barca cu pânze.

Părinţii lui Eddy provin din familii evreieşti numeroase. Unele rude lucrează în industria diamantelor, dar cei mai mulţi conduc mici afaceri de succes şi muncesc din greu. Fiindcă în aceste familii nu se obişnuia ca tinerii să meargă la facultate, toţi sunt mândri de realizările lui Eddy.

Deşi ameninţarea nazismului se simţea în Ţările de Jos încă de la începutul anilor 1930, viaţa lui Eddy era senină, iar invazia şi ocupaţia germanilor trebuie să-l fi zdruncinat puternic.

Războiul

La începutul lui 1941, ocupaţia germană impune universităţilor din Ţările de Jos să excludă toţi angajaţii şi studenţii de origine evreiască. Cu ajutorul profesorilor, Eddy reuşeşte să-şi finalizeze studiile mai devreme şi devine ultimul evreu din Leiden care-şi ia diploma de absolvire. Pleacă la Amsterdam, unde îşi face rezidenţiatul în psihanaliză, în secret, acasă la profesorii săi. Locuieşte într-o casă patriciană de pe Nieuwe Herengracht, un canal elegant şi liniştit chiar în afara cartierului evreiesc. Acolo, în inima Amsterdamului, locuieşte înaintea celui de-al Doilea Război Mondial cea mai mare parte a celor optzeci de mii de evrei ai oraşului.

Ocupaţia germană strânge laţul tot mai mult în jurul comunităţii evreieşti, iar Eddy îşi face griji, fiindcă este convins că în cele din urmă germanii vor pune în aplicare teoriile pe care Hitler le formulase deja de ceva timp în *Mein Kampf*. Chiar şi aşa, prima lui arestare îl surprinde. În zilele de 22 şi 23 februarie 1941 nemţii ridică de pe străzile Amsterdamului 427 de tineri evrei. Eddy se

numără printre ei. Razia, prima din timpul războiului, vine ca o măsură de represalii pentru moartea lui Hendrik Koot, membru al NSB (Mişcarea Naţional-Socialistă) şi al WA (*Weerbaarheidsafdeling*, grupul de comandă al partidului nazist din Ţările de Jos), omorât într-o luptă de stradă cu Rezistenţa neerlandeză, alcătuită din evrei şi din persoane fără origini evreieşti. Într-un articol din ziarul NRC *Handelsblad* din 1981, Eddy relatează evenimentul: „Plecasem în oraş să-mi iau bicicleta [...]. Undeva în cartierul evreiesc am fost oprit de un soldat german: «*Bist du Jude*?»[123] De ce am răspuns «Da»? Dacă aş fi răspuns: «*Mensch, du bist verrückt! Ich ein Jude*?!»[124], mi-aş fi salvat pe moment viaţa, în felul ăsta mi-o pusesem în joc”.

Împreună cu ceilalţi tineri arestaţi este dus într-o piaţetă dintre două sinagogi, astăzi Jonas Daniël Meijerplein. Acolo soldaţii germani i-au pus să stea pe vine şi i-au bătut, după care i-au dus cu un camion într-un lagăr de deţinuţi din Schoorl. După sosire, tiparul s-a repetat şi au fost bătuţi din nou, dar de data asta cu mai multă violenţă. În timp ce alergau printre rânduri de soldaţi, erau loviţi cu patul puştii.

Pentru Eddy, nesiguranţa şi frica erau mai rele decât bătăile, fiindcă, la fel ca toţi ceilalţi, nu ştia ce destin va avea. Cei patru sute douăzeci şi şapte de bărbaţi sunt „examinaţi”, iar cei prea bolnavi, scutiţi de la transporturi. Eddy îşi vede şansa cu ochii. La fel ca mai târziu, la Auschwitz, are avantajul că e medic. Cunoaşte simptomele de tuberculoză şi, datorită astmului, poate simula că suferă de acea boală contagioasă. E eliberat, împreună cu alţi doisprezece consideraţi prea „bolnavi” pentru transport. Alergând din răsputeri, în zigzag, de frică să „nu

[123] Eşti evreu? (germ.)

[124] Omule, eşti nebun! Eu, evreu?! (germ.)

fie împuşcat pentru tentativă de evadare”, îşi recapătă temporar libertatea. Ceilalţi patru sute cincisprezece bărbaţi sunt deportaţi la Mauthausen, o carieră de piatră din Austria. Doar doi dintre ei au supravieţuit războiului. Nici cei eliberaţi nu au avut o soartă mai bună. Din câte se ştie, din cei doisprezece consideraţi inapţi pentru transport, doar Eddy a supravieţuit.

Această primă razie a condus la ceea ce avea să se numească „Greva din februarie”. Mulţi locuitori ai Amsterdamului nu erau dispuşi să accepte ce se întâmplă cu evreii „lor” şi, sub îndrumarea partidului comunist, decid să răspundă raziei refuzând să mai muncească. Este o faptă de un curaj nemaicunoscut. După cum din păcate era de aşteptat, greva este înăbuşită violent.

La comemorarea anuală a „Grevei din februarie” se spune mereu că doar doi bărbaţi au supravieţuit raziei care a precedat-o, şi anume Max Nebig şi Gerrit Blom. Eddy nu este numit. Probabil fiindcă nu aparţine grupului celor patru sute cincisprezece deportaţi la Mauthausen. Oricare ar fi motivul, pe Eddy l-a surprins întotdeauna această tăcere.

După eliberarea lui de la Schoorl, Eddy încearcă pe cât posibil să-şi reia viaţa. În 1942 lucrurile devin prea ameninţătoare pentru el; părăseşte Amsterdamul şi se ascunde la prieteni de-ai mamei lui din Haga. Cum se împacă foarte greu cu statul numai în casă, gazda sa se gândeşte la o soluţie: Eddy poate să fugă în Elveţia. Pleacă la drum împreună cu iubita lui, care între timp îi devenise logodnică. Dar încă de la prima escală, la Anvers, totul se complică. Nu reuşesc să găsească locul în care trebuie să-şi anunţe sosirea, probabil din cauza unei greşeli de pe biletul cu adresa. După căutări fără succes de câteva zile, se întorc în Ţările de Jos.

Aceasta este varianta povestită de Eddy. Nu ar fi exclus nici să-şi fi sabotat singur fuga. Legătura cu mama lui era atât de puternică şi profundă, încât poate că nu a vrut să o lase în urmă. La scurt timp după întoarcerea lui se întâmplă ceva ce ar putea susţine această teorie.

Mama sa e arestată şi trimisă la Westerbork. Consiliul Evreiesc, instituţia care mijlocea contactul dintre ocupaţia germană şi evreii neerlandezi, caută tocmai în acea perioadă medici evrei care să muncească voluntar în Westerbork. Acceptând, medicii primesc garanţia că nu vor fi deportaţi şi vor putea rămâne acolo, ba mai mult, că o dată la două săptămâni vor putea merge acasă, ca nişte oameni „liberi”. Eddy se prezintă voluntar, punând condiţia ca mamei lui să-i fie permis să rămână în lagărul din Ţările de Jos. Promisiunea se dovedeşte fără fond. Câteva zile mai târziu, când Eddy ajunge în Westerbork, află că mama sa fusese deja deportată la Auschwitz.

Westerbork este un loc bine întreţinut, cu o administraţie funcţională formată în principal din evrei. Mâncare e de ajuns şi există felurite dotări, spre exemplu un spital şi un teatru. Însă fireşte că cei care conduc sunt naziştii, iar săptămânal se organizează câte un transport în care pleacă câte o mie de evrei spre est. În marfarul care-i duce spre Polonia aud pentru prima oară numele Auschwitz.

Eddy este unul dintre medicii de vază ai micului spital din Westerbork şi munceşte enorm. Neînchipuit de grea i se pare una dintre sarcini: trebuie să „examineze” deţinuţii ce urmează să fie deportaţi. Cei care sunt prea bolnavi, rămân. De fiecare dată, deţinuţii îl imploră să declare rude sau cunoscuţi inapţi pentru transportul impus. Medicii trebuie să efectueze aceste „examinări” cu atenţie, fiindcă munca şi deciziile lor sunt controlate în mod regulat de germani. Această sarcină imposibilă îl

torturează puternic pe Eddy şi la mult timp după încheierea războiului. Chiar şi după război, diferiţi oameni l-au învinovăţit pentru că nu le-a salvat o rudă de la deportare.

Eddy lucrează în spital alături de infirmiera Friedel – Frieda – Komornik, în vârstă de optsprezece ani. Era originară din Germania şi ajunsese în lagăr după încercări anevoioase de a fugi. Eddy şi Friedel se îndrăgostesc, iar el rupe logodna. Pentru a putea fi împreună cu Friedel trebuie să se căsătorească, lucru permis în Westerbork. Astfel, devin soţ şi soţie. Luni întregi locuiesc într-un separeu izolat doar prin nişte panouri din carton de sala bolnavilor. Situaţia nu poate fi numită chiar ideală pentru un cuplu de tineri însurăţei. Dar se au unul pe celălalt şi, mai ales în acele circumstanţe, sunt fericiţi. Până ce destinul îi cheamă şi pe ei. În ciuda promisiunilor date de Consiliul Evreiesc, Hans şi Friedel sunt deportaţi la Auschwitz pe 14 septembrie 1943.

Auschwitz

Eddy îşi scrie într-un caiet experienţele imediat după plecarea nemţilor, iar acest text se află în această carte. Soţiei şi copiilor săi le dă uneori mai multe detalii despre ceea ce s-a întâmplat. Suferea din pricina sentimentului de vinovăţie cunoscut de toţi supravieţuitorii: de ce am supravieţuit eu, şi ceilalţi nu? Pe lângă norocul de neînchipuit din diferite rânduri, dragostea şi dorinţa de a fi alături de Friedel sunt cele care l-au îndemnat să meargă mai departe.

Unul dintre punctele forte ale cărţii *Auschwitz, ultima staţie* este faptul că a fost scrisă încă din timpul războiului,

când Eddy se afla în lagăr. Textul nu a fost modificat sau influenţat de amintirile care pe parcurs s-au schimbat sau de descoperiri făcute după eliberare. Povestea este astfel autentică şi capătă o valoare istorică de însemnătate.

Deseori cartea te pune în faţa unor întrebări dificile. Un exemplu grăitor este povestea lui Eddy despre momentul în care starea de sănătate a lui Friedel se deteriorează puternic. Discută cu *Lagerarzt*-ul şi-l roagă să-i salveze viaţa. Pare o solicitare absurdă într-un loc menit, dimpotrivă, să ucidă cât mai mulţi oameni, iar acceptul medicului-şef este cu atât mai surprinzător. Mai ales dacă ne gândim cine era acel medic – şi anume Josef Mengele. Un nume care atunci nu le spunea deţinuţilor prea multe, motiv pentru care lui Eddy nu i s-a părut necesar să-l menţioneze. Omul din spatele acestui nume este însă considerat acum unul dintre cei mai mari criminali de război din istorie. Un gând tulburător. Mai ales când înţelegem că acei călăi de la Auschwitz nu au fost animale sau fiinţe de pe altă planetă, ci oameni obişnuiţi, capabili de hotărâri „umane”.

Îl transformă această întâmplare pe Mengele într-un om mai puţin malefic decât a fost? Răspunsul la această întâmplare îl dă chiar Eddy în discuţia lui cu Friedel despre deciziile aparent inexplicabile şi inconsecvente, deşi binevoitoare pe care le iau uneori SS-iştii mai în vârstă: „Nu cred că asta-i scapă de vină, reflectă Hans. Dimpotrivă, tinerii sunt crescuţi cu ideologia *Boden und Blut*, ei n-au cunoscut altceva. Dar tocmai bătrânii, precum *Lagerarzt*-ul, arată prin aceste mici gesturi că în ei încă se ascund urme ale educaţiei anterioare. Ei au învăţat altceva şi, prin urmare, ar fi putut să rămână oameni. De aceea poartă o vină mai mare decât tinerele vite naziste, care n-au trăit nimic mai bun.”

Cu alte cuvinte, tocmai fiindcă Mengele îi ajută, demonstrând astfel că ştie ce înseamnă umanitatea, comportamentul lui de la Auschwitz este cu atât mai condamnabil.

Cartea se încheie cu eliberarea Auschwitzului în ianuarie 1945. În postfaţa ediţiei din 1980 a cărţii, Eddy descrie ce s-a întâmplat apoi.

„După ce SS-ul a forţat cea mai mare parte a deţinuţilor să plece în marşurile morţii către lagăre din inima Germaniei, au rămas în infirmeriile din Auschwitz câteva mii de bolnavi. La puţine zile după ce primii ruşi au intrat în lagăr, a sosit o doctoriţă-maior. Mie mi s-a cerut să rămân până ce ultimii bolnavi olandezi (asta dacă nu urmau să moară oricum) aveau să fie duşi în Rusia – şi de acolo în Olanda. Timp de trei luni am efectuat tot felul de proceduri medicale dificile, amputări şi mici operaţii, care, de fapt, îmi depăşeau substanţial competenţele. Aveam zile pline şi mâncam în exces fasole cu pui din conservele americane. În plus, găsisem în *Canada* (depozitul tuturor posesiunilor evreilor) o haină de blană pe care am vândut-o la o piaţă improvizată. [...] Cu acei bani am putut cumpăra în ultimele cinci luni din Auschwitz, precum şi în Rusia, multe ouă şi smântână, astfel încât m-am întors în iulie în Olanda bine hrănit. Care era starea mea psihică, nu mai ştiu. Să reconstitui şirul evenimentelor după atâta timp e o îndeletnicire precară. [...] Îmi amintesc foarte clar cum imediat după venirea ruşilor, noi, deţinuţii, ţopăiam pe rând pe un portret de-al lui Hitler scos dintr-o clădire a administraţiei. Nu ştiu ce simţeam făcând asta. Presupun că mi s-a părut mai degrabă ridicol decât că m-am bucurat că-mi satisfac astfel ura. [...] Sunt sigur însă de următorul gând: «Trebuie să spun tuturor ce s-a întâmplat aici. Dacă voi consemna asta acum şi toată lumea va şti, nu se va

mai întâmpla niciodată». În acelaşi timp, îmi doream să trag o linie sub toate aceste experienţe, de parcă m-aş fi putut elibera de tot ce mă bântuia, mutând întâmplările pe hârtie. A fost o iluzie. Am făcut rost de un caiet gros – încă îl am – în care la marginea patului din fosta *Polenstube* am scris zilnic cu litere minuscule povestea fără sfârşit. În comparaţie cu însemnările şi scenariile actuale pentru televiziune, în legătură cu care criticii – eventual din neîncredere – ar putea sugera că e vorba despre falsificarea amintirilor, nimeni nu se poate îndoi de faptele şi situaţiile descrise în cartea mea."

După eliberarea Auschwitzului mai durează câteva luni până ce războiul se încheie şi în Ţările de Jos. Eddy se alătură armatei ruse şi mai rămâne câteva luni la Auschwitz pentru a îngriji bolnavii, iar apoi urmează armata pe front pentru a asista soldaţii răniţi. În tot acest timp, nu ştie dacă Friedel mai trăieşte. La început e convins că a murit în timpul marşului foamei care a luat-o de lângă el din Auschwitz. Când încep să circule prin Europa de Est poveşti despre marşurile morţii, află că există şi supravieţuitori şi îşi recapătă speranţa. Pe 23 mai, imediat după ce Ţările de Jos sunt eliberate, trimite o scrisoare Crucii Roşii din Olanda de la Cernăuţi, din Ucraina, care făcea parte atunci din Uniunea Sovietică. Adaugă şi o scrisoare către Friedel, în speranţa că mai trăieşte şi Crucea Roşie va reuşi să o găsească. Scrisoarea e plină de dorinţă şi nesiguranţă.

„Singura mea dragoste,

Tot ce sper este că trăieşti şi că vei primi scrisoarea mea. Dacă eşti în viaţă, nu-ţi face griji. Mi-e teamă că nu voi ajunge acasă într-o clipită, dar când mă voi întoarce, ne vom revedea în cele din urmă... Tânjesc cu tot sufletul după tine. La câteva luni după eliberarea mea, mă

simţeam foarte rău. Deveniseşi o obsesie pentru mine şi aproape că mă transformasem într-un *Muselmann*, dar acum sunt într-o stare mai bună.

Am speranţă – altfel nici nu aş scrie această scrisoare –”

După ce, într-un sfârşit, Ţările de Jos sunt eliberate, Eddy îşi doreşte să se întoarcă acasă cât mai repede. Urmează o lungă călătorie prin Europa de Est, apoi pe Marea Mediterană. Dacă Eddy a plecat din Olanda într-un marfar, întoarcerea lui are loc într-un tren de pasageri. Din Marsilia, trecând prin Germania, ajunge la 24 iulie 1945 la graniţa neerlandeză. Este plasat într-un centru din oraşul Enschede. Fiindcă nu are acte, este chestionat de un angajat al Crucii Roşii. Mai întâi îşi dă datele personale, numele şi locul în care a fost. Iar apoi se petrece miracolul. Funcţionarul Crucii Roşii îl întrerupe să-i spună că venise şi o doamnă de Wind cu scurt timp înainte, de la Auschwitz. Este internată într-un spital din zonă. În ziua întoarcerii lui Eddy în Ţările de Jos se reîntâlneşte cu Friedel.

După Auschwitz

Friedel şi Eddy s-au întors din război puternic marcaţi. Eddy mai ales psihic, dar Friedel şi fizic. A devenit sterilă şi a mai suferit şi mulţi ani după aceea. Aproape toate rudele şi toţi prietenii lor au fost ucişi, iar o casă la care să se întoarcă nu exista. Ţările de Jos sunt atât de preocupate de reconstrucţie, încât povestea lor primeşte prea puţină atenţie.

Eddy şi Friedel îşi reiau viaţa cu vitejie. Eddy vinde puţinele posesiuni rămase familiei după război, iar cu aceşti bani îşi construiesc o casă la marginea Amsterdamului. Eddy îşi continuă studiile de psihanaliză şi-şi deschide propriul cabinet. Auschwitzul îl însoţeşte în

toate activităţile sale. Se specializează ca psihanalist în tratarea persoanelor cu traume grave de război. Încă din 1949 publică pe acest subiect lucrarea de referinţă *Confruntarea cu moartea*, în care este descris pentru prima dată sindromul *KZ* (sindromul vinii supravieţuitorului).

Suferinţa comună, povara traumei lor, se dovedeşte a fi în cele din urmă prea mare ca relaţia lui Eddy şi Friedel să reziste. În 1957, la doisprezece ani după Auschwitz, se despart.

La cursurile de desen, Eddy îşi întâlneşte cea de-a doua soţie. O femeie cu un altfel de trecut. Vine din Amsterdam, e mai tânără şi nu este evreică. Au împreună trei copii.

Eddy este întreprinzător şi lucrează din greu, dar traumele pe care le duce în spate îl copleşesc deseori. Primeşte de mai multe ori tratament, printre altele şi în clinica renumitului profesor în psihiatrie Jan Bastiaans, care e specializat în traume de război. Este supus, spre exemplu, unui tratament experimental cu psihedelice ca mijloc de a procesa trecutul traumatizant.

Durerea şi suferinţa vin uneori de unde nu te aştepţi. Unora nu le face o bună impresie că Eddy s-a despărţit de o femeie pe care a cunoscut-o în lagăr şi alături de care a trăit atâtea. În plus, căsătoria lui cu o tânără fără origini evreieşti este interpretată de o parte din comunitatea evreiască drept trădare. În fiecare an, Eddy participă la întâlnirile de comemorare ale Comitetului Neerlandez Auschwitz. Deşi pentru o parte dintre ei Eddy este un erou care şi-a dedicat viaţa profesională pentru ajutorarea victimelor, unii îi întorc spatele pentru această „trădare”.

Eddy publică în mod regulat şi este un vorbitor apreciat la congresele internaţionale, mai ales la cele dedicate urmărilor târzii ale traumelor de război. Are la fel de mult succes şi cu a doua specializare, sexologie. Pentru a da

câteva exemple, Eddy a fost unul dintre fondatorii primii clinici pentru avorturi din Ţările de Jos, iar în 1969 a publicat o lucrare de ansamblu despre diferitele preferinţe sexuale, cu titlul *Variaţie sau perversitate.*

În ultimii săi ani, Eddy înţelege tot mai bine că traumele nu se opresc odată cu cei direct implicaţi, ci că sunt transmise de către „supravieţuitori" următoarei generaţii. Înfiinţează o fundaţie denumită *Stichting Onderzoek Psychiatrische Oorlogsgevolgen* (SOPO, Fundaţia de Cercetare pentru Urmările Psihiatrice ale Războiului) care culege date despre acest subiect şi efectuează cercetări. Este un proiect ambiţios, ce reuşeşte să atragă mulţi specialişti din întreaga lume.

În 1984, cu patru ani înainte să moară, primeşte recunoaşterea casei regale şi este numit ofiţer al Ordinului Orania-Nassau. Distincţia aceasta înseamnă nu doar apreciere pentru munca depusă, ci îl convinge şi că supravieţuirea lui nu a fost în zadar.

Munca în cadrul fundaţiei SOPO este solicitantă, iar Eddy suferă un infarct puternic. Urmează o perioadă dificilă, în care devine tot mai slăbit. Confruntarea cu moartea iminentă îl duce înapoi la Auschwitz. Eddy este copleşit de frici teribile şi de coşmaruri. După aproximativ o lună de luptă, inima lui bolnavă cedează. Moare la 27 septembrie 1987, la vârsta de şaptezeci şi unu de ani.

Eddy în copilărie, în două fotografii, din 1916 şi 1918. În cea de jos, e alături de mama sa, Henriëtte.

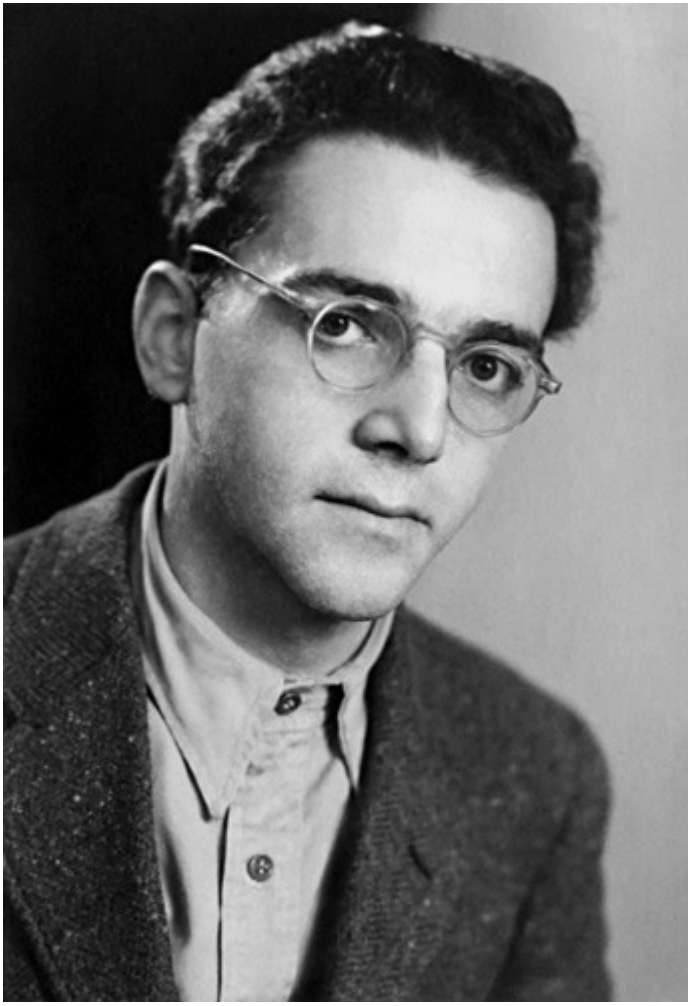

Eddy în studenţie, probabil în 1939.

Înainte de război, în barcă, în zona oraşului Haga.

RYTHM'
RASCALS

Eddy a fost un clarinetist şi saxofonist talentat. Înainte de război cânta deseori cu trupa sa, Rythm Rascals.

În 1933, familia de Wind sărbătoreşte cincizeci de ani de căsnicie a bunicilor paterni ai lui Eddy, aici în picioare, în spate.

Fotografie făcută în mai 1943, la Westerbork, la căsătoria lui Eddy şi Friedel. Nici un membru al familiilor lor nu a fost prezent.

După eliberarea Auschwitzului, un grup de supravieţuitori din întreaga Europă rămân mai departe în lagăr. Tinerele din această fotografie provin din fosta Iugoslavie. Eddy este în picioare, în spate. Se pregăteşte să ţină un discurs în faţa Armatei Roşii.

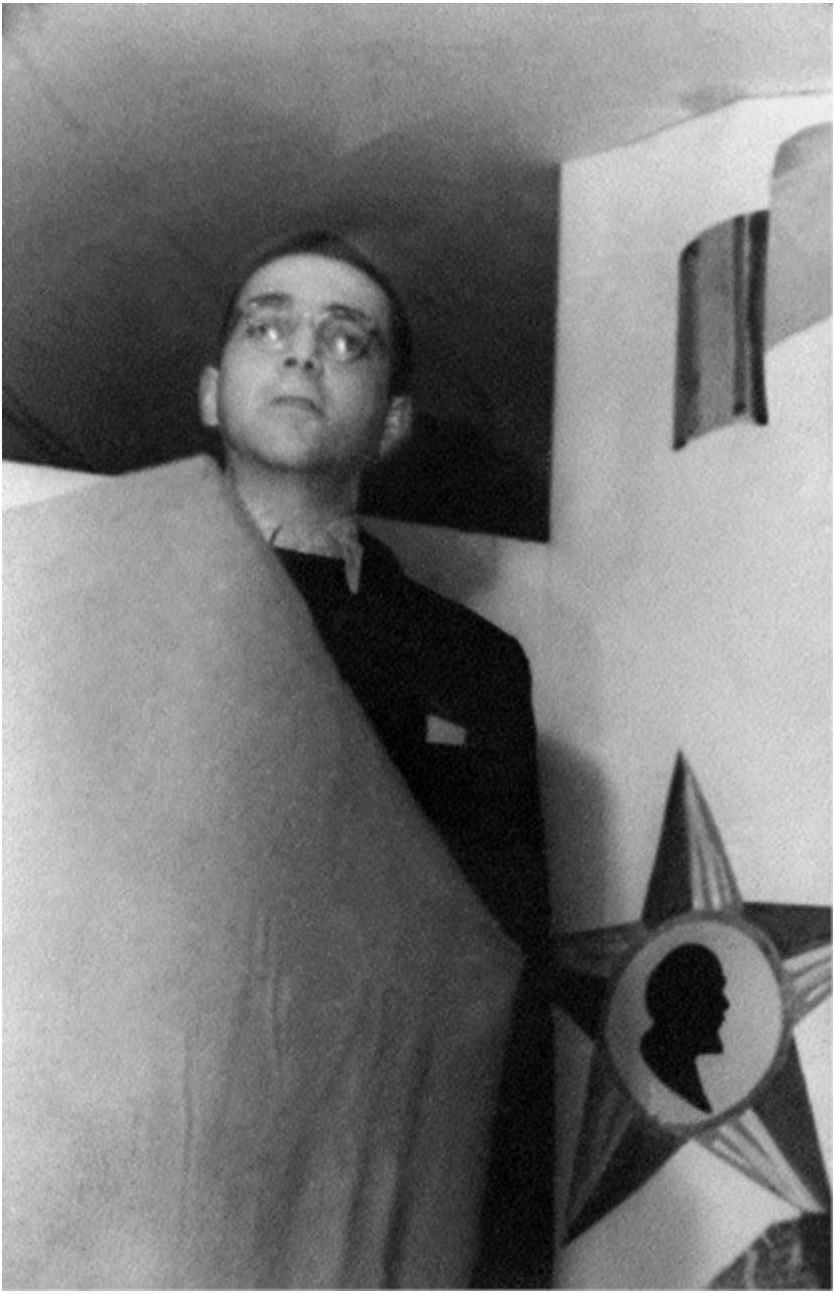

În caietul lui Eddy se găseşte şi textul discursului ţinut în faţa Armatei Roşii. Acesta nu a fost scris de Eddy, dar în această fotografie poate fi văzut rostindu-l, în data de 23 februarie 1945.

Eddy la şaptezeci de ani, cu un an înainte de a muri, în cabinetul său. (*Foto: Jeroen van Amelrooy*)

groot aantal motieven, en allerhand toevallige factoren, als bijv. ziekte en dood, uit te schakelen. Daarom motiveren we negatief: Een je berekenen volgens de wetten der statistiek."

"Maar Prof," riep Hein in de rede, "het is toch al een vooruitgang, een zo'n experiment te analyseren zonder van zijn tijd. Dat experiment is alleen maar de perverse lievelingswens van een man, die zijn medemensen bij hun schaarse uren wilde begaan slaan. Het is flink met experimenteren als met alle rare zaken."

"Mijn jongen," hernam de Prof hem toe, "het zelfbelijf mijn tijd vergeldt onder dat eenvoudige voorbeeld, bewijst het aan met feiten. Niemand van de Duitse chemie, ja zelf maar de hele Duitse wetenschap sinds 1933 zeer haar later is als je het niet uitsluitend in wetenschappelijk verder de Europa neemt.

Een groote factor hierbij maken blijft het wegen van alle feodale gebruiken. In de geschiedenis der Duitsche wetenschap is het aantal Joodsche en buitenlandsche geleerden opvallend. Almaal ook veel Talen. Bref je onder de Duitsche geleerde aan. Menselijke als Opperman voordeden doorwinnen jaarmaand en gepaseerd een felgeeuw van Duitsch landsvuur & vooruitzicht."

"Maar als Hitler nu eens niet de Joden en uitgeschopt zou hebben."

"Dan zou de Duitsche wetenschap niet veel meer vooruitgeschakeld hebben." +1

Ik kaatste maar een lang

1 en die gedrongen groote figuren die leven van Zuiver Duitsche afgrijselijke Hitler niet van hun Duitsche zijn niet uitgeschakeld zijn. Duck maar een van Duitsche die aan het N.S. als apostel wordt genoemd.

[illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [

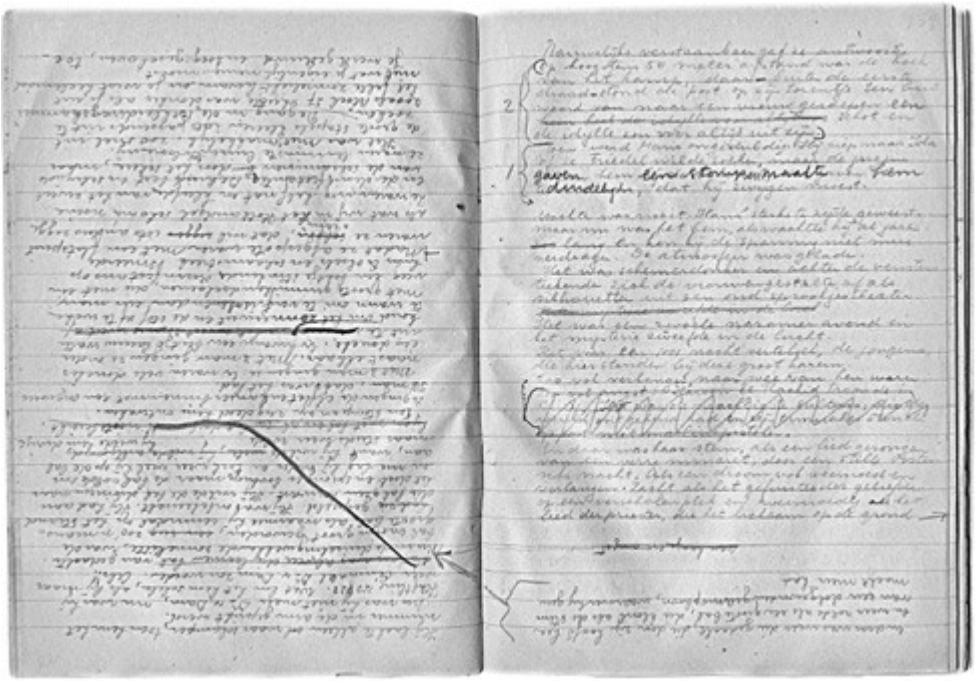

Pagini din caietul pe care Eddy l-a folosit ca să scrie la Auschwitz.

Notă asupra acestei ediţii

După întoarcerea în Ţările de Jos, Eddy îşi dă seama că oamenii sunt atât de bucuroşi că războiul s-a sfârşit, încât nu mai rămâne loc de interes pentru relatările despre lagărele de exterminare. În prim-plan este acum reconstrucţia. Decide totuşi să-şi ducă la bun sfârşit intenţiile şi la scurt timp după război povestea sa este publicată. Textul scris la Auschwitz în câteva săptămâni pe marginea patului este preluat aproape în formă iniţială, iar la începutul lui 1946 *Auschwitz, ultima staţie* apare la editura comunistă De Republiek der Letteren. Din păcate, editura dă rapid faliment, iar în scurt timp cartea nu mai este disponibilă şi cade în uitare. Colegii supravieţuitori ai lui Eddy continuă totuşi să privească *Auschwitz, ultima staţie* drept una dintre cele mai importante cărţi despre Auschwitz.

Preocupat de refacerea propriei vieţi, Eddy decide să lase deoparte cartea. Abia în anul 1980 întreprinde un nou efort, iar cartea este reeditată integral de editura Van Gennep. Motivul pentru care Eddy doreşte să o publice din nou este mai puţin vesel. Începe să-şi facă griji tot mai mari în privinţa a ceva ce spera să nu mai trebuiască să trăiască niciodată: reînvierea lipsei de toleranţă şi a violenţei politice în Occident, şi nu numai.

Pentru el, *Auschwitz, ultima staţie* nu era neapărat o dare de seamă istorică, în care încheia socotelile cu ceea ce se întâmplase, ci mai degrabă o istorie cu valoare universală, care arată cum unii oameni, aflaţi în circumstanţe cât mai lipsite de umanitate cu putinţă, continuă să se sprijine reciproc, să se iubească şi reuşesc să ţină vie o anumită libertate a forţei spirituale. Este şi o poveste care demonstrează cum lipsa de toleranţă şi sentimentele de superioritate dusă la extrem pot conduce la acţiuni dintre cele mai greu de închipuit.

Editura Van Gennep începe să aibă probleme financiare şi cartea nu mai este menţinută pe piaţă, iar povestea lui începe să fie uitată. Asta însă nu înseamnă că Eddy şi-o scoate din memorie. Îi este din ce în ce mai limpede că este important ca toată lumea să citească ce s-a întâmplat la Auschwitz. Lucrează până cu puţin timp înainte de moarte la traducerea în engleză a cărţii.

Acum, la şaptezeci şi cinci de ani după eliberarea Auschwitzului, caietul original în care Eddy a consemnat povestea este expus în întreaga lume, iar cartea este tradusă în numeroase limbi, ceea ce nu poate să însemne decât un omagiu adus tuturor celor care au suferit din pricina terorii şi violenţei politice. Dar mai reprezintă însă şi îndeplinirea dorinţei lui Eddy pe care o exprimă la finalul cărţii: „Trebuie să rămân în viaţă ca să povestesc toate astea, să le povestesc tuturor, să conving oamenii că totul a fost adevărat...”

În acest cuvânt de încheiere a fost preluată o parte din postfaţa scrisă de Eddy pentru reeditarea cărţii *Auschwitz, ultima staţie* din 1980. În completare, s-au folosit diferite surse, printre care texte din caietul lui Eddy De Wind nepreluate în *Auschwitz, ultima staţie*, arhive ale Crucii Roşii şi ale Muzeului Naţional Auschwitz-Birkenau, precum şi articolul lui Eddy din 14 februarie 1981, apărut în ziarul NRC *Handelsblad*.

Amsterdam, iunie 2019